
**Извештај о стратешкој процени утицаја
на животну средину Стратегије заштите животне средине - Зелена Агенда
Републике Србије за период 2024 - 2033. године**

- Нацрт -

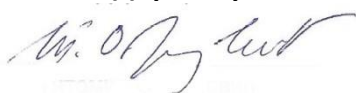
Београд, децембар 2024.

**Извештај о стратешкој процени утицаја
на животну средину Стратегије заштите животне средине - Зелена
Агенда за Републику Србију
за период 2024 - 2033. године**

Обрађивачи:

EXPERT INŽENJERING Д.О.О. ШАБАЦ

Директор

Титомир Обрадовић

AURORA GREEN Д.О.О. БЕОГРАД

Директор

Зорица Исоски

Вођа радног тима:

Титомир Обрадовић, дипломирани инжењер машинства, специјалиста управљ. зашт. животне средине

Консултант:

Проф. др Дејан Филиповић, дипломирани просторни планер;

Радни тим:

др Милан Глишић, мастер еколог, специјалиста биологије;

др Вера Рашковић, дипломирани инжењер пољопривреде;

Проф. др Дејан Крстић, дипломирани инжењер електротехнике;

Слободан Спасић, магистар економије;

Виолета Ерић, мастер инжењер заштите животне средине;

Димитрије Исоски, мастер инжењер заштите животне средине;

Ђорђе Марић, мастер инжењер шумарства;

Милица Бараћ, мастер аналитичар заштите животне средине;

Марко Јовић, мастер аналитичар заштите животне средине;

Зорица Исоски, дипломирани инжењер заштите животне средине;

Ана Спасић, дипломирани инжењер технологије;

Љиљана Тубић, мастер инжењер пејзажне архитектуре;

Катарина Алексић, дипломирани филолог, сертификовани Efra Esg Advisor

САДРЖАЈ

ЛИСТА ТАБЕЛА.....	iii
ЛИСТА СЛИКА	iv
СКРАЋЕНИЦЕ	v
УВОДНЕ НАПОМЕНЕ.....	1
1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ.....	2
1.1. Преглед предмета, садржаја и циљева Стратегије и односа са другим документима	2
1.1.1. Полазна разматрања	2
1.1.2. Преглед садржаја Стратегије	4
1.1.3. Однос са другим документима и анализа институционалног оквира	11
1.2. Преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи	17
1.2.1. Основни подаци	17
1.2.2. Климатске промене	18
1.2.3. Циркуларна економија и ресурсна ефикасност	23
1.2.4. Квалитет животне средине и фактори утицаја	26
1.2.5. Биодиверзитет и екосистеми.....	42
1.2.6. Стање и заштита геодиверзитета и објеката геонаслеђа у Србији.....	47
1.2.7. Пољопривреда и рурални развој	49
1.2.8. Агробiodиверзитет.....	53
1.2.9. Анализа стања институционалних капацитета за послове заштите животне средине	54
1.2.10. Финансирање у области животне средине	57
1.2.11. Урбани развој	59
1.3. Карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају.....	60
1.4. Разматрање питања и проблема заштите животне средине у областима Стратегије са АП и разлози за изостављање појединих питања из процедуре СПУ	62
1.5. Приказ и оцена варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у Стратегији	63
1.6. Претходне консултације са заинтересованим странама и организацијама	64
2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА	66
2.1. Општи циљеви стратешке процене.....	66
2.2. Специфични циљеви стратешке процене животне средине	67
2.3. Избор индикатора.....	68
3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	76
3.1. Приказ процењених утицаја варијантних решења Стратегије повољних са становишта заштите животне средине.....	77
3.2. Поређење алтернативних решења и изношење разлога за избор најповољнијег решења	82
3.3. Евалуација карактеристика и утицаја стратешких решења на животну средину	82
3.4. Кумулативни и синергетски утицаји.....	115
3.5. Прекогранични утицаји	116
3.6. Опис мера предвиђених за смањење негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину.....	119
3.6.1. Опште смернице	119
3.6.2. Мере заштите квалитета ваздуха и смањења утицаја климатских промена	120

3.6.3. Мере заштите вода	121
3.6.4. Мере заштите земљишта	121
3.6.5. Мере заштите природних и непокретних културних добра и предела	122
3.6.6. Мере унапређења планирања, уређења и заштите простора	123
3.6.7. Мере унапређења система управљања отпадом и ресурсима	123
3.6.8. Мере заштите и унапређење здравља становништва	124
3.6.9. Мере заштите социо-економски аспект	125
3.6.10. Мере за побољшање институционалног развоја	125
3.6.11. Мере заштите у случају катастрофа и ванредних ситуација	125
4. СМЕРНИЦЕ ЗА ПРОЦЕНУ УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА	127
5. ПРОГРАМ МОНИТОРИНГА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ТОКОМ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ	129
5.1. Опис циљева Програма мониторинга	129
5.2. Индикатори за праћење животне средине	130
5.3. Права и обавезе надлежних органа	138
5.4. Поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја	139
6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	141
6.1. Методологија за спровођење стратешке процене утицаја	141
6.2. Изазови (потешкоће) при процесу стратешке процене у изради Извештаја о СПУ	142
7. НАЧИН ОДЛУЧИВАЊА	143
8. ПРЕГЛЕД ЗАКЉУЧАКА И ПРЕПОРУКА ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	145
9. ЛИТЕРАТУРА	148

ЛИСТА ТАБЕЛА

Табела 1.1: Преглед стубова, циљева и мера Стратегије	6
Табела 1.2: Укупне инвестиције у оквиру пет стубова Зелене агенде	57
Табела 1.3: Укупни издаци у оквиру пет стубова Зелене агенде	57
Табела 2.1: Општи и специфични циљеви СПУ и избор индикатора у односу чиниоце животне средине и области СПУ	69
Табела 3.1: Процена утицаја по варијантама (са применом и без примене Стратегије) у односу на циљеве СПУ	79
Табела 3.2: Критеријуми за процену типа (позитиван, негативан) утицаја	82
Табела 3.3: Критеријуми просторног обима утицаја	83
Табела 3.4: Критеријуми вероватноће утицаја	83
Табела 3.5: Преглед општих циљева СПУ	83
Табела 3.6: Мере предвиђене Стратегијом укључене у процену утицаја	84
Табела 3.7: Збирна матрица евалуације утицаја	109
Табела 5.1: Индикатори животне средине	131

ЛИСТА СЛИКА

Слика 1.1: Трансформативне политике Европског зеленог договора	11
Слика 1.2: Остварено учешће ОИЕ и циљеви за Републику Србију и ЕУ	20
Слика 1.3: Одступање средње годишње температуре (°C) у односу на средњу вредност референтног периода (1961-1990)	22
Слика 1.4: Одступања (аномалије) средњих годишњих температура ваздуха, осредњених за територију Републике Србије, за период 1961-2020. у односу на средњу вредност референтног периода 1961-1990.	22
Слика 1.5: Одступања (аномалије) средњих годишњих сума падавина, које се излуче на територији Републике Србије, за период 1961-2020, у односу на средњу вредност референтног периода 1961-1990.	23
Слика 1.6: Поједностављени приказ „два троугла“ оквира за интегрисано одрживо управљање отпадом	25
Слика 1.7: Приказ мреже станица и мерних места за мониторинг квалитета ваздуха чији су подаци коришћени за оцену квалитета ваздуха	26
Слика 1.8: Категорије квалитета ваздуха у 2022. години по мерним станицама	27
Слика 1.9: Тренд квалитета ваздуха по зонама, агломерацијама и градовима од 2016-2022.	28
Слика 1.10: Анализа узорака воде методом SWQI по сливним подручјима Републике Србије (1998-2021)	31
Слика 1.11: Тренд и средња вредност концентрација нитрата у подземним водама Републике Србије (2012-2021.)	34
Слика 1.12: Опасности од клизишта у Републици Србији	37
Слика 1.13: Број биоцидних производа стављених на тржиште Републике Србије по годинама (период од 2010. до 2022. године)	40
Слика 1.14: Индикатор укупне количине поленових зрна за све станице у Р. Србији за 2022. год.	41
Слика 1.15: Мапа Еколошке мреже Републике Србије	45
Слика 1.16: Карта геолошких занимљивости Србије	49
Слика 1.17: Приказ броја грла одређених аутохтоних раса домаћих животиња у периоду 2013-2022. године	53
Слика 1.18: Чланови Радне групе за израду Стратегије	65
Слика 6.1: Процедурални и методолошки оквир за спровођење СПУ	142
Слика 7.1: Начин одлучивања о изради СПУ и Извештају о СПУ	143

СКРАЋЕНИЦЕ

АЗЖС	Агенција за заштиту животне средине (СЕПА)
АП	Акциони план
AFOLU	Пољопривреда, шумарство и друго коришћење земљишта (<i>Agriculture, Forestry and Other Land Use</i>)
БДП	Бруто домаћи производ
БПК-5	Биолошка потрошња кисеоника за 5 дана
ГЗЗЈЗ	Градски завод за јавно здравље
ГМО	Генетички модификовани организми
GAEC	Добри пољопривредни и еколошки услови (<i>Good Agricultural and Environmental Conditions</i>)
ГХГ (GHG)	Гасови са ефектром стаклене баште (<i>Greenhouse gases</i>)
ДНК	Дезоксирибонуклеинска киселина
ДТД	Дунав-Тиса-Дунав
ЕЕА	Европска агенција за животну средину (<i>European Environment Agency</i>)
EIA	Процена утицаја на животну средину (<i>Enironmental impacts assessment</i>)
ETS	Систем за трговину емисијама (<i>Emission Trading System</i>)
ЕУ	Европска унија
EUR	Евро
EUNIS	Европски универзитетски информациони системи (<i>European University Information Systems</i>)
IBA	Подручје од значаја за птице (<i>Important Bird Area</i>)
IPA	Подручје од значаја за биљке (<i>Important Plant Area</i>)
ИПАРД	Инструмент за претприступну помоћ за развој пољопривреде
ИРМ Бор	Институт за рударство и металургију Бор
ISO	Међународна организација за стандардизацију (<i>International Standard Organisation</i>)
IT	Информационе технологије
ИКТ	Информационо комуникационе технологије
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЈП	Јавно предузеће
КБЦ	Клиничко-болнички центар
КиМ	Косово и Метохија
LULUCF	Коришћење земљишта, промена у коришћењу земљишта и шумарство (<i>Land use, land use change and forestry</i>)
МАВ	Човек и биосфера (<i>Man and Biosphere</i>)
МСПП	Сектор за развој малих и средњих предузећа
НАПЕЕ	Национални акциони план за енергетску ефикасност
NECP	Интегрисани национални енергетски и климатски план
NERP	Национални план за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање (<i>National Emission Reduction Plan</i>)
ОИЕ	Обновљиви извори енергије

ОЦ	Основни циљ
О.Ш.	Основна школа
ПИО	Републички завод за пензијско и инвалидско осигурање
ПЦ	Посебан циљ
ППРС	Просторни план Републике Србије
ПУ	Процена утицаја на животну средину
POPs	Дуготрајне органске загађујуће супстанце (<i>Persistent organic pollutants</i>)
pSCI	Потенцијално Подручје од значаја за заједницу (<i>potential Sites of Community Importance</i>)
PM	Честице (<i>Particulate Matters</i>)
РС	Република Србија
РСД	Српски динар
РХЗС	Републички хидрометеоролошки завод Србије
SMR	Обавезни услови управљања (<i>Statutory Management Requirements</i>)
СПУ, SEA	Стратешка процена утицаја на животну средину
СЦ	Специфични циљ
SPA	Подручје посебне заштите (<i>Special Protection Areas</i>)
SWOT	Снаге, слабости, прилике, претње (<i>Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats</i>)
SWQI	Српски индекс квалитета вода (<i>Serbian Water Quality Index</i>)
CBAM	Механизам за прекогранично прилагођавање угљеника (<i>Carbon Border Adjustment Mechanism</i>)
УНДП	Програм Уједињених нација за развој (<i>United Nations Development Program</i>)
UNECE	Економска комисија Уједињених Нација за Европу (<i>United Nations Economic Commission for Europe</i>)
UNESCO	Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
UNFCCC	Оквирна конвенција Уједињених нација о промени климе (<i>United Nations Framework Convention on Climate Change</i>)
FAI	Индекс суше за шуме (<i>Forest Aridity Index</i>)

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Повод за израду предметне стратешке процене утицаја на животну средину је Стратегија заштите животне средине - Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 - 2033. године.

Стратегијом је креирана визија и општи оквир имплементације на основу којих су вршене процене користи и утицаји на животну средину. Одговорност за спровођење исте је на надлежним органима.

Стратешка процена утицаја на животну средину (у даљем тексту: СПУ) Стратегије заштите животне средине - Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 - 2033. године (у даљем тексту: Стратегија) бави се вредновањем тј. проценом утицаја стратешких мера и решења на животну средину која су дефинисана Зеленом агендом, наглашавајући одржавање захтеваног стања и квалитета и заштите животне средине са друштвеног, економског и еколошког аспекта. Такође, СПУ у току процеса процене утицаја указује и на кумулативне и синергијске ефекте и прекограничне утицаје услед реализације Стратегије.

У току процеса СПУ разматрано је више области које се преплићу и представљају оквир за свеобухватну процену потенцијалних утицаја на животну средину.

Непосредне користи од примене СПУ су:

- подршка доношењу одлука и транспарентности процеса и олакшавање консултација са свим релевантним заинтересованим странама, укључујући надлежне органе, пре одобрења Стратегије;
- обезбеђење високог степена заштите животне средине укључивањем питања животне средине и здравља људи;
- унапређење квалитета процеса израде Стратегије;
- повећање ефикасности доношења одлука;
- олакшавање и подршка идентификацији одрживих и оправданих стратешких развојних алтернатива за привлачење нових инвестиција и промовисање одрживог развоја;
- подршка избегавању неодрживих стратешких решења;
- системско побољшање јавне управе на свим нивоима и међусекторског управљања за ефективно и ефикасно спровођење Зелене агенде и зелене транзиције.

Израду Стратегије иницирало је Министарство заштите животне средине. Извештај о стратешкој процени утицаја припремљен је на основу Одлуке Министарства заштите животне средине о изради стратешке процене утицаја на животну средину Стратегије заштите животне средине - Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 - 2033. године број 002072790 2024 14850 005 007 011 024 од 01.08.2024. године.

У складу са Уговором који је потписан између Програма Уједињених нација за развој (УНДП) и конзорцијума „Expert Inženjering“ д.о.о. Шабац и „Aurora green“ д.о.о. Београд, а за Министарство заштите животне средине као крајњег корисника, обавеза конзорцијума је да СПУ уради квалитетно, у складу са Одлуком о изради стратешке процене и Законом о стратешкој процени утицаја („Сл. гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10).

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Према члану 13. Закона о стратешкој процени полазне основе стратешке процене обухватају:

- кратак преглед садржаја и циљева Стратегије и односа са другим плановима и програмима,
- преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи,
- карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају,
- разматрана питања и проблеме заштите животне средине у плану и приказ разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене,
- приказ варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у Стратегији, укључујући варијантно решење нереализовања плана и најповољније варијантно решење са становишта заштите животне средине,
- резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне са становишта циљева и процене могућих утицаја стратешке процене.

Приказ варијантних решења, поређење варијантних решења, приказ разлога за избор најповољнијег решења и вредновање и начин на који су при процени утицаја узете карактеристике и значај стратешких решења су, у циљу евалуације, обрађени у поглављу 3.

1.1. Преглед предмета, садржаја и циљева Стратегије и односа са другим документима

1.1.1. Полазна разматрања

Стратегија заштите животне средине Републике Србије за период од 2024. до 2033. године - Зелена агенда за Србију представља кровни документ јавне политике у области животне средине.

Потписивањем Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан 2020. године Република Србија се обавезала да елементе како Европског зеленог договора, тако и Зелене агенде транспонује у све релевантне секторске националне јавне политике. Обавезе које проистичу из Зелене агенде представљају и обавезе које треба да буду испуњене и према Споразуму о стабилизацији и придруживању Републике Србије, у оквиру преговарачких поглавља за приступање ЕУ и програмима економске сарадње.

Стога, Република Србија доноси Стратегију како би у наредном десетогодишњем периоду међусекторски, интердисциплинарно и на свим нивоима планирала, креирала, ускладила, финансирала и усмерила мере и активности у правцу спровођења Зелене агенде, достизања стандарда ЕУ у вези са заштитом животне средине, зелене економије, угљеничне неутралности, заштите природних ресурса, смањења загађења; уопште узев, смањења негативног утицаја људских активности на животну средину и унапређења квалитета живота свих грађана и услова за одрживи развој.

Структура Стратегије одговара структури Зелене агенде и обухвата све области у оквиру пет стубова Зелене агенде: декарбонизација; циркуларна економија; смањење загађења животне средине; заштита биодиверзитета и екосистема; и одржива пољопривреда и рурални развој. У складу са принципима и стубовима Зелене агенде, одлучено је да фокус буде на следећим кључним областима за зелени раст и зелени развој Републике Србије:

1. Климатске промене и смањење емисија: смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште и прилагођавање на измењене климатске услове, коришћење обновљивих извора енергије, енергетска ефикасност и смањење зависности од фосилних горива.

2. Циркуларна економија: индустријска симбиоза, искоришћење отпада, одговорна рециклажа, одржива производња, иновације, еко-дизајн, зелене јавне набавке и ефикасна употреба ресурса.

3. Смањење загађења животне средине: побољшање квалитета ваздуха, воде и земљишта, смањење индустријског загађења и управљање ризиком, управљање хемикалијама, смањење буке у животној средини, јонизујуће и нејонизујуће зрачење.

4. Заштита биодиверзитета и екосистема: заштита и одрживо управљање природним ресурсима, укључујући одрживо управљање и заштиту шума, заштићених подручја и дивљих врста.

5. Одрживи прехранбени системи и рурални развој: утицај пољопривреде на животну средину, безбедност хране, одржива производња хране, органска храна, употреба специфичних хемикалија.

Приликом израде Стратегије консултован је шири оквир јавних политика, док су за постизање посебних циљева Стратегије кључне мере преузете из релевантних важећих програма и стратегија, чиме се тежило остваривању функционалне хоризонталне усклађености.

Стратегија обједињује све кључне области релевантне за заштиту и унапређење животне средине и све с тим повезане јавне политике, и представља документ који утврђује свеобухватни оквир за праћење напретка Републике Србије и обједињено извештавање о достизању постављених циљева којима се обезбеђује напредак у ЕУ интеграцијама и доприноси остваривању циљева одрживог развоја Агенде 2030.

Спровођење Стратегије заштите животне средине је услов привлачења финансијских средстава из фондова ЕУ и других међународних извора, како би се обезбедила потребна инфраструктура и ресурси за спровођење мера заштите животне средине.

У складу са регулативом и стандардима ЕУ и документима јавних политика, као и документима јавних политика Републике Србије, у припреми Стратегије примењена су следећа начела: начело одрживог развоја, начело очувања природних вредности, начело компензације, начело загађивач/корисник плаћа, начело примене подстицајних мера, начело супсидијарности, начело превенције и предострожности, начело прилагодљивости и адаптивног управљања, начело подизања нивоа свести о значају заштите животне средине, начело информисања и учешћа јавности и приступа правосуђу, начело одговорности загађивача и његовог правног следбеника, начело равноправности и недискриминације.

Велики изазови у вези са спровођењем Зелене агенде у Републици Србији биће побољшање правног и институционалног оквира за заштиту животне средине, јачање привреде засноване на нискоугљеничном развоју, стимулсање иновација и развој зелених технологија, креирање зелених послова, примена дигиталних алата, примена Архуске конвенције, унапређење система финансирања заштите животне средине, између осталих.

Визија Стратегије је да се Република Србија развија у правцу нискоугљеничног друштва са конкурентном и ресурсно ефикасном економијом, која обезбеђује висок ниво заштите животне средине и климатске одрживости и унапређује квалитет живота грађана. У том смислу, примена Зелене агенде обезбеђује смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште, повећање енергетске ефикасности, унапређење циркуларне економије и управљања отпадом, очување природних ресурса и биодиверзитета, као и подстицање одрживог коришћења природних ресурса у привреди и друштву у целини. Да би остварила визију, Република Србија се Стратегијом обавезује да ће примењивати бројне политике и мере, укључујући енергетску транзицију, повећање употребе обновљивих извора енергије, смањење коришћења опасних хемикалија, унапређење управљања водама, шумама и земљиштем, заштите природе и

биодиверзитета, подршку еколошки одрживој пољопривреди и рибарству, подстицање одрживе урбане мобилности, градњу зграда са високим енергетским стандардима и дигитализацију.

Остали елементи Зелене агенде, који нису обухваћени овом Стратегијом, биће развијени у секторским планским документима, пре свега, област железничког и друмског транспорта, безбедности саобраћаја на путевима и спровођење техничких стандарда ЕУ и дигитализације свих видова транспорта.

1.1.2. Преглед садржаја Стратегије

Након уводног дела у коме су објашњени разлози и основе доношења Стратегије, њена вертикална и хоризонтална усклађеност, представљена је методологија израде документа и састав радне групе, дат је приказ јавних политика на међународном и националном нивоу, законодавно-правног и институционалног оквира од значаја и утицаја на израду Стратегије, али и целокупног процеса спровођења Зелене агенде у Републици Србији. Оно што карактерише Стратегију је повезаност са великим бројем докумената јавних политика, што обезбеђује изразит хоризонтални карактер Стратегије.

У приказу квалитета и карактеристика одређених области животне средине и климатских промена указано је на стање ствари, као и промене које су остварене у периоду спровођења Националног програма заштите животне средине, који је претходио предметној Стратегији. Постојеће стање је дато за следеће области: климатске промене; квалитет животне средине и фактори утицаја; биодиверзитет и екосистеми; пољопривреда и рурални развој; институционални капацитети за послове заштите животне средине; и финансирање у области животне средине.

Поглавље 3 је закључено идентификацијом кључних проблема и изазова у Републици Србији за ефективно и ефикасно спровођење Зелене агенде и зелене транзиције.

У Стратегији су дефинисани општи и посебни циљеви и представљена концепција спровођења Зелене агенде за Републику Србију за свих пет стубова Зелене агенде (декарбонизација и климатске промене, циркуларна економија, смањење загађења животне средине, заштита биодиверзитета и екосистема и одржива пољопривреда) са хоризонталним питањима базираним на одредбама националних прописа и директива ЕУ из области хоризонталног законодавства.

Уз опште и посебне циљеве, централни део Стратегије заузима приказ и опис предложених мера за остваривање циљева и њихов утицај на животну средину. Уз то, дат је и табеларни преглед кључних показатеља учинка у односу на опште и посебне циљеве и мере за њихово спровођење. У вези са тиме, Стратегија напомиње да се показатељи учинка мера односе на праћење њиховог спровођења до краја трајања Стратегије, да је у акционим плановима за спровођење Стратегије могуће утврдити и одговарајуће додатне показатеље на основу којих ће бити могуће пратити учинак у спровођењу одређених мера за период трајања одређеног акционог плана, и да ће у случајевима, када не постоје поуздани подаци за почетне вредности показатеља, те вредности бити утврђене кроз одговарајуће активности које ће бити планиране у првом акционом плану за спровођење Стратегије.

У наставку, Стратегија приказује пројекције трошкова за спровођење Стратегије, наводи изворе финансирања и финансијске инструменте, и анализира ефекте мера. Наводи се да су трошкови спровођења Стратегије израчунати на основу података наведених у релевантним важећим документима јавних политика Републике Србије, као и у специфичним плановима имплементације за сваку од одговарајућих директива ЕУ које покривају области обухваћене Стратегијом. У анализи ефеката предвиђених мера дати су финансијски и економски ефекти, као и ефекти по друштво и животну средину.

Механизми за спровођење и мониторинг Стратегије и начин извештавања о реализацији исте такође су објашњени у Стратегији.

Стратегију закључују анализа ризика и листа кључних прописа које треба изменити или усвојити ради спровођења Стратегије, с обзиром да одређене разлике између законодавства у оквиру кластера 4 - Зелена агенда и одржива повезаност у Републици Србији и правних тековина ЕУ захтевају додатно прилагођавање законодавства Републике Србије о заштити животне средине у процесу приближавања ЕУ. Анализа ризика обухвата само оне релевантне активности или правце деловања политика чије кашњење или неспровођење може имати негативне последице по ефекте реформе.

Саставни део Стратегије је и Први Акциони план за спровођење Стратегије који се доноси за период од 2024. до 2028. године.

У наставку је дат табеларни приказ општих и посебних циљева и мера предвиђених Стратегијом.

Табела 1.1: Преглед стубова, циљева и мера Стратегије

Стуб	Општи циљеви Стратегије	Посебни циљеви Стратегије	Мере
ДЕКАРБЕНИЗАЦИЈА И КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ	ОЦ 1: Допринос угљеничној неутралности и повећање отпорности на климатске промене у складу са Зеленом агендом	ПЦ 1.1: Смањење емисије GHG	Мера 1.1.1. Усклађивање планског и регулаторног оквира са Законом о клими ЕУ и визијом доприноса климатској неутралности
			Мера 1.1.2. Унапређење националног система за израду инвентара емисија GHG
			Мера 1.1.3. Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за подстицање нискоугљеничног развоја
			Мера 1.1.4. Примена механизма за усклађивање са системом трговине GHG емисијама ЕУ и/или увођење других инструмената за одређивање цена угљеника
			Мера 1.1.5. Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи електричне енергије
			Мера 1.1.6. Повећање коришћења ОИЕ у производњи топлотне енергије
			Мера 1.1.7. Подстицање унапређења енергетске ефикасности и повећање коришћења ОИЕ у индустрији
			Мера 1.1.8. Подстицање унапређења енергетске ефикасности и коришћења ОИЕ кроз програм реновирања приватних и јавних зграда и обезбеђење одговарајућег финансирања
			Мера 1.1.9. Подстицање употребе алтернативних горива и енергетске ефикасности и промоција одрживог друмског саобраћаја
			Мера 1.1.10. Подршка развоју паметне саобраћајне инфраструктуре и промовисање даљег унапређења иновативних технологија
			Мера 1.1.11. Примена решења заснованих на природи ради ублажавања климатских промена
			Мера 1.1.12. Ограничавање потрошње флуорованих гасова са ефектом стаклене баште
		ПЦ 1.2: Унапређење система за ране најаве, праћење утицаја и смањење ризика од климатских промена	Мера 1.2.1 Унапређење регулаторног оквира прилагођавања на измењене климатске услове
			Мера 1.2.2 Унапређење процеса извештавања у области прилагођавања на измењене климатске услове
			Мера 1.2.3 Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за прилагођавање на измењене климатске услове
			Мера 1.2.4 Примена решења заснованих на природи, ради прилагођавања на измењене климатске услове
			Мера 1.2.5 Унапређење система за праћење утицаја климатских промена и смањење ризика
			Мера 1.2.6 Унапређење алата (продуката) РХМЗ ради побољшања спремности грађана и привреде Републике Србије на временске и климатске екстреме

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Стуб	Општи циљеви Стратегије	Посебни циљеви Стратегије	Мере
ЦИРКУЛАРНА ЕКОНОМИЈА	ОЦ 2: Примена принципа циркуларне економије ради унапређења заштите животне средине и ресурсне ефикасности	ПЦ 2.1: Унапређење одрживог система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији у складу са ЕУ прописима	Мера 2.1.1. Развој система управљања комуналним отпадом кроз ефикасније искоришћење отпада
			Мера 2.1.2. Изградња капацитета за поновно искоришћење опасног отпада
		ПЦ 2.2: Развијање циркуларне економије на бази индустријске симбиозе и повећања ресурсне ефикасности	Мера 2.2.1. Подршка привредном сектору у оптимизацији коришћења циркуларних ресурса
			Мера 2.2.2. Интегрисање безбедног управљања хемикалијама у концепт развоја циркуларне економије
			Мера 2.2.3. Подршка изградњи капацитета за искоришћење отпадног муља из постројења за пречишћавање отпадних вода
СМАЊЕЊЕ ЗАГАЂЕЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	ОЦ 3: Унапређење квалитета животне средине смањењем загађења	ПЦ 3.1: Побољшање квалитета ваздуха	Мера 3.1.1. Бржа замена постојећих уређаја за грејање у домаћинствима новим уређајима који испуњавају захтеве Директиве о еко-дизајну уз финансијске подстицаје
			Мера 3.1.2. Спровођење најмање ЕУРО стандарда за половна увезена возила: ЕУРО 5/V од 1. јануара 2024. и ЕУРО 6/VI од 1. јануара 2025. године
			Мера 3.1.3. Примена граничних вредности емисија одређених загађујућих материја у ваздух из средњих постројења за сагоревање у складу са Директивом ЕУ 2015/2193
	ОЦ 3: Унапређење квалитета животне средине смањењем загађења	ПЦ 3.2: Унапређење квалитета вода кроз интегрално управљање водама уз ефективну контролу загађења	Мера 3.2.1. Изградња објеката за обезбеђење довољних количина воде одговарајућег квалитета за различите категорије корисника, пре свега за снабдевање водом становништва
			Мера 3.2.2. Развој система за прикупљање и пречишћавање отпадних вода
		ПЦ 3.3: Унапређење продуктивности, стања и квалитета земљишта, спречавање деградације и контаминације земљишта	Мера 3.3.1. Успостављање планског оквира за заштиту земљишта на свим нивоима
			Мера 3.3.2. Успостављање и спровођење систематског праћења стања и квалитета земљишта
			Мера 3.3.3. Спровођење посебних програма испитивања стања и квалитета земљишта
			Мера 3.3.4. Унапређење управљања контаминираним локацијама
		ПЦ 3.4: Превенција и	Мера 3.4.1. Усаглашавање инсталација са најбољим доступним техникама

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Стуб	Општи циљеви Стратегије	Посебни циљеви Стратегије	Мере
		контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце	Мера 3.4.2. Јачање регулаторног и планског оквира и међуресорне координације за безбедно управљање хемикалијама током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним стратешким оквирима
			Мера 3.4.3. Подизање капацитета државних органа и индустрије за избацивање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају забринутост укључујући и POPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама
			Мера 3.4.4. Контрола опасности од великих удеса
		ПЦ 3.5: Смањење нивоа буке и заштита од нејонизујућег и јонизујућег зрачења	Мера 3.5.1. Израда стратешких карата буке и акционих планова
			Мера 3.5.2. Усклађивање регулативе из области заштите од нејонизујућих зрачења у складу са препорукама Савета Европе и Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења
			Мера 3.5.3. Унапређење систематског праћења радиоактивности у животној средини и система правовремене најаве акцидента
БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЕКОСИСТЕМИ	ОЦ 4: Унапређење заштите природе, очувања биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса	ПЦ 4.1: Развијање ефикасног система заштите и управљања врстама, типовима станишта, заштићеним подручјима и еколошком мрежом укључујући НАТУРА 2000 и праћења стања кључних екосистемских услуга	Мера 4.1.1. Унапређење система заштите дивљих врста и природних станишта
			Мера 4.1.2. Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања
			Мера 4.1.3. Унапређење функционалне еколошке мреже у Републици Србији
			Мера 4.1.4. Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе
			Мера 4.1.5. Јачање свести о економској вредности очувања природе и заштите биодиверзитета и екосистемских услуга
			Мера 4.1.6. Успостављање праћења утицаја климатских промена на биодиверзитет и утицај биодиверзитета на ублажавање ефеката климатских промена
			Мера 4.1.7. Унапређење спровођења међународних уговора у области биодиверзитета у Републици Србији
		ПЦ 4.2: Одрживо управљање шумама, дивљачи и рибљим фондом	Мера 4.2.1. Имплементација концепта природи блиског газдовања шумама и климатски паметан приступ шумарству
			Мера 4.2.2. Развој најбоље праксе одрживе употребе ресурса у сектору ловства
			Мера 4.2.3. Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Стуб	Општи циљеви Стратегије	Посебни циљеви Стратегије	Мере
ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ	ОЦ 5: Раст доприноса пољопривредно-прехрамбеног сектора очувању животне средине и повећању отпорности на измењене климатске услове	ПЦ 5.1: Одржива примарна производња и безбедност хране применом технологија и пракси погодних за животну средине	Мера 5.1.1. Унапређење правног оквира у области пољопривреде везаних за заштиту животне средине и климатске промене
			Мера 5.1.2. Јачање капацитета институција за спровођење прописа у области заштите животне средине у пољопривредно-прехрамбеном сектору
			Мера 5.1.3. Јачање капацитета за информисано одлучивање и управљање у области заштите животне средине у пољопривредно-прехрамбеном сектору
			Мера 5.1.4. Подршка примени иновативних технологија повољних за животну средину и нових метода пољопривредне производње
			Мера 5.1.5. Подстицање и промоција органске производње
			Мера 5.1.6. Подршка очувању агробiodиверзитета
			Мера 5.1.7. Унапређење капацитета за креирање и трансфер знања и информација у области заштите животне средине и климатских промена
		ПЦ 5.2: Унапређење одрживости руралних средина кроз диверзификацију руралне економије, изградњу руралне инфраструктуре и зашт. жив. Сред. и очување руралних предела	Мера 5.2.1. Подршка инвестицијама у производњу енергије из обновљивих извора
			Мера 5.2.2. Унапређење одрживости руралних средина кроз изградњу руралне инфраструктуре, заштиту животне средине и очување руралних предела
ХОРИЗОНТАЛНА ПИТАЊА	ОЦ6: Унапређење интегрисаног приступа заштити и управљању животном средином у складу	ПЦ 6.1: Подизање капацитета и нивоа знања за примену ЕУ стандарда и Зелене агенде на свим нивоима	Мера 6.1.1. Јачање капацитета институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу
			Мера 6.1.2. Унапређење инспекцијског надзора
			Мера 6.1.3. Унапређење капацитета за стратешку процену, процену утицаја на животну средину и оцену прихватљивости
			Мера 6.1.4. Подршка развоју и примени научних и иновативних пројеката за зелену транзицију
			Мера 6.1.5. Подршка даљем развоју формалног образовања за животну средину и одрживи развој

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Стуб	Општи циљеви Стратегије	Посебни циљеви Стратегије	Мере
	са међународним и ЕУ стандардима		Мера 6.1.6. Подизање свести и нивоа знања заинтересованих страна и јавности о значају животне средине, одрживог развоја и климатских промена
			Мера 6.1.7. Укључивање родне и антидискриминационе перспективе у јавне политике, планове и пројекте у области заштите животне средине
			Мера 6.1.8. Усклађивање са хоризонталним законодавством ЕУ
		ПЦ 6.2: Обезбеђивање заштите права на здраву и очувану животну средину, приступа информацијама, учешћа јавности у доношењу одлука и правне заштите у питањима у вези са жив. средином	Мера 6.2.1. Јачање капацитета за примену Архуске конвенције и подизање знања и свести заинтересованих страна о значају њене примене
			Мера 6.2.2. Обезбеђивање објављивања података и информација о животној средини
			Мера 6.2.3. Подизање капацитета заинтересованих страна за учешће у процесима доношења одлука о питањима у вези са животном средином
			Мера 6.2.4. Усклађивање терминологије, закона и процедура са Архуском конвенцијом и релевантним одредбама законодавства ЕУ
			Мера 6.2.5. Јачање капацитета институција за остваривање правне заштите по питањима животне средине
		ПЦ 6.3: Даљи развој система за праћење квалитета чинилаца животне средине и утицаја климатских промена	Мера 6.3.1. Унапређење националне мреже за мониторинг квалитета животне средине и утицаја климатских промена
			Мера 6.3.2. Подршка развоју локалних мрежа за мониторинг квалитета животне средине
			Мера 6.3.3. Унапређивање информационог система заштите животне средине Републике Србије
		ПЦ 6.4: Унапређење система финансирања заштите животне средине	Мера 6.4.1. Реформисање инструмената финансирања заштите животне средине
			Мера 6.4.2. Успостављање механизма за финансијску подршку климатски неутралној и зеленој трансформацији привреде и друштва

1.1.3. Однос са другим документима и анализа институционалног оквира

Документа

У циљу што потпуније хоризонталне и вертикалне усклађености са развојним, тематским и секторским документима ЕУ, на међународном и националном нивоу, Стратегија успоставља функционалан однос са бројним документима јавних политика међународног и националног карактера.

Оквир глобалне политике чине Агенда 2030, Споразум из Париза и Глобални оквир за биодиверзитет Кунминг-Монтреал.

Основни документ јавне политике ЕУ је Европски зелени договор, који даје правац развоја ЕУ ка постепеном достизању нискоугљеничне, климатско-неутралне, циркуларне, социјално праведне и инклузивне зелене економије. Договор тежи да заустави климатске промене постизањем одрживијег раста економије, што је у ствари признање да одрживи раст зависи од развоја зелене, циркуларне и нискоугљеничне економије (нове одрживе економске тријаде). Европски зелени договор је показатељ из домена јавних политика да је зелени раст предворје одрживог развоја, да зелени раст води ка одрживом развоју, или најтачније – да је зелени раст предуслов одрживог развоја. Формално узев, он је саставни део Стратегије Европске комисије за спровођење Агенде 2030 и испуњење циљева одрживог развоја. Као такав, он је предзнак нове стратегије одрживог развоја ЕУ и његова сврха је да подстакне климатски неутралну, праведну и одрживу економију (другим речима, зелену, циркуларну и нискоугљеничну) и мобилише сет тзв. дубоко трансформативних политика:

Слика 1.1: Трансформативне политике Европског зеленог договора

Глобална развојна агенда 2030, усвојена 2015. године од стране Уједињених Нација, представља кључни стратешки документ који би Србија требало да инкорпорира у своје развојне и планске документе у циљу постизања одрживог развоја. Агенда 2030, са 17 циљева одрживог развоја и 169 циљних вредности, покрива шири обухват него претходни Миленијумски циљеви и укључује све три кључне димензије одрживог развоја: економски раст, социјалну инклузију и заштиту животне средине.

Стратешки оквир деловања ЕУ за наредни период и од велике релевантности за Зелене агенду за Западни Балкан и ову Стратегију допуњују, пре осталих, Климатски пакет „Спремни за 55 %“, Стратегија прилагођавања на измењене климатске услове, Стратегија одрживе и паметне мобилности, Нова индустријска стратегија за Европу, Пакет докумената за циркуларну економију, Одржива биоэкономија за Европу, Програм чистог ваздуха за Европу, Стратегија о земљишту, Стратегија за одрживост у области хемикалија, Стратегија о биодиверзитету, Стратегија ЕУ за шуме, Стратегија одрживе пољопривреде и производње хране „Од њиве до трпезе“.

Национални стратешко-програмски оквир јавне политике од значаја за пуну оперативност Стратегије и узет у обзир приликом дефинисања циљева и мера Стратегије, чини приличан број докумената: Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године, Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године, Програм управљања отпадом у Републици Србији 2022-2031, Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији 2022-2024, Програм управљања муљем у Републици Србији 2023-2032, Програм заштите ваздуха у Републици Србији 2022-2030, Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034, План управљања водама на територији Републике Србије до 2027, Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021-2023, Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030, Нацрт Просторног плана Републике Србије до 2035. године – чека се усвајање, Нацрт Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије за период до 2030. са визијом до 2050. године, Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030, Стратегија развоја водног саобраћаја 2015-2025, Стратегија одрживог урбаног развоја до 2030, Стратегија за смањење ризика од катастрофа и ванредне ситуације, Стратегија за подстицање улагања у обнову националног фонда зграда РС до 2050, Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025, Стратегија развоја шумарства из 2006, Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024, Нацрт Националног програма за пољопривреду за период 2022–2024, Нацрт Националног програма руралног развоја за период 2022–2024, ИПАРД Програм Републике Србије за период 2021-2027, Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030, Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026, Стратегија развоја вештачке интелигенције 2020-2025, Програм економских реформи за период 2023-2025, Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026, Нацрт Стратегије/Програма за примену Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине (Архуска конвенција), Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024, Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период 2022–2030, Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период 2023-2027, Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030, Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030, Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030, Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024; Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2022-2030; Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030; Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године; Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године – чека се усвајање.

У циљу смањења емисија загађујућих материја у ваздух из великих постројења за сагоревање чија је укупна улазна инсталисана топлотна снага једнака 50 MW или већа донет је Национални план за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање („Сл. гласник РС“, бр. 10/20).

Предмети у Стратегији издвојених аката указују на висок ниво међусобне упућености докумената и Стратегије, а тиме и стубова Зелене агенде.

Стратегија нискоугљеничног развоја уређује мере и активности у складу са обавезама Републике Србије према Споразуму из Париза и Оквирној конвенцији Уједињених нација о промени климе, и има за циљ да омогући значајнији искорак српске привреде ка нискоугљеничној и климатски прилагодљивој економији.

Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године предвиђа мере за повећање отпорности на климатске промене ради одржања и потенцијалног побољшања добробити људи, привреде и животне средине у Републици Србији.

Интегрисани национални енергетски и климатски плана Републике Србије за период до 2030. године укључујући перспективу до 2050. године поставља циљеве за здравију животну средину, сигурније снабдевање енергијом уз више зелене енергије, енергетску независност и ефикасно и економично управљање процесом декарбонизације.

Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године као општи циљ има стварање подстицајног окружења за развој циркуларне економије у циљу подршке зеленој транзицији у Републици Србији. Програмом су обухваћене најважније области од значаја за циркуларну економију: управљање отпадом; управљање водама; обновљиви извори енергије и енергетска ефикасност; управљање хемикалијама; добровољни инструменти у области заштите животне средине; привредна политика; иновације и подизање свести.

У вези са другим стубом Зелене агенде Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године утврђује циљеве за унапређење система управљања отпадом и остваривање предуслова за коришћење отпада у циркуларној економији.

Програм управљања муљем у Републици Србији за период 2023-2032. године даје смернице за поступање са муљем који настаје у процесу пречишћавања отпадних вода.

Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године садржи структурну реформу: Унапређење услова за повећање енергетске ефикасности кроз стварање услова за примену енергетског означавања и еко-дизајна, као и кроз подстицаје за унапређење енергетске ефикасности; и структурну реформу: Примена циркуларне економије у стварању повољног окружења за зелену транзицију.

Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године предвиђа низ мера које ће ојачати институције, истраживаче и истраживачке тимове у научноистраживачком и иновационом систему, неопходном за иоле ефикасно спровођење зелене транзиције. Слично томе, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период 2021-2025. тежи унапређењу квалитета живота грађана Републике Србије помоћу науке и технолошког развоја.

Општи циљ Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године је смањење штетних утицаја на здравље услед излагања ваздуху лошег квалитета до 2030, омогућавајући усклађивање са регулаторним ограничењима прописаним у ЕУ за загађење ваздуха, и ограничавајући штетне утицаје на екосистеме. Такође, Национални план за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање (NERP), има за циљ да се смање укупне годишње емисије сумпор диоксида, оксида азота и прашкастих материја из старих великих постројења за сагоревање.

Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године утврђују се дугорочни правци управљања водама, који обухватају и области снабдевања становништва и индустрије водом, и управљања отпадним водама.

Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године представља документ јавне политике који проистиче из четвртог стуба Зелене агенде - Заштита биодиверзитета и екосистема, и дефинише циљеве и мере за унапређење система заштите природе и очување биодиверзитета.

Стратегијом развоја шумарства Републике Србије спроводе се мере и активности у области очувања и побољшања стања шума и развој шумарства као привредне гране, а фокус је

првенствено на унапређењу регулаторне функције шумских екосистема у ублажавању глобалних климатских промена и осталих опште корисних функција шума.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године дефинише циљеве за постизање технолошког развоја и модернизације пољопривредне производње и прераде кроз унапређење технологије и ефикаснији систем преношења искуства и иновација; повећање продуктивности и ефикасности у производњи на свим нивоима у ланцу производње хране; јачање способности прехранбене индустрије за креирање производа више додате вредности уз употребу домаћих сировина.

ИПАРД програм Републике Србије за период 2021-2027. предвиђа операције које имају за циљ да унапреде методе узгоја прилагођене окружењу и карактеристикама пејзажа, унапреде биодиверзитет и услуге екосистема, промовишу очување количина вода и побољшање квалитета воде, и допринесу прилагођавању и ублажавању климатских промена првенствено одрживим коришћењем инпута и побољшањем управљања земљиштем.

Кроз Стратегију јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. обухваћена су питања из више стубова Зелене агенде.

Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године има за циљ подизање конкурентности индустрије, и трансформацију индустрије од линеарног ка циркуларном моделу.

Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године представља посебно важан документ за спровођење Зелене агенде и зелене транзиције, с обзиром да доводи у везу подизање конкурентности привреде, привредног раста и напретка друштва, с једне, и повезивање истраживачких, индустријских и иновационих снага и ресурса, с друге стране. Документ препознаје приоритетне области у које је потребно даље инвестирати: информационо-комуникационе технологије; храна за будућност; машине и производни процеси будућности и креативне индустрије.

Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. одређује правац за развој вештачке интелигенције чија примена треба да резултира економским растом, унапређењем јавних услуга, унапређењем научног кадра и развојем вештина за послове будућности. Слично, Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период 2020-2024. уређује развој дигиталних вештина становништва са циљем већег коришћења потенцијала савремених информационо-комуникационих технологија у правцу подизања квалитета живота свих грађана, веће запослености, ефикасности рада и економског раста друштва. С тим у вези и Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, која поставља оквир за развој информационог друштва.

Питања од значаја за Зелену агенду препозната су и у Стратегији одрживог урбаног развоја до 2030. године, која дефинише мере за ублажавање климатских промена унапређењем квалитета свих параметара животне средине, система управљања отпадом и мере унапређења енергетске ефикасности.

Дугорочна стратегија за подстицање улагања у обнову националног фонда зграда до 2050. даје пакете мера обнове зграда до 2050. године.

Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године подржава унапређење здравља, спречавање болести и продужење квалитетног живота становништва, а једна од области деловања је и животна средина.

Нацрт Просторног плана Републике Србије за период до 2035. године је основни плански документ просторног планирања и развоја у Републици Србији којим се одређује дугорочни стратешки оквир за усмеравање и управљање просторним развојем.

Национални програм за усвајање правних тековина Европске уније представља детаљан, вишегодишњи план усклађивања домаћих прописа са прописима ЕУ, и садржи законодавне планове, као и мере усмерене ка успостављању институционалних и административних капацитета неопходних за примену усклађеног законодавства.

Нацрт Стратегије за примену Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине (Архуска конвенција) утврђује циљеве и мере обезбеђивања информисања, едукације, учешћа грађана у одлучивању и остваривању права на правну заштиту, посебно улоге цивилног сектора као заинтересоване стране у овим процесима.

Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период 2022–2030. године за општи циљ има оснаживање постојећих и увођење нових механизма за стварање подстицајног окружења за деловање организација цивилног друштва. Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године за посебан циљ одређује иновативан, зелени и на дигитализацији заснован развој сектора МСПП као носиоца убрзане трансформације.

У Стратегији за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године посебна пажња је посвећена јачању капацитета младих за активно учешће у заштити животне средине и одрживог развоја, примени зелене економије, као и правовременом информисању и учешћу у еколошким програмима и борби против негативних ефеката климатских промена.

Стратегијом за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године утврђене су свеобухватне мере за унапређење родне равноправности као чиниоца који подстиче развој друштва у Републици Србији. Слично, Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период 2022–2030. године представља кровну стратегију у овој области. У том смислу и Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године и Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2022–2030. године

Институционални оквир

Институционални оквир од значаја за спровођење Стратегије предводи Министарство заштите животне средине, као кључни државни орган надлежан за заштиту животне средине, који покрива већину сектора заштите животне средине. Министарство је задужено и за израду и праћење имплементације Националног програма за усвајање правних тековина ЕУ за Поглавље 27, системски и одрживи развој политике, и регулаторног оквира, планирање административних и институционалних капацитета као и планирање међународне помоћи. Одговорно је и за следеће области релевантне за законодавство ЕУ у животној средини: хоризонтална питања животне средине (EIA, SEA, учешће јавности); квалитет ваздуха; управљање хемикалијама; климатске промене (искључујући техничке захтеве за возила и квалитет горива); заштита озонског омотача; управљање отпадом, осим радиоактивног отпада; заштита од великог хемијског удеса и учешће у реаговању у случају хемијских удеса; индустријско загађење; природа и биодиверзитет, квалитет вода (заштита од загађења вода ради спречавања погоршања квалитета површинских и подземних вода); инфраструктура за отпад и отпадне воде; заштита од буке и вибрација; заштита од нејонизујућег зрачења; стварање услова за планирање и реализацију пројеката из области животне средине (отпад, отпадне воде); инспекцијски надзор у области заштите животне средине.

Агенција за заштиту животне средине, као орган управе у саставу Министарства, одговорна је за обављање послова државне управе који се односе на: развој, усклађивање и вођење националног информационог система заштите животне средине (праћење стања чинилаца животне средине кроз индикаторе животне средине; регистар загађујућих материја); спровођење државног мониторинга квалитета ваздуха и вода, укључујући спровођење прописаних и усаглашених програма за контролу квалитета ваздуха, површинских вода и подземних вода прве издани и падавина; управљање Националном лабораторијом; прикупљање и обједињавање података о животној средини, њихову обраду и израду извештаја о стању животне средине и спровођењу политике заштите животне средине; развој поступака за обраду података о животној средини и њихову процену; сарадњу са Европском агенцијом за животну средину и Европском мрежом за информације и посматрање.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је одговорно за политике руралног и развоја пољопривреде и прехранбене индустрије, очување и одрживо коришћење биљних и животињских генетичких ресурса за храну и пољопривреду, управљање пољопривредним земљиштем у државној својини и остала питања од важности за област животне средине.

Републичка дирекција за воде обавља послове који се односе на: политику водопривреде; вишенаменско коришћење вода; водоснабдевање, изузев дистрибуције воде; заштиту од вода; спровођење мера заштите вода и планску рационализацију потрошње воде; уређење водних режима; итд.

Од важности су и Управа за ветерину, Управа за шуме, Управа за заштиту биља, Управа за пољопривредно земљиште, Управа за аграрна плаћања, све у саставу Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Завод за заштиту природе Србије обавља опште, специфичне и стручне послове заштите и унапређења целокупне природне баштине Републике Србије, носећи велику одговорност за очување природних вредности од значаја за стање и квалитет животне средине.

ЈВП Србијаводе је јавно предузеће за управљање водама. Законом о водама је дефинисана делатност јавних водопривредних предузећа од општег интереса и односи се на: уређење водотока и заштиту од штетног дејства вода; уређење и коришћење вода; заштиту вода од загађивања; израду и спровођење планских докумената, програма и нормативних аката, студија и извођење истражних радова за потребе интегралног управљања водама, израда техничке документације; послове међународне сарадње и успостављање и вођење водне документације и водног информационог система.

ЈП Србијашуме је јавно предузеће за газдовање шумама. Законом о шумама је дефинисана делатност јавних предузећа од општег интереса и односи се на: гајење, одржавање и обнова шума и реконструкција деградираних шума; газдовање државним шумама и ловиштима посебне намене; стручно саветодавни послови у шумама сопственика; управљање заштићеним подручјима; управљање рибарским подручјима.

У енергетском сектору највећу одговорност за спровођење Стратегије носи ЈП Електропривреда Србије (области декарбонизације, ОИЕ и др).

У областима мониторинга и извештавања значајну улогу имају Републички хидрометеоролошки завод, Министарство здравља, институти јавног здравља, Републички завод за статистику.

Министарство финансија је одговорно за макроекономију, планирање државног буџета, контролу и ревизију, координацију система управљања и имплементацију програма финансирања из фондова ЕУ. Управа царина у сектору заштите животне средине укључује граничне контроле међународне трговине моторних возила и како она утичу на животну средину, и заштићене дивље врсте и да ли је трговина у складу са захтевима заштите, правилима и прописима.

За заштиту животне средине посебну важност носе три министарства: привреде; грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; и рударства и енергетике.

Министарство привреде је надлежно за економију и економски развој, развој стратешке политике у сектору привреде, праћење и спровођење мера за унапређење инвестиција, подршку малим и средњим предузећима, пружање подстицаја и кредита предузећима, подршку извозу, стратешке инвестиције, конкурентност, приватизацију, стандардизацију. Релевантне надлежности Министарства привреде значајне за област животне средине су прописивање техничких захтева за стављање на тржиште и употребу одређених индустријских производа као и поступака за оцењивање усаглашености тих производа са прописаним захтевима (укључујући безбедносне, еколошке и друге техничке захтеве).

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре је одговорно за урбанистичко и просторно планирање, издавање грађевинских дозвола, услуге комуналне инфраструктуре, саобраћај, транспорт опасне робе. Релевантне надлежности у сектору животне средине су: послови који се односе на комуналну инфраструктуру и комуналне делатности, изузев производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом; инспекцијски надзор над

објектима комуналне инфраструктуре и комуналних делатности, изузев производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом.

Министарство рударства и енергетике је одговорно за рударство, стратегију и политику развоја рударства, енергетику, енергетску политику и планирање енергетског развоја у областима електричне енергије, природног гаса, нафте и нафтних деривата, енергетског биланса Републике Србије. Релевантне надлежности у сектору животне средине су: рационално коришћење енергије и енергетска ефикасност; обновљиви извори енергије; заштита животне средине и климатске промене у области енергетике и рударства; доношење релевантних прописа који се односе на управљање отпадом из екстрактивне индустрије.

Институционални оквир од директног утицаја на спровођење Зелене агенде допуњују и: Републички геодетски завод, Министарство за европске интеграције, Министарство унутрашњих послова, Министарство правде, Министарство унутрашње и спољне трговине, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Агенција за безбедност саобраћаја, Директорат цивилног ваздухопловства, Институт за стандардизацију Србије, Републички секретаријат за јавне политике, као и институције Аутономне покрајине Војводине, јединице локалне самоуправе, и јавна комунална предузећа.

1.2. Преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи

Карактеристике постојећег стања представљају основу за свако истраживање проблематике животне средине на одређеном простору. Основне карактеристике постојећег стања за потребе израде Извештаја о СПУ дефинисане су на основу увида у:

- Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину,
- податке које објављује Републички завод за статистику,
- резултате мерења елемената животне средине која врше овлашћене организације,
- постојећа планска документа,
- урађена релевантна студијска истраживања,
- осталу доступну стручну и научну литературу.

1.2.1 Основни подаци

Република Србија се географски налази у средишњем и југоисточном делу Европе, на прелазу између централне и југоисточне Европе. Са површином од 88.499 квадратних километара, она обухвата и две аутономне покрајине, Војводина (21.614 km²) на северу и Косово и Метохија (10.910 km²) на југу. Република Србија се граничи се са више суседних земаља, укључујући Мађарску, Румунију, Бугарску, Северну Македонију, Албанију, Црну Гору, Босну и Херцеговину као и Хрватску.

Према подацима Републичког завода за статистику, на основу пописа из 2022. године, Република Србија има 6.647.003 становника (без АП КиМ). Од укупног броја становништва, 6,2% живи у урбаним срединама. Градови са највећим бројем становника су: Град Београд (1.685.563), Град Нови Сад (367.121), Град Ниш (249.816) и Град Крагујевац (171.628). Мало више од половине укупног становништва чине жене (51,4%), док је мушкараца 48,6%. Просечна старост становништва Републике Србије износи 43,8 година, жене су у просеку старије од мушкараца за око три године (просечна старост жена је 45,2 године, а мушкараца 42,4 године). Просечна густина насељености у Србији износи 85,9 ст/km².

Србија има негативан природни прираштај, са значајно вишим нивоом морталитета од наталитета. Јединице локалне самоуправе које бележе позитиван природни прираштај у

последњем пописном периоду су: Град Нови Пазар, општина Тутин, општина Прешево, Град Нови Сад, општина Сјеница и општина Бујановац. У свим осталим општинама и градовима забележен је негативни природни прираштај. На негативан природни прираштај утиче смањење стопе укупног фертилитета. У 2022. години стопа укупног фертилитета у Србији је износила 1,63 детета у просеку по једној жени у фертилном периоду, 2011. године стопа је износила 1,45. Поред приметног повећања стопе фертилитета, и даље је вредност показатеља за 30 % испод потреба просте репродукције (2,1) и 6,5 % нижа од просека за ЕУ.

Емиграције становништва у иностранство имају снажне реперкусије на смањење броја становника у дужем временском периоду. Углавном емигрира млађе становништво, што даље утиче и на укупну стопу фертилитета. Са друге стране изражене су миграције становништва унутар Републике Србије, које за последицу имају неконтролисану урбанизацију и ширење градског подручја али и пражњење руралних подручја, што даље у великој мери утичу на планирање одрживог развоја. Највећу гравитациону снагу у привлачењу становништва из руралних подручја и из мањих градских насеља имају градови Београд, Нови Сад и Ниш. Карактеристичне су и миграције становништва из сеоских насеља према градским насељима у општинама широм Србије.

1.2.2 Климатске промене

1.2.2.1 Ублажавање утицаја климатских промена

Област климатских промена у Републици Србији регулисана је већим бројем ратификованих конвенција и међународних обавеза, као и националним прописима. Република Србија је ратификовала Оквирну конвенцију Уједињених нација о промени климе (*UNFCCC*) 2001. године. Република Србија је 2017. ратификовала Споразум из Париза, као први универзални правно обавезујући међународни уговор о климатским променама. Циљ Споразума је ограничење повећања глобалне температуре до краја века на 2 °C, са напорима да се тај раст ограничи на 1,5 °C у односу на преиндустријски ниво.

Национални циљ се изражава кроз Национално утврђени допринос, а од потписника се захтева да их периодично ревидирају (почевши од 2020. године), постепено повећавајући своје амбиције, односно обавезе у погледу смањења емисија GHG, узимајући у обзир националне околности и капацитете.

У претходном периоду учињени су значајни напори на унапређењу законодавног оквира и политика које директно или индиректно утичу на реализацију активности у вези са климатским променама и прилагођавањем на измењене климатске услове.

Министарство заштите животне средине је главна надлежна институција и координатор политике у области климатских промена и фокална тачка за спровођење *UNFCCC* у Србији. У циљу ефикасније размене информација у области климатских промена, припреме извештаја и промовисања овог питања на националном нивоу, а у складу са Законом о климатским променама, успостављен је Национални савет за климатске промене, као саветодавно тело Владе Републике Србије.

Агенција за заштиту животне средине је национално тело одговорно за припрему и унапређење националних GHG инвентара. Агенција је одговорна за контролу квалитета података о активностима, њихово архивирање и прорачун GHG емисија и понора. Агенција припрема инвентаре у складу са захтевима *UNFCCC* за извештавање. Доношењем Закона о климатским променама успостављен је систем којим ће инвентар бити редован.

SBAM је нови механизам ЕУ који има за циљ да изједначи цену угљеника која се плаћа у ЕУ за производе обухваћене системом за трговину емисијама (*ETS*), и оне која се плаћа за увезену робу. Производи и сектори који спадају у делокруг нових правила, поред већ обухваћених индустрија (гвожђе и челик, цемент, ђубрива, алуминијум, електрична енергија, сектор водоника), обухватиће и неке прекурсоре, као и *downstream* производе гвожђа и челика. Предвиђено је да од 1. јануара 2026. године увозници сваке године морају да пријаве количину робе увезене у ЕУ у претходној години и проценат емисије гасова у процесу производње те робе о чему ће се издавати *SBAM* сертификати.

Република Србија, као земља кандидат за чланство у ЕУ, а у складу са својим планом привредног развоја и финансијским могућностима, улаже напоре у усклађивање политика и мера са Оквиром за климу и енергетику ЕУ до 2030. године који поставља три кључна циља која треба постићи до 2030. године: најмање 55 % смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште (у односу на ниво из 1990. године), најмање 32 % учешће енергије из обновљивих извора и унапређење енергетске ефикасности од најмање 32,5 %.

Стратегија нискоугљеничног развоја за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године („Сл. гласник РС“, бр. 46/23), предвиђа се смањење емисије *GHG* за 33,3 % до 2030. године али предлаже и распон могућности до 2050. године.

Имајући у виду да ублажавање утицаја климатских промена захтева међусекторску сарадњу и комплементарне мере и активности од значаја је и Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период до 2030. године са пројекцијама до 2050. године. (ИНЕКП) који је припремило Министарство рударства и енергетике.

Ублажавање климатских промена дефинисано је као један од пет пакета мера у оквиру Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године. Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године само препознаје климатске промене као један од стратешких изазова у области интервенција нове индустријске политике, у склопу захтева за одрживом, зеленом и ресурсно-ефикасном индустријском производњом. Остале секторске политике не узимају у обзир аспекте утицаја промена климе.

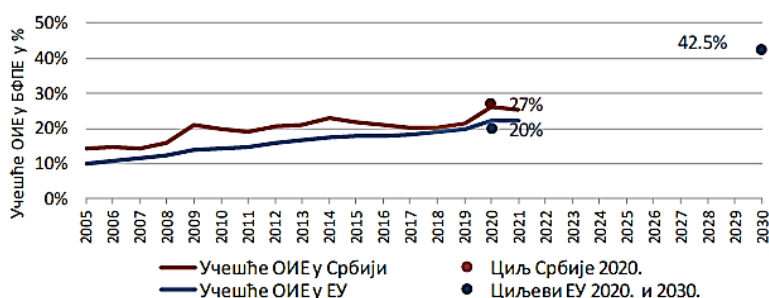
Закон о климатским променама који је усвојен је у марту 2021. године, успоставља комплетан систем за мониторинг емисија *GHG* и њихово уклањање путем понора. Инвентар гасова са ефектом стаклене баште успостављен је 2012. године на основу Уредбе о методологији прикупљања података за Национални инвентар емисије гасова са ефектом стаклене баште („Сл. гласник РС“, бр. 81/10). Наведеном уредбом је прописан и поступак његовог ажурирања. На основу Националног инвентара *GHG* израђује се Национални извештај о инвентару *GHG*. АЗЖС је израдила *GHG* инвентаре за период 1990-2020. године, али тек је доношењем Закона о климатским променама успостављен систем којим ће АЗЖС израђивати до 31. јула сваке године инвентар *GHG* са привременим подацима за претходну годину.¹

У периоду од 2010-2021. године удео обновљивих извора енергије и повећање енергетске ефикасности показује константан тренд раста, што је у складу са циљевима Енергетске заједнице и мерама и активностима предвиђеним у Стратегији нискоугљеничног развоја и ИНЕКП Републике Србије за период до 2030. године са пројекцијама до 2050. године.

¹ Анекс 1 Првог националног извештаја Републике Србије у складу са Оквиром конвенцијом Уједињених нација о промени климе: нето топлотна моћ вредност и емисиони фактор за нискокалорични лигнит из експлоатације са површинских копова у Републици Србији

Удео ОИЕ у бруто потрошњи електричне енергије повећан је са 28 % у 2010. години на 30,7 % у 2020. години, док је удео енергије из ОИЕ као проценат бруто финалне потрошње енергије такође повећан са 19,8 % у 2010. години на 26,3 % у 2020. години. Удео ОИЕ у сектору грејања и хлађења био је 35,68 % у 2020. години, а у сектору транспорта 1,17 %.

У периоду од 2015. године, запажен је раст капацитета и броја изграђених електрана које користе ОИЕ. У марту 2024. године регистровано је укупно 369 прикључених електрана које користе ОИЕ, 722 купаца – произвођача (купац – произвођач који није домаћинство или стамбена заједница) и 2.071 купац – произвођач (купац – произвођач који је домаћинство).

Слика 1.2: Остварено учешће ОИЕ и циљеви за Републику Србију и ЕУ

Извор: Агенција за заштиту животне средине, 2023.

Повећање удела ОИЕ представља један од најважнијих циљева, достизањем удела од 33,6 % у бруто финалној потрошњи енергије. ОИЕ ће се сматрати главним домаћим извором електричне енергије са уделом који прелази 45 % бруто финалне потрошње електричне енергије у 2030. години.

Влада РС је донела Уредбу о уделу биогорива на тржишту („Сл. гласник РС“, бр. 71/19), којом је прописана обавеза од 0,5 % садржаја енергије биогорива у укупној енергији горива коју обвезници стављају на тржиште од 1. јула 2023. године, усвојена је 2019. године. Прописане су додатне мере подстицаја за коришћење ОИЕ у сектору топлотне енергије.

Промовисање енергетске ефикасности представља основни приоритет који наглашава неопходност имплементације политика и мера, које опет приказују економски и друштвено најефикаснији приступ за сваку крајњу потрошњу. Побољшање енергетске ефикасности доноси вишеструке додатне користи, као што су смањење емисије *GHG*, смањење трошкова за енергију, побољшање комфорности у зградама, повећање запошљавања и побољшање конкурентности предузећа.

Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије („Сл. гласник РС“, бр. 40/21), којим се уређују услови и начин ефикасног коришћења енергије и енергената, политика ефикасног коришћења енергије и др., усвојен је 2021. године. До сада су донета 44 подзаконска акта на тај закон (осам уредби и 36 правилника, од чега су 2 уредбе и 8 правилника технички прописи). Закон је усклађен са Директивом 2012/27/ЕУ о енергетској ефикасности са свим изменама и допунама, са Директивом 2010/31/ЕУ о енергетској ефикасности зграда (у делу који се односи на контролу система за грејање и система за климатизацију), а у погледу техничких прописа са Директивом 2009/125/ЕЗ којом се успоставља општи оквир за утврђивање захтева еко-дизајна за производе који утичу на потрошњу енергије, као и са Уредбом (ЕУ) 2017/1369 којом се успоставља оквир за означавање енергетске ефикасности. Република Србија је усвојила четири Национална акциона плана за енергетску ефикасност (НАПЕЕ) за периоде 2010-2012, 2013-2015, 2016-2018. и за период 2019-2021, који је урађен у складу са захтевима Директиве 2012/27/ЕУ. На основу резултата последњег НАПЕЕ, Република Србија је приказала да је

достигла 88 % циља постављеног за период 2010-2018, а такође је остварен и циљ дефинисан за 2020. годину у Програму остваривања Стратегије у вези са максимално дозвољеном потрошњом енергије за 2020. годину.

Расподела секторских емисија у укупним емисијама *GHG* остаје готово иста током целог периода 1990–2020. Емисије *GHG* из сектора енергетике доминирају у укупним количинама захваљујући производњи електричне енергије из домаћег нискокалоричног лигнита из површинских копова. Током периода 2010-2020. године, привреда је почела полако да се опоравља од глобалне економске кризе, али без значајног утицаја на профил емисија гасова са ефектом стаклене баште. Емисије из сектора енергетике биле су прилично стабилне, док су емисије у индустријским процесима током истог периода смањене за 7 % због смањене производње у енергетски интензивној индустрији (мање производа као што су клинкер, креч, амонијак, цигла, адипинска киселина).

Сектор индустријских процеса и употребе производа, укључујући производњу и потрошњу минералних сировина (попут цемента, креча, кречњака и натријум-карбоната), производњу хемикалија (пре свега амонијака), гвожђа и других метала те других производа, доприноси са 7,3 % укупним емисијама *GHG*.

Емисије у сектору отпада остале су практично непромењене у периоду 2010–2017. са трендом повећања од 2018-2020. (са укупним повећањем од 3,2 % за период 2010-2020.), јер је Република Србија још у транзицији са концепта регионалних санитарних депонија на модел регионалних центара за управљање отпадом, који укључује сортирање отпада, одвајање и рециклирање, као и третман отпада који се не може рециклирати. Емисија *GHG* из сектора управљања отпадом износила је 4,9 % у односу на укупне емисије гасова са ефектом стаклене баште из 2020. године. Емисија хлорофлуороугљеника (HFCs) се знатно смањила од 2010. године, углавном услед замене супстанци које оштећују озонски омотач у системима за климатизацију, тако да су емисије у 2021. години износиле 165 Gg CO₂eq. У 2021. години емисије сумпор хексафлуорида (SF₆) повећале су се за 97 % у односу на 2010. годину, углавном услед емисија из металске индустрије односно производње магнезијума, док су емисије из индустрије електричне опреме порасле за 53,7 % у односу на 2010. годину.

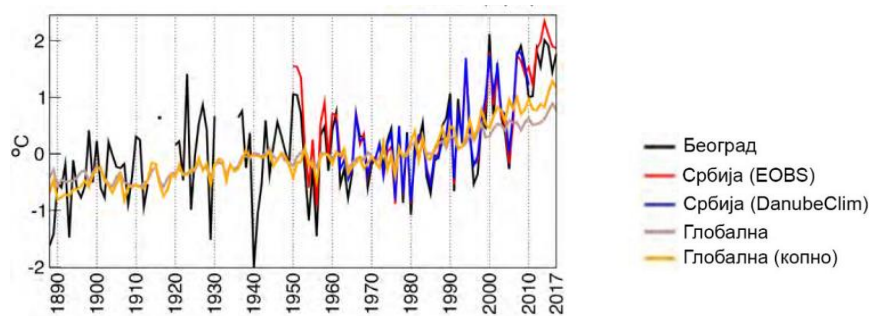
Одстрањене количине из категорије шумског земљишта (шумарство) у истом периоду (2010–2020) биле су мање за 17,6 %, углавном услед повећане употребе биомасе, повећаној употреби дрвета за индустријске потребе и за грејање, али и елементарних непогода (нпр. пожари, ломови услед јаких ветрова, штете узроковане дејством инсеката и болести).

Република Србија се у оквиру својих напора ка смањењу емисија *GHG* придружила глобалним иницијативама: Глобална иницијатива у вези са метаном (*The Global Methane Pledge*) у циљу колективног смањења емисије метана за најмање 30 % до краја 2030. године. Иницијатива за спречавање деградације шума на COP26 (*COP26 Deforestation Pledge*) са циљем заустављања даљих штета у шумама, као и Глобална иницијатива за обновљиве изворе енергије и енергетску ефикасност (*Global Renewables and Energy Efficiency Pledge*) коју је Република Србија подржала на COP28 у Дубаију.

1.2.2.2 Прилагођавање на измењене климатске услове

Процене показују да се Република Србија загрева више и брже од глобалног просека. Пораст средње глобалне температуре ваздуха у периоду 2011-2020. износи 1,1 °C у односу на преиндустријски ниво, док је пораст средње температуре ваздуха на територији Републике Србије достигао 1,8 °C, а лети на чак 2,6 °C. Истовремено, од 2000. године Република Србија се

суочила са неколико значајних екстремних климатских и временских епизода које су проузроковале значајне материјалне и финансијске губитке, као и губитке људских живота.

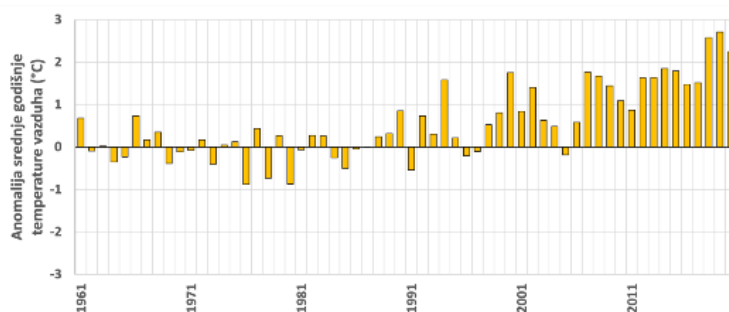

Слика 1.3: Одступање средње годишње температуре (°C) у односу на средњу вредност референтног периода (1961-1990)

Вредности за Београд добијене су из осматрања на метеоролошкој станици Опсерваторија Београд на којој постоји најдужи низ осматрања (од 1888. године). Просечне вредности за целу Србију добијене су из два сета података: E-OBS (база података са интерполираним дневним вредностима температура и падавина на резолуцији 10 km од 1950. године) и DanubeClim (база дневних интерполираних података резолуције 10 km за период 1961-2010.).

Досадашње праћење климатских промена у Републици Србији указује недвосмислено на следеће карактеристике климатских промена и то:

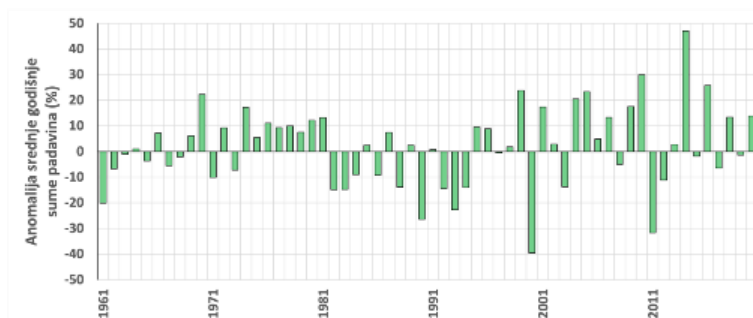
- а) пораст средње температуре, са већим порастом средње максималне температуре од средње минималне температуре и са највећим порастом током летње сезоне;
- б) промена средњих годишњих сума падавина није значајна; промена расподеле падавина по интензитету је уочена кроз просечно смањење дана са умереним и ниским падавинама и повећање дана са високим и екстремним падавинама; промена годишње расподеле падавина се дешава кроз продужавање сушније сезоне карактеристичне за лето и померање просечног месечног максимума падавина ка ранијем периоду;
- в) повећање учесталости и интензитета/трајања топлотних таласа;
- г) повећање учесталости и интензитета/трајања суша.

Слика 1.4: Одступања (аномалије) средњих годишњих температура ваздуха, осредњених за територију Републике Србије, за период 1961-2020. у односу на средњу вредност референтног периода 1961-1990.

Извор: Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године, 2023.

У периоду 2011-2020. године са сушом на територији Србије су биле у просеку сваке друге године, док су се у клими 20. века јављале просечно једном у 10 година. Дошло је до повећања учесталости и интензитета догађаја са екстремним падавинама. Количина падавина која падне у облику екстремних падавина се дуплирала..

Слика 1.5: Одступања (аномалије) средњих годишњих сума падавина, које се излуче на територији Републике Србије, за период 1961-2020, у односу на средњу вредност референтног периода 1961-1990.

Извор: Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године, 2023.

Обавеза израде Програма прилагођавања на измењене климатске услове, који је усвојен крајем 2023. године, успостављена је Законом о климатским променама, као и ратификацијом међународних уговора (пре свих Споразума из Париза), али само на националном нивоу, док за локални ниво ова потреба није препозната. Акционим планом Програма прилагођавања на измењене климатске услове предвиђена је мера израде Смерница за израду локалних климатских планова. Само одређени број секторских докумената јавне политике препознаје област прилагођавања на измењене климатске услове (Програм заштите природе од 2021. до 2023. који је истекао, Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030.). *Нацрт Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године* у великој мери је усклађен са захтевима прилагођавања на измењене климатске услове, и по томе се издваја из целокупне стратешко-планске регулативе Србије. За разлику од тога, Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године препознаје климатске промене као чинилац од значаја у области управљања водама, али код операционализације мера питање прилагођавања на измењене климатске услове није укључено у довољној мери, док јавне политике у области пољопривреде, шумарства, јавног здравља и индустријске политике не сагледавају пројектоване климатске промене и неопходност прилагођавања на њих.

1.2.3. Циркуларна економија и ресурсна ефикасност

Стратегија потврђује стратешку важност циркуларне економије и ресурсне ефикасности као једног од кључних концепата за процес спровођења зелене транзиције у Републици Србији. Стога, у средишту зелене транзиције мора бити формирање, усвајање и пуна, неселективна примена националне јавне политике која на свим нивоима и међусекторски подстиче одрживије коришћење ресурса и енергије, и напуштање, макар значајније смањење, линеарног економског модела. Прелазак са линеарне на циркуларну економију мора бити афирмисан као један од најважнијих приоритета за одрживији развој друштва у целини. Поред јавног сектора, кључни носиоци циркуларне економије су привреда и наука, као и грађани.

У циљу подршке развоју принципа, елемената и модела циркуларне економије и ресурсне ефикасности усвојено је неколико националних докумената, пре свих: Програм управљања отпадом за период 2022-2031, Програм развоја циркуларне економије за период 2022-2024, Програм управљања муљем за период 2023-2032. године. У ова три програма Стратегија види главне инструменте реализације циљева циркуларне економије унутар спровођења Зелене агенде за Републику Србију. У вези са концепцијом спровођења Стратегије од посебне важности су Програм управљања отпадом и Програм развоја циркуларне економије, који садрже основе

и мере за ширу примену модела циркуларне економије и постизање веће ресурсне ефикасности и секторске декарбонизације.

Одређен број и других националних докумената такође укључује ресурсну ефикасност и циркуларну економију у генераторе и показатеље зеленог раста и одрживијег развоја попут Стратегије индустријске политике за период 2021-2030, Стратегије паметне специјализације за период 2020-2027, Стратегије одрживог урбаног развоја до 2030. године, Програма развоја јавних набавки за период 2019-2023. године, итд. Према Стратегији индустријске политике, најзначајнији резултати би се могли постићи у прерађивачкој, прехранбеној и дрвној индустрији, грађевинарству, примарној пољопривреди и индустрији пластике.

Потрошња материјалних ресурса у Републици Србији на годишњем нивоу у 21. веку континуирано расте, за разлику од ЕУ. Такав тренд показује константну неефикасну и нерационалну употребу ресурса и енергије, и обарање вредности природних ресурса, материјала и производа. Значајно већа потрошња материјала по становнику у Републици Србији у односу на ЕУ не доприноси смањењу јаза у социо-економском благостању грађана Републике Србије и ЕУ с обзиром да ни привреда ни друштво у Републици Србији и даље већински нису засновани на стварању нових вредности производа и услуга, циркуларним пословним моделима, иновативној конкурентности у области управљања отпадом, као ни одрживијим производно-потрошачким односима. Потрошња енергије, која чини важан део концепта циркуларности, по јединици БДП је три пута већа од просека ЕУ и за ¼ већа од светског просека. Одсуство циркуларне инфраструктуре на свим нивоима друштва директно и континуирано спречава очување квалитета животне средине и унапређење квалитета живљења локалних заједница.

Стратегија оправдано понавља став присутан у више секторских докумената и извештаја о стању животне средине о угрожености вредности природних ресурса у Републици Србији услед њихове експлоатације противно принципима одрживог развоја, а услед чега слаби и сама сировинска основа за пуну примену циркуларне економије. Уколико у наредном периоду не дође до већег раздвајања економског раста од коришћења ресурса, користи од делимичне или непотпуне циркуларне економије неће бити значајније. Иако нови законодавни оквир на путу хармонизације са *Acquis Communautaire* ствара предуслове за примену принципа, елемената и модела циркуларне економије, домаћа привреда још увек не користи реалне потенцијале економије засноване на задржавању сировина у производним процесима, коришћењу нуспроизвода као секундарних сировина, продуженом животном веку производа, еко-дизајну производа који омогућава поновну употребу и поправку производа, као и да на крају животног века производ не постане отпад, већ рециклабилни ресурс.

Привреда заснована на нискоугљеничном развоју или зелени привредни раст, који је *conditio sine qua non* заштите животне средине, није остварив без ресурсне ефикасности. Циркуларна економија је уз нискоугљеничну економију једна од шест кључних области интервенција или деловања у новој стратегији индустријске политике и индустријског развоја ЕУ. Независно од динамике евро-интеграција Републике Србије, неспорно је да ће даље приближавање домаће привреде јединственом тржишту ЕУ и интеграција у ланце индустријског снабдевања ЕУ бити немогуће без значајно већег обухвата примене принципа циркуларне економије дуж како ланаца вредности, тако и целог животног циклуса производа.

Поновно коришћење отпада је у средишту циркуларне економије. Стратегија указује да је искоришћеност отпада у Републици Србији на изузетно ниском нивоу. Према подацима Агенције за заштиту животне средине у 2022. години рециклирано је мање од 18 % генерисаног

комуналног отпада и мање од 1 % произведеног биоразградивог отпада, који чини највећи део комуналног отпада. Услед изостанка праксе планирања отпада као ресурса у производним процесима и већег поновног коришћења отпада, управљање отпадом у Републици Србији не почива на системским, паметним, нити одрживим решењима, што је илустровано и подацима представљеним у Стратегији. Систем интегрисаног одрживог управљања отпадом треба да почива не само на начелима циркуларне економије и заштите животне средине, већ и на здравим институцијама, које се одговорно старају о проактивним политикама и финансијској одрживости.

Слика 1.6: Поједностављени приказ „два троугла“ оквира за интегрисано одрживо управљање отпадом Генерално узев, постојећи неодрживи обрасци производње и пре свега потрошње чинили су у претходном периоду несавладиву препреку на путу општој рационализацији коришћења ресурса. Пред системима управљања отпадом, индустријског дизајна на страни потрошње и технолошких процеса на страни производње, као кључним генераторима циркуларне економије, стоје бројни изазови. Управљање отпадом је Програмом развоја циркуларне економије чак оцењено као главна слаба тачка у целокупном систему.

Стратегија не повезује директно поновну употребу и рециклажу воде и циркуларну економију, мада констатује важност третмана отпадних вода и муља по водне ресурсе, позивањем на Програм управљања муљем. Несумњиво је да ће рециклирање и поновна употреба воде, поготово у производњи и прерађивачкој индустрији, имати посебно велики утицај не само на конкурентност привреде већ и на квалитет целокупних екосистема.

Раст на пољу иновација у претходном периоду изнад просека ЕУ не доводи се у Стратегији у везу са напретком у областима управљања отпадом, рециклаже или поновног искоришћавања отпада. Да би била у потпуности еколошка или зелена, циркуларна економија мора уједно бити и иновативна, јер постојећи модели не воде у зелену транзицију и ка озелењавању привреде и друштва. Други стуб Декларације из Софије о Зеленој агенди за Западни Балкан наглашава потребу за истраживањима и иновацијама које ће допринети преласку са линеарне на циркуларну економију.

Привредним субјектима у Републици Србији је доступан значајан број релевантних добровољних инструмената у области циркуларне економије (одговарајући EN и ISO стандарди из области животне средине, одрживости, менаџмент енергијом, уштеда енергије). Ипак, у пракси је у претходном периоду било поражавајуће мало заинтересованих страна. Корак напред је свакако појава нових индикатора за праћење циркуларне економије и по њима извештавање Републичког завода за статистику и Агенције за заштиту животне средине, као и формирање комисије за стандарде у Институту за стандардизацију Србије - Циркуларна економија и управљање отпадом - која прати рад ISO техничке комисије за циркуларну

економију. Иако на самом почетку примене, зелене јавне набавке представљају потенцијално врло значајан инструмент шире промоције циркуларне економије и ресурсне ефикасности, поготово од стране и унутар јавног сектора.

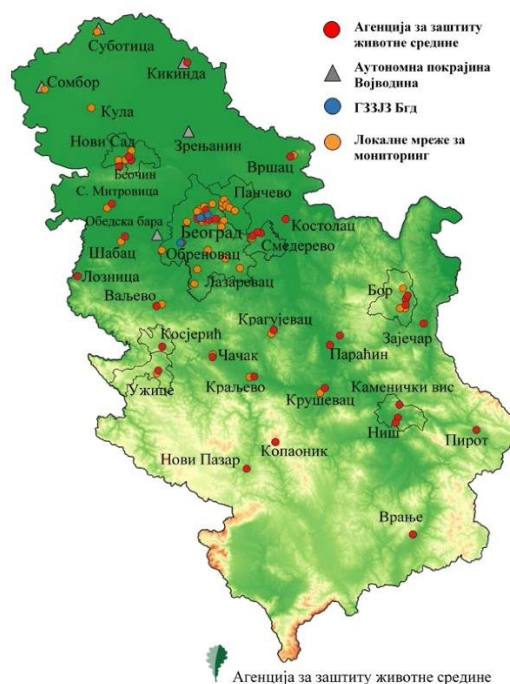
У Смерницама Европске комисије је циркуларна економија дефинисана као модел у којем се вредности и ресурси одржавају у економији што је могуће дуже, а настанак отпада сведен је на минимум. Република Србија се Софијском Декларацијом о Зеленој агенди за Западни Балкан обавезала на развој циркуларне економије кроз: побољшање одрживости примарне производње сировина, примену приступа индустријског екосистема, усвајање стратешког приступа циркуларној економији, изградњу инфраструктуре за управљање отпадом, подизање јавне свести, превенцију загађивања пластиком, иновације и паметну специјализацију.

1.2.4. Квалитет животне средине и фактори утицаја

Главна тема овог потпоглавља је опис тренутног стања животне средине. Конкретно ће бити обрађени подаци о квалитету ваздуха, вода, земљишта, буци, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, индустријском загађењу и ризику од удеса, управљању хемикалијама и здрављем становника Већина информација и података коришћених у овом документу прикупљена је путем Информационог система заштите животне средине, којим управља Агенција, али и директном сарадњом са релевантним институцијама које располажу подацима за наведену област, односно из Извештаја о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину. Овај информациони систем је постао доминантан извор потребних и поузданих информација у процесу усвајања важећих стандарда ЕУ.

1.2.4.1 Квалитет ваздуха

У Извештају о квалитету ваздуха у Републици Србији за 2022. годину, Агенције за заштиту животне средине, дата је оцена квалитета ваздуха за 2022. годину, на основу резултата мерења загађујућих материја добијених мониторингом квалитета ваздуха у државној и локалним мрежама са укупно 220 аутоматских станица и мерних места. (слика 1.7.).

Слика 1.7: Приказ мреже станица и мерних места за мониторинг квалитета ваздуха
(Извор: Годишњи Извештај о стању квалитета ваздуха у Р. Србији за 2023. год., Агенција за зашт. животне средине)

Сагласно члану 5. Закона о заштити ваздуха, Уредбом о одређивању зона и агломерација („Сл. гласник РС” бр. 58/11 и 98/12) на територији Републике Србије одређене су три зоне. Зона „Србија”, обухвата територију Републике Србије осим територија Аутономних Покрајина, града Београда, Ниша, Ужица, Смедерева, Бора и општине Косјерић. Зона „Војводина”, која обухвата територију Аутономне Покрајине Војводине, осим територије града Новог Сада и Панчева, као и Зона „Косово и Метохија”, која обухвата територију Аутономне Покрајине Косово и Метохија. Поред наведених зона, поменутом Уредбом дефинисано је и осам агломерација које обухватају територије следећих градова: Београд, Нови Сад, Ниш, Бор, Косјерић, Панчево, Ужице и Смедерево.

У Републици Србији одређене су три категорије квалитета ваздуха које су установљене на основу резултата мерења, сагласно члану 21. Закона о заштити ваздуха а према нивоу загађености, полазећи од прописаних граничних и толерантних вредности. Прва категорија - чист или незнатно загађен ваздух где нису прекорачене граничне вредности нивоа ни за једну загађујућу материју. Друга категорија - умерено загађен ваздух где су прекорачене граничне вредности нивоа за једну или више загађујућих материја, али нису прекорачене толерантне вредности ни једне загађујуће материје, као и трећа категорија - прекомерно загађен ваздух где су прекорачене граничне вредности за једну или више загађујућих материја.

У зони “Србија” ваздух је био чист или незнатно загађен, осим у градовима Крагујевац, Костолац, Пирот, Лозница, Чачак, Параћин (Поповац), Зајечар, Краљево, Нови Пазар и Ваљево. У зони “Војводина” ваздух је био чист или незнатно загађен, осим у Суботици, Сомбору и Зрењанину где је био прекомерно загађен. У агломерацијама Београд, Нови Сад, Ниш, Панчево, Смедерево, Косјерић, Бор и Ужице ваздух је био прекомерно загађен. Приказ категоризације квалитета ваздуха, по станицама и мерним местима за 2022. годину, приказан је графички на слици испод.

Слика 1.8: Категорије квалитета ваздуха у 2023. години по мерним станицама

(Извор: Годишњи Извештај о стању квалитета ваздуха у Р. Србији за 2022. год., Агенција за зашт. животне средине)

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину

Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Тренд квалитета ваздуха по зонама, агломерацијама и градовима у периоду између 2016. и 2022. године, показује да се квалитет ваздуха у свим градовима постепено погоршавао.

Агломерација, ЗОНА	Станица	Оцена квалитета ваздуха (категорија)	Годишње вредности концентрација загађујућих материја													
			SO ₂		NO ₂		PM ₁₀		PM _{2.5}	C ₆ H ₆	CO		O ₃			
			µg/m ³	Број дана са >125 µg/m ³	Број сати са >350 µg/m ³	µg/m ³	Број дана са >85 µg/m ³	Број сати са >150 µg/m ³	µg/m ³	Број дана са >50 µg/m ³	µg/m ³	µg/m ³	mg/m ³	Број дана са >5 mg/m ³	µg/m ³	Број дана са >120 µg/m ³
СРБИЈА	Каменички Вис - ЕМЕП	I	13	0	0	3	0	0	14	0					90	24
	Врање	I	11	0	0	23	0	0				0.87	2			
	Копачић	I	8	0	0									98	27	
	Крушевац	III	8	0	0	16	0	0				0.70	0			
	Крушевац Трг Костурница	III							38	66	26					
	Шабац	III	13	0	0	25	0	0				0.64	0			
	Шабац Геронтолошки центар	III							44	106						
	Крагујевац	III	12	0	0	22	0	0	30	48	23	0.53	0	70	12	
	Крагујевац О.Ш. "Мирко Јовановић"	III							26	27						
	Костолац	I	12	1	12	14	0	0	28	26		0.33	0			
	Пирот	III	15	0	0				33	57	27					
	Лозница	III	13	0	0	20	0	0	40	70				59	1	
	Чачак	III	9	0	0	14	0	0	30	48	24	0.48	0	72	19	
	Чачак Коста Новаковић	III							32	46						
ВОЈВОДИНА	Параћин	III	12	0	0	18	0	0				0.53	0			
	Поповац	III	8	0	0	8	0	0	49	137	21	0.52	0	72	1	
	Зајечар	III	19	0	0	18	0	1	52	117		0.83	0			
	Краљево Полицијска управа	III							37	65						
	Краљево	III	9	0	0	19	0	0			24	0.59	0	69	1	
	Нови Пазар	III	8	0	0	22	0	0	45	117	37			58	0	
	Ваљево	III	17	0	0	27	0	0	48	122	32	0.73	0			
	Ваљево ЗЗЈЗ	III							60	149						
	Кикинда Центар	I	9	0	0	10	0	0				0.37	0	76	9	
	Вршац	I	11	0	0	14	0	0						72	4	
	Вршац Војнички трг	I							24	13						
	Беоцин Центар	I	13	0	0	15	0	0	22	10	16					
	Сремска Митровица	I	12	0	0	26	0	0				0.53	0			
	Сремска Митровица ЗЗЈЗ	I							27	26						
БЕОГРАД	Суботина АПВ	III	18	0	0	15	0	10	35	50	25	2				
	Суботина О.Ш. "Соња Маринковић"	III							35	53	22					
	Сомбор АПВ	III				13	0	0	25	17		0.2	0.27	0	79	34
	Сомбор Дунав и Тиса	III							31	52						
	Зрењанин АПВ	I	18	0	0	23	0	0	30	28		0.2				
	Обедска бара	I	10	0	0							0.3			82	11
	Кула Дечији вртић "Колибри"	I							25	22						
	Београд Стари град	I	10	0	0	25	0	0	30	40	21	0.38	0	52	0	
	Београд Нови Београд	I	14	0	0	24	0	0	27	30	20	2	0.42	0	72	20
	Београд Мостар	I	9	0	0	37	0	0	23	28	18	2	0.47	0		
	Београд Врачар	I	13	0	0	29	0	1	29	25	21			65	11	
	Београд Зелено брдо	I	10	0	0	20	0	0	26	24	20	0.28	0	68	23	
	Обреновац Центар	I	23	0	9	32	0	1	30	49	20	0.42	0			
	Београд Д. Стефана ГЗЗЈЗ	I	10	0	0	49	10	7	32	49	22	0.70	0			
Београд Обреновац ГЗЗЈЗ	I	15	0	5	12	0	0	27	35							
Београд Нови Београд ГЗЗЈЗ	I	11	0	0	28	0	1	31	45	23			64	2		
Београд Овча	I	14	0	0	12	0	0	28	35	23	2	0.47	0	68	4	
Београд Велики Црљени	I	19	0	0	10	0	0	35	65	28	1	0.50	0			
Београд Обреновац Ушће	I	9	0	0	9	0	0	26	18	22						
Београд Земун ТБ	I	14	0	0	28	0	0	36	66	26						
Београд КБЦ "Драгиша Митовић"	I				21	0	0	23	15	18			77	13		
Београд Лазаревац	III	17	0	0	12	0	0	34	65	27			74	5		
Београд Винча	III	15	0	0	14	0	0	28	28	23	0.43	0	75	9		
Београд Бежанијска коса	III	9	0	0	25	0	0	29	37	22			72	20		
Београд Ада петља	III	12	0	0	34	0	0	30	45	22	0.85	0	46	0		
Београд Баново брдо	III	11	0	0	24	0	0	26	29	21	0.32	0	74	22		
Београд Врачар Дом здравља	III	10	0	0	25	0	0	26	24	19	0.65	0	74	22		
Београд Голгандерска звезда	III	11	0	0	25	0	0	25	16	18	0.45	0	66	7		
Београд Резервоар БВК, Стојично брдо	III				15	0	0	27	21	20						
Београд ЈКП Младеновац	III				21	0	2	43	88	26						
Београд Земун ЈП "Јошта Србије"	III	12	0	0	29	0	1	38	73	27	0.54	0	49	0		
Београд КЦС Борча	III	9	0	0	17	0	0	39	83	28	1.01	0	78	24		
Београд ЈП "Ада Циганлија"	III				23	0	0	23	20	17	0.17	0	80	22		
Београд КЦС Сурчин	III				20	0	0	31	51	23			75	21		
Београд КЦС Врачар	III				42	4	4	34	55	23						
Београд Лештане	III				28	0	0	43	100	28						
Београд ДЗ Сопот	III				11	0	0	29	37	23						
Београд Барајево	III				6	0	0	22	5	17						
Нови Сад	Нови Сад Липман	III	8	0	0	18	0	0	25	7		0.31	0	78	16	
	Нови Сад Руменачка	III	11	0	0	28	0	0	29	23	16	1	0.46	0		
	Нови Сад Неопланта	III				30			29	20						
	Нови Сад О.Ш. "Ђура Јакшић"	III				34			59	26	1					
	Нови Сад ЈКП "Водовод и канализација"	III				23	4	15								
Ниш	Нови Сад Дечеје село	III	15	0	0	17	0	0	19	3		0.41	2	66	0	
	Ниш О.Ш. "Свети Сава"	III	12	0	0	20	0	0	37	68	26	0.53	0	70	1	
	Ниш ИЗЈЗ Ниш	III	7	0	0	22	0	0	31	58	26	0.60	0			
Бор	Бор Градски парк	III	16	0	5				28	13	13					
	Бор Брезоник	III	12	0	1				34	48						
	Бор Институт	III	12	0	0	24	0	0				0.46	0			
	Бор Оштрељ	III							29	31						
	Бор Кривељ	III							28	15						
Панчево	Бор Југопетрол	III							35	52						
	Панчево Содара	III	14	0	1	15	0	0				0.45	0			
	Панчево Народна башта	III							27	36	21	1				
	Панчево Нова Миса	III							31	40						
	Панчево Стрелиште	III							30	39						
Смедерев	Панчево Цара Душана	III	7	0	2	27	0	0			2	0.72	0	60	3	
	Панчево Ватрогасни дом	III				16	0	0	30	43	23	2		73	7	
	Панчево Војловица	III	6	0	1	13	0	0	34	63	27	3				
	Панчево Старчево	III	11	0	0	12	0	0				0.71	0	60	3	
	Смедерево Царина	III	15	0	0	12	0	0	46			0.43	0			
Косјерић	Смедерево Центар	III	24	0	0	30	0	0	28	37	21					
	Смедерево Радицац	III	10	0	0	15	0	0	37	64	28	0.34	0	75	21	
	Смедерево Раља	III							35	49						
Ужиче	Косјерић	III	7	0	0	14	0	0	36	75	26	0.54	0	67	1	
	Ужиче Библиотека	III	10	0	0	38	0	0	41	67	31	0.74	0			

Слика 1.9: Оцена квалитета ваздуха по зонама, агломерацијама и градовима од 2016-2022.

(Извор: Годишњи Извештај о стању квалитета ваздуха у Р. Србији за 2023. год., Агенција за зашт. животне средине)

Најчешћи узрок прекомерном загађењу ваздуха јесте присуство суспендованих честица PM_{10} , загађујуће материје која се мери на највећем броју мерних места у Републици Србији. У испитиваном периоду прекорачење дозвољеног броја дана са концентрацијама суспендованих честица PM_{10} већим од $50 \mu g/m^3$ на посматраним станицама чешће је узрок прекомерном загађењу ваздуха него прекорачења средње годишње вредности PM_{10} .

У агломерацији Бор ваздух је био прекомерно загађен, услед прекорачења граничних вредности сумпор-диоксида, суспендованих честица PM_{10} и олова у суспендованим честицама PM_{10} . У агломерацијама Београд и Ниш и у Новом Пазару ваздух је био прекомерно загађен, услед прекорачења граничних вредности азот-диоксида и суспендованих честица PM_{10} и $PM_{2.5}$. Агломерације Панчево, Смедерево, Ужице и Косјерић и градови Ваљево, Краљево, Чачак, Пирот и Суботица били су прекомерно загађени услед прекорачења граничних вредности суспендованих честица PM_{10} и $PM_{2.5}$. У Зајечару, Параћину (Поповац), Лозници, Крагујевцу, Костолцу, Сомбору и Зрењанину и у агломерацији Нови Сад, ваздух је био прекомерно загађен, услед прекорачења граничне вредности суспендованих честица PM_{10} .

Средња годишња вредност концентрације SO_2 ($\mu g/m^3$) није прекорачила граничну вредност ни на једној станици, а вредности на станицама су се кретале у опсегу од $5 \mu g/m^3$ до $31 \mu g/m^3$. Дневна гранична вредност од $125 \mu g/m^3$ била је прекорачена у Бору, на станици Градски парк четири пута и на станици Бор Институт једанпут. Поред Бора у Републици Србији је у току 2022. ово прекорачење забележено још само на мерном месту Београд Обреновац ГЗЈЗ (један дан). Дозвољен број дана са прекорачењем током једне календарске године износи три. Сатна гранична вредност од $350 \mu g/m^3$ била је прекорачена на станицама: Бор Градски парк 39 сати, Београд Обреновац ГЗЈЗ 11 сати, Бор Брезоник осам сати, Бор Институт седам сати, Костолац четири сата, Београд Велики Црљени три сата, Београд Обреновац Ушће три сата и Шабац два сата. Током 2022. године појава концентрација сумпор-диоксида опасних по здравље људи је забележена на станици Бор Градски парк један пут.

Током 2022. године прекорачења годишње граничне вредности концентрације NO_2 ($40 \mu g/m^3$) било је само на станици Београд Деспота Стефана ГЗЈЗ ($54 \mu g/m^3$). Прекорачења дневних граничних вредности, $85 \mu g/m^3$, током 2022. године било је Београду на станицама Београд Деспота Стефана 20 дана, Београд Мостар три дана, Ниш О.Ш. „Свети Сава“ и Нови Пазар по један дан. Највећа дневна концентрација азот-диоксида током 2022. године измерена је на станици Београд Деспота Стефана ГЗЈЗ $116 \mu g/m^3$. Појава концентрација азот диоксида опасних по здравље људи није забележена ни на једној станици током 2022. године као ни претходних година.

Резултати индикативних мерења тешких метала у суспендованим честицама у 2022. години достављени су са 41 мерног места за олово, за арсен и кадмијум са 39 мерних места, док су за никл са 37 мерних места. Мерења су показала да није прекорачена годишња гранична вредност ни на једном мерном месту.

Највећи садржај олова био је у Ужицу, на мерном месту Ужице "ПИО"- $50 ng/m^3$, затим у Бору, и то на три мерна места: Бор 1- $42 ng/m^3$, Бор ИРМ- $39 ng/m^3$ и Бор Градски парк- $35 ng/m^3$, и у Београду на мерном месту ОШ „Никола Тесла“, где је средња годишња вредност била $28 ng/m^3$. На осталим мерним местима средња годишња вредност се кретала од $2 ng/m^3$ на мерном месту Панчево Стрелиште, до $24 ng/m^3$ на мерном месту Зрењанин Трг Доситеја Обрадовића. Максималне дневне вредности олова веће од граничне вредности нису забележене ни на једном мерном месту у току године.

У 2022. години средње годишње вредности арсена у PM_{10} су, према индикативним мерењима, прекорачиле циљну вредност у Бору и Београду, на станицама Бор 1 (Градски парк) 10.4 ng/m^3 , Београд Велики Црљен- 8.9 ng/m^3 , Бор ИРМ- 8.1 ng/m^3 и Београд Колубара Б- 7.6 ng/m^3 .

Циљна вредност кадмијума, 5 ng/m^3 , није прекорачена, а максимална средња годишња вредност била је 2.4 ng/m^3 у Зрењанину на мерном месту Трг Доситеја Обрадовића.

Садржај никла у PM_{10} током 2022. године показао је да су средње годишње вредности биле у опсегу од 0.01 ng/m^3 забележених у Ћуприји, до 14 ng/m^3 у Београду на мерном месту КБЦ „Др Драгиша Мишовић“. Међутим, циљна вредност од 20 ng/m^3 није прекорачена у току године.

Резултати индикативних мерења бензо(а)пирена у суспендованим честицама PM_{10} у 2022. години достављени су са 27 мерних места. Највиша средња годишња вредност измерена је на станици Београд Земун (4 ng/m^3), док је најнижа средња годишња вредност измерена у Вршцу (0.1 ng/m^3). Годишња циљна вредност (1 ng/m^3) је прекорачена на деветнаест мерних места, док су у Новом Саду, Костолцу и Вршцу, као и на станицама Смедерево Раља и Београд Врачар, Београд Омладинских бригада и Београд Булевар Деспота Стефана измерене средње годишње вредности једнаке или мање од циљне вредности.

Концентрације приземног озона о којима се обавештава јавност, преко $180 \text{ } \mu\text{g/m}^3$, забележене су на већини станица током 2022. године, што није био случај претходних година. Појава концентрација приземног озона преко $180 \text{ } \mu\text{g/m}^3$ забележене су на станицама: Београд Винча 13 сати, Београд Стари град, Београд Нови Београд, Београд КБЦ Драгиша Мишовић и Панчево Старчево по 11 сати, Београд Нови Београд ГЗЈЗ и Панчево Ватрогасни дом 10 сати, Београд Врачар осам сати, Београд Овча два сата, Београд Лазаревац, Панчево Цара Душана, Смедерево Радинац и Косјерић по један сат. На девет мерних места забележене су концентрације преко $180 \text{ } \mu\text{g/m}^3$, а на мерном месту Београд Нови Београд, измерене су концентрације преко $240 \text{ } \mu\text{g/m}^3$ у трајању од два сата. Концентрације опасне по здравље људи о којима се издаје упозорење за јавност, три узастопна сата преко $240 \text{ } \mu\text{g/m}^3$, нису забележене ни на једном мерном месту у току године.

1.2.4.2 Квалитет вода

Водни ресурси Србије, углавном, потичу од транзитних вода Дунава, Саве, Тисе и других река, што се сматра недостатком водног система. Само 9 % водних ресурса чине домицилне воде водотока који припадају претежно дунавском, односно црноморском сливу.

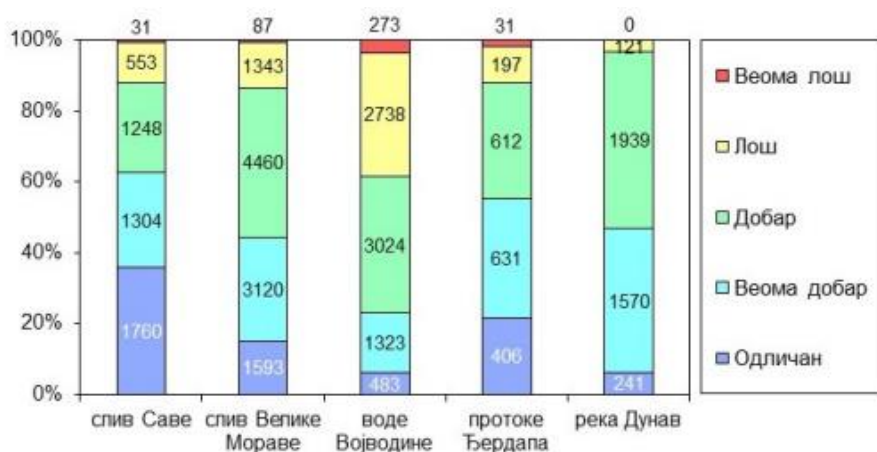
Режими вода на рекама одликују се просторном и сезонском неравномерношћу, а самим тим евидентне су регионалне разлике у експлоатабилним могућностима и потребама за водом:

- Западни, југозападни и јужни делови Србије богатији су водом од северних, централних и источних.
- Велике воде присутне су у пролеће, а мале воде у касно лето, јесен и на почетку зиме.
- Максималне потребе за водом временски се поклапају са минималним количинама вода.
- Подземне воде се прекомерно троше, на пример, у неким деловима Бачке и Баната ниво подземних вода основног водоносног комплекса је опао за 30 m, па и више, а то значи да постоји сасвим реална опасност да се из дубљих слојева захватају воде знатно слабијег квалитета.

Површинске воде

Извештај о резултатима испитивања квалитета површинских и подземних вода за 2022. годину објављен је од стране Агенције за заштиту животне средине и садржи систематизоване податке прикупљене током спроведених испитивања биолошких елемената квалитета за оцену еколошког статуса/потенцијала, као и физичко-хемијских, хемијских и микробиолошких показатеља квалитета вода водотока, акумулација и подземних вода на територији Републике Србије. Испитивање квалитета воде, обављено је на 79 профила на 47 водотока и 6 профила на каналској мрежи, на 2 акумулације и на 56 пијезометара, односно станица подземних вода прве издани.

Оцена стања квалитета површинских вода (водотокова) у Републици Србији се врши на основу Уредбе о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање (“Сл. гласник РС”, бр. 50/12). Према поменутој Уредби, у зависности од садржаја приоритетних и приоритетних хазардних супстанци у површинским водама утврђено је пет класа квалитета површинских водотокова: класа I - одличан еколошки статус, класа II - добар еколошки статус, класа III - умерени еколошки статус, класа IV - слаб еколошки статус и класа V - лош еколошки статус.

Слика 1.10: Анализа узорка воде методом SWQI по сливним подручјима Републике Србије (1998-2021)
(Извор: Извештај о стању животне средине у Р. Србији за 2022. годину, Агенција за заштиту животне средине)

Квалитет површинских вода представља један од добрих показатеља услова који постоје у животној средини и одражава меру реакције друштва на њеном очувању. За квантификацију квалитета површинских вода установљен је Српски индекс квалитета вода - Serbian Water Quality Index (SWQI). Овај индекс прати девет параметара физичко-хемијског квалитета (температура воде, рН вредност, електропроводљивост, проценат засићења кисеоником, БПК₅, суспендоване материје, укупни оксидовани азот (нитрати + нитрити), ортофосфати и амонијум) и један параметар микробиолошког квалитета воде (највероватнији број колиформних клица) и обезбеђује меру стања површинских вода у погледу општег квалитета површинских вода не узимајући у обзир приоритетне и хазардне супстанце. Сумарна вредност је неименовани број од 0 до 100 као квантитативан показатељ квалитета одређеног узорка воде, где је 100 најбољи квалитет.

Анализа SWQI је урађена на 47 мерних места на којима, у периоду 2012-2021. године, постоји континуитет у узорковању. На сликовима Дунава, Саве и Мораве одређен је безначајан тренд, док је на целој територији Републике Србије одређен растући (позитиван) тренд. Вредности

медијана SWQI крећу се у интервалу од 81 до 88 што одговара квалитету „добар” и „веома добар”. Лош квалитет по параметру SWQI одређен је на два (4 %) мерних места: Бачко Градиште (Канали ДТД) и Ристовац (Јужна Морава). На овим локацијама је одређен безначајан тренд квалитета воде. Неповољан (оппадајући) тренд је на три (6 %) мерна места, Брза Паланка (Дунав), Трнски Одорпвци (Јерма) и Мислођин (Колубара), али са веома добрим, одличним и добрим квалитетом воде.

Анализом 29.088 узорка са 300 мерних места узоркованих у просеку једном месечно у периоду 1998-2021. године, утврђено је најлошије стање у водотоцима и каналима сливног подручја АП Војводине. На овој територији, у односу на укупан број узорака, 38,4 % се сврстава у класу „лош” и „веома лош”, док је у класи „веома лош”, узимајући у обзир целу територију Републике Србије чак 64,7 % узорака са сливног подручја АП Војводине. Најбољи квалитет, у категорији „одличан”, је забележен у малим водотоцима брдско-планинских области у источној, југоисточној и западној Србији.

Анализа нитрата је урађена на 47 мерних места на којима, у периоду 2012-2021. године, постоји континуитет у узорковању. Безначајан тренд медијана нитрата одређен је на сливу Дунава, Саве и на целој територији Републике Србије, док је на сливу Мораве одређен растући (неповољан) тренд. Добро је што се вредности медијана крећу се у интервалу од 0,54 - 1,35 (mg/l) што одговара одличном и добром еколошком статусу.

Квалитет речне воде у Републици Србији, у погледу нитрата, припада одличном еколошком статусу на 89% мерних места. Неповољан (растући) тренд нитрата одређен је на 40% (деветнаест) мерних места: Брза Паланка и Радујевац (Дунав), Кусиће (Пек), Јамена и Шабац (Сава), Багрдан и Љубичевски Мост (Велика Морава), Гугаљски Мост и Краљево (Западна Морава), Батраге, Рашка и Краљево (Ибар), Бујановац (Биначка Морава), Ристовац и Мојсиње (Јужна Морава), Димитровград (Нишава), Трнски Одоровци (Јерма), Мртвине (Габерска река) и Мислођин (Колубара). Добро је што су средње вредности нитрата на овим мерним местима ниске и у границама су одличног еколошког статуса.

Анализа ортофосфата је урађена на 47 мерних места на којима, у периоду 2012-2021. године, постоји континуитет у узорковању. На свим сливним подручјима и на целој територији Републике Србије одређен је безначајан тренд ортофосфата. Вредности медијана ортофосфата крећу се у интервалу од 0,025 до 0,86 (mg/l) што одговара добром еколошком статусу.

Квалитет речне воде у Републици Србији, у погледу ортофосфата, не припада добром еколошком статусу на десет (21 %) мерних места. Најгоре стање је на мерним местима у АП Војводини: Бачки Брег (Плазовић) са безначајним трендом и просечном десетогодишњом концентрацијом од 0,573 (mg/l), Хетин (Стари Бегеј) 0,381 (mg/l) са безначајним трендом и Врбица (Златица) 0,225 (mg/l) са повољним (оппадајућим) трендом у посматраном периоду. Просечну концентрацију већу од 0,2 (mg/l) у 2021. години имају Радујевац (Дунав) 0,242 (mg/l) са неповољним (растућим) трендом и Хетин (Стари Бегеј) 0,337 (mg/l) са безначајним трендом. Квалитет воде је, према индикатору ортофосфата, у 2021. години најбољи у односу на период 2012-2021.

Анализа петодневне биолошке потрошње кисеоника (БПК-5) је урађена на 47 мерних места на којима, у периоду 2012-2021. године, постоји континуитет у узорковању. Безначајан тренд медијана БПК-5 одређен је на сливним подручјима Саве и Дунава, док на сливу Мораве и на целој територији Републике Србије одређен растући (неповољан) тренд. Вредности медијана крећу се у интервалу од 1,39-2,67 (mg/l) што одговара добром еколошком статусу.

Неповољан (растући) тренд БПК-5 одређен је на 30 % (четрнаест) мерних места: Земун, Смедерево, Брза Паланка и Радујевац (Дунав), Кусиће (Пек), Пријепоље (Лим), Бајина Башта и Бадовинци (Дрина), Багрдан (Велика Морава), Гугаљски Мост и Краљево (Западна Морава), Краљево (Ибар), Трнски Одоровци (Јерма) и Мислођин (Колубара). Повољно је што је на овим мерним местима просечна десетогодишња вредност БПК-5 ниска. Виша просечна десетогодишња вредност БПК-5 од 4(mg/l) је била само на мерном месту Бачко Градиште (Канали ДТД) у АП Војводини, што представља 2 % мерних места, и износила је 6 (mg/l). На овој локацији је одређен безначајан десетогодишњи тренд квалитета воде. У 2021. години квалитет воде се према индикатору БПК-5 благо погоршао у односу на 2018. и 2019. годину. Само на једном мерном месту, Бачко Градиште (канали ДТД) у 2021. години је концентрација БПК-5 била већа од 4 (mg/l) и износила је 6,82 (mg/l).

Анализа амонијума је урађена на 47 мерних места на којима, у периоду 2012-2021. године, постоји континуитет у узорковању. Неповољан (растући) тренд медијана амонијума одређен је у сливном подручју Саве. Безначајан тренд у истом периоду је у сливу Мораве и на целој територији Републике Србије. Повољан (оппадајући) тренд одређен је на сливу Дунава. Вредности медијана крећу се у интервалу од 0,06-0,19 (mg/l) што одговара добром еколошком статусу.

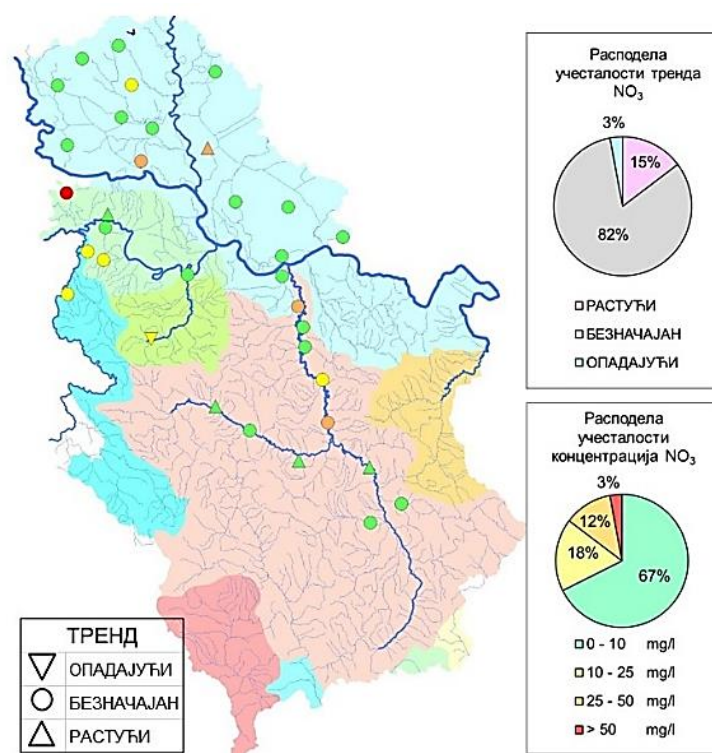
Неповољан (растући) тренд средњих вредности амонијума, у периоду 2012-2021. године, одређен је на 15 % (седам) мерних места: Нови Сад и Радујевац (Дунав), Пријепоље (Лим), Димитровград (Нишава), Трнски Одоровци (Јерма), Мислођин (Колубара) и Остружница (Сава). Расподела учесталости амонијума у водотоцима Републике Србије у 2021. години је боља у односу на период 2017-2020. година.

Подземне воде

Око 70 % становништва Републике Србије снабдева се водом из ресурса подземних вода, међутим подземне воде су релативно оскудне и неравномерно распоређене. Природни квалитет подземних вода је доста неуједначен, што је последица различитог минеролошко-петрографског састава водоносних средина, генезе подземних вода и аквифера, старости воде и слично. Квалитет подземних вода у дубоким изданима, иако заштићен од људске активности релативно дебелим водонепропусним седиментима, веома је оптерећен присуством природних органских материја, амонијака и арсена.

Анализа нитрата подземних вода је урађена на 34 мерна места на којима, у периоду 2012-2021. постоји континуитет у узорковању. На целој територији Републике Србије и на сливу Мораве одређен је неповољан (растући) тренд, док је на сливним подручјима Саве и Дунава забележен је безначајан тренд нитрата што значи да нема битних промена квалитета.

Просечна десетогодишња концентрација нитрата већа од 50 (mg/l) одређена је само на мерном месту Шид (Ш-1/Д) (55 mg/l) у сливу Саве у периоду 2012-2021. године. Релативно висока просечна десетогодишња концентрација већа од 25 (mg/l) одређена је на мерним местима Нови Сад (РШ-1/1) (31,4 mg/l) и Зрењанин (ЗР-1/Д) (28,1 mg/l) у сливу Дунава и ЛозовикВлашки До (33,2 mg/l) и Обреж-Ратаре (31 mg/l) у сливу Мораве. У 2021. години дозвољена концентрација нитрата од 50 (mg/l) премашена је само на мерном месту Шид (Ш-1/Д) (73,5 mg/l) у сливу Саве.

Слика 1.11: Тренд и средња вредност концентрација нитрата у подземним водама Републике Србије (2012-2021.)

(Извор: Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину, Агенција за зашт. животне средине)

1.2.4.3 Квалитет земљишта

Од укупне територије Републике Србије пољопривредно земљиште чини највећи део, односно 48,5 %, док се под шумом и необраслим шумским земљиштем налази 43,5 % територије, са друге стране влажна земљишта и водене површине чине 2,7 % територије, док преосталих 5,3 % чине вештачке површине и голети.

Један од главних индикатора о квалитету земљишта, који Агенција за заштиту животне средине прати јесте индикатор степена угрожености земљишта од хемијског загађења у урбаним срединама. Исти се прати на основу прекорачења граничних и ремедијационих вредности опасних и штетних материја у земљишту у складу са Уредбом о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту („Сл. гласник РС”, бр. 30/18 и 64/19).

У 2022. години поменути индикатор је праћен у једанаест јединица локалне самоуправе и укупно је испитано 251 узорак земљишта. За већину локалних самоуправа, информације о стању земљишта су непотпуне, или непостојеће, али је у 2022. години забележен пораст броја локалних самоуправа које су спровеле локални мониторинг за скоро 50 %. Међутим, проценат реализованих локалних мониторинга земљишта у 2022. години у односу на укупан број локалних самоуправа је и даље на врло ниском нивоу и износи 7,43 %. Локални мониторинг квалитета земљишта у 2022. години извршен је у граду Београду, Панчеву, Крушевцу, Пожаревцу, Нишу, Смедереву, Чачку, Новом Пазару, Ужицу, као и општинама Сурдулица и Трстеник.

Једна од главних области испитивања земљишта у урбаним зонама је токсичност тешких метала и због тога је испитивање земљиште важно за здравље и квалитет живота у урбаним срединама.

Резултати испитивања показују да је најчешће прекорачење граничних вредности у 2022. години забележено за Ni, Cu, Cr, Zn, Cd, Pb, As, Co и Hg.

На територији града Београда резултати истраживања на дубини од 10 cm, у укупно 48 узорака, показују прекорачење граничне вредности за Cd, Zn, Cu, Ni, Cr, As и Hg у индустријској зони, у зони прометних саобраћајница, у близини депоније, стамбеној зони, педагошкој установи, изворишту водоснабдевања, рекреационој зони и пољопривредном земљишту. Ремедијациона вредност није прекорачена ни у једном узорку.

На територији града Ниша од укупно 15 узорака земљишта које је испитано са дубине од 30 cm, граничне вредности су прекорачене за Cd, Cu, Ni и Co, у близини прометних саобраћајница, индустријској зони, у близини депонија, стамбеној зони, изворишту водоснабдевања, рекреационој зони и на пољопривредном земљишту. Прекорачења ремедијационих вредности нема ни у једном узорку.

У граду Панчеву је прекорачена гранична вредност за Cu и Ni у узорцима земљишта у зони прометних саобраћајница, рекреационој зони, у близини депонија и пољопривредног земљишта. Укупан број узорака је 30 са дубине од 0-30 cm. Ремедијациона вредност није прекорачена ни у једном узорку.

На територији града Крушевца од укупно 30 узорака узетих са дубине од 0-30 cm повишене су концентрације у узорцима земљишта у индустријској зони, у зони прометних саобраћајница, стамбеној и рекреационој зони, у близини депонија и пољопривредног земљишта за Zn, Ni, Cr и Hg, док су ремедијационе вредности прекорачене за Ni у индустријској зони у једном узорку, стамбеној зони у једном узорку, зони пољопривредног земљишта у два узорка и у рекреационој зони у једном узорку.

На територији града Пожаревца резултати испитивања на дубини од 30 cm, укупно 30 узорака, показују прекорачење граничне вредности за Pb, Cd, Zn, Cu, Ni, Cr и Hg у индустријској зони, зони прометних саобраћајница, у близини депоније и изворишта водоснабдевања. Ремедијационе вредности прекорачене су за Ni у зони прометне саобраћајнице, у једном узорку, близини депонија у два узорка и у зони изворишта водоснабдевања у четири узорка.

На територији града Смедерева од укупно 15 узорака земљишта које је испитано са дубине од 0-30 cm, гранична вредност је прекорачена за Pb, Cd, Zn, Cu, Ni и Cr у стамбеној, рекреационој и индустријској зони, зони педагошке установе, у близини депонија, изворишта водоснабдевања и на пољопривредном земљишту. Ремедијациона вредност није прекорачена ни у једном узорку.

У граду Чачку на укупно испитана четири узорка на дубини од 20-30 cm констатовано је прекорачење граничне вредности у индустријској зони у једном узорку за Hg, и у рекреационој и индустријској зони у по једном узорку за Ni. Ремедијациона вредност није прекорачена ни у једном узорку.

Граничне вредности у Новом Пазару прекорачене су за Cu, Ni и Pb у зони изворишта водоснабдевања, рекреационој зони и зони педагошке установе. Ремедијациона вредност није прекорачена ни у једном узорку. Укупно је испитано шест узорака на шест локација, на дубини од 0-30 cm.

У граду Ужицу укупно је испитано четири узорка на четири локације. На основу анализа земљишта утврђено је прекорачење граничне вредности у близини прометне саобраћајнице за

Zn, Cu и Ni и у близини депоније за Zn, Cu и Ni. Ремедијациона вредност је прекорачена за Cu у једном узорку у близини депоније.

У општини Сурдулица у укупно испитаних осам узорака са осам локација прекорачене су граничне вредности за Pb, Zn, Cu и Ni у рекреационој зони. Ремедијациона вредност није прекорачена ни у једном узорку.

У општини Трстеник је на шест локација са укупно шест узорака прекорачење граничних вредности установљено за Zn, Cu, Ni, Cr и Hg у зони прометних саобраћајница, стамбеној зони, зони педагошке установе и на пољопривредном земљишту. Ремедијациона вредност није прекорачена ни у једном узорку.

На подручју централне Србије доминирају земљишта слабо киселе до киселе реакције, бескарбонатна до слабо карбонатна, слабо хумозна до хумозна, са садржајем лакоприступачног фосфора од ниског до високог у доминантном броју узорака и земљишта од оптималног до високог садржаја лакоприступачног калијума.

Још један индикатор који Агенција за заштиту животне средине прати у склопу система мониторинга квалитета земљишта, јесте садржај органског угљеника у појединим слојевима земљишта. Овај индикатор се користи у циљу утврђивања степена деградације земљишта од смањења садржаја органског угљеника у истом. С обзиром да управљање земљиштем утиче на биолошке процесе који доводе до тога да земљиште губи или добија угљеник, информације о статусу и трендовима угљеника у земљишту су важне.

Тренутно не постоје расположиви подаци за овај индикатор за територију Републике Србије, већ само за територију АП Војводина. На основу података садржаја хумуса из контроле плодности пољопривредних површина у 2022. години у пољопривредном земљишту на подручју АП Војводина измерен просечан садржај органског угљеника у пољопривредном земљишту на дубини 0-30 cm износи 1,83 % и припада категорији ниског садржаја.

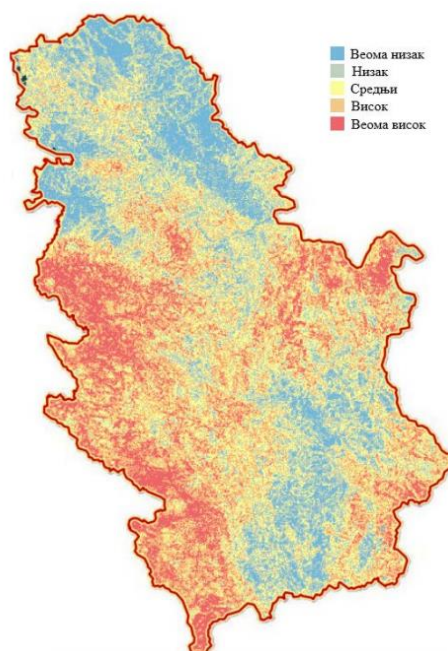
Резултати анализе укупно 5239 узорака земљишта на територији АП Војводина показују да 54,87% узорака има низак садржај органског угљеника (1,1-2 %). Средњи садржај органског угљеника (2,01-6 %) има 39.84 % узорака, веома низак садржај (<1 %) има (6.28 %), док само 0,02% има висок садржај (>6 %).

Поред поменутих индикатора, на територији АП Војводине спроводи се и систематска контрола плодности обрадивог пољопривредног земљишта. Контрола се врши ради утврђивања нивоа хранива у пољопривредном земљишту, а у циљу обезбеђивања правилне употребе минералних и органских ђубрива. Испитивање обухвата анализу основних хемијских особина пољопривредног земљишта у 5244 узорака дубине до 30 cm: реакције земљишта (pH у H₂O и nKCl-у), CaCO₃ (%), хумуса (%), и лакоприступачног облика фосфора (P₂O₅ – mg/100g) и калијума (K₂O – mg/100g).

Резултати анализа показују да су на пољопривредном земљишту на подручју АП Војводина најзаступљенија земљишта са слабо алкалном реакцијом > 71 %, као и да су најзаступљенија карбонатна и јако карбонатна земљишта. Анализа хумуса показује да су најзаступљенија земљишта на подручју АП Војводина у класи хумозних и слабохумозних земљишта. Резултати анализа лакоприступачног фосфора и калијума, показују да је највећи број узорака у класи оптималног и високог садржаја.

Још један индикатор који, када је стање квалитета земљишта, прати Агенција за заштиту животне средине јесте степен угрожености земљишта од клизишта. Овај индикатор је изражен

у % и ha. Процес клижења је један од најзначајнијих геолошких хазарда на подручју Балкана и Републике Србије, а ове појаве често су резултат и неадекватног коришћења земљишта, које доводе до угрожавања људи, деградације земљишта и целокупне природе на подручјима на којима су заступљене.

Слика 1.12: Опасности од клизишта у Републици Србији

(Извор: Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину, Агенција за зашт. животне средине)

Процеси нестабилности терена са појавама клизишта, одрона, тецишта и др., различитих димензија и активности, заступљени су на око 30-35% територије Републике Србије, при томе је по механизму кретања процентуално најзаступљенији процес клижења. Клизишта су дубине најчешће 5-10 m, у оквиру којих се појављују плића, секундарна, активна клизишта, са акутним кинематским статусом. У везаним окамењеним стенама клизишта су ограничена на распаднуту стенску масу и делувилалну зону, док су у неогеном стенском комплексу углавном већег распрострањења и дубине (често и преко 10 m). Најдубља клизишта формирала су се у непосредном приобаљу Дунава и Саве (северне падине Фрушке горе, Дубоко и Умка, Карабурма, потез Винча-Ритопек-Гроцка, Смедерево). На слици испод дат је приказ опасности од клизишта у Републици Србији.

1.2.4.4 Бука

Бука у животној средини јесте сваки нежељен или штетан звук емитован на отвореном или у затвореном простору, који је производ активности људи, укључујући буку коју емитују превозна средства, друмски, железнички и ваздушни саобраћај, као и буку која настаје од индустријских и производних активности укључујући и буку на локацијама на којима се обављају индустријске активности. Доминантни извори буке у животној средини у Републици Србији су сви видови саобраћаја (друмски, железнички и ваздушни), индустријска постројења и извори буке у урбаним срединама (угоститељски објекти, занатске радње и други извори).

Агенција за заштиту животне средине је у свом Извештају о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину доставила податке о нивоу буке у 51 ЈЛС. Агенцији су достављени подаци из пет агломерација Републике Србије: Београд, Ниш, Нови Сад, Крагујевац, Суботица (61 мерно

место), као и 46 јединица локалних самоуправа које су имале измерене вредности на укупно 457 мерних места.

Мониторинг буке у животној средини у градовима реализује се на одређеном броју мерних места по програмима усклађеним са потребама и могућностима локалних самоуправа. У циљу утврђивања стања буке, за процену и предвиђање стања буке, израду стратешких карата буке и планирања мера заштите, користе се индикатори буке. Индикатор буке јесте физичка величина којом се описује бука у животној средини, а која је у узајамној вези са штетним ефектом буке. Јединица којом се описују индикатори буке је decibel (dB).

Правилником о националној листи индикатора заштите животне средине („Сл. гласник РС”, бр. 37/11) дефинисана су два индикатора буке која се прате и то: Укупни индикатор буке L_{den} (индикатор који описује ометање буком у временском периоду од 24 часа, за дан-вече-ноћ) и Индикатор ноћне буке L_{night} (индикатор који описује ометање буком у току ноћи, период од 22 до 6 часова).

Граничне вредности индикатора буке прописане су Уредбом о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Сл. гласник РС”, бр. 75/10).

Из анализе података прикупљених од стране Агенције за заштиту животне средине објављених у Извештају о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину, може се закључити да се највећи проценат индикатора укупне буке L_{den} налази у опсегу 60-64 dB. С друге стране, највећи проценат индикатора ноћне буке L_{night} се налази у опсегу 51-55 и 55-60 dB, док је проценат мерења која прелазе 70 dB занемарљив. Уколико се посматра пет највећих агломерација (61 мерних места), независно од других урбаних средина на територији Републике Србије где се врши мониторинг, закључује се да се највећи проценат индикатора укупне буке L_{den} налази у опсегу 60-64 dB, док се највећи проценат индикатора ноћне буке L_{night} налази се у опсегу 55-60 dB. Проценат мерења која прелазе 70 dB је и овде занемарљив.

1.2.4.5 Нејонизујуће и јонизујуће и зрачење

Нејонизујуће зрачење је тип зрачења које нема довољно енергије да открепи електроне од атома и молекула и створи јоне. Примери нејонизујућег зрачења укључују радио-таласе, микроталасе и инфрацрвено зрачење. Овакво зрачење обично не представља директну опасност по здравље људи у обичним нивоима изложености, али може да има друге ефекте као што су прегревање ткива или стварање електромагнетског интерференције у уређајима.

Агенција за заштиту животне средине прати индикатор нејонизујућег зрачења, који представља стационарни и мобилни извор чије електромагнетно поље у зони повећане осетљивости (подручја стамбених зона у којима се особе могу задржавати и 24 сата дневно) достиже најмање 10 % износа референтне, граничне вредности прописане за ту фреквенцију.

Према препорукама Светске здравствене организације, Правилником о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Сл. гласник РС”, бр. 104/09) дефинисани су и извори нејонизујућег зрачења од посебног интереса, као и Зоне повећане осетљивости. Извори нејонизујућих зрачења од посебног интереса могу бити нови, затечени или реконструисани извори, а у зависности од техничких и других карактеристика које се односе на конструкцију и рад тих извора, могу бити стационарни и мобилни извори.

Од укупног броја радио базних станица на територији Републике Србије 290 је проглашено изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, од чега је у 2022. години било пријављено 24 нових или реконструисаних извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса. Јонизујуће зрачење је тип зрачења које има довољно енергије да открепи електроне од атома и молекула. Када се догоди овај процес, стварају се јони, односно атоми који су изгубили или добили електроне и постали посебно наелектрисани. Примери јонизујућег зрачења укључују икс-зрачење, гама-зрачење и бета-зрачење. Овакво зрачење има потенцијал да оштети ћелијске структуре и да предизазове оштећење ДНК, што може да има озбиљне здравствене последице. У Републици Србији мониторинг јонизујућег зрачења, односно утврђивање присуства радионуклида у животnoj средини и процена нивоа излагања становништва јонизујућим зрачењима, на основу Закона о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности („Сл. гласник РС” бр. 95/18 и 10/19). Мониторинг се врши у редовним условима, у случају сумње на акцидент, као и у току акцидента. По подацима из Извештаја о мерењу радиоактивности животне средине на територији Републике Србије у 2022. години, које је израдио Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије, може се закључити да се активност како природних радионуклида тако и дугоживећих радионуклида вештачког порекла, у различитим врстама узорака (ваздух, падавине), у току 2022. године кретала у ниским нивоима.

1.2.4.6 Индустриско загађење и ризик од удеса

Индустрија је делатност у којој се обавља производња различитих производа и прерада сировина минералног, биљног, животињског или вештачког порекла. У Србији индустрија обухвата делатности следећих сектора на основу уредбе о класификацији делатности („Сл. гласник РС”, бр. 54/2010): Рударство, Прерађивачка индустрија и Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација.

Према подацима РЗС индустријска производња у Републици Србији у 2022. години била је већа је за 1,7 % него у 2021. години. Расту индустријске производње у 2022. години, у односу на 2021. годину, највише је допринело: Експлоатација руда метала, Производња кокса и деривата нафте, Производња машина и опреме, Производња рачунара, електронских и оптичких производа и Производња основних фармацеутских производа и препарата.

Највећи загађивачи животне средине у Србији су: Железара Смедерево, термоелектране Никола Тесла А и Б, термоелектрана Костолац, Борски и Сјенички рудници и отворени коп Колубара. Мали број индустријских загађивача третира своје отпадне воде пре испуштања, односно пречишћава.

Неке од карактеристика индустрије у Србији су: недовољан степен прераде отпадних вода, недовољна искоришћености потенцијала обновљивих извора енергије, слабе финансијске могућности привредних субјеката, недовољно подстицајно окружење које би промовисало „зелене” технологије карактеристике.

Када је у питању стварање ефекта стаклене баште који настаје у индустријским процесима највише доприноси производња метала са 45,1 % укупних емисија са ефектом стаклене баште, од чега 94% у производњи гвожђа и челика.

Годишње се произведе око 40 милиона тона рударског отпада. Највећи генератор отпада је „Serbia Zijin Copper” д.о.о. Бор, а поред њега постоји још око 200 активних рудника и око 250 затворених рудника.

1.2.4.7 Управљање хемикалијама

На основу Закона о хемикалијама у Републици Србији је 2010. године успостављен Интегрални регистар хемикалија, који обухвата хемикалије (супстанце, као и смеше) које се стављају на тржиште Републике Србије (тј. произведене или увезене) у годишњим количинама једнаким или већим од 100 kg. Произвођач, увозник или даљи корисник супстанце која изазива велику забринутост дужан је да поднесе посебан досије који садржи додатне податке као што су: опис употреба и мера за смањење ризика, предложени метод за систематско праћење употребе и, ако су доступни, информације о алтернативним супстанцама. Саставни део Интегралног регистра хемикалија чине и Регистар биоцидних производа и Регистар средстава за заштиту биља.

Слика 1.13: Број биоцидних производа стављених на тржиште Републике Србије по годинама (период од 2010. до 2022. године)

Извор: Интегрални регистар хемикалија, Регистар биоцидних производа, 2023.

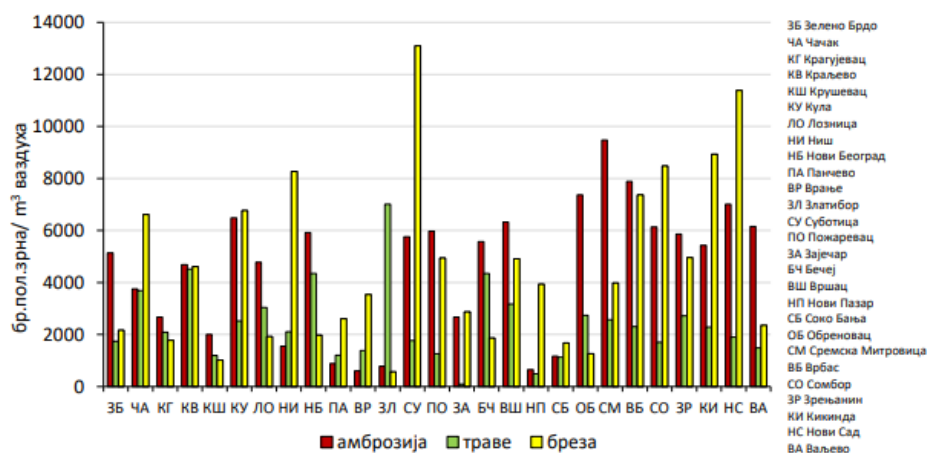
Према подацима Завода за статистику Републике Србије, потрошња хемикалија опасних по здравље људи у 2021. години износила је 1.148 хиљада тона. Та количина хемикалија опасних по здравље људи је за 7,5 % мања у односу на 2020. годину, али и за 91 % виша у односу на 2010. годину. Потрошња хемикалија опасних по животну средину у 2021. години мања је за 5,4 % у односу на 2020. годину и за 39 % већа у односу на 2010. годину. Поред тога, у току 2020. године у Републици Србији је регистровано 585 пословних субјеката који су се бавили производњом хемикалија и хемијских производа, односно број запослених лица у овом сектору је износио 12.815.

1.2.4.8 Животна средина и здравље

Квалитет воде за пиће је један од кључних индикатора који се директно одражава на здравље људи. Квалитет воде из јавних водовода градских насеља Републике Србије у физичко-хемијском смислу, са нивоом ризика по здравље људи у категорији лош, веома лош и алармантан у 2021. години на располагању има 1.053.575 становника или 16,8 % од прикључених на водовод. У микробиолошком смислу, са нивоом ризика по здравље људи умерен, велики и огроман у 2021. години на располагању има 893.582 становника, или 14,3 % од прикључених на водовод. Преко 40 % становништва Бачке и Баната има воду за пиће са опасно високим нивоима арсена.

Код особа са специфичним имунолошким системом присуство поленских зрна у амбијенталном ваздуху покреће алергијску реакцију (алергијски ринитис). Још један фактор утицаја животне средине на здравље становништва је индикатор укупне количине поленових зрна за све станице. У 2022. години, Суботица је имала 26 дана прекорачења граничних вредности за брезу,

Златибор 33 дана за траве, а Краљево 49 дана за амброзију. Присуство алергеног полена је највише забележено у Краљеву за брезу (162 дана), на Новом Београду и Бечеју за траве (215 дана), и у Бечеју за амброзију (127 дана). Посматрано просторно на територији Републике Србије највише вредности полена амброзије забележене су на станицама лоцираним на северу земље и то пре свега у Суботици са 5760 поленових зрна/ m^3 ваздуха, у Београду укупно 5133 поленових зрна/ m^3 , док је у Врању забележено 597 поленових зрна/ m^3 . На графику испод дат је приказ индикатора укупне количине поленових зрна за све станице у Републици Србији за 2022. годину.

Слика 1.14: Индикатор укупне количине поленових зрна за све станице у Р. Србији за 2022. год.

(Извор: Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину, Агенција за зашт. животне средине)

Поред тога, током 2022. године укупна емисија азота и фосфора у отпадним водама показује благи пораст у односу на претходни период. Удео емисија тешких метала у укупним емисијама загађујућих материја у Републици Србији, представља само 0,1 % али њихово праћење је битно због велике токсичности и негативног утицаја, пре свега на здравље људи.

Такође, још један од индикатора загађења животне средине и њеног директног утицаја на здравље становништва је удео емисија тешких метала у укупним емисијама загађујућих материја. Овај удео у 2022. години је представљао само 0,1% али њихово праћење је битно због велике токсичности и негативног утицаја, пре свега на здравље људи.

Како неадекватно управљање/одлагање отпада има такође негативног утицаја на здравље људи, значајно је напоменути да су у 2022. години у Републици Србији регистроване 134 несанитарне депоније. Од наведеног броја сметлишта на око 85 % се активно одлаже отпад. На 50 несанитарних депонија се редовно, а на 70 делимично, врши прекривање депонованог отпада инертним материјалом чиме се умањује утицај на ваздух. Од укупног броја несанитарних депонија, достављени су подаци да се 23 налазе у поплавном подручју, што може имати значајан негативан ефекат на површинске и подземне воде.

Посредна опасност за здравље људи долази и од стране климатских промена и огледају се у виду топлотних таласа, поплава, заразних болести и слично. Током топлотног таласа у јулу 2007. године регистровано је 167 људских жртава више у односу на исти период током претходних година (90 % су биле особе старије од 75 година) и утврђено је, да ако средња дневна температура порасте изнад 90-ог, 95-ог и 99-ог перцентиља, просечан број умрлих ће порастати за 15,3 %, 22,4 % и 32 %. Поплаве имају непосредни ефекат на људско здравље, чега су грађани били сведоци кад је током мајских поплава 2014. године неколико особа изгубило живот.

Индиректни ризик на здравље се током поменутих поплава појавио приликом контаминација површинских и подземних вода и околног земљишта опасним материјама и отпадним водама (канализацијом), али и као последица оштећења здравствених објеката у 15 општина. Последњих година је на пример дошло до повећања инфекција вирусом Западног Нила: 302 случаја у 2013. години наспрам 71 случаја у 2012.

1.2.5. Биодиверзитет и екосистеми

1.2.5.1 Биодиверзитет

Републику Србију одликује висок генетички, специјски и екосистемски диверзитет, а њена високопланинска и планинска подручја чине један од шест центара биодиверзитета у Европи. Поред тога, подручје Републике Србије потенцијално представља и један од глобалних центара диверзитета биљног света. Као разлог овога могу се навести природне специфичности овог подручја, као што су старост балканског копна, климатска, геолошка и орографска разноврсност, рефугијални карактер током ледених доба, велики број еколошких острва (високопланински врхови), као и отвореност Балканског полуострва за разноврсне утицаје из средње Европе, али и из Азије и Африке.

На подручју Републике Србије заступљено је чак четири од дванаест терестричних биома: зонобиом листопадних шума, зонобиом степа; зонобиом четинарских шума и зонобиом високопланинске „тундре“, од којих су последња два дефинисани као оробиоми због надморске висине. Од укупно 11 биогеографских региона издвојених на основу вегетације Европе, на територији Србије заступљена су три: панонски, континентални и планински.

Када је реч о вегетацији, на подручју Републике Србије могу се издвојити следећи примарни вегетацијски типови: вегетација континенталних термофилних листопадних шума и шумостепа, вегетација низијских листопадних шума средњеевропског карактера, вегетација брдских букових шума, вегетација планинских четинарских шума и високопланинска вегетација изнад горње шумске границе, као и низ разноврсних азоналних, екстразоналних и интразоналних типова, попут вегетације пукотина стена, сипара, високих зелени, слатина, мочвара, поплавних шума, црноборових шума итд. Поред примарних, од великог значаја за биодиверзитет представљају и секундарни типови вегетације, попут пашњака и ливада.

Република Србија се одликује израженим екосистемским диверзитетом, с обзиром да је на њеној територији идентификовано десет основних зоналних екосистема, а у фитоценолошком смислу 59 класа са око 1.200 асоцијација. Према EUNIS класификацији станишта, Каталог станишта Републике Србије идентификује осам основних типова:

1. копнена површинска водена станишта;
2. мочварна, тресавска и ритска станишта;
3. травна станишта и станишта где доминирају високе зелени, маховине и лишајеви;
4. вриштине, жбунаста станишта и тундра;
5. шуме и шумска станишта и друге пошумљене површине;
6. унутарконтинентална станишта са слабо развијеном вегетацијом;
7. редовно или скоро култивисана пољопривредна, хортикултурна или домаћа станишта;
8. конструкције, индустријска и друга вештачка станишта.

На подручју Републике Србије је идентификовано присуство 3.662 таксона нивоa врсте и подврсте васкуларне флоре (39 % европске васкуларне флоре), 98 врста риба (5 1% рибље фауне

Европе), 45 врста водоземаца и гмизаваца (49 % фауне водоземаца и гмизаваца Европе), 360 врста птица (74 % птичје фауне у Европи), 95 врста сисара (67 % европских сисара) итд. Имајући у виду да територија Републике Србије чини мање од 1 % територије Европе, јасно је да је богатство појединих група живих бића наше земље изузетно високо. Битно је напоменути да је разноврсност живог света Републике Србије још увек у великој мери неистражена и да је степен проучености група организама веома неуједначен. То посебно важи за најбројнију групу животиња – инсекте, који су истражени само на нивоу појединих родова.

Значајну особеност флори и фауни Републике Србије дају ендемични, реликтни и ендемореликтни таксони. На подручју Републике Србије је идентификовано 53 локална ендемита, што чини 1,5 % и чак 547 балканска ендемита, што чини 14,94 % (извор: Програм заштите природе Републике Србије 2021-2023). Ендемични таксони су углавном везани за високопланинска станишта, панонске мочваре и слатине и рефугијална станишта као што су кањони и клисуре. Највећи степен ендемизма у Републици Србији је утврђен код инсеката и васкуларних биљака.

С обзиром на захтеван методолошки приступ проучавања, подаци о генетичком диверзитету постоје само за поједине врсте, као што су поскок, зелена жаба, срна, пастрмка, а када је реч о биљкама, одређени резултати у области генетичке диференцијације постоје у случају врста родова *Asyneuma*, *Cerastium*, *Edraianthus*, *Hypericum* и *Ramonda*, као и за неке врсте маховина. Подаци о генетичком диверзитету су веома значајни са аспекта очувања биолошке разноврсности када се ради о угроженим дивљим врстама флоре и фауне, али и економски значајне врсте попут доместификованих или врста које човек користи на одређени начин, попут самониклих лековитих, медоносних и јестивих биљака или ловне дивљачи.

Укупна површина заштићених природних добара износи 707.821 ха, што представља 8 % територије Републике Србије. Укупно 469 заштићених површина и добара налази се под заштитом државе. Током 2022. године повећана је површина заштићених подручја за 17.500 ха. (Извор: Извештај о стању животне средине, 2022). Иако постоји тренд повећања површине заштићених подручја (сл. 1.15), стање је и даље незадовољавајуће, с обзиром да се Србија по процентуалном уделу заштићених подручја налази на самом зачељу у Европи, а далеко испод просека на нивоу Европске уније (преко 25 %). По овом критеријуму, иза Србије се налази једино Босна и Херцеговина.

Под заштитом се налази пет националних паркова, 18 паркова природе, 21 предела изузетних одлика, 70 резервата природе, шест заштићених станишта, 315 споменика природе као и 36 подручја од културног и историјског значаја, односно укупно 471 заштићено подручје. Управљање заштићеним подручјима у Републици Србији спроводи се у складу са Законом о заштити природе и посебним законима којима се уређује заштита и одрживо коришћење природних ресурса – шума, вода, пољопривредног земљишта и минералних сировина укључујући просторно и урбанистичко планирање и изградњу. Основни инструменти управљања заштићених подручја су: зоне заштите, планови и програми управљања, институционално-организациони оквир, мониторинг, информационо-документациона основа и финансирање (Извор: Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године: 53/2021-32).

На листу Рамсарских подручја, у складу са Конвенцијом о влажним стаништима од међународног значаја, уписано је једанаест подручја: Пештерско поље, Горње Подунавље,

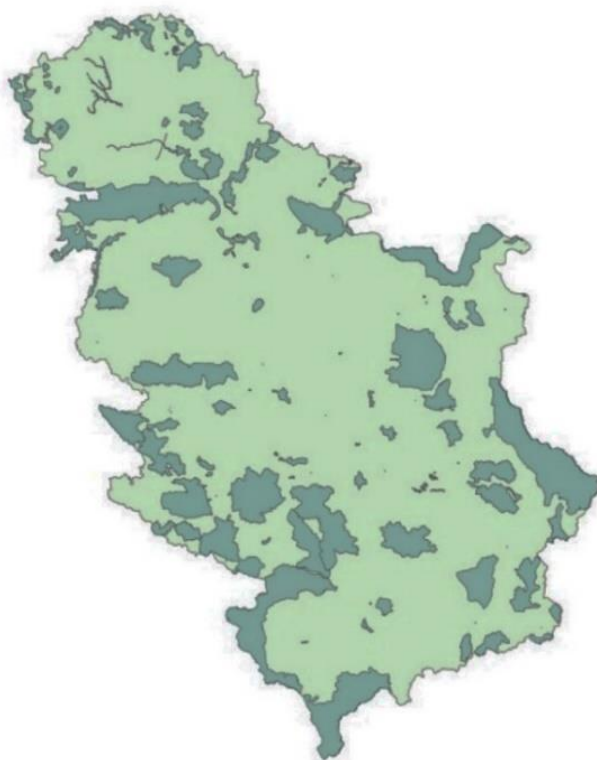
Ковиљско-Петроварадински-рит, Лабудово окно, Лудашко језеро, Обедска бара, Слано Копово, Стари Бегеј – Царска бара, Засавица, Власина и Ђердап, укупне површине 130.411 ha. На основу Конвенције о заштити светске културне и природне баштине (Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу – UNESCO) у оквиру Програма „Човек и биосфера” (MAB – Man and Biosphere) уписани су: Резерват биосфере „Голија – Студеница” са површином 53.804 ha (0,61 % територије Србије) и Резерват биосфере у Србији – „Бачко Подунавље” са површином 176.635 ha. Подручје Ђердапа је проглашено првим геопарком у Србији одлуком Извршног савета UNESCO од 10. јула 2020. године, и уписано на листу UNESCO GLOBAL GEOPARKS.

Успостављање европске еколошке мреже Натура 2000 у Републици Србији отпочело је у процесу Европских интеграција кроз пројекте и донације Европске уније. У периоду 2019 - 2021. године реализован је Пројекат ИПА 2016 ЕУ за Србију – Наставак подршке имплементацији Поглавља 27 у области заштите природе (НАТУРА 2000) уз подршку резултата пројеката који се финансирају из буџета Републике Србије извршена је идентификација потенцијалних подручја Натура 2000 на територији Републике Србије.

На основу Директиве о очувању природних станишта и дивље фауне и флоре идентификовано је 277 Потенцијалних подручја од интереса за заједницу (pSCIs). На основу Директива о очувању дивљих птица, први пут донета 1979. године – Council Directive 79/409/EEC идентификовано је 85 подручја посебне заштите (SPA). Успостављена је и Референтна листа типова станишта.

Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива обухваћено је 2633 дивље врсте. Број строго заштићених дивљих врста је 1784 од чега су чак 1042 врсте животиња, са најбројнијим бескичмењацима. Међу строго заштићеним врстама је 50 врста сисара, 307 врста птица, 18 врста водоземаца и 18 врста гмизаваца, 38 врста риба и 610 бескичмењака. Осим тога, строго је заштићено 75 врста гљива и лишајева, 641 врста биљака и 25 врста алги. Укупно 860 дивљих врста биљака, животиња и гљива има статус заштићених врста, од чега су 253 врсте животиња (30 врста сисара, 35 врста птица, две врсте гмизаваца, три врсте водоземаца, 29 врста риба и 154 врсте бескичмењака), 37 врста гљива и лишајева и 570 врста биљака. Треба напоменути да је 10 врста присутно на оба списка, јер су исте врсте строго заштићене на територији Војводине, а заштићене у централној Србији (Извор: Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године: 53/2021-32).

У складу са ЕУ законодавством за заштиту природе и прописима Савета Европе, Законом о изменама и допунама Закона о заштити природе из 2021. године („Сл. гласник РС”, бр. 71/21) утврђује се Еколошка мрежа, као кохерентна, функционално и просторно повезана целина ради очувања типова станишта и станишта дивљих врста флоре и фауне од националног и међународног значаја. Еколошку мрежу чине: еколошки значајна подручја од националног и међународног значаја и еколошки коридори. Саставни део Еколошке мреже чине и потенцијална подручја Натура 2000 на територији Републике Србије. Уредбом о еколошкој мрежи („Сл. гласник РС”, бр. 102/10) идентификовано је 101 еколошки значајно подручје од националног и међународног значаја и еколошки коридори од међународног значаја у Републици Србији, што представља око 20 % територије Републике Србије (сл. 1.15).

Слика 1.15: Мапа Еколошке мреже Републике Србије

(Извор: Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину, Агенција за зашт. животне средине)

1.2.5.2 Шумски екосистеми

У Србији је зоналност и смењивост комплекса шума потпунија захваљујући хетерогености станишних и климатских карактеристика. Она почиње комплексом алувијално-хигрофилних типова шума па све до појаса субалпијских жбунастих четинара и лишћара, али је доминантан комплекс мезофилних букових и буково-четинарских типова шума. Од 78 врста у Србији, колико је евидентирано инвентурама на састојинском и регионалном нивоу, основне (главне) врсте дрвећа су буква (*Fagus moesiaca*), китњак (*Quercus petraea*), лужњак (*Q. robur*), цер (*Q. cerris*), сладун (*Q. frainetto*), македонски храст (*Q. trojana*) и обични граб (*Carpinus betulus*) од лишћара и смрча (*Picea abies*), јела (*Abies alba*), црни и бели бор (*Pinus nigra* и *P. alba*) од четинара.

Клисуре и кањони источне и западне Србије представљају данас најзначајније рефугијуме полидоминантних шумских и жбунастих екосистема на Балканском полуострву. Само је у подручју Ђердапске клисуре констатовано 45 реликтних шумских и жбунастих фитоценоза полидоминантног или олигодоминантног типа. У изградњи ових заједница учествују реликтни или ендемореликтни представници дендрофлоре, као што су: орах (*Juglans regia*), мечја леска (*Corylus colurna*), копривић (*Celtis australis*), панчићев маклен (*Acer intermedium*), маклен (*Acer monspessulanum*), тиса (*Taxus baccata*), белобрабић (*Carpinus orientalis*), сребрна липа (*Tilia tomentosa*), црни јасен (*Fraxinus ornus*), рашељка (*Prunus mahaleb*), крупнолисни медунац (*Quercus virgiliana*) и други.

Присуство шумских воћкарица у оквиру шумских ресурса је значајно. У Србији је у оквиру природних екосистема констатовано присуство 122 врсте воћака разврстаних у 23 фамилије и 38 родова. У аутохтоној флори Србије присутни су родоначелници сорти јабука (*Malus sylvestris*,

M. florentina и *M. dasyphylla*), крушака (*Pyrus communis*, *P. amygdaliformis*), шљива (*Prunus cerasifera*, *P. spinosa*), трешања (*P. avium*), вишања (*P. fruticosa*), ораха (*Juglans regia*), неких врста бадема (*P. dulcis*), лешника (*Corylus avellana*), кестена (*Castanea sativa*), итд. Шумски екосистеми су под негативним антропогеним утицајима и захтевају адекватну заштиту. У прошлости су шуме у неколико наврата интензивно искоришћаване, шумовитост је драстично смањена, а честа појава пожара је обешумила значајне површине. Комбинација чистих, проредних и селективних сеча, испаша стоке, промена водног баланса и аерозагађења доводи шуме до веома тешког стања. Узроци смањења специјског диверзитета шумских екосистема могу бити: нарушавање просторне и узрасне структуре популација дрвећа селективном сечом, неадекватан избор врста дрвећа за пошумљавање, фаворизовање једне врсте дрвећа у плантажама или наменским шумским засадима чиме се стварају монокултуре ниског биодиверзитета, стварање неповољних услова за спонтану и природну обнову нарушених екосистема (Поповић и сар., 2017).

Према подацима Прве националне инвентуре шуме покривају 29,1 % територије земље, док прелиминарни резултати Друге националне инвентуре шума Републике Србије показују да шуме покривају 39,3 % укупне површине Србије. Што се тиче власништва, прелиминарни подаци Друге националне инвентуре шума показују промену власничке структуре, и док према Првој националној инвентури према власништву доминирају државне шуме са 53% у поређењу са 47 % приватних шума, ситуација је сада другачија и приватне шуме покривају површину од 57,5 %, док су државне шуме заступљене са 42,5 %. Запремина дрвне масе у шумама Републике Србије износи око 363 милиона m^3 , што је око $161 m^3/ha$. У лишћарским шумама запремина је око $159 m^3/ha$, док је у четинарским шумама запремина око $189 m^3/ha$. Годишњи запремински прираст је око девет милиона m^3 , што је око $4 m^3/ha$. Запремински прираст у лишћарским шумама је око $3,7 m^3/ha$, док је у четинарским шумама запремински прираст око $7,5 m^3/ha$.

Шумски екосистеми у Србији су константно изложени негативном утицају различитих појава попут пожара, ширења штеточина, суша и сл. Укупне штете у државним шумама Републике Србије у 2022. години, исказане по запремини дрвета, износе $151.708 m^3$, од чега на штете настале од човека отпада око $21.000 m^3$. Дејством елементарних непогода (ветар, киша, град и снег) проузрокована је штета од око $92.000 m^3$ запремине дрвета, што износи око 61 % од укупних штета насталих у државним шумама. У 2022. години евидентирано је 45 пожара у државним шумама, при чему је оштећена запремина дрвета од $6.267 m^3$. Оштећена запремина дрвета у шумама на које постоји право својине износи $3.690 m^3$. Штете од биљних болести у државним шумама у 2022. години износе око $20.000 m^3$.

У 2022. години урађена је процена стања шумских врста на 130 биоиндикацијских тачака, на укупно 2.888 стабла, 336 стабала четинарских и 25.509 стабала лишћарских врста. Током 2022. године није регистровано сушење стабала ни четинарских ни лишћарских врста дрвећа. Јака дефолијација није значајно промењена у односу на 2021. годину. Када се посматрају здрава стабла, око 95 % четинарских и 94 % лишћарских стабала није имало или је имало слабу дефолијацију. Дефолијација није регистрована на 98,5 % стабала јеле, 97,3 % стабала смрче, 96,3% стабала белог бора и на око 59 % стабала црног бора. Умереном и јаком дефолијацијом обухваћено је око 30 % стабала црног бора. Од лишћарских врста, 92,6 % стабала граба, 91 % стабала букве, 90 % стабала сладуна, 80 % стабала цера и 76,5 % стабала китњака није имало

дефолијацију. Код лишћарских врста регистрован је до сада највећи проценат стабала без знакова дефолијације 83,4 %.

Током 2022. године смањен је интензитет штете од елементарних непогода у државним шумама за око 23 % у односу на претходну годину. Око 21.300 кубних метара дрвета је бесправно посечено из државних шума и то највише у региону јужне и источне Србије. Штета изазвана инсектима повећана је за око 23 %, углавном од поткорњака, што је прекинуло тренд смањења штете последњих година. Притисак на шуме је исто тако појачан и интензивним туризмом и рекреативним активностима који узрокују шумске пожаре, загађење и уништавање преко загађења ваздуха, саобраћаја или испашом стоке.

У наредним деценијама очекује се да ће пораст температура и варијабилност падавина наставити да прете и угрожавају виталност шума у Србији. Наиме, услови за раст вегетације и заснивање нових шума ће бити све неповољнији како време буде одмицало, а многе садашње шуме ће се наћи ван своје биоклиматске нише и у зонама где се очекује масовни морталитет. Према Индексу суше за шуме (енг. *Forest aridity index* – FAI) многе шуме у Србији ће до краја 21. века бити значајно сувље у односу на период 1961-1990. што указује на постојање проблема које Србија не сме занемарити. Климатске промене у Србији утичу такође на квалитет дрвета, па су процењени губици од лошег квалитета дрвета 64 % до 95 % од прогнозираних прихода. На пример, Јавно предузеће „Војводинашуме“ је због сушења шуме од 2000. године претрпело губитак од 50 милиона динара.

Најзначајнији индикатор шумарства као привредног сектора, али истовремено и индикатор антропогеног притиска је сеча шума. У току 2022. године у шумама Републике Србије посечено је око 3.739.000 m³ дрвета. У односу на 2021. годину сеча је повећана за око 11,5 %, док је у односу на 2007. годину када је забележена најмања сеча, повећање за око 66 %. Према подацима FAO/TCP/YUG/3201 пројекта из 2011. године, као и UNECE извештаја, наводи да је укупан износ посечене дрвне запремине у Републици Србији у 2012. години 6,099 милиона m³ (укључивши и сечу ван шуме у износу од 1,441 милиона m³).

1.2.6. Стање и заштита геодиверзитета и објеката геонаслеђа у Србији²

Кроз бурну геолошку прошлост на територији Србије издиференциране су бројне геотектонске јединице са изузетно сложеним односима и великом разноврсношћу геодиверзитета. Ту се могу наћи стене петрографски врло различите, од најстаријих до најмлађих.

Тако разноврсну подлогу прати и изузетно динамичан рељеф и велика разноврсност облика и појава. Такво геолошко и геоморфолошко окружење идеалан су оквир за рад и велика инспирација, али сложени односи и кадровска политика довели су до подређеног односа струке у оквирима делатности заштите природе, што се директно одражава и на резултате рада. Досадашњи рад на заштити геодиверзитета и објеката геонаслеђа систематизован је и подељен у четири фазе које се разликују по концептуалним схватањима, обиму и динамици рада. Стање до сада заштићених објеката геонаслеђа не може се окарактерисати као задовољавајуће. Објекти су углавном запуштени и необележени. Уколико су самостални, заштићени као Споменици природе, имају какво-такво обележавање, а ако су у оквирима неког већег заштићеног подручја - као да не постоје. Ту је основни проблем у недостатку кадрова геострука

² Белиј Срђан, Завод за заштиту природе Србије, Београд, Србија, е-адреса sbelij@zzps.rs
2009, Заштита природе, вол. 60, бр. 1-2, стр. 349-358

код управљача-стараоца, а неопходан је и континуирани систем перманентног образовања постојећих кадрова. Међутим, то ће бити могуће тек када се изнађу системска решења за одговарајуће финансирање заштите и заштићених подручја, односно природне баштине Србије. Нови импулс заштити геодиверзитета и геонаслеђа дају неке нове међународне иницијативе међу којима је и институција Геопаркова као просторних целина од посебног значаја за очување објеката геонаслеђа и укупног геодиверзитета, посебно кроз системе едукације о геолошкој прошлости и динамици стварања Земљине коре и рељефа и на томе осмишљеног концепта геотуризма као дела екотуризма и едукативног туризма, тако да Геопаркови дају нови смисао и циљ у концепту заштите и управљања геодиверзитетом и објектима геонаслеђа.

Гео-наслеђе Србије чине све геолошке, геоморфолошке, педолошке и посебне археолошке вредности настале у току формирања литосфере, њеног морфолошког уобличавања и међузависности природе и људских култура, које због изузетног научног и културног значаја, као део јединственог геонаслеђа Европе, морају бити посебна брига свих друштвених фактора.

1 Зеолитизирани туф Беоцина	17 Скарнови Јарма	33 Плиоценски фосили Тополовника	49 Борни минерали
2 Лес Тителског Брега	18 Креда Тутина	34 Мермерна пећина	50 Флуорит – Равнаја
3 Фосили Белих Вода	19 Ђавоља Варош	35 Ресавска пећина	51 Калцит - Н.Пазар
4 Амонити Великог Гребена	20 Гејзер Сијаринске бање	36 Хризопраз Голеша	52 Ђердапска клисура
5 Кречњаци Бољетинске Реке	21 Кањон реке Темске	37 Слапови реке Мируше	53 Кањон реке Јерме
6 Игнимбриги Љига	22 Амонити Старе Планине	38 Гејзери Црне Баре	54 Сићевачка клисура
7 Флиш Љига	23 Златска пећина	39 Понтијски седименти Орешца	55 Набор у кредним кречњацима
8 Стауролит Црног Врха	24 Пећина Рисовача	40 Силификована шишарка	56 Лесни профил у Сурдуку
9 Прераст Мајданлек	25 Петничка пећина	41 Водопад Гостиља	57 Кристали кварца – Теочин
10 Рудна Глава	26 Гргетешки слојеви	42 Крупајско врело	58 Кристали пирита, кварц-калцит-галенит – Трелча
11 Рудисти косјерићког спруда	27 Вулкански нег Островице	43 Пећина Церемошња	59 Испирање злата – Пек
12 Рудисти врховачког спруда	28 Опали Рамаће	44 Костур мамута	60 Пећине у кречњаку - Стари Рас
13 Потпешка пећина	29 Површински коп Мугаљ	45 Зуб мамута	60 Водопад Дивљар – Кална
14 Силификована дрва Матарушке бање	30 Камени мостови Братие	46 Пегматити Прокупља	60 Меандри Увца
15 Рожњаци Милешева	31 Рајкова пећина	47 Кристали гипса и антимонита – Жајача	60 Бабин зуб - Стара Планина
16 Слапови и бигар Сопотнице	32 Мрежаста магнетити	48 Берипи Букуље	60 Рудисти Свиланово

Слика 1.16: Карта геолошких занимљивости Србије
(Извор: Геолошки завод Републике Србије)

1.2.7. Пољопривреда и рурални развој

Пољопривредна делатност има значајно учешће у економији Републике Србије. Учешће сектора пољопривреде, шумарство и рибарства у формирању БДП је 6,3 %, дупло више у односу на европски просек. Пољопривредно-прехрамбени сектор остварује позитиван спољнотрговински салдо од 2005. године и у 2021. години износио је 1,7 милијарди EUR. У 2021. години, извоз пољопривредно-прехрамбених производа достигао је вредност од око 4,0 милијарди EUR, при чему је највећа вредност остварена извозом на тржиште ЕУ.

У 2023. години обављен је попис пољопривреде и до сада су изнети само прелиминарни резултати, који не охрабрују када се упореде са подацима из 2018 године.

Број пољопривредних газдинства у 2023 години наставио је да се смањује за око 10 % у односу на 2018 годину, који је тада био 564541. Такође је између два претходна пописа пољопривреде 2012-2018. дошло до пада броја газдинства за 10,6 %.

Претпоставља се да је до смањења броја газдинства дошло услед укрупњавања ПГ. Према подацима и претходних пописа, просечна величина газдинства у 2018 је била 6,2 ha, а у 2012 год 5,4 ha.

Према последњем попису забележено је да Србија располаже са 4.073.703 ha пољопривредног земљишта, што је мање за чак 21,3 % у односу на 2018. годину. Од укупне површине искоришћено је 80 %, а необрађено 3 %.

Овакав значајан губитак пољопривредних површина може се објаснити ширењем приградских насеља, изградњом саобраћајне инфраструктуре, подизањем индустријских зона на пољопривредном земљишту, експлоатацијом разних сировина, настајањем депонија. Поред промене начина коришћења, земљиште је у Републици Србији под ризиком од ерозија, појава клизишта, смањења садржаја органске материје, загађења због нерационалног коришћења овог основног ресурса у пољопривреди.

Упркос смањењу под површинама просечни приноси и укупна производња се повећавају, применом нових сорти и технологија, али су веома зависни од еколошких услова. У 2022 години принос кукуруза је био смањен у односу на петогодишњи просек за 23,7 %, због суше.

У односу на укупно коришћену пољопривредну површину у 2022. години наводњавало се 1,6 % површина.

Услед девастације сточарске производње и великих потреба за обрадивим земљиштима бележи се тренд смањења површина под ливадама и пашњацима, за готово 30 % у односу на податке од пре пет година. Константна депопулације руралних насеља доприноси ширењу шуме на рачун природних пашњака, што ће за последицу имати губитак земљишта услед ерозија и нестанак одређеног биодиверзитета.

У структури, окућнице и баште чине тек нешто више од 1 % обрадивог земљишта. Развија се свест и код непољопривредног становништва да се производи здравствено безбедна храна, па се производња на окућницама и вртovima повећала за чак 51,5 % у односу на 2018 годину. Ефекат ове хоби производње, која је пре свега за властите потребе, симболичан је али и значајан за промоцију добре пољопривредне праксе која повољно утиче на животну средину.

Постоји велика регионална неуједначеност у величини газдинства, заступљености биљних врста и економској развијености пољопривредне производње. Највеће површине ораница и башта заступљене су у Региону Војводине (55,8 %), док су воћњаци највише заступљени у Региону Шумадије и Западне Србије (54,9 %).

Економски најснажнија газдинства су у Региону Војводине (16.273 евра), где је просечна економска вредност газдинства скоро дупло виша од просека Републике и чак три пута изнад просечне вредности газдинства у Региону Јужне и Источне Србије. Економски најслабија газдинства су у Региону Јужне и Источне Србије (5.462 евра), где је просечна економска вредност газдинства за 37 % испод просека Републике и чини тек трећину вредности газдинства у Региону Војводине.

Сточарска производња у Србији је у паду у односу на десетогодишњи просек (2013–2022). Укупан број говеда мањи је за 18,2 %, свиња за 28,2 % и живине за 12,1 %, а већи је број оваца за 1,1 %. Због тога имамо недостатка ђубрења стајњаком, а последица је смањен садржај органске материје, губи се на квалитету и утиче на деградацију земљишта.

Према проценама РЗС за 2020. годину у руралним подручјима, која се у РС класификују као „остала насеља“, живи 38,8 % популације. Број становника у Србији се смањује, а процене су да је свако четврто село у фази изумирања. Изражени трендови депопулације највише погађају управо рурална насеља, чиме се смањује ниво економских активности у њима, а самим тим повећава површина необрађеног мање продуктивног пољопривредног земљишта.

Просечна старост носиоца пољопривредног газдинства је 60 година, а тек сваки 11. је млађи од 40 година. Знање у пољопривреди 95,3 % носилаца ПГ стекло је бавећи се овом делатношћу, док је формално образовање из области пољопривреде стекло 4 % носилаца ПГ.

Препорука у предложеној стратегији заштите животне средине је прелазак на иновативне технологије и методе пољопривредне производње погодне за животну средину. С обзиром на изнете демографске податке, поставља се питање какве су могућности за реализацију ове препоруке.

Органска пољопривредна производња која је саставни део готово свих стратегија одрживог развоја у Србији се развија и увећала се за чак 400 % у односу на период из 2012. године. Међутим не треба да будемо задовољни оствареним резултатима јер органска пољопривреда у 2022 години чини око 0,6 % док ј просек на нивоу Европске Уније 9,9 %.

Финансијско оснаживање је неопходно, односно потребна је значајна финансијска подршка за подизање производних капацитета пољопривредних газдинстава, спровођење локалних

стратегија руралног развоја, као и за подршку диверзификацији пољопривредних газдинстава и развоју пословања у руралним подручјима Републике Србије,

Проценат искоришћености ИПАРД фондова је задовољавајући. Према Годишњем извештају о спровођењу ИПАРД II програма за 2021. годину, од укупно опредељених средстава ЕУ за период 2014-2020. године (175,0 милиона EUR), за све мере до краја 2021. године одобрено је 37,8 %. Највише су искоришћена средства из мере 1 (инвестиције у физичку имовину) 59,4 %, затим 31,8 % из Мере 3 (инвестиције у имовину везано за прераду и маркетинг пољопривредних производа) 31,8 % а најмање из Мере 7 (диверзификација пољопривредних газдинстава) 8,8 %. Одбијено је укупно 355 захтева и повучено услед одустајања подносиоца 226 захтева, са доприносом ЕУ у износу од око 58,6 милиона EUR.

1.2.7.1 Одржива пољопривреда

Одрживи развој подразумева, у основи, привредни развој, који неће оставити негативне последице у животној средини. Пољопривреда је, од свих осталих грана привреде, у највећој мери зависна од услова и ресурса животне средине, због чега је неки називају и „фабрика под ведрим небом”.

Одржива пољопривреда се дефинише (изведена из дефиниције појма одрживог развоја), као делатност производње хране код које су усклађени аспекти одрживости:

- еколошки (еколошки услови и „капацитет” простора),
- економски (висока продуктивност производње, односно висок степен коришћења ресурса) и
- социјални (задовољно становништво).

Свака пољопривредна култура има одређене еколошке захтеве и услове (сума температура и количина падавина у вегетационом периоду, земљиште одређеног минералног, хемијског састава и физичких особина, итд). Нпр. Драгачево као традиционални ареал производње кромпира, уживи крај – производња шљива, итд.). Са променом еколошких услова може доћи до смањења или ишчезавања дате пољопривредне културе.

Међутим, нове технологије, укључујући информационо-комуникационе технологије (ИКТ) и роботизацију значајно мењају данашњу пољопривреду. Поврће се не гаји више само у плодној земљи током пољопривредне сезоне, већ у пластеницима и стакленицима током целе године, а температуру и наводњавање по принципу кап по кап контролишу рачунари. Чак се ни земљиште не користи, него се све више поврће гаји директно у води у коју се сипају микронутријенти тачно у тренутку када су потребни и у захтеваној количини, чиме се максимизују приноси а минимизирају трошкови. Све више се користе машине које мењају раднике: трактори којима се на њиви управља из канцеларије преко интернета; низ од четири трактора где је возач само у једном возилу, док га остали прате помоћу сензора; машине које беру само воћне плодове тачно задатих карактеристика (зрелост и величина) итд.

Еколошка компонента одрживог развоја подразумева најпре агро-еколошки зонинг простора, с обзиром на дуговремену традицију у пољопривредној производњи, и на чињеницу да је пољопривредно становништво резистентно према иновацијама. У том смислу, важно је указати на последица које актуелни начин обраде земљишта оставља у животној средини. Највећим променама изложено је пољопривредно земљиште, које због неадекватне експлоатације бива деградирано, односно изложено ексцесивној ерозији. На њему се најпре појављују деплесионе пеге (последица фитогене ерозије), а оно касније због промењених физичких (механичких) и

хемијских одлика бива изложено ерозији. Због тога је неопходно извршити анализу интензитета ерозије земљишта, у функцији начина обраде, али и својстава терена (нагиба, педолошких одлика, падавина, температура, водног режима територије, густине насељености). Неадекватан начин обраде може проузроковати и активирање клизишта. Такође, неадекватан начин обраде земљишта (нарочито претерана употреба агрохемијских средстава) може довести и до загађења земљишта, воде и ваздуха.

С друге стране, питање еколошког капацитета територије је веома важно. Промене на одређеном простору које настају развојем пољопривреде имају за последицу трансформацију иницијалног природног предела у културни. Зато се морају узети у обзир предели са статусом заштићеног природног добра (национални паркови, специјални резервати природе, предели изузетних одлика, парк-шуме, итд.). Статус заштићеног природног добра делује као лимитирајући и елиминаторни фактор развоја пољопривреде.

Другу компоненту одрживог развоја представља економски развој. Данашња пољопривреда базира се на великим газдинствима и предузећима која могу да остваре економију обима и користе нову технологију (од дронова за прскање воћа, преко робота за мужу крава до нових сорти воћа, поврћа и житарица које су отпорне на болести и дају већи принос). Успешну пољопривреду градиће фармери који имају знања и капитал, а првенствено велика имања и нову машинерију.

Да српска пољопривреда може да буде много ефикаснија и профитабилнија него данас, је веома пожељно. Не само што би то значило бољи живот за пољопривреднике, већ и замајац за пратећу прехранбену индустрију, али и ниже цене и боље производе за нас потрошаче.

Главна премиса одрживог развоја јесте да се еколошки и економски развој међусобно не искључују и не ограничавају, већ да између њих постоји и позитивна узајамна спрега. Наиме поштовање еколошких законитости доводи до оптимизације коришћења (повећања продуктивности) ресурса, смањења шкарта, продужења временског периода експлоатације ресурса, смањења негативних последица по животну средину који би могли да настану услед нерационалне експлоатације ресурса (акциденти и инциденти), повећање запослености и продуктивности радне снаге, итд.

Ограничавајући фактори рентабилности пољопривредне производње могу бити:

- екстензиван начин обраде,
- удаљеност од тржишта,
- недостатак радне снаге на селу,
- уситњеност поседа,
- екстерни фактори: отвореност ширег, националног, тржишта за најчешће јефтиније пољопривредне производе из увоза, итд.

Одржива пољопривреда, мора да равноправно са еколошким и економским аспектима одрживости сагледава и социјалну компоненту. Посматрано у том контексту одржива пољопривреда подразумева да је значајан потенцијала развоја одрживе пољопривреде пољопривредни произвођач (иноватор, планер, менаџер, непосредни пољопривредни произвођач - радна снага итд.). Ово наводи на нужност познавање демографских структура радне снаге у пољопривреди, али и њеног просторног размештаја, бројности, густина насељености у руралним подручјима, природног и механичког кретања становништва и демографских прогноза.

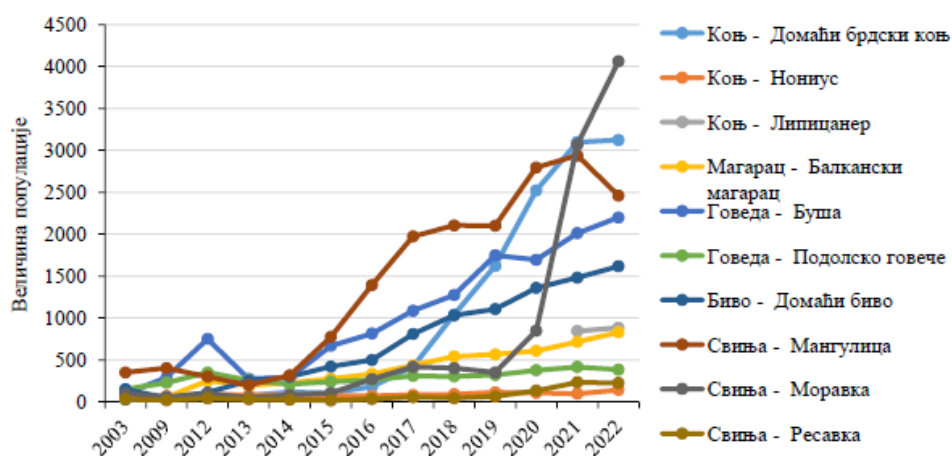
Социјална компонента одрживе пољопривреде, обухвата активности којима се обезбеђује производња приступачне и здраве хране за грађане.

На основу претходно наведеног може се констатовати да је управљање развојем одрживе пољопривреде, могуће тамо где су задовољени сви еколошки, економски и социјални услови, односно активности којима се обезбеђује трансформација пољопривредног сектора, минимизира негативан утицај сектора на животну средину и климу, и кроз производњу и заштиту приступачне и здраве хране за грађане.

1.2.8. Агробiodиверзитет

1.2.8.1 Биљни и животињски генетички ресурси

У Републици Србији постоји преко 40 аутохтоних раса домаћих животиња. Листа генетских резерви домаћих животиња и њихов начин очувања, као и листа аутохтоних раса домаћих животиња и угрожених аутохтоних раса и критеријуми за утврђивање угрожености расе дефинисани су Правилником о листи генетских резерви домаћих животиња, начину очувања генетских резерви домаћих животиња, као и о листи аутохтоних раса домаћих животиња и угрожених аутохтоних раса („Сл. гласник РС“, бр. 33/17, 104/21 и 30/22) из 2021. године. Листа генетских резерви домаћих животиња представља минималан број домаћих животиња (приплодних грла) поједине врсте, односно расе домаћих животиња, потребан за гајење и очување њихове генетске разноврсности. Расе код којих је укупан број женских приплодних грла мањи од дефинисаног (нпр. за говеда 7.500 грла, за коње 5.000 грла, за свиње 15.000 грла, за овце и козе 10.000, за живину 25.000 грла) има статус угрожености. Број грла одређених аутохтоних раса и сојева домаћих животиња растао је у периоду од 2003. до 2019. године, као и број локација на којима се врши узгој аутохтоних раса и сојева домаћих животиња, што је допринело спровођењу програма очувања животињских генетичких ресурса у Републици Србији. Правилником о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса предвиђени су подстицаји за очување биљних и животињских генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр.83/13, 35/15, 28/16, 44/18 - др. закон, 104/18, 16/21 и 30/22), и то за: *ex situ* и *in situ/on farm* очување на пољопривредним газдинствима. Ова мера доприноси употреби и одржавању пашњачких подручја, спречава девастацију и сукцесију станишта (биотопа), укључивању у програме органске производње и развоју производње традиционалних производа.

Слика 1.17: Приказ броја грла одређених аутохтоних раса домаћих животиња у периоду 2013-2022. године

Извор: Агенција за заштиту животне средине, 2023.

Очување животињских генетичких ресурса одвија се на ограниченом броју локација и газдинстава, што повећава ризике од болести, климатских промена и загађења. Поред тога, ветеринарска служба и саветодавне услуге су недовољно доступни и немају капацитет да у потпуности одговоре на специфичне потребе газдинстава која се баве овом производњом. Важну улогу у очувању угрожених животиња имају пољопривредна газдинства, предузетници и невладине организације, који су у оквиру различитих пројеката радили на рехабилитацији традиционалних ланаца вредности и њиховом интегрисању у сектор туризма.

Очување биљних генетичких ресурса врши се на два начина: *in-situ* и *ex-situ*. Генетички ресурси воћака и винове лозе одржавају се *in-situ* на приватним имањима и у сарадњи са државним институцијама (огледна добра пољопривредних факултета у Београду и Новом Саду, Институт за воћарство у Чачку и Институт за виноградарство и винарство у Нишу). Већина генетичких ресурса је тренутно заштићена *ex-situ*, односно изван њихових природних станишта, у Банци биљних гена у оквиру Националне референтне лабораторије, као и у колекцијама оплемењивачких института. Број узорака који се налазе у Националној колекцији биљних генетичких ресурса која се чува у Банци биљних гена је око 4.240 од 249 биљних врста. Један од највећих изазова за очување генетичких ресурса је њихова евиденција – попис, сакупљање, карактеризација, евалуација, документација и одрживо коришћење. На основу Закона о признавању сорти пољопривредног биља („Сл. гласник РС“, бр. 30/10) и Закона о заштити права оплемењивача биљних сорти („Сл. гласник РС“, бр. 41/09 и 88/11). Министарство надлежно за послове пољопривреде води евиденцију о признатим сортама и регистар заштићених биљних сорти.

Независно од гајених биљака, укупном агробiodиверзитету Републике Србије значајно доприносе и самоникле врсте биљака од значаја за производњу хране и пољопривреду (кормне биљке, лековите и ароматичне биљке, украсне биљке, медоносне и дивље воћне врсте, микроорганизми и гљиве), али и ливаде, пашњаци, ивична и рудерална станишта, укључујући коровску флору и вегетацију. Укупан број лековитих и ароматичних биљних врста у нашој флори је око 700, од којих је 420 званично регистровано, а у промету се налази око 280. Медоносне биљне врсте су, пре свега, компоненте ливадских, шумских и агроекосистема, а њихов број у Републици Србији процењује се на око 1.800. Досадашња проучавања диверзитета коровске флоре у Републици Србији показала су да број коровских врста схваћених у најширем смислу чини око 28 % од укупне флоре.

1.2.9. Анализа стања институционалних капацитета за послове заштите животне средине

Институционални капацитети за послове заштите животне средине у Републици Србији нису на потребном нивоу за ефикасно спровођење Зелене агенде и зелене транзиције. Без значајног нивоа подизања свих, понајвише административних, капацитета институционалног, јавног сектора и унапређења међусекторске сарадње на питањима од утицаја на животну средину, функционално спровођење Зелене агенде и зелене транзиције биће суштински и практично изопштено из оквира очекиваних позитивних резултата и промена.

Стратегија као кључне актере институционалног оквира за послове заштите животне средине наводи Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство здравља, Министарство грађевинарства, саобраћаја и

инфраструктуре, Министарство рударства и енергетике, Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, јединице локалне самоуправе и јавна комунална предузећа.

Надлежности и послови креирања политика, доношења прописа, имплементације и спровођења су подељени међусекторски и по нивоима власти. Међутим, велика диференцираност институционалног оквира у области животне средине производи већи број ограничења у пракси, попут нејасно дефинисаних подељених надлежности и преклапања надлежности, поготово на нивоу министарстава и првенствено у областима које покривају министарства задужена за животну средину, управљање водама, инфраструктуру, привреду, локалну самоуправу и просторно планирање. Такав неодговарајући системски оквир за вођење јавних политика заштите животне средине у коме доминира велика сегментација надлежности за ову област отежава координацију и смањује непосредну одговорност за спровођење мера и пројеката. Такође, озбиљнији изазови су и слабост функционалних и оперативних механизма сарадње и координације, хоризонталне и вертикалне, одговорних институција и различитих субјеката заштите животне средине, као и недовољна интегрисаност питања животне средине у све релевантне секторе и на свим нивоима. Према мишљењу Фискалног савета, неопходно је проширење надлежности Министарства заштите животне средине.

Иако је основни институционални оквир за имплементацију правних тековина ЕУ у области животне средине у значајној мери успостављен у претходном периоду, спровођење законске регулативе није на задовољавајућем нивоу. Неки од дугогодишњих разлога су недовољна стручност и компетенције запослених и мањак запослених у јавном сектору. Мањак запослених у јавном сектору се из године у годину наводи у извештајима о раду јавног сектора. Надзор, превентивно деловање и инспекцијски рад су посебно погођени, при чему инспекција представља једну од најслабијих карика у целом систему заштите животне средине.

Неусаглашеност прописа и јавних политика, непрецизност и недоследност формулисаних поступака и процедура у регулаторним документима, недовољна координација државних органа, недостатак квалификованог кадра, као и опште непознавање прописа и процедура и неповерење између институција и грађана су неке од важнијих препрека и за ефикасније учешће јавности у процесима доношења одлука у вези са заштитом животне средине.

Постојећи систем управљања у области заштите животне средине прилично је децентрализован и законодавним оквиром бројне надлежности и послови заштите животне средине поверени су јединицама локалне самоуправе. Ипак, њихови институционални - организациони, административни, технички, кадровски, финансијски - капацитети за спровођење јавних политика заштите животне средине су и даље на врло ниском нивоу. Капацитети локалних јавних предузећа су у већини случајева испод нивоа потребног за добро управљање животном средином. Јачање капацитета локалних субјеката заштите животне средине представљаће један од најозбиљнијих изазова у наредном периоду, уколико се тежи мерљивој реализацији зелене транзиције.

Стратегија именује главне институције за мониторинг и извештавање: Агенцију за заштиту животне средине, Републички хидрометеоролошки завод, Републички геодетски завод, Завод за заштиту природе Србије, Републички завод за статистику, Институт за стандардизацију, итд. Иако унапређен у односу на претходни период, постојећи систем мониторинга и извештавања није довољно развијен; један од разлога је одсуство свеобухватности медијума, фактора и чинилаца животне средине који се прате и о којима се извештава, али и квалитет и мањак података о емисијама гасова са ефектом стаклене баште, као и оних потребних за њихово

прорачунавање у одређеним областима. Систем мониторинга и извештавања на локалу је испод нивоа ефективног управљања животном средином.

С тим у вези, Стратегија указује да Национални програм заштите животне средине за период 2010-2019. године, као кључни документ јавне политике у области заштите животне средине, није садржао показатеље за праћење напретка у достизању утврђених циљева, те стога није ни вршено извештавање о постигнутим учинцима, односно није праћен напредак у спровођењу Програма. Изостанак мониторинга и извештавања, поготово кровног документа, чини методолошки крајње упутну сваку евентуалну евалуацију његове реализације.

У смислу спровођења Архуске конвенције, Стратегија наводи одређена ограничења, чиме је у делимичном сагласју са извештајима цивилног сектора. Неке од кључних препрека ефективнијој примени Конвенције су свакако низак општи ниво друштвене свести о потреби заштите животне средине, недовољна спремност државних органа за партнерства са цивилним сектором у решавању еколошких и других проблема у вези са заштитом животне средине, упитно остваривање права на приступ информацијама од јавног значаја и еколошким информацијама, што је често немогуће без изјављивања жалби Поверенику и интервенције Повереника, затим слабо обавештавање грађана у поступку процене утицаја на животну средину, незаинтересованост истих да учествују у доношењу одлука, као и забрињавајуће низак квалитет учешћа јавности у поступцима одлучивања. Из угла хоризонталних питања, побољшање јавног учешћа у доношењу одлука о животној средини остаје дугогодишњи неостварени приоритет.

Стратегија оцењује непостојање система аутоматизованог вођења предмета у свим судовима, односно слободног приступа подацима из предмета као препреку вредну пажње примени трећег стуба Архуске конвенције: права на правну заштиту. У судовима нема одељења специјализованих за предмете из области заштите животне средине, недовољна је обука судија и тужилаца за поступање у предметима заштите животне средине. Судска пракса према правним лицима која врше кривична дела против животне средине је готово непостојећа.

Услед бројних ограничења, као последица изостанка реформе јавне управе (циљане реорганизације и реструктурирање), присутан је недостатак интегрисаног приступа управљању животном средином, што се огледа и у квалитету постојећих секторских и докумената јавне политике.

Стратегија указује да је потребно делотворно институционално уређење да би се побољшало стратешко планирање, суфинансирање и управљање инвестицијама у животну средину, да би се побољшали ефикасност и квалитет припреме, спровођења и контроле квалитета инвестиција, као и стратешко планирање инвестиција и управљање њима, укључујући транспарентност поступака. Напослетку, потребно је унапредити примену начела „загађивач плаћа” како би се подстакла индустрија да инвестира у зелена решења.

Институционални капацитети су посебно важни за пуну примену родне равноправности на свим нивоима и у свим секторима и областима друштва, као што су родна равноправност и недискриминисана улога осетљивих друштвених група у области заштите животне средине у сржи испуњења социо-економских циљева Зелене агенде. Нови стратешки оквир Републике Србије пружа основу за већу заступљеност принципа родне равноправности у вези са пословима и питањима животне средине у наредном периоду, упркос постојећим ограничењима у виду недовољног знања на свим нивоима планирања о начину на који тај принцип треба применити, непостојања јасних смерница како се тај принцип примењује, томе што се подаци не прикупљају на начин да буду родно осетљиви, и упркос томе што се у консултативним процесима недовољно јасно прати учешће жена и мушкарца и представница осетљивих друштвених група.

Потписници Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан обавезали су се на реформу јавне управе и повећање административних капацитета као услов за координисано, ефикасно и одрживо спровођење Зелене агенде и достизање прокламованих циљева.

1.2.10. Финансирање у области животне средине

У приказу финансирања у области животне средине Стратегија користи податке Републичког завода за статистику који се односе на издатке у областима заштите ваздуха, управљања отпадним водама, управљања отпадом, остало (заштита и санација земљишта, подземних и површинских вода, заштита од буке и вибрације, заштита природе, остале активности у вези са заштитом животне средине), и који су подељени на инвестиције и текуће издатке. Табеларно су приказани укупни трошкови према активностима заштите животне средине за период 2020-2021, инвестиције и издаци за заштиту животне средине (у милионима динара и у % БДП) и издаци за заштиту животне средине по тематским подручјима за период 2015-2021. година. Упркос вишегодишњем глобалном тренду растућег значаја заштите животне средине и питања од утицаја на стање и квалитет животне средине, у Републици Србији не бележи се одговарајући континуирано растући тренд. Након периода пада и стагнације до 2020. године, уследио је период извесног, недовољног, повећања издвајања из буџета за животну средину и раста удела инвестиција у укупним издацима.

О финансирању заштите животне средине, по индикаторима – издаци из буџета, приходи од накнада, укупни приходи од накнада у области животне средине, улагања привредних сектора у заштиту животне средине, средства за субвенције, дотације и друге подстицајне мере, међународне финансијске помоћи, и инвестиције и текући издаци – извештава и Агенција за заштиту животне средине на годишњем нивоу.

Користећи податке Министарства финансија, Стратегија даје увид у израчунате укупне инвестиције и укупне издатке у оквиру пет стубова Зелене агенде у периоду 2020-2022. година.

Табела 1.2: Укупне инвестиције у оквиру пет стубова Зелене агенде

Стубови Зелене агенде	У ЕУР			%		
	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.
1. Декарбонизација и климатске промене	3.566.902	13.064.519	12.791.447	23%	9%	7%
2. Циркуларна економија	510.638	3.974.468	4.255.319	3%	3%	2%
3. Смањење загађења	3.012.766	104.964.264	119.744.681	19%	71%	66%
4. Биодиверзитет	4.652.409	16.249.174	15.128.272	30%	11%	8%
5 Одржива пољопривреда	3.948.238	8.607.660	28.683.711	25%	6%	16%
Укупно	15.690.953	146.860.085	180.603.430	100%	100%	100%
Удео у БДП (%)	0,03	0,28	0,30			

Табела 1.3: Укупни издаци у оквиру пет стубова Зелене агенде

Стубови Зелене агенде	У ЕУР			%		
	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.
1. Декарбонизација и климатске промене	6.516.979	23.120.596	17.969.370	32%	11%	8%
2. Циркуларна економија	1.361.702	51.846.689	36.268.528	7%	24%	15%
3. Смањење загађења	3.012.766	112.325.115	128.680.851	15%	51%	55%

4. Биодиверзитет	4.652.409	16.249.174	15.128.272	23%	7%	6%
5. Одржива пољопривреда	4.999.889	16.513.813	36.111.966	24%	8%	15%
Укупно	20.543.745	220.055.387	234.158.987	100%	100%	100%
Удео у БДП (%)	0,04	0,41	0,39			

Присутан је негативан опадајући тренд приходавања (укупни приходи у % БДП) од накнада за заштиту и унапређивање животне средине у претходном периоду.

Према Министарству финансија, средства из републичког буџета за заштиту животне средине се користе за финансирање обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности, контроле и превенције загађења, еколошки одрживог становања и коришћења земљишта, очувања биодиверзитета, чистог превоза, одрживог управљања водом и отпадним водама, адаптације на климатске промене, еко ефикасних производа насталих из циркуларне економије, зелене зграде. Учешће сектора заштите животне средине у буџетским расходима за 2024. годину је 1,54 %. За Министарство заштите животне средине у расходима буџета за 2024. годину планирано је 1,06 % и 1,89 % укупно планираних капиталних издатака за исти период.

Фискални савет сматра да би повећање издвајања у заштиту животне средине не само поправило структуру буџета, на основу већих јавних инвестиција, које су најквалитетнија врста буџетске потрошње, већ би и генерисало мултипликативни ефекат на целу привреду и убрзало привредни раст, при чему би такав раст имао елементе одрживости.

Финансирање у области животне средине у наредном периоду би се требало операционализовати кроз (поновно) успостављање Фонда за животну средину, како би се вратио наменски карактер еколошких накнада и такси, адекватне подстицајне мере, како би се привреди омогућило остваривање економских ефеката од улагања у одрживо коришћење ресурса и зелени економију, и пуну примену начела „загађивач плаћа“, како би се индустрија подстакла да инвестира у зелена решења.

Стратегија указује и на остале проблеме финансирања у области животне средине: одсуство делотворне институционалне структуре, стратешког планирања, суфинансирања, доброг управљања инвестицијама, транспарентности поступака. Јавне политике не пружају основу за одрживо финансирање.

Република Србија нема усвојен Инвестициони план за остваривање Агенде 2030, коју чине бројни циљеви заштите животне средине и од значаја/утицаја на животну средину. О забрињавајуће малим издацима, инвестицијама и улагањима у заштиту животне средине говори и податак да је Република Србија у 2022. години била на 31. месту од 34 европске земље по напретку у спровођењу циљева одрживог развоја, према Извештају о одрживом развоју Европе Мреже за одрживи развој. Ниво финансијске подршке друштвеној трансформацији и општој зеленој транзицији привреде ка нискоугљеничној, декарбонизованој, циркуларној економији је практично занемарљив.

Такође, ни Програм економских реформи за период 2023-2025. година, најважнији стратешки документ Републике Србије у социјално-економском дијалогу са Европском комисијом и државама чланицама ЕУ, није, према извештају цивилног сектора „Србија 2030: мало времена, доста изазова“ из 2023. године, дао значајнији допринос напретку у достизању развојних приоритета Србије формулисаних у складу са Агендом 2030.

Због општег друштвеног несхватања хитности и оправданости, на сва три рока, улагања у заштиту животне средине, фискална средства која се издвајају за области животне средине су значајно испод нивоа потребног за ефективно спровођење Зелене агенде и зелене транзиције у Републици Србији.

1.2.11. Урбани развој

Урбана подручја и урбани центри, који чине урбане системе у Републици Србији су хетерогени скуп насеља. Разликују се по демографским карактеристикама, привредној развијености и функцијском капацитету. Таква различитост је последица различитих развојних предиспозиција како у географском контексту тако и у историјским околностима. У поређењу са развијеним земљама ЕУ, Србија није у довољној мери урбанизована земља. У Републици Србији доминирају мали урбани центри.

Један од главних услова за класификовање неког подручја као урбаног је начин како се користи земљиште на том подручју, односно који тип намене земљишта је највише заступљен: грађевинско, пољопривредно, шумско и водно. Карактеристика урбаних подручја је да у њима доминира грађевинско земљиште. Највећи интензитет изграђености имају насеља на подручју Београда, Војводине, Ниша, као и градови дуж Западне Мораве. Најниже интензитета изграђености имају градови у југоисточној Србији која је претежно планинско подручје. У структури антропогених површина доминира дисконтинуирано изграђено земљиште врло ниске густине, као и нецеловита урбана подручја средње и ниске густине изграђености.

Дисбаланс између броја становника Београда и осталих урбаних центара говори да Србија нема правилно и равномерно развијен урбани систем. Диспропорција у демографској величини Београда и осталих већих градова је последица некохерентности и асиметричности урбаног система Србије. Просторна диспропорција огледа се у повећању броја функцијских капацитета у најзначајнијим урбаним срединама односно подручјима и смањењем истих у другим урбаним центрима, што даље доводи до слабљења њиховог територијалног утицаја. Таква ситуација онемогућава становништву да задовољи своје потребе, па долази до пресељавања становништва у друге урбане центре или иностранство.

Урбанизација и сами токови урбанизације нису усмеравани од свог почетка, ка равномерној просторној дистрибуцији становништва широм државне територије, него се створила непогодна слика у смислу територијалног размештаја становништва. Такав тренд се наставља и данас урбанизацијом пре свега око урбаног подручја главног града Београда. Београд следе Нови Сад и Ниш, по питању урбанизације и ширења градског подручја, али у знатно мањој мери. Према нацрту Просторног плана Републике Србије за период до 2035. године, у Београду живи око 27,3 % урбаног становништва Србије (без АП КиМ) што представља апсолутну доминацију главног града по броју урбаног становништва у односу на остала урбана подручја. Најдоминантнија урбана подручја у Србији, која имају највећу гравитациону снагу су: урбано подручје Београда, Новог Сада, Ниша, урбана подручја дуж развојних осовина (подунавско – посавска, моравска – великоморавска, јужноморавска, западноморавска и др) као и урбана подручја ван примарних осовина развоја (Крагујевац, Ваљево, Бор, Нови Пазар и др).

Када се сагледа урбана мрежа Србије примећује се повољан распоред урбаних центара широм територије Србије, међутим, детаљнијом анализом се запажа да концентрација становништва у урбаним срединама и функције које доминирају у њима указују на бројне проблеме и

ограничења при планирању одрживог урбаног развоја. Од укупног становништва које живи у Србији, 62 % чини урбано становништво, односно становништво које живи у урбаним срединама.

Основна карактеристика урбаних насеља у Србији је компактно урбано језгро, с једне стране и расплињавање урбаног подручја на рубне урбане зоне и приградска насеља, са друге стране, дуж значајних путних праваца.

Зелена агенда сагледава урбана подручја у контексту климатских промена и одрживог урбаног развоја. Пажљиво руралих подручја условљено негативним природним прираштајем и миграцијама становништва у урбане средине пре свега у највеће градове, у знатној мери утиче на планирање одрживог развоја на целокупној територији Србије. Негативни еколошки ефекти таквих процеса огледају се у: повећању потрошње необновљиве енергије у градовима (повећање емисије штетних гасова са ефектом стаклене баште), загађењу ваздуха, одузимању зелених површина и заузимању пољопривредног земљишта приликом урбаног расплињавања градова, генерисања веће количине отпада, загађењу водотока (нарочито уколико град не поседује постројење за прераду отпадних вода), повећању нивоа буке и светлосног загађења у градовима, такође што се град више шири у простору долази до негативног ефекта попут загревања узроковано поплочавањем земљишта које је раније било обрасло вегетацијом.

Не постоји тачна информација о броју браунфилд локација у урбаним насељима, међутим процењује се да постоји више стотина привредних браунфилд површина. Ове локације имају неповољне економске, социјалне, еколошке, естетске и друге ефекте у простору.

Према нацрту Просторног плана Републике Србије за период до 2035. године као најзначајнији проблеми, изазови развоја и уређења урбаних насеља издвајају се: вишедеценијска нелегална изградња, тренд ширења грађевинских подручја насупрот компактности градова са нерационалним и неефикасним коришћењем грађевинског подручја, погушћавање већ изграђених делова урбаних насеља, дотрајалост и недовољна изграђеност мреже постојеће комуналне инфраструктуре, тенденција смањивања отворених простора и зелених површина као и недовољно ефикасно урбанистичко планирање.

У досадашњем развоју насеља у Србији приметан је велики број негативних појава, који за последицу имају низ негативних утицаја на животну средину и утичу н будуће планирање одрживог развоја и адаптацију на климатске промене. Просторни и урбанистички планови су снажни инструменти помоћу којих треба да се обезбеди рационална организација, уређење, коришћење и заштита простора.

1.3. Карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају

Карактеристике животне средине на територији Републике Србије, која представља област на којој ће се спроводити Стратегија и за коју се ради СПУ, дате су у тачки 1.2. овог Извештаја. За потребе израде СПУ у поглављу 2 дефинисано је десет области СПУ на које се очекује да имплементација предметне Стратегије може имати утицаје. Изабране области СПУ су: Ваздух и климатске промене; Воде; Земљиште; Природна и непокретна културна добра и предели; Планирање и уређење простора; Природни ресурси; Управљање отпадом и ресурсима; Социјални аспект; Институционални развој и Економски развој.

У поглављу 3 - Процена могућих утицаја на животну средину - урађена је евалуација карактеристика и утицаја стратешких решења Стратегије на животну средину и у збирној матрици (табела 3.7) дат приказ утицаја спровођења мера Стратегије на циљеве СПУ. На основу збирне матрице се може прелиминарно закључити да нема области СПУ које су узете у разматрање у Извештају у оквиру којих се очекују негативни утицаји на животну средину предметне Стратегије. Процена је да једино у случају имплементације мере 1.1.6 - Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије - а имајући у виду у пракси уочене конфликте између коришћења ОИЕ и заштите медијума животне средине, предела и биодиверзитета, као и потенцијалне техничко-технолошке импликације на постојећи ниво развоја система управљања отпадом и циркуларности ресурса, могу се очекивати одређени негативни утицаји на циљеве заштите и очувања квалитета земљишта, заштите и унапређења природних и културних добара, предела и подручја биодиверзитета и геодиверзитета, и унапређења система управљања отпадом применом принципа и модела циркуларне економије и ефективног коришћења ресурса (циљеви СПУ бр. 3, 4 и 7).

1.4. Разматрање питања и проблема заштите животне средине у областима Стратегије са АП и разлози за изостављање појединих питања из процедуре СПУ

Проблеми заштите животне средине, као и рационалног коришћења и заштите простора у току израде Стратегије и СПУ морају се разматрати истовремено са планирањем активности. Заштита животне средине представља комплексно питање које обухвата све аспекте разматрања могућег утицаја планираних активности на елементе животне средине.

Питања која су разматрана у Стратешкој процени дефинисана су и Одлуком Министарства заштите животне средине о изради стратешке процене утицаја на животну средину Стратегије заштите животне средине - Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 - 2033. године број 002072790 2024 14850 005 007 011 024 од 01.08.2024. године. У том смислу, у СПУ су разматрана првенствено питања заштите животне средине, односно утицаји стратешких мера на постојеће стање и квалитет основних медијума животне средине - ваздуха, воде, земљишта - као и утицаји на биодиверзитет, геодиверзитет, пределе и заштићена природна добра.

У оквиру СПУ разматрана су питања која се односе на постојеће стање животне средине на подручју Републике Србије, значај и карактеристике Стратегије, и карактеристике утицаја предложених стратешких решења на животну средину.

Разматрана питања и проблеми заштите животне средине током процеса СПУ

Током процеса израде СПУ посебно су идентификовани следећи проблеми, односно ограничења у области заштите животне средине:

- загађивање ваздуха из сектора индустрије, енергетике и саобраћаја;
- највећи загађивач ваздуха у Србији је енергетски сектор услед застарелости термоелектрана и великог учешћа угља у производњи електричне енергије; енергетски сектор је и највећи емитер GHG у Србији;
- лош квалитет ваздуха нарочито у већим градовима, процена је да приближно 2,5 милиона грађана живи у областима са загађеним ваздухом, тј. удише ваздух II и III категорије квалитета;
- кључни извор загађења површинских и подземних вода у Србији су високо загађене воде из насеља, индустрије и пољопривреде, односно непречишћене отпадне воде које се испуштају у реципијенте;
- недостатак постројења за пречишћавање отпадних вода у градовима и насељима;
- недовољно пречишћавање индустријских отпадних вода;
- постојање значајног броја еколошких црних тачака ("hot spots") и деградираних простора (непланска експлоатација природних ресурса, браунфилд локације, дивље и несанитарне депоније комуналног отпада, итд.).

Разлози за изостављање појединих питања из процедуре СПУ

Поједини елементи Зелене агенде попут области железничког и друмског транспорта, безбедности саобраћаја на путевима и спровођење техничких стандарда ЕУ и дигитализације свих видова транспорта биће развијени у другим секторским планским документима.

У процедури СПУ изостављено је питање заштите здравља становништва, зато што се већина мера заштите, које су дефинисане у поглављу 3.6 ове СПУ, директно или индиректно односе на

заштиту и унапређење здравља становништва. Ипак, потребно је посебну пажњу посветити реализацији и следећих мера:

- приликом свих активности везаних за спровођење Стратегије треба водити рачуна о начелу предострожности које се остварује планирањем и доследним спровођењем законом прописаних мера за смањење могућег утицаја на здравље становништва;
- успоставити механизме свеобухватног и континуираног мониторинга ефеката фактора животне средине на здравље;
- успоставити систем процене ризика по здравље пореклом од најзначајнијих фактора животне средине (ваздух, вода, земљиште, бука, нејонизујуће и јонизујуће зрачење);
- унапредити превентивне активности на заштити здравља становништва на територији Републике Србије.

Такође, поједина питања из области заштите животне средине нису била меродавна за разматрање. У конкретном случају може се говорити о изостанку процене утицаја појединачних објеката и активности у области животне средине на нивоу техничко-технолошке анализе, с обзиром да за такву анализу није постигнут одговарајући ниво детаљности у Акционом плану. Такав ниво детаљности биће могуће достићи приликом израде планске и пројектно-техничке документације за сваку планирану активност. У том контексту, стратешка процена се доминантно базирала на процени трендова у животној средини насталих као последица планираних приоритетних активности у области заштите животне средине.

1.5. Приказ и оцена варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у Стратегији

Варијантна решења и разлози за избор најповољније варијанте разматрани су поглављу 3 Стратешке процене. Избор најповољније варијанте извршен је на основу анализе и евалуације варијантних решења, односно у складу са утврђеним позитивним и негативним ефектима.

Варијантно решење без примене: Уколико се не спроведе предложена Стратегија, досадашњи неповољни трендови погоршања стања и смањења квалитета животне средине ће се наставити озбиљно угрожавајући и значајно ограничавајући било какав напредак, квалитативни и квантитативни, по питању имплементације и развоја стубова Зелене агенде на простору Републике Србије. Сценарио без примене предметне Стратегије значио би одустајање од зелене транзиције и зеленог друштвено-економског развоја, што би несумњиво резултирало у изолацији Републике Србије од напора региона Западног Балкана да, користећи подршку ЕУ, потенцијале Европског Зеленог договора и ресурсе зелене, циркуларне и нискоугљеничне економије на одржив начин, крене пут трансформације у здравије и безбедније окружење. Изостанак институционалног, системског, интегрисаног и синергијског приступа заштити животне средине, климатским променама и зеленим компонентама одрживог развоја довело би и до даљег слабљења институционалног оквира на свим нивоима и капацитета за ефективно бављење бројним еколошким и климатским изазовима са којима се Република Србија већ суочава. Такав сценарио би представљао збирку пропуштених прилика и добити по грађане, с обзиром да би садржао негативне и неповољне трендове и последично неостварене циљеве редом по питању декарбонизације и јачања отпорности локалних заједница на негативне утицаје климатских промена и измењених климатских услова, увођења чистије енергије и производње, минимизирања отпада и афирмације одрживијих образаца потрошње и

производње, смањења загађења основних медијума животне средине, здраве хране и очувања биодиверзитета, природних вредности и функција екосистема.

Варијантно решење са применом: Уважавајући чињеницу да Зелена агенда за Западни Балкан представља приближавање Европског Зеленог договора државама региона и Републици Србији и да Република Србија нема стратегију одрживог развоја, Стратегија представља не само кровни национални документ јавне политике у области заштите животне средине, већ и основу за зелени институционални развој, зелени економски раст и зелену транзицију Републике Србије у наредном десетогодишњем периоду. Спровођење мера дефинисаних у сваком од пет стубова ове Стратегије (декарбонизација, циркуларна економија, смањење загађења, заштита и очување биодиверзитета и одржива пољопривреда и рурални развој) имаће само позитивне ефекте. Зато је варијантно решење усвајања и спровођења Стратегије, односно решење са применом ове Стратегије, најповољније варијантно решење и једино прихватљиво са становништва заштите животне средине, зеленог раста и одрживог развоја Републике Србије. Потписивањем Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан 2020. године, усвајање и спровођење Зелене агенде је и међународна обавеза Републике Србије.

1.6. Претходне консултације са заинтересованим странама и организацијама

Стратегија заштите животне средине Републике Србије за период од 2024. до 2033. године - Зелена агенда за Србију представља кровни документ јавне политике у области животне средине. Израда Стратегије се реализује у оквиру пројекта „ЕУ за Зелену агенду у Србији”, који финансира Европска унија, у сарадњи са Амбасадом Шведске, Европском инвестиционом банком и Швајцарском, а који спроводи УНДП и Министарство заштите животне средине Републике Србије. У складу са одредбама члана 11. Закона о стратешкој процени утицаја, у поступку израде Стратегије и спровођења процеса Стратешке процене утицаја на животну средину предметне Стратегије, обављене су консултације са представницима заинтересованих органа, релевантним институцијама и организацијама. У поступку израде Стратегије и Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије, прибављени су подаци, услови и мишљења надлежних органа и организација који су узети у обзир приликом конципирања програмских решења.

За израду Стратегије Министарство заштите животне средине је јануара 2023. године Решењем број 353-01-3250/2022-05 формирало Радну групу која је обухватила представнике органа и организација државне управе, привредног сектора, академске заједнице и организација цивилног друштва. Чланови Радне групе за израду предметне Стратегије су представници релевантних министарства, институција и организација, који су графички приказани на слици испод.

Релевантна министарства	Релевантне јавне институције	Невладине организације
<ol style="list-style-type: none"> 1. Министарство заштите животне средине; 2. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; 3. Министарство привреде; 4. Министарство за европске интеграције; 5. Министарство финансија; 6. Министарство рударства и енергетике; 7. Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; 8. Министарство здравља; 9. Министарство унутрашње и спољне трговине; 10. Министарство туризма и омладине; 11. Министарство информисања и телекомуникација; 12. Министарство за јавну управу; 13. Министарство унутрашњих послова; 14. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; 15. Министарство науке, технолошког развоја и иновација; 16. Министарство просвете; 17. Министарство државне управе и локалне самоуправе; 18. Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог; 19. Министарство за јавна улагања. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Канцеларија за информационе технологије и е-управу; 2. Републички секретаријат за јавне политике; 3. Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије; 4. Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине; 5. Републички хидрометеоролошки завод; 6. Републички завод за статистику; 7. Агенција за заштиту животне средине; 8. Завод за заштиту природе Србије; 9. Јавно водопривредно предузеће Србијаводе; 10. Јавно водопривредно предузеће Воде Војводине; 11. Јавно предузеће Србијашуме; 12. Јавно предузеће Војводинашуме; 13. Привредна комора Србије; 14. Унија послодаваца Србије; 15. Стална конференција градова и општина; 16. Национална алијанса за локални економски развој (NALED); 17. Универзитет у Београду; 18. Универзитет у Новом Саду; 19. Универзитет у Нишу; 20. Универзитет у Крагујевцу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину (РЕРИ); 2. Млади истраживачи Србије; 3. Удружење грађана Нимбус; 4. Београдска отворена школа

Слика 1.18: Чланови Радне групе за израду Стратегије

У току израде Стратегије, одржано је пет радионица радне групе, као и велики број додатних састанака са представницима надлежних институција. Спроведене су широке консултације са заинтересованим странама и грађанима.

Чланови тима за израду Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину предметне Стратегије активно су учествовали на два састанка Радне групе за израду Стратегије заштите животне средине - Зелена агенда: четвртој званичној радионици Радне групе под називом „Анализа ефеката мера и финализација Акционог плана” која је била одржана у периоду 3-4. јула 2023. године у Врднику, и петој радионици под називом „Презентација нацрта Стратегије и финализација Акционог плана” одржаној у Београду 21. децембра 2023. године.

Поред тога, Чланови тима за израду Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину предметне Стратегије одржали су низ билатералних састанака са представницима УНДП, Министарства за заштиту животне средине, као и представницима тима за израду Стратегије. Приликом наведених активности дате су сугестије за побољшање и проширење одређених поглавља Стратегије.

2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

Према члану 14. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, области, као и општи и посебни циљеви стратешке процене дефинишу се на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на националном и међународном нивоу, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у предметној Стратегији.

Пре дефинисања општих и специфичних циљева, неопходно је дефинисати области стратешке процене утицаја на животну средину. С обзиром да се ради о Стратегији заштите животне средине, области СПУ су у највећој мери усклађене са тематским целинама дефинисаним Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине, али су модификоване у складу са стубовима Зелене агенде и осталим релевантним стратешким и секторским документима узетим у обзир приликом израде предметног документа. У оквиру стратешке процене утицаја анализирана су питања и проблеми у вези са заштитом животне средине и институционалним и социо-економским аспектима. С тим у вези, дефинисано је следећих десет области за које су потом одређени општи и специфични циљеви:

1. Ваздух и климатске промене;
2. Воде;
3. Земљиште;
4. Природна и непокретна културна добра и предели;
5. Планирање и уређење простора;
6. Природни ресурси;
7. Управљање отпадом и ресурсима;
8. Социјални аспект;
9. Институционални развој;
10. Економски развој.

Због међусобно повезане природе различитих области животне средине, као и социјалног аспекта, општи и специфични циљеви су формулисани тако да омогуће позитивну синергију за различита питања заштите животне средине, односно за побољшање међусобних односа у позитивном контексту. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради стратешке процене.

2.1. Општи циљеви стратешке процене

Општи циљеви Стратешке процене припремљени су на основу стања животне средине, стратешких питања животне средине од значаја за Републику Србију и циљева и захтева у области заштите животне средине из релевантних националних секторских стратешких, програмских и планских докумената, као и приоритетне и кључне области за које је у предметној

Стратегији процењено да ће бити посебно рањиве и суочене са озбиљним изазовима услед утицаја климатских промена и измењених климатских услова.

Сврха општих циљева СПУ је да дају позитиван, значајан и мерљив допринос повећању отпорности одређених референтних области од значаја за заштиту животне средине и зелене компоненте одрживог развоја, а у остварењу циљева и мера дефинисаних у Стратегији. За сваку од десет наведених области одређен је по један општи циљ.

Општи циљеви СПУ су:

Општи циљ 1: Заштита квалитета ваздуха и повећање отпорности на климатске промене.

Општи циљ 2: Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода.

Општи циљ 3: Заштита и очување квалитета земљишта.

Општи циљ 4: Заштита и унапређење природних и културних добара, предела и подручја биодиверзитета и геодиверзитета.

Општи циљ 5: Интегрисање заштите животне средине у инструменте планирања и уређења простора.

Општи циљ 6: Одрживо коришћење природних ресурса.

Општи циљ 7: Унапређење система управљања отпадом применом принципа и модела циркуларне економије и ефективног коришћења ресурса.

Општи циљ 8: Унапређење јавног здравља и безбедности становништва и социјална кохезија.

Општи циљ 9: Јачање институционалне способности за управљања животном средином у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије.

Општи циљ 10: Зелени раст у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије.

2.2. Специфични циљеви стратешке процене животне средине

За реализацију општих циљева утврђују се специфични циљеви стратешке процене. Ови циљеви представљају конкретан, делом квантификован исказ општих циљева дат у облику смерница за промену уз помоћ којих ће се те промене извести. Специфични циљеви Стратешке процене чине методолошко мерило кроз које се проверавају ефекти Стратегије, односно очекивани трендови у животној средини који се очекују као резултат (позитивни утицаји) и/или последица (негативни утицаји) примене планских решења предметне Стратегије. У том смислу, помажу субјектима одлучивања у стицању и димензионисању што јасније слике о суштинским утицајима предметне Стратегије на области и медијуме животне средине, као и секторе од кључног значаја за заштиту животне средине.

За десет области СПУ дефинисан је 21 (двадесет један) специфичан циљ СПУ:

СЦ 1.1: Смањење емисије загађујућих материја у ваздух.

СЦ 1.2: Повећање отпорности на климатске промене.

СЦ 2.1: Смањење загађења и побољшање стања површинских вода.

СЦ 2.2: Смањење загађења и побољшање стања подземних вода.

СЦ 3.1: Заштита и одрживо коришћење земљишта.

СЦ 3.2: Смањење загађења, деградације и ерозије земљишта.

СЦ 4.1: Заштитити природна добра.

СЦ 4.2: Очувати биодиверзитет и геодиверзитет.

СЦ 4.3: Заштитити и очувати историјско и културно наслеђе.

СЦ 4.4: Заштитити пределе.

СЦ 5.1: Унапредити политике просторног и урбанистичког планирања.

СЦ 5.2: Спречавање конфликта и рационално коришћење простора.

СЦ 6.1: Рационално коришћење природних необновљивих ресурса (земљишта, неметаличних, металичних и енергетских ресурса).

СЦ 7.1: Развој одрживог система управљања отпадом кроз циркуларну економију и тржиште за рециклиране материјале.

СЦ 7.2: Трансформација јавног сектора и привреде од линеарног ка циркуларном моделу и ресурсној ефикасности.

СЦ 8.1: Заштита јавног здравља и опште безбедности становништва.

СЦ 8.2: Зелена агенда: социјално праведна и инклузивна.

СЦ 9.1: Унапређење институционалног оквира за добро управљање животном средином.

СЦ 9.2: Одрживо финансирање заштите животне средине

СЦ 10.1: Развој зелене и нискоугљеничне економије.

СЦ 10.2: Креирање зелених послова и стварање зелених радних места.

2.3. Избор индикатора

Индикатори као саставни део информационог система управљања животном средином су веома важан сегмент стратешког и оперативног планирања и један од нивоа сложеног система просторних информација. Користе се за усмеравање решења ка остварењу постављених циљева. Погодни су за мониторинг и евалуацију мера, политика и решења датих у предметној СПУ из перспективе потенцијалне штете по животну средину. Такође, могу се користити и за идентификацију штетних утицаја које је потребно превенирати или свести на најмању могућу меру. Они су један од инструмената који се користе за систематско идентификовање, процену и праћење стања, развоја и услова животне средине и идентификовање последица. Индикатори осликавају и законска начела стратешке процене.

Избор индикатора се врши у односу на опште и посебне циљеве СПУ, у складу са тематско-методолошким оквиром који су чинили: индикатори дефинисани Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине Агенције за заштиту животне средине, индикатори које Агенција за заштиту животне средине користи у годишњим извештајима о стању животне средине, индикатори које Републички завод за статистику користи у мониторингу и извештавању, индикатори одрживог развоја (Уједињених нација и Републике Србије) дефинисани Националном стратегијом одрживог развоја и Агендом 2030, а по којима у ограниченом обиму извештава Републички завод за статистику, као и остали расположиви секторски индикатори, укључујући и оне индикаторе који су одређени позитивним стратешким, програмским и планским оквирима Републике Србије.

У односу на опште и специфичне циљеве СПУ одређени су индикатори који су приказани у табели 2.1.

Табела 2.1: Општи и специфични циљеви СПУ и избор индикатора у односу чиниоце животне средине и области СПУ

Области СПУ	Општи циљеви СПУ	Специфични циљеви СПУ	Индикатори	Опис индикатора
ВАЗДУХ И КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ	ОЦ 1: Заштита квалитета ваздуха и повећање отпорности на климатске промене	СЦ 1.1: Смањење емисије загађујућих материја у ваздух СЦ 1.2: Повећање отпорности на климатске промене	Учесталост прекорачења дневних вредности CO ₂ , NO ₂ , PM10 и O ₃ које прекорачују границу (број дана у току године са прекорачењем дневне граничне вредности)*	Индикатор представља број дана у току године с прекорачењем граничних вредности квалитета ваздуха у односу на загађење ваздуха са SO ₂ , NO ₂ , PM10, и O ₃ у урбаним и руралним подручјима. Индикатором се описује стање животне средине у смислу квалитета ваздуха тј. мере његовог загађења.
			Годишња температура ваздуха*	Индикатор представља одступање средње годишње температуре ваздуха за подручје Републике Србије у односу на климатолошку нормалу 1961-1990. Индикатор је директно повезан са стањем климатског система и показује тренд промена средње годишње температуре ваздуха.
			Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач*	Индикатор представља укупну потрошену количину супстанци које оштећују озонски омотач (ODS).
			Годишња температура ваздуха у односу на климатолошку нормалу 1961-1990*	Индикатор представља одступање средње годишње температуре ваздуха за подручје Републике Србије у односу на климатолошку нормалу 1961-1990. Индикатор је директно повезан са стањем климатског система и показује тренд промена средње годишње температуре ваздуха.
			Емисија закисељавајућих гасова (NO _x , NH ₃ и SO ₂) (kt/год.)*	Емисијом закисељавајућих гасова повећава се њихова концентрација у ваздуху што доводи до промене хемијске равнотеже у животној средини. Индикатор показује тренд и укупне антропогене емисије закисељавајућих гасова NO _x , NH ₃ и SO ₂ изражених преко процењене потенцијалне вредности закисељавања.
			Емисија гасова са ефектом стаклене баште (CO ₂ , N ₂ O, CH ₄ , SF ₆ , HFC, PFC) (Gg CO ₂ eq/год. и Gg/год.)*	Индикатор показује укупну емисију, тренд и понор директних и индиректних гасова са ефектом стаклене баште.
			Пројекција емисија гасова са ефектом стаклене баште	Индикатор приказује пројекције које се односе на будуће емисије и поноре гасова са ефектом стаклене баште.
			Удео усвојених докумената јавних политика и планских докумената, при чијој изради су узете у обзир потребе ублажавања климатских промена и прилагођавања на измењене климатске услове (%)	Индикатор прати промене у броју докумената јавне политике на свим нивоима и за све секторе у којима су заступљена питања и циљеви у вези са ублажавањем климатских промена и прилагођавања на измењене климатске услове.
			Број капиталних пројеката при чијем су планирању, односно изградњи и одржавању узете у обзир климатске промене	Индикатор прати промене у броју капиталних пројеката при чијем су планирању, односно изградњи и одржавању узете у обзир климатске промене, односно ублажавање климатских промена и прилагођавање на измењене климатске услове.
			Број спроведених кампања информисања и подизања нивоа јавне свести о климатским променама	Индикатор прати промене у броју спроведених кампања информисања и подизања нивоа јавне свести о климатским променама.
ВОДЕ	ОЦ 2: Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода	СЦ 2.1: Смањење загађења и побољшање стања површинских вода СЦ 2.2: Смањење загађења и побољшање стања подземних вода	Биолошка потрошња кисеоника у површинским водама (БПК ₅) (mg O ₂ /l)*	Индикатор прати концентрације биолошке потрошње кисеоника(BPK ₅) и амонијума (NH ₄ - N) у рекама и обезбеђује меру стања површинских вода у смислу биоразградивог органског оптерећења и амонијума. Концентрација BPK ₅ представља потребу организама, који конзумирају оксидоване органске материје, за кисеоником и основни је индикатор загађености површинских вода органским материјама. Потребна количина кисеоника пропорционална је присутној количини органских материја. Органско загађење доводи до високе стопе метаболичких процеса који захтевају кисеоник што доводи до недостатка кисеоника и појаве анаеробних услова при којима трансформација азота у редуковане форме заузврат доводи до повећања концентрације амонијума, који је отрован за водене животиње изнад одређене концентрације, у зависности од температуре воде, салинитета и pH вредности. Амонијум је индикатор могуће бактеријске активности људског и животињског отпада који преко канализационог система или спирањем доспева у површинске воде.
			Нутријенти у површинским и подземним водама*	Индикатор прати концентрације ортофосфата (PO ₄ - P) и нитрата(NO ₃ -N) у рекама, укупног фосфора(P) и нитрата(NO ₃ -N) у језерима и акумулацијама и нитрата (NO ₃ -N) у подземној води и обезбеђује оцену стања површинских и подземних вода у погледу концентрације нутријената.

Области СПУ	Општи циљеви СПУ	Специфични циљеви СПУ	Индикатори	Опис индикатора
			Индекс сапробности*	Индекс сапробности/Saprobic Index (SI) је биолошки индикатор статуса вода који се користи за оцену нивоа органског загађења. Степен сапробности рефлектује интензитет процеса деградације органске супстанце у екосистему. Индекс сапробности може користити различите групе водених организама као индикаторе.
			Индекс квалитета воде у Србији (SWQI)*	Serbian Water Quality Index (SWQI) као композитни индикатор квалитетаповршинских вода прати девет параметара физичко-хемијског и један параметар микробиолошког квалитета воде (температура воде, pH вредност, електропроводљивист, % засићења O ₂ , БПК5, суспендоване материје, укупни оксидовани азот (Нитрати + Нитрити), ортофосфати, укупни амонијум и највероватнији број колиформних клица) и обезбеђује меру стања површинских вода у погледу општег квалитета површинских вода не узимајући у обзир приоритетне и хазардне супстанце.
			Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у водна тела (kg/год.)*	Индикатор прати емисију загађујућих материја из тачкастих извора загађења на нивоу сливова, водних подручја и државе. Тачкасти извори загађења су загађења из канализационих система и/или уређаја за пречишћавање отпадних вода и индустријских погона која се могу свести на једну тачку испуштања отпадне воде у пријемник. Дефинише ниво и врсту притиска на природне воде.
			Загађене (непречишћене) отпадне воде (%)*	Индикатор прати удео испуштених непречишћених отпадних вода у површинска водна тела (водопријемнике) у односу на укупну количину испуштених отпадних вода. Дефинише ниво и врсту притиска на природне воде, чиме се могу добити информације потребне за развој мера заштите природе, и помаже у процени мера за повећање ефикасности управљања системима за пречишћавање отпадних вода. Због немогућности да се обезбеди третман свих отпадних вода испоручених на прераду постројењима за пречишћавање, услед недовољне способности или неефикасне употребе постројења, индикатор представља и одговор друштва као битног фактора оптерећења на водене екосистеме.
			Постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације (%)*	Индикатор прати проценат становништва прикљученог на постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације са примарним, секундарним и терцијарним третманом у односу на укупан број становника на територији државе и даје меру одговора друштва у области заштите вода.
			Становништво прикључено на јавни водовод (%)*	Индикатор прати број становника прикључен на јавни водовод у односу на укупан број становника (%) и даје меру одговора друштва на снабдевање становништва здравом водом за пиће.
			Становништво прикључено на јавну канализацију (%)*	Индикатор прати број становника прикључен на јавну канализацију у односу на укупан број становника и дају меру одговора друштва на побољшање услова живота и здравља становништва.
			Промена у класи квалитета водотокова (%)	Индикатор прати број промена у класи водотокова у односу на стандарде квалитета воде у односу на укупан број водотокова.
			Смањење нивоа подземних вода (m)	Индикатор прати тренд варијације нивоа подземних вода.
ЗЕМЉИШТЕ	ОЦ 3: Заштита и очување квалитета земљишта	СЦ 3.1: Заштита и одрживо коришћење земљишта СЦ 3.2: Смањење загађења, деградације и ерозије земљишта	Промена начина коришћења земљишта (%)*	Индикатор приказује трендове у пренамени пољопривредног, шумског и другог полу-природног и природног земљишта у урбана земљишта и друге вештачке површине. Он приказује површине заузете изградњом и урбаном инфраструктуром, као и урбаним зеленим, спортским и рекреационим површинама. Индикатором се приказују промене употребе пољопривредног земљишта, заузимање земљишта различитим типовима људских активности, порекло урбаног земљишта исказано кроз удео различитих категорија коме је извршена пренамена.
			Садржај органског угљеника у земљишту*	Индикатор прати садржај органског угљеника у појединим слојевима земљишта у циљу утврђивања степена деградације земљишта. Утврђивање садржаја органског угљеника у земљишту представља основу за израчунавање акумулације органске материје у слоју до један метар дубине земљишта. Израдом индикатора омогућена је процена резерви органске материје у земљишту у зависности од типа земљишта и начина његовог коришћења у циљу утврђивања подручја под ризиком за одрживо коришћење земљишта. Висок садржај органске материје указује на високо производна својства земљишта.
			Управљање контаминираним локалитетима *	Индикатор приказује начин управљања локалитетима на којима је потврђено присуство локализованог загађења земљишта. Индикатором се прати напредовање у управљању овим локалитетима кроз праћење главних загађујућих материја које утичу на квалитет земљишта и подземних вода, као и кроз реализовање процеса санације и ремедијације. Локализовано загађење везано је за подручја појачане индустријске активности, неадекватно уређена одлагалишта отпада,

Области СПУ	Општи циљеви СПУ	Специфични циљеви СПУ	Индикатори	Опис индикатора
				локалитете вађења минералних сировина, војна складишта и подручја на којима је дошло до акцидентних ситуација и загађења земљишта. (број локалитета изражен нумерички, удео изражен у %, трошкови санације и ремедијације изражени у РСД)
			Ерозија земљишта (ha)*	Индикатор приказује површине и интензитет ерозивних процеса, као и заступљеност класа стварног и потенцијалног ризика од ерозије земљишта. Ерозивни процеси представљају промене на површинском слоју земљишног рељефа које настају услед испирања и одношења најситнијих и најплоднијих честица из растресите подлоге.
ПРИРОДНА И НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА И ПРЕДЕЛИ	ОЦ4: Заштита и унапређење природних и културних добара, предела и подручја биодиверзитета и геодиверзитета	СЦ 4.1: Заштитити природна добра СЦ 4.2: Очувати биодиверзитет и геодиверзитет СЦ 4.3: Заштитити и очувати историјско и културно наслеђе	Угрожене и заштићене врсте *	Индикатор описује интензитет притисака на биодиверзитет и одговора, према листама угрожених и заштићених врста на националном и међународном нивоу.
			Заштићена подручја – промена броја и површине заштићених подручја кроз године (% , ha).*	Индикатор показује промену броја и површине заштићених подручја кроз године. Успостављање заштићених подручја директан је одговор друштва на угрожавање природе, а има за циљ очување биодиверзитета (врста, станишта и екосистема), према националним критеријумима и циљевима.
			Диверзитет врста – тренд промене бројности популација врста.*	Индикатор показује тренд промене бројности популација врсте. Тренутно се узимају у обзир врсте птица и лептирова. Промена у популацији птица и лептирова објашњава губитак, као и промену структуре станишта услед њихове фрагментације и изолације, као и друге промене у животној средини које директно или индиректно утичу на промену популационе
			Шуме: мртво дрво – количина (запремина) усправног и полеглог мртваг дрвета у шумама које представља важна станишта за велики број врста*	Индикатор показује количину (запремину) усправног и полеглог мртваг дрвета у шумама, које представљају важна станишта за велики број врста. Већа количина оваквог дрвета у шумама условљава и већи биодиверзитет шумских станишта јер је веома важна компонента супстрата за многобројне врсте.
			Број и значај непокретног културног наслеђа који може бити под утицајем стратешких решења***	Индикатор показује промену непокретног културног наслеђа кроз године.
		СЦ 4.4: Заштита предела	Број и значај вредних предела са признатим националним или међународним статусом заштићених подручја***	Индикатор показује промену броја вредних предела са признатим националним или међународним статусом заштићених подручја кроз године.
			Површина састојне и типови шума*	Површина шуме и другог шумског земљишта, класификована према типу шуме и доступности за експлоатацију, као и удео шума и шумског земљишта у укупној површини шуме. Структура шумског екосистема и одрживост коришћења у односу на површину, врсту и састојину. Промене површине под шумом узроковане шумљивањем, обновом или крчењем шума, представљају индикатор за одрживо управљање шумама и за праћење улоге шумског екосистема у глобалном циклусу угљеника
ПЛАНИРАЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА	ОЦ 5: Интегрисање заштите животне средине у инструменте планирања и уређења простора	СЦ 5.1: Унапредити политике просторног и урбанистичког планирања	Планска документа усвојена на Републичком нивоу ***	Индикатор пружа информације о врсти и броју просторних планова (ППРС, РПП, ППППН) који су донети од стране Агенције за просторно планирање и урбанизам Републике Србије
			Број ЈЛС које су донеле нове планове (просторне и урбанистичке) и документе јавних политика ***	Индикатор показује број јединица локалних самоуправа које су донеле нове просторне и урбанистичке планове као и документе јавних политика на локалном нивоу
		СЦ 5.2: Спречавање конфликта и рационално коришћење простора	Промена начина коришћења земљишта (%)*	Индикатор приказује трендове у пренамени пољопривредног, шумског и другог полу-природног и природног земљишта у урбана земљишта и друге вештачке површине. Он приказује површине заузете изградњом и урбаном инфраструктуром, као и урбаним зеленим, спортским и рекреационим површинама. Индикатором се приказују промене употребе пољопривредног земљишта, заузимање земљишта различитим типовима људских активности, порекло урбаног земљишта исказано кроз удео различитих категорија коме је извршена пренамена

Области СПУ	Општи циљеви СПУ	Специфични циљеви СПУ	Индикатори	Опис индикатора
ПРИРОДНИ РЕСУРСИ	ОЦ 6: Одрживо коришћење природних ресурса	СЦ 6.1:Рационално коришћење природних необновљивих ресурса (земљишта, неметаличних, металичних и енергетских ресурса)	Рударско-геолошка знања***	Индикатор пружа информације о својствима датог минералног ресурса и његовом трајању као средству задовољења производних потреба данашњих генерација. Ова знања омогућавају да сазнамо еволуцију локације кроз различите геолошке ере и природне услове који су интервенисали у њиховом настанку. На основу овог индикатора могу да се процене ефекти експлоатације датог минерала и последице ове активности на рударско подручје, односно на подручје у зони утицаја. Овај индикатор није важан само за необновљиве ресурсе, већ и за обновљиве.
			Технологија***	Представља суштински индикатор за одређивање да ли је експлоатација датог ресурса одржива или не. Антропогени утицај је део тога, односно технологија идентификује и позитивне и негативне утицаје на животну средину.
			Економска изводљивост***	Индикатор економске изводљивости, обезбеђује одрживост експлоатација датог ресурса, подразумевајући веће приходе у односу на утрошена средства и трошкове заштите животне средине током њеног извођења. Трошкови животне средине (економија екстерналија) нису укључени у продајну вредност природног ресурса (тржиште продаје одређује цену).
			Познавање нуспроизвода***	Индикатор је важан за постизање економске изводљивости. Из тог разлога, неопходно је унапред знати нуспроизводе за сваку рударску делатност како би се пронашао начин да се продају као сировина или ако се депонују да се заштите од ерозије.
			Утврђивање алтернативних делатности***	Индикатор реafirмише тезу о рударској делатности и могућности економског и друштвеног развоја који штити животну средину. Државни органи и доносиоци одлука треба да знају који ће конкретни посао запослени у рударству обављати када се ресурси исцрпе.
			Асимилација депозита отпада***	Природа поседује ограничени капацитет да рециклира разне материје које људи бацају у различите екосистеме. Сваком отпаду је потребно време да се рециклира у зависности од нивоа и могућности екосистема да га асимилује. Ако је ниво депозита отпада већи од природног капацитета за асимилацију, равнотежа погођених екосистема и оних у истом ланцу је нарушена.
УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ И РЕСУРСИМА	ОЦ 7: Унапређење система управљања отпадом применом принципа и модела циркуларне економије и ефективног коришћења ресурса.	СЦ 7.1: Унапредити управљања отпадом кроз циркуларну економију и тржиште за рециклиране материјале	Укупна количина произведеног отпада*	Индикатор показује укупне количине произведеног отпада, по врстама и делатностима у којима настају.
			Производња отпада (комунални, индустријски, опасан) *	Индикатор показује количине произведеног отпада (комунални, индустријски, опасан) по врстама и делатностима у којима настају.
			Комунални отпад. *	Индикатор показује количине генерисаног и депонованог комуналног отпада, просечан обухват прикупљања отпада, његов морфолошки састав, као и степен рециклаже комуналног отпада.
			Амбалажа и амбалажни отпад. *	Индикатор показује количину произведене амбалаже и амбалажног отпада, по врстама и делатностима у којима настаје.
			Количине посебних токова отпада. *	Индикатор показује количине посебних токова отпада по врстама. Индикатором се одређује удео отпада у укупној количини производа по врстама који после употребе постају посебни токови отпада.
			Количина издвојеног, прикупљеног, поново искоришћеног и одложеног отпада. *	Индикатор показује количину поновно искоришћеног отпада према поступцима за поновно искоришћење и отпада подвргнутог одлагању, по поступцима одлагања.
			Грађевински отпад. ***	Индикатор прати промене у степену (%) рециклаже отпада од грађења и рушења.
			Прекогранични промет отпада. *	Индикатор показује кретање количина отпада у прекограничном промету отпадом, по врстама и земљама.
			Управљање муљем из ППОВ. ***	Индикатор прати промене у степену и тренду рециклаже муља из постројења за пречишћавање отпадних вода.
			Управљање отпадом од хране. ***	Индикатор показује искоришћеност отпада од хране.
			Тржиште циркуларних производа. ***	Индикатор прати ниво развоја тржишта производних остатака, нуспроизвода, отпада који је престао да буде отпад, итд.

Области СПУ	Општи циљеви СПУ	Специфични циљеви СПУ	Индикатори	Опис индикатора
		СЦ 7.2: Трансформација јавног сектора и привреде од линеарног ка циркуларном моделу и ресурсној ефикасности.	Циркуларне заједнице. ***	Индикатор показује број ЈЛС, органа/установа јавног сектора, јавних предузећа и осталих привредних субјеката у којима је започето увођење концепта циркуларне економије.
			Зелене јавне набавке. ***	Индикатор прати промене у броју реализованих зелених јавних набавки на свим нивоима и у свим секторима на годишњем нивоу.
			Издаци и подстицаји за циркуларну економију и ресурсну ефикасност. ***	Индикатор показује износе издатака за научноистраживачку и истраживачко-развојну делатност у области циркуларне економије и ресурсне ефикасности и износе финансијских подстицаја привреди и јавним предузећима за примену концепта циркуларне економије и одрживог управљања ресурсима.
			Токови материјала. **	Сложени индикатор обухвата увоз и екстракцију сировина, преко обраде и потрошње материјала, до емисија загађујућих материја, генерисања отпада, депоновања или рециклирања отпада и извоза.
			Домаћа потрошња материјала. **	Као један од основних индикатора одрживе производње и потрошње, односно потрошње природних ресурса, индикатор прати тренд потрошње материјалних ресурса укупно, као и потрошње по становнику.
			Продуктивност ресурса. **	Индикатор приказује колико продуктивно национална економија троши ресурсе приликом стварања производа и услуга за потребе тржишта.
			Степен коришћења циркуларних ресурса у индустрији/Стопа кружне употребе материјала. ***	Индикатори прате промене у степену коришћења циркуларних ресурса у индустријској производњи, односно стопу кружне употребе материјала у производним процесима.
			Поново употребљена и рециклирана вода. *	Индикатор прати проценат поново коришћене и рециклиране воде, укупно и према економским активностима, у односу на укупан обим воде која се користи за покривање потреба производње.
			Индекс експлоатације воде. *	Индикатор притиска захваћених водних ресурса на одрживо коришћење обновљивих водних ресурса на националном нивоу показује однос укупне годишње количине захваћених водних ресурса и обновљивих водних ресурса.
СОЦИЈАЛНИ РАСПЕКТ	ОЦ 8: Унапређење јавног здравља и безбедности становништва и социјална кохезија.	СЦ 8.1: Заштита јавног здравља и опште безбедности становништва.	Здравствени индикатори животне средине. ***	Сложени индикатор прати здравствено стање популације са аспекта деловања чинилаца из животне средине, и користи се за процену здравља или фактора у вези са здрављем.
			Очекивано трајање живота. **	Сложени индикатор прати здравствено стање становништва, кумулативне ефекте фактора ризика по здравље, појаве и озбиљности болести, процене квалитета живота и приступа здравственој заштити, демографске прилике унутар земље.
			Изложеност становништва повећаном загађењу ваздуха. *	Индикатор показује ниво изложености становништва повећаном загађењу ваздуха (број дана у току године с прекорачењем граничних вредности квалитета ваздуха у односу на загађење ваздуха у урбаним и руралним подручјима).
			Квалитет воде за пиће. *	Индикатор прати квалитативни утицај воде за пиће на здравље становништва.
			Проценат становника прикључен на јавни водовод. *	Индикатор прати број становника прикључен на јавни водовод у односу на укупан број становника (снабдевање становништва здравом водом за пиће).
			Проценат домаћинстава прикључених на канализациону мрежу. *	Индикатор прати број становника прикључен на јавну канализацију у односу на укупан број становника (побољшање услова живота и здравља становништва).
			Угроженост земљишта у урбаним зонама. *	Индикатор прати степен угрожености земљишта од хемијског загађења у урбаним срединама на основу прекорачења граничних и ремедијационих вредности опасних и штетних материја.
			Укупни индикатор буке. *	Индикатор описује ометање буком за временски период од 24 часа, за дан-вече-ноћ.
			Извори нејонизујућег зрачења од посебног интереса. *	Индикатор дефинише стационарни и мобилни извор чије електромагнетно поље у зони повећане осетљивости достиже најмање 10 % износа референте, граничне вредности прописане за ту фреквенцију.
			Ниво изложености, рањивости и отпорности становништва на катастрофе, елементарне непогоде и техничко-технолошке несреће. ***	Индикатор показује процену вероватноће догађаја, последица по штићене вредности – живот и здравље људи, и нивоа ризика.

Области СПУ	Општи циљеви СПУ	Специфични циљеви СПУ	Индикатори	Опис индикатора
		СЦ 8.2: Зелена агенда: социјално праведна и инклузивна.	Сиромаштво и социјална искљученост. **	Сложени индикатор прати стопе ризика од сиромаштва и социјалне искључености, праг ризика од сиромаштва, релативни јаз ризика од сиромаштва, итд.
			Материјална ускраћеност. **	Сложени индикатор прати стопе материјалне и социјалне ускраћености.
			Ниво друштвене инклузивности у јавне политике питања од значаја за заштиту животне средине и спровођење Зелене агенде. ***	Индикатор прати број докумената јавних политика на свим нивоима и у свим секторима у којима су функционално интегрисана питања и циљеви у вези са спровођењем Зелене агенде и инклузивним растом.
			Положај осетљивих група у процесу спровођења Зелене агенде. ***	Сложени индикатор прати ниво препознатљивости и укључености осетљивих, рањивих друштвених група у све-секторски процес спровођења Зелене агенде.
			Равномерност распоређености цене и користи од спровођења Зелене агенде и зелене транзиције у друштву. ***	Сложени индикатор квалитативно и квантитативно указује на ниво социјалне кохезије у равномерности распоређености цене и користи од спровођења Зелене агенде и зелене транзиције у друштву.
			Ниво енергетског сиромаштва. ***	Индикатор прати ниво енергетског сиромаштва у друштву.
			Број обновљеног постојећег фонда зграда. ***	Индикатор показује степен (%) обнове постојећег фонда стамбених зграда ради унапређења енергетске ефикасности.
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ	ОЦ 9: Јачање институционалне способности за управљања животном средином у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије.	СЦ 9.1: Унапређење институционалног оквира за добро управљање животном средином.	Ниво системског унапређења јавног сектора. ***	Сложени индикатор приказује ширину надлежности Министарства за заштиту животне средине, ниво реформе јавне управе за спровођење Зелене агенде укључујући успостављање зеленог фонда за спровођење Зелене агенде, промене у броју запослених на пословима заштите животне средине и спровођења Зелене агенде, ниво повећања административних капацитета јавног сектора за спровођење јавних политика Зелене агенде, ниво унапређења капацитета локалних самоуправа за спровођење и праћење спровођења Зелене агенде, ниво интеграције родне и антидискриминационе перспективе у све-секторске јавне политике, планове и пројекте у области заштите животне средине.
			Успешност спровођења законске регулативе. *	Индикатор квантитативно даје степен успешности спровођења законске регулативе из области заштите животне средине и области од значаја за спровођење Зелене агенде.
			Усклађеност прописа о животној средини и од утицаја на животну средину са европским стандардима. ***	Индикатор прати ниво хоризонталне усклађености прописа Републике Србије са правним тековинама ЕУ.
			Индикатори мониторинга и извештавања у областима заштите животне средине. ***	Индикатори показују степен свеобухватности националног и локалног система мониторинга и извештавања у областима заштите животне средине.
			Индикатори спровођења Архуске конвенције. ***	Сложени индикатор прати квантитативно и квалитативно ниво спровођења Архуске конвенције.
		СЦ 9.2: Одрживо финансирање заштите животне средине.	Издаци из буџета са функције „заштита животне средине“. *	Индикатор се односи на све издатке буџета Републике Србије који су извршени са функције „заштита животне средине“.
			Инвестиције и текући издаци у заштиту животне средине. *	Индикатор се односи на све издатке којима се спречава, уклања или смањује штетни утицај на животну средину (без инвестиционих издатака и амортизације) у вези с уређајима и опремом за заштиту животне средине (текући издаци за потрошену енергију, за резервне делове, запослена лица, услуге унутар предузећа, туђе услуге, камате) и у вези са планирањем, истраживањем, развојем; и на све инвестиције у земљиште, зграде и друге објекте и опрему за: прикупљање, превоз, обраду, одлагање и складиштење отпада; заштиту и ремедијацију земљишта, подземних и површинских вода; спречавање или смањивање загађивања отпадних вода; заштиту природе и биодиверзитета; заштиту климе и ваздуха; смањивање, избегавање или спречавање буке.
			Укупни приходи од накнада у области животне средине. *	Индикатор показује финансијске ефекте од накнада за загађивање животне средине и коришћења природних ресурса. Накнаде у области животне средине су један од економских инструмената за контролу загађења и управљање природним ресурсима, чији је циљ да утичу на понашање економских субјеката, произвођача и потрошача.

Области СПУ	Општи циљеви СПУ	Специфични циљеви СПУ	Индикатори	Опис индикатора
ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	ОЦ 10: Зелени раст у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије.		Улагања привредних сектора у заштиту животне средине. ***	Индикатор прати ниво улагања привредних сектора у заштиту животне средине.
			Средства за субвенције и друге подстицајне мере. *	Индикатор прати економске подстицаје државе у области заштите животне средине.
			Међународне финансијске помоћи. *	Индикатор приказује међународне финансијске помоћи - донације и кредите за област заштите животне средине.
		СЦ 10.1: Развој зелене и нискоугљеничне економије.	БДП per capita. **	Индикатор показује годишњу стопу раста реалног бруто домаћег производа по глави становника.
			Учешће рециклаже у бруто домаћем производу. *	Индикатор прати развој рециклаже као делатности која обезбеђује заштиту животне средине, штедњу сировинских ресурса, штедњу енергије, итд.
			Зависност привреде од природних ресурса. ***	Индикатор прати ниво зависности националне привреде од експлоатације природних ресурса, односно степен раздвојености економског раста од коришћење ресурса.
			Потрошња ресурса. **	Индикатор прати тренд смањивања потрошње ресурса.
			Декарбонизација привреде. ***	Индикатор показује број и висину инвестиција у декарбонизацију привреде и учешће тих инвестиција у БДП.
			Укупни енергетски интензитет. *	Индикатор показује меру укупне потрошње енергије у односу на економске активности, и представља се као однос потрошње примарне енергије и БДП.
			Примена добровољних инструмената у области заштите животне средине. ***	Индикатор прати промене у броју организација које су стекле неки од добровољних инструмената (стандарда) у области заштите животне средине и циркуларне економије.
			Чистија производња. *	Индикатор прати промене у броју привредних субјеката који су увели чистију производњу.
			Комунална и зелена инфраструктура. ***	Индикатор показује ниво изграђености, доступности и употребљивости комуналне и остале зелене инфраструктуре.
			Зелени финансијски инструменти. ***	Индикатор показује бројност, доступност и ниво коришћења од стране јавног и приватног сектора и грађана зелених финансијских инструмената за улагању у зелену економију.
		СЦ 10.2: Креирање зелених послова и стварање зелених радних места.	Економски индикатори запослености у вези са зеленим пословима и зеленим радним местима. ***	Индикатор прати промене у запослености у вези са зеленим пословима и радним местима, број зелених послова и радних места, удео зелених послова и радних места у секторима.
			Висина улагања у зелене послове и зелена радна места. ***	Индикатор прати све врсте инвестиција и улагања у зелене послове и зелена радна места.

* Дефиниција и опис индикатора дати су у ПРИЛОГУ Правилника о националној листи индикатора заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 37/11)

** РЗС

*** Остали секторски индикатори

3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Стратегија заштите животне средине у Републици Србији представља оквир за друштвени и економски развој Републике Србије са комплексним утицајима на квалитет и заштиту животне средине. Имајући то у виду, основни циљ израде Стратешке процене утицаја на животну средине Стратегије је идентификација ових утицаја у односу на дефинисане циљеве Стратешке процене. При томе у том процесу стратешке процене утицаја мора се указати на могућа конфликтна решења у смислу да нека активност која генерише позитивне утицаје у било којој области на наноси штету по заштиту животне средине у другим областима. Поред тога, задатак Стратешке процене је и идентификација позитивних утицаја стратешких решења на животну средину.

Основна улога Стратешке процене је да створи представу доносиоцима одлука о очекиваним трендовима у простору и животној средини који могу настати у току примене Стратегије.

Иако Стратешка процена није инструмент за директно спровођење, већ инструмент за доношење одлука о будућем развоју, њена улога може се остварити и кроз одустајање од оних стратешких опредељења која могу имплицирати изразите проблеме у животној средини, што је, ипак, ван домаћаја самог документа и представља питање националне политике будућег друштвеног и економског развоја у контексту заштите животне средине.

Процена потенцијалног утицаја на животну средину Стратегије заштите животне средине у Републици Србији са Акционим планом, према члану 15. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, садржи следеће елементе:

- приказ процењених утицаја варијантних решења Стратегије, повољних са становишта заштите животне средине, са описом мера за спречавање и ограничавање негативних утицаја, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- поређење алтернативних решења и изношење разлога за избор најповољнијег решења;
- приказ процењених утицаја Стратегије на животну средину са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- начин на који су при процени утицаја Стратегије узети у обзир чиниоци животне средине, укључујући податке о: ваздуху, води, земљишту, клими, јонизујућим и нејонизујућим зрачењима, буци и вибрацијама, биљном и животињском свету, стаништима и биодиверзитету, заштићеним природним добрима, становништву, здравље људи, градовима и другим насељима, културно-историјској баштини, инфраструктурним, индустријским и други објектима или другим створеним вредностима;
- начин на који су при процени узете карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, просторна димензија, прекогранична природа утицаја, кумулативна и синергијска природа утицаја.

У складу са Законом, у овом поглављу је, применом квалитативне методе процене утицаја, иницијално извршена процена утицаја варијантних решења, а затим и процена утицаја оних стратешких решења која су сврстана у приоритете, с једне стране, и која могу имати значајан утицај на животну средину, с друге стране. Приказ процењених утицаја варијантних решења

Стратегије извршен је на основу анализе стања у сваком од стубова Зелене агенде и стратешких смерница дефинисаних у оквиру Акционог плана од значаја за Стратешку процену.

Претходни кровни стратешки документ у области заштите животне средине био је Национални програм заштите животне средине („Сл. гласник РС”, бр. 12/10), који је истекао 2019. године. Поменути Програм није садржао показатеље за праћење напретка у достизању утврђених циљева, те није вршено извештавање о постигнутим учинцима његове имплементације и није праћен напредак у његовом спровођењу.

Усвајање новог кровног стратешког документа у области заштите животне средине, као и остварење циљева Зелене агенде је од виталног значаја за развој сектора заштите животне средине Републике Србије. Такође, имплементацијом предметне Стратегије Република Србија и регион Западног Балкана ће дати сопствени допринос у глобалном остваривању циљева Зелене агенде.

Заштита животне средине претпоставља решавање потенцијалних конфликта у простору. У том контексту је заправо и најважнији задатак стратешке процене да препозна могуће конфликте и кроз одговарајуће смернице потенцијалне конфликте спречи или минимизира њихов значај и интензитет.

Прилагођавање климатским променама, као и циљеви ублажавања вероватно ће појачати сукоб интереса у појединим регионима. Неке од мера прилагођавања укључују и конфликте који се појављују у опису рањивости са којима се суочавају одређени сектори/подручја активности.

Активности у оквиру специфичног циља прилагођавања климатским променама, превенције ризика и отпорности на катастрофе имају позитивне ефекте на заштиту од природних опасности.

Интегративна решења заснована на природи, сагледавајући и заједничке користи за друга питања животне средине могу се искористити. Промене у режиму падавина потребно је узети у обзир при планирању просторних елемената као што су дренажни базени или ретензије у близини површинских водних тела.

Потреба за новим површинама земљишта за грађевинско земљиште и за ретензионе зоне може изазвати сукобе у коришћењу земљишта и може посебно утицати на структуру насеља. Свеукупно, нова потребе за површинама земљишта за активну и пасивну превенцију опасности може погоршати постојеће сукобе због оскудице земљишта. Синергија између задржавања воде и смањења топлотних острва кроз повећани развој зелене инфраструктуре може помоћи да се минимизирају ови конфликти.

3.1. Приказ процењених утицаја варијантних решења Стратегије повољних са становишта заштите животне средине

Процена утицаја врши се на стратешком нивоу. Укупни ефекти Стратегије на животну средину, могу се утврдити само поређењем постојећег стања са циљевима и решењима Стратегије. Главна методолошка смерница за израду стратешких процена утицаја на животну средину представља анализу прихватљивости стратешких решења (мера) које предлаже Стратегија у односу на изабране релевантне циљеве СПУ.

Проценом је обухваћена само концептуално постављена дилема: да ли је за заштиту животне средине прихватљивија опција без примене Стратегије или опција са пуном применом Стратегије.

У нацрту предметне Стратегије нису разматрана варијантна решења по стубовима. Стратешка решења разматрана у нацрту Стратегије представљају различите рационалне начине, средства и мере за реализацију циљева Стратегије. Укупни ефекти и утицаји на животну средину могу се идентификовати само упоређивањем тренутног стања са циљевима и решењима Стратегије.

Овом стратешком проценом утицаја су обухваћена следећа варијантна решења:

- 1) варијанта А – сценарио без примене Стратегије који се базира на постојећим подацима, стању, трендовима и нивоом усклађености са европским стандардима и праксом у претходном периоду, и
- 2) варијанта Б – сценарио са применом Стратегије и стратешких мера (смерница) дефинисаних у оквиру ње.

За прво варијантно решење без примене Стратегије, утицаји на животну средину могу се утврдити поређењем постојећег стања са циљевима и решењима Стратегије и анализом усклађености са европским стандардима и европском праксом. У претходном 4-годишњем временском периоду, услед више кључних неусклађености, Зелена агенда спровођена је делимично и врло ограничено. Овде треба напоменути да неусвајање или непримењивање Стратегије (варијанта А) осигурава наставак постојећих дугорочно негативних и неповољних трендова и неизвесност зелене транзиције Републике Србије.

За друго варијантно решење у оквиру Стратешке процене утицаја, вредноване су мере (смернице) из истих области Стратегије, које су дефинисане кроз нацрт Стратегије.

Како би се омогућила процена позитивних и негативних утицаја изабраних варијантних решења, примењен је метод матрице. У обзир су узети сви стубови Стратегије, који могу имати директне утицаје на животну средину.

У оквиру матрице су дата поређења варијантних решења: варијанта А (постојеће стање, реализована решења из претходног периода до 2023.године) и варијанта Б (зелени развој са применом Стратегије).

Приликом процене утицаја коришћене су три категорије утицаја:

- **“+”** Укупно позитиван утицај – описује процену да ће се, услед спровођења мере стање елемената животне средине у односу на садашње стање поправити. До тога може доћи услед решавања неког од постојећих проблема животне средине, или услед промене постојећег негативног тренда;
- **“-”** Укупно негативан утицај – описује процену да ће се, услед спровођења мере, стање елемената животне средине у односу на садашње стање незнатно погоршати, али не у мери која би могла довести до значајног и трајног нарушавања животне средине или природе.
- **“0”** Нема утицаја – проценом је утврђено да мера нема директног утицаја на елементе животне средине или је утицај нејасан.

Вредновање утицаја Стратегије по варијантама (са применом и без примене Стратегије) у односу на циљеве СПУ приказано је у табели 3.1.

Општи циљеви СПУ

- ОЦ 1: Заштита квалитета ваздуха и повећање отпорности на климатске промене.

ОЦ 2: Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода.

ОЦ 3: Заштита и очување квалитета земљишта.

ОЦ4: Заштита и унапређење природних и културних добара, предела и подручја биодиверзитета и геодиверзитета.

ОЦ 5: Интегрисање заштите животне средине у инструменте планирања и уређења простора.
- ОЦ 6: Одрживо коришћење природних ресурса.

ОЦ 7: Унапређење система управљања отпадом применом принципа и модела циркуларне економије и ефективног коришћења ресурса.

ОЦ 8: Унапређење јавног здравља и безбедности становништва и социјална кохезија.

ОЦ 9: Јачање институционалне способности за управљања животном средином у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије.

ОЦ 10: Зелени раст у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије.

Табела 3.1: Процена утицаја по варијантама (са применом и без примене Стратегије) у односу на циљеве СПУ

ОБЛАСТ СТРАТЕГИЈЕ		ВАРИЈАНТЕ	СЦЕНАРИО РАЗВОЈА	ОПШТИ ЦИЉЕВИ СПУ									
СТУБ	ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ДЕКАРБОНИЗАЦИЈА И КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ	ПЦ 1.1: Смањење емисије GHG ПЦ 1.2: Унапређење система за ране најаве, праћење утицаја и смањење ризика од климатских промена	А	Србија производи скоро 70% електричне енергије сагоревањем фосилних горива. Последица је повећана концентрација гасова са ефектом стаклене баште чиме се доприноси климатским променама и загађењу ваздуха, воде и земљишта, угрожава здравље грађана, стабилност природних екосистема, залихе и доступност вода и производња хране. Становништво Србије већ сада доживљава екстремне температуре, које прате летње олује и обилне падавине. Поплаве изазивају поремећаје који се нарочито одражавају на саобраћај, здравствени систем, као и пољопривредну производњу. Недовољна спремност грађана и привреде да реагује на појаве изазване климатским променама (поплаве, пожари и суше).	-	-	-	-	-	-	0	-	0	-
		Б	Стратегија подразумева сценарио који ће бити подржан кроз следеће мере: Усклађивање планског, институционалног и регулаторног оквира са Законом о клими ЕУ и визијом доприноса климатској неутралности; Интеграцију климатских промена у друге секторске политике ради доприноса климатској неутралности; Унапређење националног система за израду инвентара емисија GHG; Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за подстицање нискоугљеничног развоја; Примену механизма за усклађивање са системом трговине GHG емисијама ЕУ и/или увођење других инструмената за одређивање цена угљеника; Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије; Подстицање унапређења енергетске ефикасности и повећање коришћења ОИЕ у индустрији; Подстицање унапређења енергетске ефикасности и коришћења ОИЕ кроз програм реновирања приватних и јавних зграда; Подстицање употребе алтернативних горива и енергетске ефикасности и промоција одрживог друмског саобраћаја; Повећање понора угљеника ради ублажавања климатских промена; Подршку и промоцију примене концепта решења заснованих на природи ради ублажавања климатских промена; Ограничавање потрошње флуорованих гасова са ефектом стаклене баште; Унапређење регулаторног оквира прилагођавања на измењене климатске услове; Унапређење процеса извештавања у области прилагођавања на измењене климатске услове; Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за прилагођавање на измењене климатске услове; Примену решења заснованих на природи, ради прилагођавања на измењене климатске услове; Унапређење система за праћење утицаја климатских промена и смањење ризика; Унапређење алата (продуката) РХМЗ ради побољшања спремности грађана и привреде Републике Србије на временске и климатске екстреме.	+	+	+	+	+	+	0	+	+	+
ЦИРКУЛАРНА ЕКОНОМИЈА	ПЦ 2.1: Унапређење одрживог система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у складу са ЕУ прописима	А	Искоришћеност отпада у Републици Србији је на изузетно ниском нивоу. Према подацима Агенције за заштиту животне средине у 2022. години рециклирано је мање од 18 % генерисаног комуналног отпада и мање од 1 % произведеног биоразградивог отпада, који чини највећи део комуналног отпада. Услед изостанка праксе планирања отпада као ресурса у производним процесима и већег поновног коришћења отпада, управљање отпадом у Републици Србији не почива на системским, нити одрживим решењима, што је илустровано и подацима представљеним у Стратегији.	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
	ПЦ 2.2: Развијање циркуларне економије на бази индустријске симбиозе и повећане ресурсне ефикасности	Б	Сценаријом зеленог развоја за ову област очекују се позитивни утицаји Стратегије: Развој система управљања комуналним отпадом кроз ефикасније искоришћење отпада; Изградња капацитета за поновно искоришћење опасног отпада; Подршка привредном сектору у оптимизацији коришћења циркуларних ресурса; Интегрисање безбедног управљања хемикалијама у концепт развоја циркуларне економије; Подршка изградњи капацитета за третман отпадног муља из постројења за пречишћавање отпадних вода.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

ОБЛАСТ СТРАТЕГИЈЕ		ВАРИЈАНТЕ	СЦЕНАРИО РАЗВОЈА	ОПШТИ ЦИЉЕВИ СПУ									
СТУБ	ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
СМАЊЕЊЕ ЗАГАЂЕЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	ПЦ 3.1: Побољшање квалитета ваздуха ПЦ 3.2: Унапређење квалитета вода кроз интегрално управљање водама уз ефективну контролу загађења	А	Према постојећим извештајима и подацима о стању квалитета ваздуха, грађани Републике Србије изложени су загађењу ваздуха знатно више него грађани осталих делова Европе. Повећане концентрације гасова са ефектом стаклене баште доприносе климатским променама које имају негативне утицаје на само на лош квалитет ваздуха, него и на загађење површинских и подземних вода и земљишта. Урбана и сеоска насеља углавном нису обухваћена системом за прикупљање и обраду канализационе отпадне воде. Три највеће урбане агломерације Београд, Нови Сад и Ниш још увек немају изграђена постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода. Непречишћене отпадне воде се испуштају директно у тло, подземне воде или површинске воде. Вода за наводњавање њива и воћњака, где се користе пестициди и минерална ђубрива, црпи се из истих извора из којих се користи вода за пиће што има за последицу садржај нитрата изнад граничних вредности у води за пиће и њен неисправни бактериолошки састав. Плански оквир заштите земљишта у Републици Србији још увек није у потпуности успостављен. Мали број издатих интегрисаних дозвола за спречавање и контролу загађења (од укупно 220 постројења дозволу је исходовало 47 до јула 2023. године). Недовољно развијена међуресорна координација за безбедно управљање хемикалијама. Нису израђене стратешке карте буке за већину агломерација са преко 100.000 становника. Не врши се систематско праћење радиоактивности, како би се проценила угроженост животне средине и омогућио правовремени одговор у случају повећања радиоактивности.	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
	ПЦ 3.3: Унапређење продуктивности, стања и квалитета, спречавање деградације и контаминације земљишта ПЦ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије ПЦ 3.5: Смањење нивоа буке и заштита од нејонизујућег и јонизујућег зрачења	Б	Стратегија предвиђа усклађивање са регулаторним ограничењима прописаним у ЕУ за загађење ваздуха, а у циљу значајног смањења емисије SO ₂ , NO _x , PM ₁₀ и PM _{2.5} . Стратегија подразумева сценарио развоја који ће бити подржан кроз следеће мере: Бржу замена постојећих уређаја за грејање у домаћинствима новим уређајима који испуњавају захтеве Директиве о еко-дизајну уз финансијске подстицаје; Спровођење најмање ЕУРО стандарда за половна увезена возила: ЕУРО 5/V од 1. јануара 2024. и ЕУРО 6/VI од 1. јануара 2025. године; Примену граничних вредности емисија одређених загађујућих материја у ваздух из средњих постројења за сагоревање у складу са Директивом ЕУ 2015/2193; Изградњу објеката за обезбеђење довољних количина воде одговарајућег квалитета за различите категорије корисника, пре свега за снабдевање водом становништва; Развој система за прикупљање и пречишћавање отпадних вода; Успостављање планског оквира за заштиту земљишта на свим нивоима; Успостављање и спровођење систематског праћења стања и квалитета земљишта; Спровођење посебних програма испитивања стања и квалитета земљишта; Унапређење управљања контаминираним локацијама; Усаглашавање индустријских инсталација са најбољим доступним техникама; Јачање регулаторног и планског оквира и међуресорне координације за безбедно управљање хемикалијама током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним стратешким оквирима; Подизање капацитета државних органа и индустрије за изbacивање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају забринутост укључујући и POPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама; Контролу опасности од великих удеса; Израду стратешких карата буке и акционих планова; Усклађивање регулативе из области заштите од нејонизујућих зрачења у складу са препорукама Савета Европе и Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења; Унапређење систематског праћења радиоактивности у животној средини и система правовремене најаве акцидента.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЕКОСИСТЕМИ	ПЦ 4.1: Развијање ефикасног система заштите и управљања врстама, типовима станишта, заштићеним подручјима и еколошком мрежом укључујући и НАТУРА 2000 и праћење стања кључних екосистемских услуга	А	Решавање интегралне заштите природних ресурса и животне средине и међузависности овог сектора са другим секторима у контексту заштите природних ресурса не остварује се на начин који је предвиђен у већ донетим стратешким документима. Очување и унапређење квалитета предела се углавном спроводи у складу са решењима из ППРС 2010. године и Законом о потврђивању Европске конвенције о пределу („Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 4/11). Неадекватно управљање знањем и информацијама о биодиверзитету, низак ниво јавне свести о значају биодиверзитета и неодговарајући механизми за испуњавање међународних обавеза за очување биодиверзитета. Последице климатских промена се уочавају у природи кроз појаву нових болести, до изумирања различитих врста биљака и животиња. Лоше газдовање шумама и ловиштима.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ПЦ 4.2: Одрживо управљање шумама, дивљачи и рибљим фондом	Б	Сценаријом зеленог развоја за ову област очекују се позитивни утицаји. Стратегија у овој области подразумева сценарио развоја који ће бити подржан кроз следеће мере: Унапређење система заштите дивљих врста и природних станишта; Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања; Унапређење функционалне еколошке мреже у Републици Србији; Интеграцију заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе; Развијање прописа и мониторинга рационалне употребе екосистемских услуга; Успостављање праћења утицаја климатских промена на биодиверзитет и утицај биодиверзитета на ублажавање ефеката климатских промена; Унапређење правног оквира усклађивањем са међународним уговорима и законодавством Европске уније у области заштите природе; Имплементацију концепта природи блиског газдовања шумама у сектору шумарства; Развој најбоље праксе одрживог управљања популацијама дивљачи у ловиштима и осталим ресурсима у ловству; Заштиту и одрживо коришћење рибљег фонда;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ОДРЖИВА ПОЉОПРИВРЕДА	ПЦ 5.1: Одржива примарна производња и безбедност хране применом технологија и пракси погодних за животну средину	А	Недовољно промовисање одрживе пољопривреде којим се предвиђа обезбеђивање одрживих система за производњу хране и примену отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта. Неусклађеност прописа и политика у области пољопривреде везаних за заштиту животне средине. Уочен је тренд депопулације руралних подручја. Број пољопривредних газдинства у 2023. години наставио је да се смањује за око 10 % у односу на 2018. годину, који је тада био 564.541. Такође је између два претходна пописа пољопривреде 2012. до 2018. дошло до пада броја	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ОБЛАСТ СТРАТЕГИЈЕ		ВАРИЈАНТЕ	СЦЕНАРИО РАЗВОЈА	ОПШТИ ЦИЉЕВИ СПУ									
СТУБ	ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ПЦ 5.2: Унапређење одрживости руралних средина кроз диверзификацију руралне економије, изградњу руралне инфраструктуре и заштиту животне средине и очување руралних предела		газдинства за 10,6 %. Према последњем попису забележено је да Србија располаже са 4.073.703 ha пољопривредног земљишта, што је мање за чак 21,3 % у односу на 2018. годину. Од укупне површине искоришћено је 80 %, а не обрађено 3 %. Сточарска производња у Србији је у паду у односу на десетогодишњи просек (2013–2022). Због тога имамо недостатка ђубрења стајњаком, а последица је смањен садржај органске материје, губи се на квалитету и утиче на деградацију земљишта. Услед девастације сточарске производње и великих потреба за обрадивим земљиштима бележи се тренд смањења површина под ливадама и пашњацима, за готово 30 % у односу на податке од пре пет година. Константна депопулације руралних насеља доприноси ширењу шуме на рачун природних пашњака, што ће за последицу имати губитак земљишта услед ерозија и нестанак одређеног биодиверзитета. Земљиште се ерозијом разара многоструко брже него што се природним процесом регенерише.										
		Б	Сценаријом зеленог развоја за ову област очекују се позитивни утицаји. Стратегија у овој области подразумева сценарио развоја који ће бити подржан кроз следеће мере: Унапређење правног оквира у области пољопривреде везаних за заштиту животне средине и климатске промене; Јачање капацитета институција за спровођење прописа у области заштите животне средине у пољопривредно-прехрамбеном сектору; Јачање капацитета за информисано одлучивање и управљање у области заштите животне средине у пољопривредно-прехрамбеном сектору; Подршку примени иновативних технологија повољних за животну средину и нових метода пољопривредне производње; Подстицање и промоцију органске производње; Подршку очувању агробиодиверзитета; Унапређење капацитета за креирање и трансфер знања и информација у области заштите животне средине и климатских промена; Подршку инвестицијама у производњу енергије из обновљивих извора; Унапређење одрживости руралних средина кроз изградњу руралне инфраструктуре, заштиту животне средине и очување руралних предела.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ХОРИЗОНТАЛНА ПИТАЊА	ПЦ 6.1: Подизање капацитета и нивоа знања за примену ЕУ стандарда на Зелене агенде на свим нивоима	А	У великом броју области, надлежности за заштиту животне средине су подељене. Од посебног значаја је надзор за које су одговорне различите инспекцијске службе. Организациона структура МЗЖС прати функционални (класични) модел који подразумева груписање активности или поделу на организационе јединице по функцијама. Као орган управе у саставу МЗЖС образована је Агенција за заштиту животне средине (АЗЖС), са својством правног лица. Основни институционални оквир за имплементацију правних тековина ЕУ у области животне средине у значајној мери је успостављен. Међутим, много институција на свим нивоима власти испуњавају задатке заштите животне средине, али нису успостављени функционални механизми за сарадњу и координацију различитих актера. Интегрисање заштите животне средине у све релевантне секторе који управљају низом људских активности са утицајем на животну средину још увек није постигнуто. Подељене надлежности су нејасно дефинисане и у неким случајевима се преклапају у областима које покривају министарства, посебно министарства задужена за животну средину, управљање водама, инфраструктуру, привреду, локалну самоуправу и просторно планирање. Инспекцијске службе се организационо налазе у оквиру Сектора за надзор и превентивно деловање у животној средини. Описи послова нису увек јасно повезани са актима ЕУ и одговорностима у транспозицији, имплементацији, праћењу или извештавању у вези са актима ЕУ или процесом приступања. Недостатак знања и свести заинтересованих страна за учешће у процесима доношења одлука о питањима у вези са животном средином. Недовољни капацитети институција за остваривање правне заштите по питањима животне средине. Процес децентрализације је донео читав спектар нових надлежности за животну средину локалној управи, а очекује се да ће се овај процес наставити. Идентификован је недостатак запослених, јер врло често процес децентрализације није био праћен адекватном доделом кадровских ресурса и опреме. Недостаје институционално јачање, као и јачање нижег нивоа власти за ефикасно спровођење заштите животне средине, а такође и добра вертикална и хоризонтална координација одговорних институција на свим нивоима. Недовољно ефикасни инструменти финансирања заштите животне средине.										
	ПЦ 6.2: Обезбеђење заштите права на здраву и очувану животну средину, приступа информацијама, учешћа јавности у доношењу одлука и правне заштите у питањима у вези са животном средином												
		ПЦ 6.3: Даљи развој система за праћење квалитета чинилаца животне средине и утицаја климатских промена	Б	Стратегија у овој области подразумева сценарио развоја који ће бити подржан кроз следеће мере: Јачање капацитета институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу; Унапређење инспекцијског надзора; Унапређење капацитета за стратешку процену, процену утицаја на животну средину и оцену прихватљивости; Подршку развоју и примени научних и иновативних пројеката за зелену транзицију; Подршку даљем развоју формалног образовања за животну средину и одрживи развој; Подизање свести и нивоа знања заинтересованих страна и јавности о значају животне средине, одрживог развоја и Зелене агенде; Укључивање родне и антидискриминационе перспективе у јавне политике, планове и пројекте у области заштите животне средине; Усклађивање са хоризонталним законодавством ЕУ; Јачање капацитета за примену Архуске конвенције и подизање знања и свести заинтересованих страна о значају њене примене; Обезбеђивање објављивања података и информација о животној средини; Подизање капацитета заинтересованих страна за учешће у процесима доношења одлука о питањима у вези са животном средином; Усклађивање терминологије, закона и процедура са Архуском конвенцијом и релевантним одредбама законодавства ЕУ; Јачање капацитета институција за остваривање правне заштите по питањима животне средине; Унапређење националне мреже за мониторинг квалитета животне средине и утицаја климатских промена; Подршку развоју локалних мрежа за мониторинг квалитета животне средине; Унапређивање информационог система заштите животне средине Републике Србије; Реформисање инструмената финансирања заштите животне средине; Успостављање механизма за финансијску подршку климатски неутралној и зеленој трансформацији привреде и друштва.									
	ПЦ 6.4: Унапређење система финансирања заштите животне средине	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	

3.2. Поређење алтернативних решења и изношење разлога за избор најповољнијег решења

Узимајући у обзир опште циљеве, резултат стратешке процене утицаја на животну средину Стратегије заштите животне средине у Републици Србији је да процени могуће значајне утицаје имплементације Стратегије, и изабере најповољније варијантно решење и мере заштите животне средине. С обзиром да Стратегија са Акционим планом није разматрала варијантна решења, приликом израде стратешке процене утицаја на животну средину за потребе поређења алтернативних решења узета су у обзир два основна сценарија:

1. **Сценарио А:** Настављање досадашњег тренда поступања у области заштите животне средине, без усвајања и имплементације предметне Стратегије и неизвесност зелене транзиције Републике Србије.
2. **Сценарио Б:** Успостављање новог кровног стратешког документа усвајањем и имплементацијом предметне Стратегије. Овај сценарио даје приказ активности предвиђених Смерницама Европске комисије за примену Зелене агенде, и нуди ширу перспективу зелене транзиције Републике Србије. Сценаријом Б су, такође, понуђени одговори на питања како обезбедити неопходна средства за реализацију циљева Зелене агенде, скренута пажња на значај регионалне сарадње, и приказана могућност да се кроз зелену транзицију креирају нова радна места, подстакну инвестиције и оствари одржив економски раст земље.

На основу изнетог може се закључити да ће варијантно решење усвајања Стратегије (сценарио Б) бити знатно повољнија опција у односу на сценарио А.

3.3. Евалуација карактеристика и утицаја стратешких решења на животну средину

При процени утицаја узете су у обзир карактеристике и значај утицаја на животну средину спровођења предметне Стратегије. Извршена је квалитативна процена утицаја и рангирање по типу утицаја, вероватноћи дешавања утицаја и просторних размера утицаја Стратегије на животну средину. Такође, узети су у обзир кумулативни, синергетски и прекогранични утицаји имплементације Стратегије на животну средину.

У табели 3.2. значај утицаја спровођења Стратегије процењује се у односу на тип утицаја од критичних до врло повољних, а исти се оцењују ознакама од “-3” до “+3”, где се знак минус односи на негативне, а знак плус на позитивне ефекте.

Табела 3.2: Критеријуми за процену типа (позитиван, негативан) утицаја

Тип утицаја	Ознака	Опис
Критична	-3	Онемогућује функционисање у предметном подручју
Висока	-2	Деградира животну средину до високог степена
Ниска	-1	У мањој мери деградира животну средину
Нема утицаја	0	Нема промена у животној средини
Позитивна	+1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољна	+2	Повољне промене у квалитету животне средине
Врло повољна	+3	Промене значајно побољшавају квалитет живота

У табели 3.3. дати су критеријуми просторног обима утицаја, (Н - национални утицаја, Р - регионални утицај, О - општина/град, Л - локални утицај)

Табела 3.3: Критеријуми просторног обима утицаја

Просторни обим утицаја	Ознака	Опис
Национални	Н	Потенцијални национални утицај
Регионални	Р	Потенцијални утицај у региону
Општина/Град	О	Потенцијални утицај унутар општине
Локални	Л	Потенцијални утицај унутар дела општине

Вероватноћа да ће се неки процењени утицај догодити представља важан критеријум за доношење одлука у току израде плана. Вероватноћа утицаја одређује се према скали приказаној у табели 3.4.

Табела 3.4: Критеријуми вероватноће утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100 %	ИЗ	Последице су извесне
>50 %	В	Последице су вероватне
<50 %	МВ	Последице су мање вероватне
<1 %	ИС	Последице су искључене

У процесу стратешке процене утицаја, евалуација утицаја спровођења Стратегије заштите животне средине, вршена је за све мере предвиђене Стратегијом у односу на дефинисане опште циљеве СПУ дате у табели 3.5.

Табела 3.5: Преглед општих циљева СПУ

	Циљеви СПУ
1.	Заштита квалитета ваздуха и повећање отпорности на климатске промене
2.	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода
3.	Заштита и очување квалитета земљишта
4.	Заштита и унапређење природних и културних добара, предела и подручја биодиверзитета и геодиверзитета
5.	Интегрисање заштите животне средине у инструменте планирања и уређења простора
6.	Одрживо коришћење природних ресурса
7.	Унапређење система управљања отпадом применом принципа и модела циркуларне економије и ефективног коришћења ресурса
8.	Унапређење јавног здравља и безбедности становништва и социјална кохезија
9.	Јачање институционалне способности за управљања животном средином у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије
10.	Зелени раст у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије

На основу карактеристика утицаја: типа, просторног опсега и вероватноће утицаја, извршена је евалуација утицаја спровођења Стратегије заштите животне средине Републике Србије. У табели 3.6 дате су мере предвиђене Стратегијом по стубовима и посебним циљевима које су разматране у процесу стратешке процене.

Табела 3.6: Мере предвиђене Стратегијом укључене у процену утицаја

Стуб Стратегије	Посебан циљ	Мере
ДЕКАРБЕНИЗАЦИЈА И КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ	Смањење емисије GHG	1.1.1 Усклађивање планског, институционалног и регулаторног оквира са Законом о клими ЕУ и визијом дорпиноста климатској неутралности
		1.1.2 Интеграција климатских промена у друге секторске политике ради доприноса климатској неутралности
		1.1.3 Унапређење националног система за израду инвентара емисија GHG
		1.1.4 Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за подстицање нискоугљеничног развоја
		1.1.5 Примена механизма за усклађивање са системом трговине GHG емисијама ЕУ и/или увођење других инструмената за одређивање цена угљеника
		1.1.6 Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије
		1.1.7 Подстицање унапређења енергетске ефикасности и повећање коришћења ОИЕ у индустрији
		1.1.8 Подстицање унапређења енергетске ефикасности и коришћења ОИЕ кроз програм реновирања приватних и јавних зграда
		1.1.9 Подстицање употребе алтернативних горива и енергетске ефикасности и промоција одрживог друмског саобраћаја
		1.1.10 Повећање понора угљеника ради ублажавања климатских промена
		1.1.11 Подршка и промоција примене концепта решења заснованих на природи, ради ублажавања климатских промена
		1.1.12 Ограничавање потрошње флуорованих гасова са ефектом стаклене баште
	Унапређење система за ране најаве, праћење утицаја и смањење ризика од климатских промена	1.2.1 Унапређење регулаторног оквира прилагођавања на измењене климатске услове
		1.2.2 Унапређење процеса извештавања у области прилагођавања на измењене климатске услове
		1.2.3 Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за прилагођавање на измењене климатске услове
		1.2.4 Примена решења заснованих на природи, ради прилагођавања на измењене климатске услове
		1.2.5 Унапређење система за праћење утицаја климатских промена и смањење ризика
		1.2.6 Унапређење алата (продуката) РХМЗ ради побољшања спремности грађана и привреде Републике Србије на временске и климатске екстреме

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Стуб Стратегије	Посебан циљ	Мере
ЦИРКУЛАРНА ЕКОНОМИЈА	Унапређење одрживог система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији у складу са ЕУ прописима	2.1.1 Развој система управљања комуналним отпадом кроз ефикасније искоришћење отпада
		2.1.2 Изградња капацитета за поновно искоришћење опасног отпада
	Развијање циркуларне економије на бази индустријске симбиозе и повећања ресурсне ефикасности	2.2.1 Подршка привредном сектору у оптимизацији коришћења циркуларних ресурса
		2.2.2 Интегрисање безбедног управљања хемикалијама у концепт развоја циркуларне економије
		2.2.3 Подршка изградњи капацитета за искоришћење отпадног муља из постројења за пречишћавање отпадних вода
СМАЊЕЊЕ ЗАГАЂЕЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	Побољшање квалитета ваздуха	3.1.1 Бржа замена постојећих уређаја за грејање у домаћинствима новим уређајима који испуњавају захтеве Директиве о еко-дизајну уз финансијске подстицаје
		3.1.2 Спровођење најмање ЕУРО стандарда за половна увезена возила: ЕУРО 5/V од 1. јануара 2024. и ЕУРО 6/VI од 1. јануара 2025. године
		3.1.3 Примена граничних вредности емисија одређених загађујућих материја у ваздух из средњих постројења за сагоревање у складу са Директивом ЕУ 2015/2193
	Унапређење квалитета вода кроз интегрално управљање водама уз ефективну контролу загађења	3.2.1 Изградња објеката за обезбеђење довољних количина воде одговарајућег квалитета за различите категорије корисника, пре свега за снабдевање водом становништва
		3.2.2 Развој система за прикупљање и пречишћавање отпадних вода
	Унапређење продуктивности, стања и квалитета земљишта, спречавање деградације и контаминације земљишта	3.3.1 Успостављање планског оквира за заштиту земљишта на свим нивоима
		3.3.2 Успостављање и спровођење систематског праћења стања и квалитета земљишта
		3.3.3 Спровођење посебних програма испитивања стања и квалитета земљишта
		3.3.4 Унапређење управљања контаминираним локацијама

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Стуб Стратегије	Посебан циљ	Мере
	Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце	3.4.1 Усаглашавање инсталација са најбољим доступним техникама
		3.4.2 Јачање регулаторног и планског оквира и међуресорне координације за безбедно управљање хемикалијама током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним стратешким оквирима
		3.4.3 Подизање капацитета државних органа и индустрије за избацивање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају забринутост укључујући и POPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама
		3.4.4 Контрола опасности од великих удеса
	Смањење нивоа буке и заштита од нејонизујућег и јонизујућег зрачења	3.5.1 Израда стратешких карата буке и акционих планова
		3.5.2 Усклађивање регулативе из области заштите од нејонизујућих зрачења у складу са препорукама Савета Европе и Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења
		3.5.3 Унапређење систематског праћења радиоактивности у животној средини и система правовремене најаве акцидента
БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЕКОСИСТЕМИ	Развијање ефикасног система заштите и управљања врстама, типовима станишта, заштићеним подручјима и еколошком мрежом укључујући и НАТУРА 2000 и праћење стања кључних екосистемских услуга	4.1.1 Унапређење система заштите дивљих врста и природних станишта
		4.1.2 Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања
		4.1.3 Унапређење функционалне еколошке мреже у Републици Србији
		4.1.4 Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе
		4.1.5 Развијање прописа и мониторинга рационалне употребе екосистемских услуга
		4.1.6 Успостављање праћења утицаја климатских промена на биодиверзитет и утицај биодиверзитета на ублажавање ефеката климатских промена
		4.1.7 Унапређење правног оквира усклађивањем са међународним уговорима и законодавством Европске уније у области заштите природе
	Одрживо управљање шумама, дивљачи и рибљим фондом	4.2.1 Имплементација концепта природи блиског газдовања шумама у сектору шумарства
		4.2.2 Развој најбоље праксе одрживог управљања популацијама дивљачи у ловиштима и осталим ресурсима у ловству
		4.2.3 Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Стуб Стратегије	Посебан циљ	Мере
ОДРЖИВА ПОЉОПРИВРЕДА	Одржива примарна производња и безбедност хране применом технологија и пракси погодних за животну средину	5.1.1 Унапређење правног оквира у области пољопривреде везаних за заштиту животне средине и климатске промене
		5.1.2 Јачање капацитета институција за спровођење прописа у области заштите животне средине у пољопривредно-прехрамбеном сектору
		5.1.3 Јачање капацитета за информисано одлучивање и управљање у области заштите животне средине у пољопривредно-прехрамбеном сектору
		5.1.4 Подршка примени иновативних технологија повољних за животну средину и нових метода пољопривредне производње
		5.1.5 Подстицање и промоција органске производње
		5.1.6 Подршка очувању агробiodиверзитета
		5.1.7 Унапређење капацитета за креирање и трансфер знања и информација у области заштите животне средине и климатских промена
	Унапређење одрживости руралних средина кроз диверзификацију руралне економије, изградњу руралне инфраструктуре и заштите животне средине и очување руралних предела	5.2.1 Подршка инвестицијама у производњу енергије из обновљивих извора
		5.2.2 Унапређење одрживости руралних средина кроз изградњу руралне инфраструктуре, заштиту животне средине и очување руралних предела
ХОРИЗОНТАЛНА ПИТАЊА	Подизање капацитета и нивоа знања за примену ЕУ стандарда иа Зелене агенде на свим нивоима	6.1.1 Јачање капацитета институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу
		6.1.2 Унапређење инспекцијског надзора
		6.1.3 Унапређење капацитета за стратешку процену, процену утицаја на животну средину и оцену прихватљивости
		6.1.4 Подршка развоју и примени научних и иновативних пројеката за зелену транзицију
		6.1.5 Подршка даљем развоју формалног образовања за животну средину и одрживи развој

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Стуб Стратегије	Посебан циљ	Мере
		6.1.6 Подизање свести и нивоа знања заинтересованих страна и јавности о значају животне средине, одрживог развоја и климатских промена
		6.1.7 Укључивање родне и антидискриминационе перспективе у јавне политике, планове и пројекте у области заштите животне средине
		6.1.8 Усклађивање са хоризонталним законодавством ЕУ
	Обезбеђивање заштите права на здраву и очувану животну средину, приступа информацијама, учешћа јавности у доношењу одлука и правне заштите у питањима у вези са животном средином	6.2.1 Јачање капацитета за примену Архуске конвенције и подизање знања и свести заинтересованих страна о значају њене примене
		6.2.2 Обезбеђивање објављивања података и информација о животној средини
		6.2.3 Подизање капацитета заинтересованих страна за учешће у процесима доношења одлука о питањима у вези са животном средином
		6.2.4 Усклађивање терминологије, закона и процедура са Архуском конвенцијом и релевантним одредбама законодавства ЕУ
		6.2.5 Јачање капацитета институција за остваривање правне заштите по питањима животне средине
	Даљи развој система за праћење квалитета чинилаца животне средине и утицаја климатских промена	6.3.1 Унапређење националне мреже за мониторинг квалитета животне средине и утицаја климатских промена
		6.3.2 Подршка развоју локалних мрежа за мониторинг квалитета животне средине
		6.3.3 Унапређивање информационог система заштите животне средине Републике Србије
	Унапређење система финансирања заштите животне средине	6.4.1 Реформисање инструмената финансирања заштите животне средине
		6.4.2 Успостављање механизма за финансијску подршку климатски неутралној и зеленој трансформацији привреде и друштва

Могући утицаји мера Стратегије на животну средину

Примена Стратегије кроз спровођење мера са циљем испуњења општих и посебних циљева, ће изазвати одређене позитивне/негативне промене, односно довести до утицаја на животну средину. Стратешком проценом утицаја на животну средину узете су у обзир најзначајније области за заштиту животне средине, као и општи и специфични циљеви, који су претходно представљени у поглављу 2. У наставку је дата евалуација утицаја Стратегије заштите животне средине са Акционим планом на животну средину, извршена рангирањем свих предвиђених мера по критеријумима: величине, просторног обима и вероватноће настајања утицаја у односу на опште циљеве СПУ.

1. Декарбонизација

Спровођење мера Стратегије 1.1.1. 1.1.2. и 1.1.4: **Усклађивање планског, институционалног и регулаторног оквира са Законом о клими ЕУ и визијом доприноса климатској неутралности; Интеграција климатских промена у друге секторске политике ради доприноса климатској неутралности; Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за подстицање нискоугљеничног развоја.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+3, Н, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+3, Н, В	+1, Р, В	0, Н, МВ	+1, Р, В	+2, Н, В	+2, Н, В
+3, Н, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+3, Н, В	+2, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+3, Н, В	+3, Н, В
+2, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+3, Н, В	+2, Н, В

Мере имплицирају утицаје који имају искључиво позитивне ефекте на циљеве СПУ. С обзиром да су у питању регулаторне, односно информативно-едукативне мере које подстичу ревизију и усаглашавање регулативе, као и јачање капацитета на свим нивоима, спровођење ових мере неће имати негативних утицаја на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мера Стратегије 1.1.3. и 1.1.5: **Унапређење националног система за израду инвентара емисија GHG; Примена механизма за усклађивање са системом трговине GHG емисијама ЕУ и/или увођење других инструмената за одређивање цена угљеника.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, В	0, Н, МВ	0, Н, МВ	+1, Р, МВ	+2, Н, В	+1, Р, МВ	0, Н, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+2, Н, В
+3, Н, В	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+2, Р, МВ	+2, Н, В	+3, Н, В

Ове мере имплицирају утицаје који имају искључиво позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да су у питању регулаторне, односно организационо-управљачко-институционалне мере које имају за циљ унапређење система за израду инвентара гасова са ефектом стаклене баште и увођење механизма за трговину угљеником, спровођење ових мера индиректно ће

довести између осталог и до смањења загађења ваздуха. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 1.1.6: **Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+3, Н, В	+1, Л, МВ	-1, Л, МВ	-1, Л, В	+1, Л, В	0, Р, МВ	-1, Н, ИЗ	+1, Л, ИЗ	0, Л, МВ	+2, Н, В

Ова мера имплицира утицаје који имају негативне ефекте на следеће циљеве: Заштита и очување квалитета земљишта (циљ СПУ број 3); Заштита и унапређење природних и културних добара, предела и подручја биодиверзитета и геодиверзитета (циљ СПУ број 4); Унапређење система управљања отпадом применом принципа и модела циркуларне економије и ефективног коришћења ресурса (циљ СПУ број 7). Негативан аспект овог стратешког решења произилази због заузимања великих површина земљишта на подручјима где ће доћи до пренамене земљишта, пресецања еколошких коридора и диференцирања станишта услед изградње соларних електрана, ветропаркова и мини хидроелектрана. Поред тога, реализација нових капацитета ОИЕ ће имати и негативног утицаја на птице, следе мишеве, рибе и ихтиофауну, али и на измену изгледа предела. Такође, негативан утицај може се одразити и на одрживо управљање отпадом, зато што још увек нису доступне технологије за рециклажу појединих компоненти, нпр.: елисе ветрогенератора које су направљене од композитних материјала, соларни панели и слично. Дакле, постоји конфликт у смислу спровођења ове мере у односу на наведене циљеве СПУ. С друге стране, спровођење ове мере има и позитивне утицаје на остале циљеве СПУ.

Спровођење следећих мера Стратегије 1.1.7, 1.1.8. и 1.1.9: **Подстицање унапређења енергетске ефикасности и повећање коришћења ОИЕ у индустрији; Подстицање унапређења енергетске ефикасности и коришћења ОИЕ кроз програм реновирања приватних и јавних зграда; Подстицање употребе алтернативних горива и енергетске ефикасности и промоција одрживог друмског саобраћаја.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+3, Н, ИЗ	0, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	0, Р, МВ	+2, Н, В
+2, Н, В	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+2, Л, ИЗ	+1, Р, МВ	0, Р, МВ	+2, Р, В	+1, Н, В	+2, Н, В
+2, Н, В	0, Р, МВ	0, Р, МВ	+1, Р, МВ	0, Р, МВ	+1, Р, МВ	0, Р, МВ	+2, Р, В	0, Р, МВ	+2, Н, В

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на циљеве СПУ. Позитивни утицаји овог стратешког решења се постижу кроз мању потрошњу електричне и топлотне енергије и мању потрошњу воде. Наведене стратешке мере су кључне за будући зелени развој, из разлога што се без уштеда и без смањења финалне потрошње електричне и топлотне енергије, као и воде, Република Србија се не може одрећи коришћења угља. Повећана употреба алтернативних горива у саобраћају ће довести до смањења емисије у ваздух и позитивно утицати на здравље становништва. Такође, позитивни утицаји овог стратешког решења огледају се у смањењу

емисије загађујућих материја у ваздух, коришћењем чистих обновљивих извора енергије и савремених технологија. На тај начин се може смањити изложеност становништва загађеном ваздуху, поготово у урбаним агломерацијама. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу смањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 1.1.10: **Повећање понора угљеника ради ублажавања климатских промена.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+3, Н, ИЗ	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, В	0, Р, МВ	+2, Н, В	+1, Л, МВ	+2, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на све циљеве Стратешке процене. С обзиром да је у питању подстицајна мера којом се планира пошумљавање и конверзију изданачких у високе шуме, односно превођење шума из нижег у виши узгојни облик гајења, јасно је да спровођењем исте можемо очекивати искључиво позитивне ефекте на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу смањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 1.1.11: **Подршка и промоција примене концепта решења заснованих на природи ради ублажавања климатских промена.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+1, Р, МВ	+2, Р, В	+2, Р, В	+3, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на све циљеве Стратешке процене. С обзиром да је у питању информативно-едукативна мера, која за циљ има смањење емисија *GHG* и истовремено остваривање вишеструке користи у области прилагођавања, не очекују се негативни ефекти на животну средину, већ само позитивни ефекти остваривања Стратегије. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу смањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 1.1.12: **Ограничавање потрошње флуорованих гасова са ефектом стаклене баште.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, ИЗ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	+1, Р, МВ	0, Н, В	0, Н, МВ	0, Н, МВ	+1, Р, МВ	+2, Н, В	+2, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на све циљеве Стратешке процене и генерално на животну средину. С обзиром да је у питању регулаторна, односно информативно-едукативна мера, која предвиђа измене у регулаторном систему, као и обуке и сертификације, јасно је да спровођење ове мере неће довести до негативних, већ само до позитивних утицаја

на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу смањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 1.2.1, 1.2.2. и 1.2.3: **Унапређење регулаторног оквира прилагођавања на измењене климатске услове; Унапређење процеса извештавања у области прилагођавања на измењене климатске услове; Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за прилагођавање на измењене климатске услове.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В
+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В
+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+3, Н, В	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да су предметне мере регулаторне, односно информативно-едукативне, те да предвиђају ревизију регулаторног оквира, односно измене и допуне закона и усвајање нових подзаконских аката, као и обуке и едукације на више нивоа, јасно је да спровођење истих може имати искључиво позитивне утицаје на животну средину. С друге стране, не очекују се негативни утицаји спровођења ових мера Стратегије, док конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 1.2.4. и 1.2.5: **Примена решења заснованих на природи, ради прилагођавања на измењене климатске услове; Унапређење система за праћење утицаја климатских промена и смањење ризика.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, В	+2, Н, МВ	+2, Н, МВ	+2, Н, МВ	+2, Р, В	+2, Н, МВ	+1, Р, МВ	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В
+2, Н, В	+1, Л, МВ	+1, Л, МВ	+2, Н, МВ	+3, Н, В	+1, Л, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+1, Н, В	+1, Н, В

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да су ове мере регулаторног типа, те да се њима предвиђа израда нових документа, процедура, анализа, ревизија регулативе, као и обезбеђивање добара и услуга за спровођење активности ради прилагођавања на климатске промене, не очекују се негативни утицаји спровођења истих. Поред тога, конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 1.2.6: **Унапређење алата (продуката) РХМЗ ради побољшања спремности грађана и привреде Републике Србије на временске и климатске екстреме.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, В	0, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+2, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да је у питању информативно-едукативна мера, која има за сврху да обезбеди медијску видљивост система информисања, унапређење алата и продуката РХМЗ, што не може довести до негативних утицаја на животну средину. С друге стране, конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

2. Циркуларна економија

Имплементација мере Стратегије 2.1.1: **Развој система управљања комуналним отпадом кроз ефикасније искоришћење отпада.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ

Мера подразумева проширење обухвата сакупљања комуналног отпада, унапређење система примарне сепарације комуналног отпада и секундарног одвајања рециклабилних материјала, развој инфраструктуре за поновно искоришћење комуналног отпада у складу са принципима циркуларне економије, укључујући постројења за искоришћење отпада као горива и биолошког третмана отпада. Мера обухвата и реформу тарифног система. С обзиром да је у питању мера која за циљ има обезбеђивање добара и пружање услуга, које ће побољшати систем управљања комуналним отпадом по начелима циркуларне економије, негативних ефеката по животну средину спровођењем исте неће бити. Поред тога, конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје, док су кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину евидентни.

Спровођење мере Стратегије 2.1.2: **Изградња капацитета за поновно искоришћење опасног отпада.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају само позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да се овом мером планира изградња инфраструктуре за адекватно и циркуларно управљање опасним отпадом и његово поновно искоришћавање у различитим производним процесима, укључујући и добијање енергије, јасно је да ће иста имати искључиво позитивне ефекте на животну средину. Мера подразумева и зелене инвестиције, употребу најбоље доступних техника, примену економског принципа „загађивач плаћа“ и усаглашеност са међународним стандардима. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 2.2.1: **Подршка привредном сектору у оптимизацији коришћења циркуларних ресурса.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, В	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ
-----------	-----------	-----------	----------	----------	----------	-----------	----------	----------	-----------

Мера имплицира утицаје који имају искључиво позитивне ефекте на животну средину. У питању је вишеслојна подстицајна мера која пружа подршку привреди у транзицији од линеарног ка циркуларном моделу пословању и укључује бројне заинтересоване стране и потенцијалне партнере. Мера носи значајан потенцијал за унапређење не само међусекторске сарадње, већ и за институционализацију концепта циркуларне економије, подстицање зелених јавних набавки, афирмацију науке, истраживања, иновација и дигиталних алата, као и за зелени економски раст заснован на ефективним циркуларним решењима дуж производних циклуса. У том смислу, евидентно је да негативне ефекте спровођења ове мере не би требало очекивати. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 2.2.2: **Интегрисање безбедног управљања хемикалијама у концепт развоја циркуларне економије.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В	+2, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају само позитивне, специфичне ефекте по животну средину, елементе и факторе од утицаја на животну средину. С обзиром да је мера информативно-едукативна и да за циљ има постизање нетоксичне животне средине кроз активности подстицања адекватног и безбедног управљања хемикалијама, јасно је да се спровођењем исте могу очекивати изразито позитивни, дугорочни ефекти на животну средину. Индиректно ће спровођење ове мере довести до смањења загађења земљишта, вода, ваздуха и смањења угрожавања здравља и безбедности становништва. Стога негативних утицаја нема, док конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 2.2.3: **Подршка изградњи капацитета за искоришћење отпадног муља из постројења за пречишћавање отпадних вода.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+1, Р, В	+1, Р, МВ	+1, Р, В	+3, Н, ИЗ	+1, Р, В	+1, Н, В	+3, Р, ИЗ

Мера подразумева обезбеђивање добара и пружање услуга у свеобухватној подршци изградњи капацитета за искоришћење отпадног муља из постројења за пречишћавање отпадних вода, и функционално прати изградњу капацитета за пречишћавање отпадних вода широм државе. Очекује се посебно позитиван утицај на квалитет ваздуха, вода и земљишта у односу на постојеће стање у овој области, а посредно и на стање станишта и предела биодиверзитета и геодиверзитета. Такође, мера пружа оквир за примену зелене економије. Негативних ефеката спровођења мере нема, док су кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину евидентни.

3. Смањење загађења

Спровођење мере 3.1.1: **Бржа замена постојећих уређаја за грејање у домаћинствима новим уређајима који испуњавају захтеве Директиве о еко-дизајну уз финансијске подстицаје.**

Циљеви СПУ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, P, B	0, P, MB	0, P, MB	+1, P, MB	0, Л, MB	0, P, MB	0, P, MB	+2, P, B	+2, P, B	+2, H, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како се ради о подстицајној мери, која предвиђа финансијску подршку ради обезбеђивања брже замене старих уређаја у Републици Србији, успостављање система за праћење респираторних и других болести узрокованих аерозагађењем, као и разне видове едукације у области загађења ваздуха и заштите ваздуха, ова мера не може имати негативне утицаје на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје

Спровођење мере 3.1.2: **Спровођење најмање ЕУРО стандарда за половна увезена возила: ЕУРО 5/V од 1. јануара 2024. и ЕУРО 6/VI од 1. јануара 2025. године.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, H, B	0, P, MB	0, P, MB	+1, P, MB	0, H, MB	0, P, MB	+1, H, MB	+1, H, MB	0, P, MB	+2, H, B

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину, сем у односу на општи циљ број 7. Реализација ове мере доведће до стварања веће количине отпадних возила и других врста опасног отпада, што ће оптеретити постојеће капацитете рециклажне индустрије, који у овом тренутку нису на задовољавајућем нивоу. Како се ради о регулаторној мери, која за циљ има измену регулативе, јасно је да негативних утицаја на животну средину спровођењем ове мере неће бити. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере 3.1.3: **Примена граничних вредности емисија одређених загађујућих материја у ваздух из средњих постројења за сагоревање у складу са Директивом ЕУ 2015/2193.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, H, B	0, H, ИС	0, H, ИС	+1, H, MB	+1, O, MB	0, H, ИС	0, H, ИС	+1, H, MB	0, H, ИС	+1, H, B

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како се ради о регулаторној мери, која за циљ има измену регулативе и додатне анализе података и прикупљање података, јасно је да негативних утицаја на животну средину спровођењем ове мере неће бити. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере 3.2.1: **Изградња објеката за обезбеђење довољних количина воде одговарајућег квалитета за различите категорије корисника, пре свега за снабдевање водом становништва.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, P, ИС	+2, P, B	+1, P, MB	0, P, ИС	+2, P, B	0, P, ИС	0, P, ИС	+3, P, ИЗ	0, P, ИС	+2, P, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да мера подразумева изградњу објеката у циљу комплетирања постојеће мреже за јавно водоснабдевање у насељима, реновирање и проширење постојеће инфраструктуре, очекују се

позитивни утицаји на животну средину и здравље људи. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу смањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере 3.2.2: **Развој система за прикупљање и пречишћавање отпадних вода.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Р, МВ	+3, Р, ИЗ	+2, Р, В	+1, Р, МВ	+2, Р, В	+2, Р, В	+1, Р, МВ	+2, Р, В	0, Н, ИС	+2, Р, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте овог планског решења на животну средину. С обзиром да мера за циљ има обезбеђење добара и пружање услуга од стране учесника у планском систему, те да подразумева реконструкцију и изградњу канализационих система, јасно је да ће иста имати искључиво позитивне утицаје на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу смањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере 3.3.1: **Успостављање планског оквира за заштиту земљишта на свим нивоима.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+3, Н, В	+1, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како је у питању регулаторна мера, која предвиђа израду, усвајање и спровођење програма заштите земљишта, јасно је да иста може имати искључиво позитивне утицаје на животну средину. Стога се негативни утицаји и конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мера 3.3.2. и 3.3.3: **Успостављање и спровођење систематског праћења стања и квалитета земљишта; Спровођење посебних програма испитивања стања и квалитета земљишта.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+2, Н, В	+1, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В
0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+1, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како поменуте мере за циљ имају обезбеђивање добара и пружање услуга у од стране учесника у планском систему, те да је њима предвиђено спровођење систематског праћења стања и квалитета земљишта на свим нивоима, као и спровођење посебних програма испитивања стања и квалитета земљишта, јасно је да ће иста имати позитивне утицаје на животну средину. С друге стране, конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере 3.3.4: **Унапређење управљања контаминираним локацијама.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, МВ	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+1, Н, МВ	+3, О, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+2, Н, В

Мера имплицира утицаје на животну средину који имају позитивне ефекте. Како мера за циљ има побољшање процеса идентификације, процене, санације и праћења контаминираних локација, те предвиђа мониторинг, процену ризика и развијање плана активности, јасно је да спровођење исте може имати само позитивне утицаје на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу смањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 3.4.1: **Усаглашавање инсталација са најбољим доступним техникама.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	0, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+2, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да је мера регулаторна, те да води ка уређивању индустријских активности за које се исходује ИРПС дозвола, јасно је да се могу очекивати искључиво позитивни утицаји на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 3.4.2: **Јачање регулаторног и планског оквира и међуресорне координације за безбедно управљање хемикалијама током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним стратешким оквирима.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, МВ	+1, Н, В	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како је ова мера регулаторна и предвиђа ажурирање регулативе и израду нових стратешких докумената у области управљања хемикалијама, јасно је да неће имати негативне, већ само позитивне утицаје на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 3.4.3: **Подизање капацитета државних органа и индустрије за избацивање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају забринутост укључујући и POPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Мера је информативно-едукативна, те су активности у оквиру ове исте усмерене на подизање капацитета надлежних органа и индустрије, с тим у вези утицаји на животну средину могу бити искључиво позитивни. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 3.4.4: **Контрола опасности од великих удеса.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Ова мера предвиђа ажурирање регулаторног оквира, као и израду стратешких докумената за потребе смањења опасности од великих удеса, те се спровођењем ове мере могу очекивати искључиво позитивни ефекти. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 3.5.1: **Израда стратешких карата буке и акционих планова.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Н, ИС	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+3, Н, В	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В

Ова регулаторна мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мера Стратегије 3.5.2. и 3.5.3: **Усклађивање регулативе из области заштите од нејонизујућих зрачења у складу са препорукама Савета Европе и Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења; Унапређење систематског праћења радиоактивности у животној средини и система правовремене најаве акцидента.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Н, ИС	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+2, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, В
0, Н, ИС	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, В

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да су у питању регулаторне мере, које предвиђају израду стратешких докумената у области заштите од буке и зрачења, јасно је да утицаји на животну средину могу бити искључиво позитивни. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

4. Биодиверзитет и екосистеми

Имплементација мера Стратегије 4.1.1. и 4.1.3: **Унапређење система заштите дивљих врста и природних станишта; Унапређење функционалне еколошке мреже у Републици Србији.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Н, ИЗ	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. У питању су регулаторне мере која треба да допринесу усклађивању статуса појединих врста, ревизији ареала, укључујући идентификоване нове таксоне за Републику Србију, промени статуса станишта појединих таксона, као и унапређењу функционисања Еколошке мреже. Стога, јасно је да имплементација ових мера може имати искључиво позитивне ефекте на животну средину, те да конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Имплементација мере Стратегије 4.1.2: **Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како мера подразумева континуирано унапређивање система управљања постојећим заштићеним природним добрима, измене законодавног оквира, израду стратешких докумената у овој области, јасно је да се могу очекивати само позитивни утицаји. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Имплементација мере Стратегије 4.1.4: **Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који позитивне ефекте овог планског решења. У питању је информативно-едукативна мера која предвиђа ревизију постојећих наставних планова и програма на сва три нивоа образовања у области заштите природе и биодиверзитета, интегрисање заштите природе и биодиверзитета у национално законодавство, као и подизање капацитета. С обзиром на наведено, недвосмислено је да ће имплементација мере имати позитивне утицаје на животну средину. С друге стране, конфликти у односу на циљеве

Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Имплементација мера Стратегије 4.1.5. и 4.1.7: **Развијање прописа и мониторинга рационалне употребе екосистемских услуга; Унапређење правног оквира усклађивањем са међународним уговорима и законодавством Европске уније у области заштите природе.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+1, Р, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Р, ИЗ	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како мера 4.1.5. подразумева повећање информисаности о економским вредностима заштите природе у процесу доношења одлука о заштити људског благостања и заштити природе, кроз разне активности информативно-едукативног типа, јасно је да утицаји могу бити само позитивни. С друге стране, мера 4.1.7. је регулаторног типа и предвиђа измене у регулаторном оквиру и усклађивање са ЕУ, те је утицаји имплементације ове мере неће имати негативне, већ само позитивне утицаје. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Имплементација мере Стратегије 4.1.6: **Успостављање праћења утицаја климатских промена на биодиверзитет и утицај биодиверзитета на ублажавање ефеката климатских промена.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, МВ	+1, Р, ИЗ	0, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Имплементација мере Стратегије 4.2.1: **Имплементација концепта природи блиског газдовања шумама у сектору шумарства.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, ИЗ	+2, Р, В	+2, Р, ИЗ	0, Р, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како је у питању информативно-едукативна мера, која предвиђа развој свести и јачање капацитета, израду стратешких докумената и сличне активности, које не могу имати негативан, већ само позитиван утицај на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 4.2.2. и 4.2.3: **Развој најбоље праксе одрживог управљања популацијама дивљачи у ловиштима и осталим ресурсима у ловству; Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Р, В	0, Р, В	0, Р, В	+1, Р, ИЗ	0, Л, В	+2, Р, ИЗ	0, Р, В	+1, Р, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
0, Н, В	+1, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	0, Р, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

5. Одржива пољопривреда

Спровођење мере Стратегије 5.1.1: **Унапређење правног оквира у области пољопривреде везаних за заштиту животне средине и климатске промене.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+1, Н, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како се ради о мери која је регулаторна и која предвиђа измене у постојећој регулативи у области пољопривреде, као и израду нових законских и подзаконских прописа, јасно је да иста неће имати негативне утицаје на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мера Стратегије 5.1.2. 5.1.3. и 5.1.7: **Јачање капацитета институција за спровођење прописа у области заштите животне средине у пољопривредно-прехранбеном сектору; Јачање капацитета за информисано одлучивање и управљање у области заштите животне средине у пољопривредно-прехранбеном сектору; Унапређење капацитета за креирање и трансфер знања и информација у области заштите животне средине и климатских промена.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+1, Р, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+1, Р, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Р, В	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мере имплицирају утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да су у питању институционално-управљачко-организационе, односно информативно-едукативне мере, које за циљ имају јачање капацитета, јачање знања и информативне кампање, јасно је да примена ових мера неће имати негативне, већ искључиво позитивне утицаје на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 5.1.4: **Подршка примени иновативних технологија повољних за животну средину и нових метода пољопривредне производње.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, О, В	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. У питању је подстицајна мера која се односи на инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава, како би се умањиле негативне последице употребе инпута и примене агротехничких мера са неповољним утицајем на животну средину и климу, повећала енергетска ефикасност и смањили ризици од утицаја климатских промена. С обзиром на наведено, јасно је да примена ове мере неће имати негативне утицаје на животну средину, већ напротив искључиво позитивне. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 5.1.5: **Подстицање и промоција органске производње.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. У питању је подстицајна мера, која предвиђа подстицање и промоцију органске производње кроз проналажење фондова за примену исте. С обзиром на наведено, јасно је да мера не може имати негативне, већ искључиво позитивне утицаје на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 5.1.6: **Подршка очувању агробиодиверзитета.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Мера доприноси очувању биљних и животињских генетичких ресурса, као и примени метода одрживе пољопривреде и алтернативних метода за сузбијање корова, као и спречавању губитка земљишта ерозијом. На основу наведеног, јасно је да примена ове мере не може имати негативне, већ искључиво позитивне утицаје на животну средину. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 5.2.1: Подршка инвестицијама у производњу енергије из обновљивих извора.

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера је подстицајна и треба да допринесе већем коришћењу потенцијала за производњу енергије из пољопривреде, како коришћењем жетвених и резидбених остатака, тако и из сточарске производње што ће имати позитивне ефекте на опште циљеве СПУ. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 5.2.2: Унапређење одрживости руралних средина кроз изградњу руралне инфраструктуре, заштиту животне средине и очување руралних предела.

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Л, В	+1, Л, В	+1, Л, В	+1, Л, В	+3, О, В	+1, Л, В	+1, Л, В	+2, Л, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Ова мера подразумева пружање подршке за оснаживање капацитета јединица локалне самоуправе за повлачење средстава за подстицаје развоју руралне инфраструктуре, као и подстицаје инвестицијама у руралну инфраструктуру. Јасно је да примена ове мере неће имати негативне утицаје на животну средину и да се могу очекивати само позитивни утицаји. Конфликти у односу на циљеве Стратешке процене не постоје. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

6. Хоризонтална питања

Спровођење мере Стратегије 6.1.1: Јачање капацитета институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу.

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н/О, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Предметна мера – институционално управљачка организациона - подразумева јачање капацитета институција на свим нивоима за ефективно спровођење Зелене агенде. Претпоставка је да су јаче институције и унапређени стратешки, оперативни, административни, технички, људски капацитети институција гарант ефикасније заштите животне средине, управљања природним ресурсима на одрживији начин, успешније међусекторске сарадње и афирмације улагања у развој зелене, циркуларне, нискоугљеничне економије. На основу наведеног и имајући у виду надлежности и позицију јавне управе, јасно је да ће примена предметне мере, уколико буде примењена у пуном обиму, имати искључиво позитивне ефекте на животну средину, те да конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.1.2: **Унапређење инспекцијског надзора.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н/О, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. У питању је информативно-едукативна мера која предвиђа анализу капацитета и спровођење обука, опремање и унапређење капацитета инспекцијских служби, као и јачање капацитета за спровођење инспекцијског надзора у области заштите животне средине на свим нивоима, што у претходном периоду није било на задовољавајућем нивоу. Стога се применом ове мере могу очекивати само позитивни утицаји. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.1.3: **Унапређење капацитета за стратешку процену, процену утицаја на животну средину и оцену прихватљивости.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, В	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Како је у питању информативно-едукативна мера која предвиђа даље унапређење капацитета на свим нивоима за стратешку процену и процену утицаја на животну средину као инструмената предострожности, јасно је да применом исте неће бити негативних утицаја на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.1.4: **Подршка развоју и примени научних и иновативних пројеката за зелену транзицију.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Ова мера подстицајног карактера подразумева креирање промотивне платформе за организацију и спровођење обука за учешће у позивима за подршку пројеката за зелену транзицију, затим припрему и спровођење годишњих програма за подршку експерименталних и иновативних пројеката за зелену транзицију и спровођење програма подршке привредним субјектима који развијају иновативна решења. Уважавајући чињеницу о неспорној важности примене истраживања, научних и иновативних пројеката и решења за ефективно вођење сложене зелене транзиције, неупитно је да утицаји примене ове мере могу бити искључиво позитивни на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.1.5: **Подршка даљем развоју формалног образовања за животну средину и одрживи развој.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају и могу имати искључиво позитивне ефекте на животну средину. У питању је информативно-едукативна мера која планира успостављање редовних консултација о формалном образовању за одрживи развој са циљним групама: универзитетима, привредом и другим заинтересованим странама, као и покретање иницијатива за примену студијских програма. Јасно је из наведеног да примена ове мере може имати само позитивне утицаје на животну средину, док се конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не очекују.

Спровођење мере Стратегије 6.1.6: **Подизање свести и нивоа знања заинтересованих страна и јавности о значају животне средине, одрживог развоја и климатских промена.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. С обзиром да мера подразумева систематско унапређивање неформалног образовања о животној средини и значају спровођења Зелене агенде и захтева међусекторску сарадњу, пре свега јавног и цивилног сектора, и имајући у виду значај цивилног сектора за систем заштите животне средине, може се очекивати да примена мере резултује само у позитивним утицајима на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.1.7: **Укључивање родне и антидискриминационе перспективе у јавне политике, планове и пројекте у области заштите животне средине.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, МВ	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, ИЗ	0, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Мера предвиђа интегрисање родне равноправности и обезбеђивање равноправног укључивања жена и мушкараца у доношење одлука, кроз доношење стратешких докумената, анализе и спровођење едукативних програма и кампања на ову тему. С тим у вези, јасно је да утицаји могу бити искључиво позитивни. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.1.8: **Усклађивање са хоризонталним законодавством ЕУ.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину, имајући за циљ усклађивање и додатно прилагођавање законодавства Републике Србије са хоризонталним законодавством ЕУ. Кључне активности ове регулаторне мере односе се на усклађивање законодавства и кривичног права, као и усвајање нових регулаторних и стратешких докумената. Усклађивање националног законодавства са *Acquis Communautaire* је и обавеза Републике Србије у процесу евро-интеграција. С тим у вези, утицаји спровођења ове мере могу бити једино позитивни. Конфликти кумулативно и/или у синергији не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.2.1: **Јачање капацитета за примену Архуске конвенције и подизање знања и свести заинтересованих страна о значају њене примене.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+3, Н, В	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Мера предвиђа анализу институционалног оквира, капацитета служби, као и одржавање обука за подизање капацитета на свим нивоима. Спровођење ове мере може имати само позитивне утицаје на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.2.2: **Обезбеђивање објављивања података и информација о животној средини.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, О, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који могу имати директне и индиректне позитивне ефекте на животну средину. Ова информативно едукативна мера подразумева унапређење националног регистра метаподатака проширењем скупа информација о типовима и обиму документације, информација и прикупљених и вођених података, институцијама у чијем поседу се налазе подаци или које су надлежне за њихово чување, линковима ка документима и подацима доступним на Интернету, као и о особама за контакт и процедурама за подношење захтева за приступ подацима који нису доступни на Интернету. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.2.3 : **Подизање капацитета заинтересованих страна за учешће у процесима доношења одлука о питањима у вези са животном средином.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Заинтересоване стране посебно обухватају организације цивилног друштва и осетљиве друштвене групе, чије учешће у процесима доношења одлука о питањима у вези са животном средином мора бити унапређено на виши ниво. Исти императив важи и за квалитет процедура у примени. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.2.4: **Усклађивање терминологије, закона и процедура са Архуском конвенцијом и релевантним одредбама законодавства ЕУ.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.2.5: **Јачање капацитета институција за остваривање правне заштите по питањима животне средине.**

Циљеви СПУ									
------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, В	+3, Н, В	+2, Н, В

Ова институционално управљачко организациона мера је од суштинске важности уопште за одрживији развој друштва, с обзиром да је право на правну заштиту по питањима животне средине основно људско право савременог доба и правне праксе у свету, те имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.3.1: **Унапређење националне мреже за мониторинг квалитета животне средине и утицаја климатских промена.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Конфликти кумулативно и/или у синергији са другим активностима не постоје.

Спровођење мере Стратегије 6.3.2: **Подршка развоју локалних мрежа за мониторинг квалитета животне средине.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+2, О, В	+2, О, В	+1, О, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Не постоје конфликти у односу на циљеве Стратешке процене.

Спровођење мере Стратегије 6.3.3: **Унапређивање информационог система заштите животне средине Републике Србије.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Не постоје конфликти у односу на циљеве Стратешке процене. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 6.4.1: **Реформисање инструмената финансирања заштите животне средине.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+3, ИЗ	+2, Н, В

Постављање заштите животне средине у фокус јавних политика претпоставља промену системског оквира за планирање и реализацију инвестиција. Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Не постоје конфликти у односу на циљеве Стратешке процене. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу

умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Спровођење мере Стратегије 6.4.2: **Успостављање механизма за финансијску подршку климатски неутралној и зеленој трансформацији привреде и друштва.**

Циљеви СПУ									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ

Мера имплицира утицаје који имају позитивне ефекте на животну средину. Ова подстицајна мера представља круцијалну подршку зеленој трансформацији домаће привреде. Не постоје конфликти у односу на циљеве Стратешке процене. Кумулативни утицаји и/или у синергији са другим активностима у смислу умањења евентуалних негативних утицаја и увећања позитивних утицаја на животну средину су евидентни.

Вишекритеријумска евалуација стратешких решења у односу на опште циљеве стратешке процене утицаја на животну средину приказана је у збирној матрици (табели 3.7).

Табела 3.7: Збирна матрица евалуације утицаја

СТУБ СТРАТ.	МЕРА	ЦИЉЕВИ СПУ									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ДЕКАРБЕНИЗАЦИЈА И КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ	1.1.1 Усклађивање планског, институционалног и регулаторног оквира са Законом о клими ЕУ и визијом доприноса климатској неутралности	+3, Н, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+3, Н, В	+1, Р, В	0, Н, МВ	+1, Р, В	+2, Н, В	+2, Н, В
	1.1.2 Интеграција климатских промена у друге секторске политике ради доприноса климатској неутралности	+3, Н, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+3, Н, В	+2, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+3, Н, В	+3, Н, В
	1.1.3 Унапређење националног система за израду инвентара емисија GHG	+2, Н, В	0, Н, МВ	0, Н, МВ	+1, Р, МВ	+2, Н, В	+1, Р, МВ	0, Н, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+2, Н, В
	1.1.4 Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за подстицање нискоугљеничног развоја	+2, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+1, Р, В	+3, Н, В	+2, Н, В
	1.1.5 Примена механизма за усклађивање са системом трговине GHG емисијама ЕУ и/или увођење других инструмената за одређивање цена угљеника	+3, Н, В	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+2, Р, МВ	+2, Н, В	+3, Н, В
	1.1.6 Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије	+3, Н, В	+1, Л, МВ	-1, Л, МВ	-1, Л, В	+1, Л, В	0, Р, МВ	-1, Н, ИЗ	+1, Л, ИЗ	0, Л, МВ	+2, Н, В
	1.1.7 Подстицање унапређења енергетске ефикасности и повећање коришћења ОИЕ у индустрији	+3, Н, ИЗ	0, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	0, Р, МВ	+2, Н, В
	1.1.8 Подстицање унапређења енергетске ефикасности и коришћења ОИЕ кроз програм реновирања приватних и јавних зграда	+2, Н, В	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+1, Р, МВ	+2, Л, ИЗ	+1, Р, МВ	0, Р, МВ	+2, Р, В	+1, Н, В	+2, Н, В
	1.1.9 Подстицање употребе алтернативних горива и енергетске ефикасности и промоција одрживог друмског саобраћаја	+2, Н, В	0, Р, МВ	0, Р, МВ	+1, Р, МВ	0, Р, МВ	+1, Р, МВ	0, Р, МВ	+2, Р, В	0, Р, МВ	+2, Н, В
	1.1.10 Повећање понора угљеника ради ублажавања климатских промена	+3, Н, ИЗ	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, В	0, Р, МВ	+2, Н, В	+1, Л, МВ	+2, Н, В
	1.1.11 Подршка и промоција примене концепта решења заснованих на природи ради ублажавања климатских промена	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Р, В	+1, Р, МВ	+2, Р, В	+2, Р, В	+3, Н, В
	1.1.12 Ограничавање потрошње флуорованих гасова са ефектом стаклене баште	+2, Н, ИЗ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	+1, Р, МВ	0, Н, В	0, Н, МВ	0, Н, МВ	+1, Р, МВ	+2, Н, В	+2, Н, В
	1.2.1 Унапређење регулаторног оквира прилагођавања на измењене климатске услове	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

СТУБ СТРАТ.	МЕРА	ЦИЉЕВИ СПУ									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	1.2.2 Унапређење процеса извештавања у области прилагођавања на измењене климатске услове	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В
	1.2.3 Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за прилагођавање на измењене климатске услове	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+3, Н, В	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В
	1.2.4 Примена решења заснованих на природи, ради прилагођавања на измењене климатске услове	+2, Н, В	+2, Н, МВ	+2, Н, МВ	+2, Н, МВ	+2, Р, В	+2, Н, МВ	+1, Р, МВ	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В
	1.2.5 Унапређење система за праћење утицаја климатских промена и смањење ризика	+2, Н, В	+1, Л, МВ	+1, Л, МВ	+2, Н, МВ	+3, Н, В	+1, Л, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+1, Н, В	+1, Н, В
	1.2.6 Унапређење алата (продуката) РХМЗ ради побољшања спремности грађана и привреде Републике Србије на временске и климатске екстреме	+2, Н, В	0, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+2, Н, В
ЦИРКУЛАРНА ЕКОНОМИЈА	2.1.1 Развој система управљања комуналним отпадом кроз ефикасније искоришћење отпада	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ
	2.1.2 Изградња капацитета за поновно искоришћење опасног отпада	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ
	2.2.1 Подршка привредном сектору у оптимизацији коришћења циркуларних ресурса	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, В	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ
	2.2.2 Интегрисање безбедног управљања хемикалијама у концепт развоја циркуларне економије	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В	+2, Н, В
	2.2.3 Подршка изградњи капацитета за искоришћење отпадног муља из постројења за пречишћавање отпадних вода	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+1, Р, В	+1, Р, МВ	+1, Р, В	+3, Н, ИЗ	+1, Р, В	+1, Н, В	+3, Р, ИЗ
СМАЊЕЊЕ ЗАГАЂЕЊА	3.1.1 Бржа замена постојећих уређаја за грејање у домаћинствима новим уређајима који испуњавају захтеве Директиве о еко-дизајну уз финансијске подстицаје	+2, Р, В	0, Р, МВ	0, Р, МВ	+1, Р, МВ	0, Л, МВ	0, Р, МВ	0, Р, МВ	+2, Р, В	+2, Р, В	+2, Н, ИЗ
	3.1.2 Спровођење најмање ЕУРО стандарда за половна увезена возила: ЕУРО 5/V од 1. јануара 2024. и ЕУРО 6/VI од 1. јануара 2025. године	+2, Н, В	0, Р, МВ	0, Р, МВ	+1, Р, МВ	0, Н, МВ	0, Р, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	0, Р, МВ	+2, Н, В
	3.1.3 Примена граничних вредности емисија одређених загађујућих материја у ваздух из средњих постројења за сагоревање у складу са Директивом ЕУ 2015/2193	+2, Н, В	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+1, О, МВ	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

СТУБ СТРАТ.	МЕРА	ЦИЉЕВИ СПУ									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	3.2.1 Изградња објеката за обезбеђење довољних количина воде одговарајућег квалитета за различите категорије корисника, пре свега за снабдевање водом становништва	0, Р, ИС	+2, Р, В	+1, Р, МВ	0, Р, ИС	+2, Р, В	0, Р, ИС	0, Р, ИС	+3, Р, ИЗ	0, Р, ИС	+2, Р, ИЗ
	3.2.2 Развој система за прикупљање и пречишћавање отпадних вода	+1, Р, МВ	+3, Р, ИЗ	+2, Р, В	+1, Р, МВ	+2, Р, В	+2, Р, В	+1, Р, МВ	+2, Р, В	0, Н, ИС	+2, Р, В
	3.3.1 Успостављање планског оквира за заштиту земљишта на свим нивоима	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+3, Н, В	+1, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, В
	3.3.2 Успостављање и спровођење систематског праћења стања и квалитета земљишта	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+2, Н, В	+1, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В
	3.3.3 Спровођење посебних програма испитивања стања и квалитета земљишта	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+1, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, В
	3.3.4 Унапређење управљања контаминираним локацијама	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+1, Н, МВ	+3, О, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+2, Н, В
	3.4.1 Усаглашавање инсталација са најбољим доступним техникама	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	0, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+2, Н, В
	3.4.2 Јачање регулаторног и планског оквира и међуресорне координације за безбедно управљање хемикалијама током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним стратешким оквирима	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, МВ	+1, Н, В	+1, Н, В
	3.4.3 Подизање капацитета државних органа и индустрије за избегавање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају забринутост укључујући и POPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В
	3.4.4 Контрола опасности од великих удеса	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+1, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+1, Н, В
	3.5.1 Израда стратешких карата буке и акционих планова	0, Н, ИС	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+3, Н, В	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В
	3.5.2 Усклађивање регулативе из области заштите од нејонизујућих зрачења у складу са препорукама Савета Европе и Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења	0, Н, ИС	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, МВ	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+2, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, В
	3.5.3 Унапређење систематског праћења радиоактивности у животnoj средини и система правовремене најаве акцидента	0, Н, ИС	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	0, Н, ИС	0, Н, ИС	+1, Н, МВ	+2, Н, В	0, Н, ИС	+1, Н, В

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

СТУБ СТРАТ.	МЕРА	ЦИЉЕВИ СПУ									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
БИОДИВЕРЗИТЕТ	4.1.1 Унапређење система заштите дивљих врста и природних станишта	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Н, ИЗ	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.1.2 Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.1.3 Унапређење функционалне еколошке мреже у Републици Србији	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+3, Н, ИЗ	+2, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.1.4 Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.1.5 Развијање прописа и мониторинга рационалне употребе екосистемских услуга	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+1, Р, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.1.6 Успостављање праћења утицаја климатских промена на биодиверзитет и утицај биодиверзитета на ублажавање ефеката климатских промена	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, МВ	+1, Р, ИЗ	0, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.1.7 Унапређење правног оквира усклађивањем са међународним уговорима и законодавством Европске уније у области заштите природе	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Р, ИЗ	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.2.1 Имплементација концепта природи блиског газдовања шумама у сектору шумарства	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, ИЗ	+2, Р, В	+2, Р, ИЗ	0, Р, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.2.2 Развој најбоље праксе одрживог управљања популацијама дивљачи у ловштима и осталим ресурсима у ловству	0, Р, В	0, Р, В	0, Р, В	+1, Р, ИЗ	0, Л, В	+2, Р, ИЗ	0, Р, В	+1, Р, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	4.2.3 Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда	0, Н, В	+1, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	0, Р, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
ОДРЖИВА ПОЉОПРИВРЕДА	5.1.1 Унапређење правног оквира у области пољопривреде везаних за заштиту животне средине и климатске промене	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+1, Н, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	5.1.2 Јачање капацитета институција за спровођење прописа у области заштите животне средине у пољопривредно-прехрамбеном сектору	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+1, Р, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	5.1.3 Јачање капацитета за информисано одлучивање и управљање у области заштите животне средине у пољопривредно-прехрамбеном сектору	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+1, Р, В	+1, Р, ИЗ	+1, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

СТУБ СТРАТ.	МЕРА	ЦИЉЕВИ СПУ									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	5.1.4 Подршка примени иновативних технологија повољних за животну средину и нових метода пољопривредне производње	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, О, В	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	5.1.5 Подстицање и промоција органске производње	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	5.1.6 Подршка очувању агробиодиверзитета	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	5.1.7 Унапређење капацитета за креирање и трансфер знања и информација у области заштите животне средине и климатских промена	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Р, В	+2, Р, ИЗ	+2, Р, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	5.2.1 Подршка инвестицијама у производњу енергије из обновљивих извора	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	5.2.2 Унапређење одрживости руралних средина кроз изградњу руралне инфраструктуре, заштиту животне средине и очување руралних предела	0, Л, В	+1, Л, В	+1, Л, В	+1, Л, В	+3, О, В	+1, Л, В	+1, Л, В	+2, Л, В	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
ХОРИЗОНТАЛНА ПИТАЊА	6.1.1 Јачање капацитета институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н/О, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	6.1.2 Унапређење инспекцијског надзора	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н/О, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В
	6.1.3 Унапређење капацитета за стратешку процену, процену утицаја на животну средину и оцену прихватљивости	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, В	+1, Н, В
	6.1.4 Подршка развоју и примени научних и иновативних пројеката за зелену транзицију	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ
	6.1.5 Подршка даљем развоју формалног образовања за животну средину и одрживи развој	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	6.1.6 Подизање свести и нивоа знања заинтересованих страна и јавности о значају животне средине, одрживог развоја и климатских промена	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+2, Н, ИЗ
	6.1.7 Укључивање родне и антидискриминационе перспективе у јавне политике, планове и пројекте у области заштите животне средине	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, МВ	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, ИЗ	0, Н, В
	6.1.8 Усклађивање са хоризонталним законодавством ЕУ	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, ИЗ

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

СТУБ СТРАТ.	МЕРА	ЦИЉЕВИ СПУ									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	6.2.1 Јачање капацитета за примену Архуске конвенције и подизање знања и свести заинтересованих страна о значају њене примене	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+3, Н, В	+1, Н, В
	6.2.2 Обезбеђивање објављивања података и информација о животној средини	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, О, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В
	6.2.3 Подизање капацитета заинтересованих страна за учешће у процесима доношења одлука о питањима у вези са животном средином	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+1, Н, В
	6.2.4 Усклађивање терминологије, закона и процедура са Архуском конвенцијом и релевантним одредбама законодавства ЕУ	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	0, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В
	6.2.5 Јачање капацитета институција за остваривање правне заштите по питањима животне средине	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, МВ	+2, Н, В	+2, Н, В	+3, Н, В	+3, Н, В	+2, Н, В
	6.3.1 Унапређење националне мреже за мониторинг квалитета животне средине и утицаја климатских промена	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В
	6.3.2 Подршка развоју локалних мрежа за мониторинг квалитета животне средине	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+1, О, В	+2, О, В	+2, О, В	+1, О, В
	6.3.3 Унапређивање информационог система заштите животне средине Републике Србије	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+1, Н, В
	6.4. 1 Реформисање инструмената финансирања заштите животне средине	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+2, Н, В	+3, ИЗ	+2, Н, В
	6.4.2 Успостављање механизма за финансијску подршку климатски неутралној и зеленој трансформацији привреде и друштва	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+1, Н, В	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ	+3, Н, ИЗ

Резиме утицаја мера Стратегије на животну средину

За сваку од мера Стратегије извршена је идентификација могућих утицаја имплементације у односу на сваки од десет општих циљева СПУ.

Сложеним мерама декарбонизације даје се у највећој мери позитиван или неутралан утицај на опште циљеве СПУ, поготово у односу на циљеве заштите квалитета ваздуха и повећања отпорности на климатске промене, затим институционалне способности за управљања животном средином, као и зеленог раста у складу са Зеленом агендом и зеленом транзицијом Републике Србије. Међутим мера Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије доводи до одређених конфликта и има негативан утицај на поједине циљеве.

Мере циркуларне економије пружају искључиво позитиван утицај на све опште циљеве СПУ, највише на области управљања отпадом и ресурсима и економског развоја.

Процењени утицаји мера смањења загађења су доминантно позитивни и неутрални на опште циљеве СПУ.

Имплементацијом мера биодиверзитета очекују се крајње позитивни, првенствено на природна добра, пределе и подручја биодиверзитета и геодиверзитета, и неутрални утицаји.

Мере одрживе пољопривреде одразиће се углавном позитивно и неутрално на опште циљеве Стратешке процене утицаја.

Врло позитиван утицај вишеслојних и вишесекторских мера хоризонталних питања је за очекивати према свим општим циљевима СПУ, поготово у односу на области социјалног, институционалног и економског зеленог и одрживог развоја.

На основу збирне матрице се може закључити да нема области СПУ, које су узете у разматрање у Извештају, у оквиру којих се очекују негативни утицаји на животну средину предметне Стратегије, осим следеће мере:

- Мера 1.1.6: Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије - која може имати негативне ефекте на Заштиту и очување квалитета земљишта (циљ СПУ број 3), Заштиту и унапређење природних и културних добара, предела и подручја биодиверзитета и геодиверзитета (циљ СПУ број 4), и Унапређење система управљања отпадом применом принципа и модела циркуларне економије и ефективног коришћења ресурса (циљ СПУ број 7).

3.4. Кумулативни и синергетски утицаји

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15) стратешка процена обухвата и процену кумулативних и синергетских ефеката. Ови ефекти могу настати као резултат интеракције између утицаја више стратешких мера/решења.

Кумулативни ефекти настају када појединачна стратешка решења немају значајан утицај, а неколико појединачних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат. Синергетски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

Заштита животне средине је изузетно комплексна и с обзиром на њену мултидисциплинарну природу рационално је очекивати да процес стратешке процене утицаја има карактер нексус,

системског, холистичког приступа. Такав приступ често и по правилу резултира производњом међусекторских, кумулативних и синергетских утицаја и ефеката.

Како Стратегија заштите животне средине представља стратешки и функционалан оквир за системско и фазно унапређење позитивних промена, може се констатовати да ће релативно истовремено и паралелно (синхронизовано) спровођење и интеракција стратешких мера и активности из Акционог плана (АП), уз континуирано учешће заинтересованих страна и трансфера информација, знања и вештина, генерисати више кумулативних и синергијских утицаја широм локалних заједница и уопште друштва.

На основу тематске повезаности посебних циљева и мера и активности АП и општих и специфичних циљева СПУ, могли би се посебно издвојити следећи основни/општи кумулативни и синергијски утицаји:

- Повећање фонда знања и вештина о заштити животне средине на нивоу друштва.
- Унапређење институционалног, административног, финансијског, регулаторног и оквира јавних политика на свим нивоима и у свим секторима за управљање заштитом животне средине и њихове примењивости.
- Ефективнија међусекторска сарадња на заштити, очувању и унапређењу животне средине.
- Већа примена стандарда, добровољних инструмената и дигитализације у области заштите животне средине.
- Минимизација угрожавања, деградације, контаминације и загађења животне средине, посебно ваздуха, земљишта, вода.
- Боља заштита, очување и одрживо управљање природним вредностима.
- Висок степен очуваности биодиверзитета и екосистема.
- Умањење нивоа зависности економског раста од експлоатације природних ресурса.
- Смањење негативних утицаја пољопривреде и прехранбене производње на животну средину и климу.
- Повећање енергетске ефикасности и смањење енергетског сиромаштва.
- Смањени притисци на животну средину услед развоја зелене, циркуларне, био- и нискоугљеничне економије, чистије производње и одрживих образаца потрошње.
- Унапређење просторног и урбанистичког планирања у циљу заштите простора и животне средине.
- Смањење прекограничног загађивања ваздуха и вода.
- Прилагођавање (посебно рањивих) урбаних и руралних средина последицама измењених климатских услова.
- Боља припремљеност друштва, локалних заједница, појединаца и привреде на климатске промене и измењене климатске услове.
- Побољшање резултата здравствених индикатора животне средине.
- Унапређење капацитета друштва на свим нивоима и у свим секторима за ефикасно спровођење Зелене агенде и зелене транзиције у Републици Србији.
- Већа усклађеност националне политике заштите животне средине са Европским зеленим договором.

За очекивати је да позитивни ефекти кумулативних и синергетских утицаја буду дугорочни.

3.5. Прекогранични утицаји

Усвајањем Закона о потврђивању Протокола о стратешкој процени утицаја на животну средину уз Конвенцију о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту („Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 1/2010), Република Србија је у обавези да спроводи одредбе поменуте Конвенције. Уколико СПУ утврди да ће спровођење Стратегије имати значајне

прекограничне ефекте на животну средину и здравље становништва неке суседне државе или да ће суседна држава бити значајно погођена истим, Република Србија је у обавези да што је раније могуће пре усвајања Стратегије обавести погођену суседну државу.

Предметна Стратегија на основу члана 4. Протокола о стратешкој процени утицаја на животну средину Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту, спада под обавезу примене Протокола. С обзиром на то, а у складу са чланом 5. поменутог Протокола, потребно је проценити да ли ће Стратегија имати значајне утицаје по животну средину, укључујући здравље становништва неке од суседних држава. Процену је потребно извршити путем испитивања од случаја до случаја, одређивањем типа Стратегије или комбиновањем оба приступа.

За потребе процене вероватноће значаја предметне Стратегије узимају се у обзир критеријуми одређени у анексу III Протокола о стратешкој процени утицаја на животну средину Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту.

Када се разматра релевантност Стратегије за интегрисање питања везаних за животну средину, укључујући здравље, нарочито у смислу промовисања одрживог развоја, недвосмислено је да је Стратегија стимулишућа, односно да ће имати позитивног утицаја на животну средину и здравље становника.

Утицаји на животну средину спровођења предметне стратегије кроз мере дефинисане у стубу „декарбонизација и климатске промене” се крећу од негативних, неутралних, мање позитивних, преко повољних, до оних које значајно побољшавају квалитет животне средине. Поред тога, евалуацијом приказаном у тачки 3.3. установило се да негативних ефеката спровођења предметне Стратегије по овом предметном стубу ће бити само спровођењем једне мере и то ће утицати на заштиту и очување квалитета земљишта, заштиту и унапређење природних и културних добара, предела и подручја биодиверзитета и геодиверзитета и управљање отпадом. Када је у питању просторни опсег утицаја спровођења Стратегије на животну средину, у стубу „декарбонизација и климатске промене”, евидентно је да ће спровођење мера имати у највећој мери утицаје на националном нивоу и на регионалном нивоу. Потенцијални утицаји на животну средину, по критеријуму вероватноће настајања, су у највећој мери сврстани у вероватне, док има и оних који су сврстани у мање вероватне, извесне, али и одређених који су сврстани у искључиве. Мере Стратегије из предметног стуба, као што су: „Усклађивање политика и регулативе са Законом о клими ЕУ и визијом постизања климатске неутралности до 2050. године” и „Примена механизма за усклађивање са системом трговине GHG емисијама ЕУ и/или увођење других инструмената за одређивање цена угљеника” имаће позитиван прекогранични утицај на суседне државе.

Утицаји на животну средину спровођења предметне стратегије кроз мере дефинисане у стубу „циркуларна економија” се крећу мање позитивних, преко повољних, до оних које значајно побољшавају квалитет животне средине. Поред тога, евалуацијом приказаном у тачки 3.3. установило се да негативних ефеката спровођења предметне Стратегије по овом предметном стубу неће бити, док има евидентираних утицаја који неће проузроковати промене у животној средини. Када је у питању просторни опсег утицаја спровођења Стратегије на животну средину, у стубу „циркуларна економија”, евидентно је да ће спровођење мера имати у највећој мери утицаје на националном нивоу и на регионалном нивоу. Потенцијални утицаји на животну средину, по критеријуму вероватноће настајања, су у највећој мери сврстани у извесне и вероватне, док има и оних који су сврстани у мање вероватне, али и одређених који су сврстани

у искључиве. Мере Стратегије из стуба „циркуларна економија“ потенцијално могу имати само позитиван прекогранични утицај.

Утицаји на животну средину спровођења предметне стратегије кроз мере дефинисане у стубу „смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха“ се крећу од мање позитивних, преко повољних, до оних које значајно побољшавају квалитет животне средине. Поред тога, евалуацијом приказаном у тачки 3.3. установило се да негативних ефеката спровођења предметне Стратегије по овом предметном стубу неће бити. Када је у питању просторни опсег утицаја спровођења Стратегије на животну средину, у стубу „декарбонизација и климатске промене“, евидентно је да ће спровођење мера имати у највећој мери утицаје на националном нивоу и на регионалном нивоу, док се утицаји на општинском и локалном нивоу не очекују. Потенцијални утицаји на животну средину, по критеријуму вероватноће настајања, су у највећој мери сврстани у извесне и вероватне, док има и оних који су сврстани у мање вероватне. Мере Стратегије из предметног стуба, као што су: „Измена постојеће и припрема нове регулативе из области заштите од нејонизујућих зрачења у складу са препорукама Савета Европе и Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења“ и „Ревизија граничних вредности емисија одређених загађујућих материја у ваздух из средњих постројења за сагоревање у складу са Директивом ЕУ 2015/2193“ свакако ће имати позитиван прекогранични утицај, с обзиром да ове мере доводе до смањења загађења животне средине у Републици Србији.

Утицаји на животну средину спровођења предметне стратегије кроз мере дефинисане у стубу „заштита и инвестирање у биодиверзитет и екосистеме“ се крећу од неутралних и мање позитивних, преко повољних, до оних које значајно побољшавају квалитет животне средине. Када је у питању просторни опсег утицаја спровођења Стратегије на животну средину, у стубу „декарбонизација и климатске промене“, евидентно је да ће спровођење мера имати у највећој мери утицаје на националном нивоу и на регионалном нивоу, док се утицаји на општинском и локалном нивоу не очекују. Потенцијални утицаји на животну средину, по критеријуму вероватноће настајања, су у највећој мери сврстани у извесне и вероватне, док има и оних који су сврстани у мање вероватне и искључиве. Мере Стратегије из предметног стуба, конкретно из посебног циља 4.1. које су предвиђене ради развијања ефикасног система заштите и управљања врстама, типовима станишта, заштићеним подручјима и еколошком мрежом свакако ће имати позитиван прекогранични утицај, с обзиром да се „Национални парк Ђердап“ налази у пограничном подручју. Такође, како река Дунав представља међународни коридор, а Стратегија пропагира мере унапређења функционалне еколошке мреже у Републици Србији и унапређење међународних уговора у области биодиверзитета, спровођење Стратегије ће дефинитивно имати подстицајне и позитивне прекограничне утицаје.

Утицаји на животну средину спровођења предметне стратегије кроз мере дефинисане у стубу „одржива пољопривреда“ се крећу од мање позитивних, преко повољних, до оних које значајно побољшавају квалитет животне средине. Када је у питању просторни опсег утицаја спровођења Стратегије на животну средину, у стубу „одржива пољопривреда“, евидентно је да ће спровођење мера имати у највећој мери утицаје на регионалном нивоу, док се утицаји на општинском и националном нивоу процењују у знатно мањој мери. Потенцијални утицаји на животну средину, по критеријуму вероватноће настајања, су у највећој мери сврстани у извесне и вероватне, док има и оних који су сврстани у мање вероватне. Спровођење мера овог стуба Стратегије неће имати значајне прекограничне утицаје.

Стратегија успоставља оквир за даље активности на националном нивоу и самим тим утиче на друге планове и програме нижег хијерархијског реда. Стратегијом неће бити погођена вредна или рањива подручја, укључујући пределе са признатим националним или међународним статусом заштићене области. Такође, прекогранични карактер ефеката спровођења предметне Стратегије се не очекује, из разлога што ће све мере и активности прописане истим бити спровођене унутар државних граница, те ни на који начин неће утицати на животну средину суседних држава.

На основу СПУ утврђено је да Стратегија заштите животне средине Републике Србије за период од 2024. до 2033. године - Зелена Агенда за Србију нема негативних прекограничних утицаја који могу проистећи имплементацијом Стратегије. Поред тога, важно је напоменути да Стратегија није оквир за спровођење конкретног пројекта, нити изградње инфраструктуре, већ кровни документ јавне политике у области животне средине, којим се усмеравају мере и активности у правцу Зелене агенде, угљеничне неутралности, одрживог развоја, заштите природних ресурса и смањења загађења, и унапређења квалитета живота свих грађана.

3.6. Опис мера предвиђених за смањење негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину

На основу процењених могућих утицаја процеса и поступака спровођења стратешких мера и осталих решења на стање и квалитет животне средине утврђују се мере (смернице) које би требало примењивати континуирано и/или периодично у току имплементације Стратегије, како би се предупредили или смањили негативни утицаји стратешких мера на стање и квалитет животне средине, односно увећали позитивни утицаји оних мера које остварују позитивне ефекте по стање и квалитет животне средине.

У том смислу се, на основу анализе и оцене стања животне средине и на основу процењених могућих утицаја, дефинишу обавезне и препоручене смернице за заштиту животне средине.

Смернице за заштиту имају за циљ да идентификоване негативне утицаје на животну средину усмере у оквиру граница граница дозвољености и/или прихватљивости, а са циљем спречавања угрожавања животне средине и здравља људи. Оне служе и да би позитивни утицаји задржали такав тренд. Смернице за заштиту омогућавају развој и спречавају конфликте у простору што је у функцији реализације циљева одрживог развоја. На основу резултата извршене мултикритеријумске анализе приоритетних активности које су предвиђене Стратегијом, утврђују се смернице за заштиту животне средине које су дате за значајна стратешка решења предвиђена Стратегијом.

3.6.1. Опште смернице

Адекватна заштита животне средине подразумева поштовање и примену свих општих мера заштите животне средине и природе уопште, и прописа, начела и стандарда утврђених законском регулативом, као и усвајање и примену добре праксе. У опште, обавезне смернице нарочито спадају и следеће:

- неселективно, анитидискриминаторно, инклузивно спровођење законске регулативе која се односи на заштиту животне средине и спровођење преузетих међународних обавеза које се односе на сектор заштите животне средине;
- спровођење смерница за заштиту животне средине дефинисаних у предметној СПУ и њихова детаљна разрада у процесу имплементације Стратегије и Акционог плана кроз израду планске документације и пројектно-техничке документације за појединачне пројекте;

- континуирано спровођење мониторинга квалитета животне средине у складу са релевантном законском регулативом и Програмом праћења стања животне средине дефинисаним у предметној СПУ;
- израда инвентара гасова са ефектом стаклене баште у свим релевантним секторима (енергетика, индустрија, пољопривреда, саобраћај, управљање отпадом, и др) као основа за даље функционално бављење развојем нискоугљеничне, декарбонизоване економије и адаптације друштва на климатске промене и измењене климатске услове;
- изградња и унапређење комуналне инфраструктуре на националном нивоу ради спречавања даљег угрожавања, деградације, контаминације и загађења животне средине;
- пружање финансијске подршке само оним пројектима (инвестицијама, програмима, плановима, и сл.) којима се афирмишу принципи, елементи и модели зелене, циркуларне, нискоугљеничне економије, чисте енергије, решења заснована на природи и одвајању економског раста од експлоатације природних ресурса;
- вођење социјално праведне политике заштите животне средине и прилагођавања на климатске промене;
- обезбеђивање услова за учешће заинтересованих страна у свим фазама реализације израде планске документације и пројектно-техничке документације за појединачне пројекте од значаја за животну средину;
- интегрисање Зелене агенде у све јавне политике на свим нивоима и у свим секторима у циљу обезбеђивања институционалне обавезе и подршке за спровођење Зелене агенде и зелене транзиције у Републици Србији.

3.6.2. Мере заштите квалитета ваздуха и смањења утицаја климатских промена

Мере заштите квалитета ваздуха и смањења негативних утицаја климатских промена подразумевају потребу континуиране институционалне и међусекторске сарадње најзначајнијих чинилаца на националном нивоу, као и предусловну примену адекватних јавних политика пре свега у областима енергетике, рударства, саобраћаја, грађевинарства, пољопривреде, као и подобластима управљања отпадом и хемикалијама, усмерене на смањење емитовања загађујућих материја у ваздух.

Заштита ваздуха ће се нарочито обезбедити следећим мерама:

- спровођење регулативе која се односи на декарбонизацију и климатске промене у складу са домаћом регулативом и преузетим међународним обавезама;
- спровођење мониторинга квалитета животне средине у складу са релевантном регулативом и Програмом праћења стања животне средине дефинисаним у предметној СПУ;
- успостављање система за трговање емисијама ЕУ и/или увођење других инструмената за одређивање цене угљеника;
- унапређење енергетске ефикасности инфраструктуре за грејање и хлађење и промоција коришћења ОИЕ у домаћинствима;
- промоција употребе алтернативних горива и биогорива, као и електричних возила у јавном саобраћају;
- примена еколошки прихватљивих технологија и материјала у имплементацији планских решења а у циљу задовољења граничних вредности емисија загађујућих материја.

Мере за прилагођавање на климатске промен посебно обухватају:

- успостављање система за праћење климатских промена и њихових утицаја на животну средину;

- развој програма истраживања у области прилагођавања на измењене климатске услове;
- побољшање спремности становништва на временске и климатске екстреме;
- успостављање система за информисање јавности о климатским променама и екстремним догађајима;
- пројектовање инфраструктурних пројеката, који произлазе из мера Стратегије, у складу са смерницама из Националног плана прилагођавања измењене климатске услове;
- усвајање секторских планова и програма и мера за адаптацију на климатске промене и усаглашавање секторских стратегија са европским стратегијама за адаптацију на климатске промене и релевантним директивама ЕУ;
- израда регионалних и локалних мапа ризика елементарних непогода у вези са осматраним и пројектованим климатским променама ради интеграције климатских промена у националне и локалне планове заштите становништва, материјалних добара, животне средине и природних ресурса.

3.6.3. Мере заштите вода

Мере заштите вода захтевају стратешко опредељење Републике Србије за очување квалитета и квантитета свих водних ресурса, како површинских тако и подземних, и значајна улагања и инвестиције на националном нивоу.

У циљу заштите квалитета површинских и подземних вода предузимати следеће активности:

- унапређење систематског мерења и осматрања квалитета површинских вода и подземних вода,
- развијање културе становништва о потреби чувања водних ресурса;
- израда карата процене угрожености од поплава на територији Републике Србије;
- пречишћавање свих отпадних вода и њихова рецикулација;
- санација и ремедијација загађених водотокова;
- успостављање мониторинга подземних вода на целокупној територији Р.Србије;
- развој мониторинга квалитета вода, који треба усмерити у формирање и опремање регионалних мониторинг центара;
- повећање доступности воде за пиће кроз пораст прикључености становништва на јавне системе за водоснабдевање;
- смањење губитака у водоводним системима;
- заштита и унапређење квалитета воде у акумулацијама намењеним за водоснабдевање.

3.6.4. Мере заштите земљишта

Адекватно спровођење мера заштите земљишта је уједно и предуслов заштите осталих медијума животне средине, као и биодиверзитета, што и јесте један од приоритета Зелене агенде.

Заштита земљишта се обезбеђује применом следећих мера:

- заштита од деградације и промене намене земљишта;
- ремедијација земљишта и стварање листе приоритета контаминираних локација;
- спровођење техничких и биолошких радова заштите и очувања земљишта;
- развој система за праћење, заштиту и побољшање квалитета земљишта;
- унапређење субрегионалне, регионалне и међународне сарадње у области заштите и очувања земљишта.

3.6.5. Мере заштите природних и непокретних културних добра и предела

Заштита, очуваност, али и унапређење природних добара и предела од суштинског је и интегралног значаја за заштиту животне средине и екосистемских улога и функција природе, без чега нема говора о реализацији Зелене агенде.

Заштита природних и непокретних културних добара постиже се применом следећих мера:

- успостављање информационог система о живом свету и другим природним вредностима Републике Србије;
- повећање површина заштићених природних добара до 10,5 % територије Републике Србије, односно проширење мреже заштићених подручја;
- унапређење система управљања заштићеним подручјима од националног и међународног значаја (укључујући информациони систем, надзор над економским активностима и туризмом, имплементацију планова управљања на период од 10 година, усаглашавање компетенција, итд.);
- успостављање мера митигације утицаја енергетских постројења на природу;
- успостављање хармонизације обима развоја туризма ради заштите и очувања природних вредности;
- успостављање информационог система о заштићеним и за заштиту предвиђених културних добара у сарадњи са надлежним заводима за заштиту споменика културе у процесу планирања и пројектовања.

Заштита биодиверзитета, геодиверзитета и шума постиже се нарочито применом следећих мера:

- развој еколошке мреже у складу са међународним стандардима и унапређење система управљања еколошком мрежом (Емералд мрежа, НАТУРА 2000, коридори, трансгранична подручја у оквиру Зеленог појаса ЕУ у Србији, трансгранични резервати биосфере, и др.);
- унапређење управљања појединачним стаништима, врстама и коридорима миграторних врста од међународног значаја на територији Србије;
- успостављање управљања популацијама строго заштићених врста / великих звери - вука, медведа и риса / ловне дивљачи;
- спровођење ефективних мера контроле генетички модификованих организама (ГМО) у складу са праксом ЕУ;
- унапређење метода за одрживо коришћење генофонда и формирање банке за очување генетичког материјала, уз повећање подршке очувању генетичких ресурса, те повећање броја субјеката и подручја укључених у послове очувања;
- унапређење мониторинга компоненти биодиверзитета и шума;
- унапређивање стања шума: превођењем изданаčkih шума у високе, мелиорацијом деградираних шума и изданаčkih шума лошег квалитета, подржавањем природног обнављања и заштите шума;
- унапређење одрживог газдовања шумама и заштићеним природним добрима;
- повећање површина под шумом на 41 % територије Републике Србије;
- очување, унапређење и проширење постојећих шума (повећање површина под шумама и унапређење структуре шума);
- побољшање заштите посебних заштићених зона за птице;

Заштита предела постиже се применом следећих мера:

- уклањање и замена оштећене и суве вегетације у оквиру зеленог појаса истим примерцима врсте, у складу са пројектом озелењавања;
- обезбеђење да интервенције у простору буду такве да што мање нарушавају природне и амбијенталне карактеристике простора;
- уклапање грађевинских и инфраструктурних објеката у предео и инфраструктурно праћење конфигурације терена.

Заштита природних ресурса обезбеђује се и:

- подстицањем рационалног коришћења природних ресурса смањењем потрошње ресурса и производње отпада, и повећањем енергетске ефикасности и искоришћења отпада.

3.6.6. Мере унапређења планирања, уређења и заштите простора

Мере које су дефинисане наглашавају потребу ближе разраде најзначајнијих чинилаца за планирање, заштиту, уређење и коришћење простора у смислу остваривања предуслова одрживог развоја. То се остварује израдом планова, пројеката, студија и друге документације, као и јавних политика, из области заштите животне средине.

Имајући у виду постојеће стање животне средине и посебне циљеве Зелене агенде могу се дефинисати следеће мере:

- израда Студије просторне диференцијације животне средине са идентификацијом конфликтних подручја, зонама негативних утицаја и деградационих пунктова;
- развој Националне стратегије управљања контаминираним локацијама са Акционим планом;
- интегрално планирање на принципима спречавања конфликта у простору и рационалног коришћења природних ресурса уважавајући капацитет простора и животне средине;
- санација и ремедијација контаминираних и деградираних индустријских и рударско-енергетских локалитета;
- санација и рекултивација постојећих одлагалишта комуналног отпада, депонија пепела и шљаке;
- заштита и спречавање промена намене пољопривредног земљишта високе бонитетне класе;
- контрола спровођења планова за подручја заштићених природних добара, еколошки значајних подручја и еколошких коридора;
- дефинисање заштитних зона, зона утицаја и заштитних растојања око објеката и активности које емитују значајна загађења или представљају ризик за животну средину и здравље људи.

3.6.7. Мере унапређења система управљања отпадом и ресурсима

Мере унапређења система управљања отпадом и ресурсима, тј. циркуларне економије, једне су од најзначајнијих смерница за остваривање синергијских и мултипликованих позитивних утицаја на стање и квалитет животне средине и остваривање циљева Зелене агенде.

Унапређење система управљања отпадом обезбеђује се применом следећих мера:

- Проширење обухвата сакупљања комуналног отпада на 100 %.
- Унапређење система за одвојено сакупљање, рециклажу и поновно искоришћење комуналног отпада.

- Успостављање одвојеног сакупљања биоразградивог отпада ради смањења његовог одлагања на депоније.
- Успостављање нових регионалних центара са санитарним депонијама.
- Увођење економских инструмената за подстицај промена у сектору управљања комуналним отпадом.
- Затварање и санација постојећих несанитарних депонија комуналног отпада.
- Успостављање мреже сакупљања опасног отпада из домаћинства.
- Изградња капацитета за складиштење, третман и одлагање опасног отпада.
- Санација и ремедијација контаминираних локација.
- Успостављање колективних оператера за посебне токове отпада по принципу продужене одговорности произвођача на целокупан животни циклус производа.
- Унапређење мреже сакупљања посебних токова отпада.
- Изградња капацитета за третман и одлагање посебних токова отпада.
- Унапређење капацитета институционалног оквира у области управљања отпадом.

Успостављање концепта циркуларне економије обезбеђује се применом следећих мера:

- Интегрисање циркуларне економије и ресурсне ефикасности у све јавне политике.
- Подстицање истраживачких и иновативних активности и међусекторске сарадње на развоју и примени решења циркуларности и ресурсне ефикасности.
- Унапређење капацитета за примену и афирмација примене принципа и модела циркуларне економије и ефикасности ресурса на свим нивоима и у свим областима у јавном сектору.
- Подршка привреди за усвајање и примену стандарда и модела циркуларне економије, циркуларног пословања, циркуларне производње и ресурсне ефикасности.
- Смањење настајања отпада од пластичних производа за једнократну употребу.
- Подршка грађевинском сектору у развоју система управљања отпадом од грађења и рушења.
- Подршка за унапређење система управљања храном, вишковима хране и отпадом од хране.
- Подршка примени зелених јавних набавки и добровољних инструмената из области заштите животне средине.
- Унапређење капацитета свих заинтересованих страна и субјеката за примену концепта циркуларне економије.
- Развој цивилне инфраструктуре и културе циркуларне и одрживе потрошње.
- Употреба дигиталних алата у процесима и обрасцима производње и потрошње.

3.6.8. Мере заштите и унапређење здравља становништва

Заштита и унапређење здравља обезбеђује се применом следећих мера:

Иако већина мера заштите дефинисаних у поглављу 3.6 директно или индиректно позитивно утиче на заштиту и унапређење здравља и опште безбедности становништва, потребно је посебну пажњу посветити реализацији и следећих основних мера:

- Примена начела предострожности планирањем и доследним спровођењем регулаторним оквиром прописаних мера за смањење могућег утицаја на здравље становништва.
- Свеобухватни и континуирани мониторинг параметара чинилаца животне средине на здравље.

- Успостављање система процене ризика по здравље становништва и узрочно-последичних веза морталитета и морбидитета са најзначајнијим чиниоцима животне средине.
- Смањење негативних ризика и штетних утицаја по јавно здравље и општу безбедност становништва услед излагања угрожавању, загађењу, девастацији и контаминацији животне средине.

3.6.9. Мере заштите социо-економски аспект

Позитиван ниво социо-економских користи од спровођења Зелене агенде, а како би реализације Зелене агенде и зелене транзиције биле социјално праведне и инклузивне, могуће је обезбедити применом следећих основних мера:

- Очување еколошких вредности и опште корисних социо-економских функција екосистема, природних добара, биодиверзитета и геодиверзитета.
- Стварање услова и јачање капацитета свих осетљивих, рањивих друштвених група за активно и равноправно учешће у спровођењу Зелене агенде и зелене транзиције, и праведном уживању реалних користи од Зелене агенде и зелене транзиције.
- Постизање високог нивоа интегрисаности питања родне равноправности, социјалне правде и укључености, достојанственог рада, једнаких могућности, смањења неједнакости у свим јавним политикама од значаја за заштиту животне средине.
- Стварање подстицајног окружења за развој зелене инклузивне економије.
- Подстицање смањења енергетског сиромаштва, и повећања енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије код становништва.
- Афирмација Зелене агенде као сета инструмената за достизање одрживих локалних заједница и борбу против сиромаштва и депопулације руралних средина.

3.6.10. Мере за побољшање институционалног развоја

У циљу унапређења институционалног оквира за достизање таквог институционалног развоја који би био од користи по друштво, а у складу са захтевима Зелене агенде, потребно је предузети одређене основне мере, попут:

- Системског побољшања јавне управе на свим нивоима и међусекторског управљања за ефективно и ефикасно спровођење Зелене агенде и зелене транзиције, и искоришћење Економско-инвестиционог плана ЕУ за Западни Балкан.
- Повећања административних капацитета јавног сектора за спровођење Зелене агенде за праћење, унапређење и извршење усклађивања са обавезама у области заштите животне средине и обезбеђивање примене Архуске конвенције.
- Унапређења правног оквира за заштиту животне средине у складу са захтевима Зелене агенде и зелене транзиције.
- Економских реформи у складу са захтевима Зелене агенде и зелене транзиције и реформи јавних финансија ради остваривања максималне добити по друштво од спровођења Зелене агенде и зелене транзиције.
- Унапређења „зеленог“ и „одрживог“ образовања на свим нивоима.
- Подизања нивоа информисаности, свести и капацитета свих заинтересованих страна у друштву за учешће у спровођењу Зелене агенде и зелене транзиције.

3.6.11. Мере заштите у случају катастрофа и ванредних ситуација

У светлу савремених изазова у вези са заштитом животне средине услед великих загађења основних медијума животне средине и угрожавања биодиверзитета, као и под утицајем

климатских промена и измењених климатских услова, катастрофе и ванредне ситуације постају скоро свакодневница.

Заштита од земљотреса обезбеђује се:

- прорачуном на отпорност за земљотрес јачине најмање 7° MCS за све објекте;
- поштовањем норматива за високоградњу, поштовањем прописане минималне ширине саобраћајних коридора, како би се обезбедили слободни пролази у случају урушавања.

Заштита од поплава обезбеђује се:

- израдом карата процене угрожености од поплава на територији Републике;
- изградњом насипа на угроженим деоницама;
- поштовањем основне намене и одржавање свих канала, који имају најважнију улогу у евакуацији атмосферских вода из насеља;
- поштовањем важећих прописа приликом пројектовања и изградње хидротехничких објеката (карактеристике канала, пропуста и сл.).

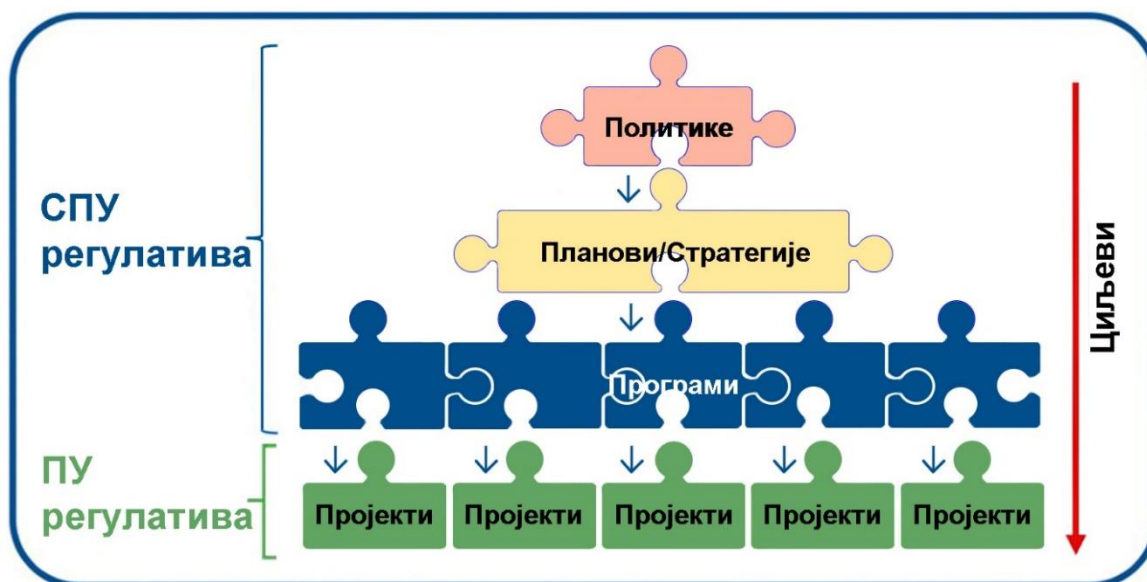
Заштита од пожара обезбеђује се:

- поштовањем прописа при пројектовању и изградњи објеката (удаљеност између објеката, услови складиштења лако запаљивих течности, гасова и експлозивних материја);
- изградњом саобраћајница према датим правилима (неопходне минималне ширине, минимални радијуси кривина итд.);
- обезбеђивањем одговарајућег капацитета водоводне мреже за ефикасно гашење пожара;
- обезбеђивањем услова за рад ватрогасне службе.

4. СМЕРНИЦЕ ЗА ПРОЦЕНУ УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Према члану 16. Закона о СПУ извештај о стратешкој процени садржи разрађене смернице за планове или програме на нижим хијерархијским нивоима које обухватају дефинисање потребе за израдом стратешких процена и процена утицаја пројеката на животну средину, одређују аспекте заштите животне средине и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину планова и програма нижег хијерархијског нивоа.

За планове и програме из става 1. Члана 5. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину којим је предвиђено коришћење мањих површина на локалном нивоу или у случају мањих измена планова и програма које не захтевају прописани поступак усвајања, као и за планове и програме који нису наведени у ставу 1. овог члана, одлуку о стратешкој процени доноси орган надлежан за припрему плана и програма ако, према критеријумима прописаним овим законом, утврди да постоји могућност значајних утицаја на животну средину, што се утврђује према критеријумима датим у Прилогу 1. Закона (став 2. истог члана).

Слика 4.1: Однос између Стратешке процене утицаја на животну средину (СПУ) и Процене утицаја на животну средину (ПУ)

Слика 4.1. приказује хијерархијски однос између различитих нивоа процене утицаја на животну средину, при чему виши нивои процене дају смернице наредним нижим нивоима. Иако је ово очигледно поједностављење стварности, вертикални однос између фаза процене је важан у СПУ. СПУ пружа многе предности и осигурава да се шири спектар алтернативних опција испита у раној фази процеса доношења одлука, и на тај начин превазилази неке од недостатака ПУ која се врши на нивоу пројекта.

Слика 4.1. такође сумира законске захтеве за процену у различитим фазама процеса. СПУ помаже у припреми ПУ, али не отклања потребу за спровођење процеса ПУ.

Уколико се за разраду неког од приоритета из Акционог плана Стратегије, укаже потреба за реализацијом конкретних пројеката, његову израду мора пратити процедура процене утицаја на животну средину у складу са Законом о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09).

Инвеститори/носиоци пројекта за појединачне објекте су у обавези да се, у складу са Законом о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр.135/04, 36/09 и 72/09– 43/11 – Уставни суд), Законом о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09) и Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 69/2005), обратe надлежном органу за послове заштите животне средине са Захтевом за одлучивање о потреби израде студије о процени утицаја на животну за све објекте који се налазе на листама I или II Уредбе о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројекта за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 114/08).

5. ПРОГРАМ МОНИТОРИНГА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ТОКОМ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ

Успостављање ефикасног мониторинга је предуслов за постизање циљева у области заштите природе и животне средине, у вези са циљевима СПУ, и представља један од основних приоритета имплементације Стратегије. Према члану 70 Закону о заштити животне средине, („Сл. гласник РС” бр. 135/04, 36/09, 72/09, 43/11-одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18), мониторинг се врши систематским праћењем вредности индикатора, односно праћењем негативних утицаја на животну средину, стања животне средине, мера и активности које се предузимају у циљу смањења негативних утицаја и подизања нивоа квалитета животне средине. Влада доноси програм праћења стања животне средине на основу посебних закона за период од две године за територију Републике Србије, а локална самоуправа доноси програм за праћење животне средине на својој територији.

Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину прописана је обавеза дефинисања програма мониторинга животне средине у току реализације предметне Стратегије за који се спроводи СПУ. Законом је прописан и садржај програма мониторинга, који посебно садржи:

1. опис програмских циљева;
2. индикатори за праћење животне средине;
3. права и обавезе надлежних органа и др.
4. поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја;
5. друге елементе у зависности од врсте обима стратегије.

5.1. Опис циљева Програма мониторинга

Успостављање програма мониторинга има за сврху да обезбеди, поред осталог, правовремено реаговање и упозорење на могуће негативне појаве у процесу имплементације Стратегије. Задатак програма мониторинга животне средине је прикупљање и трансфер информација до корисника, а све у циљу увида у стање квалитета појединих елемената животне средине. Програмом праћења стања животне средине се остварује увид у стање елемената животне средине и утврђује потреба за предузимање мера заштите у зависности од степена угрожености и врсте и динамике промена у простору и животној средини. Континуирано праћење стања квалитета животне средине и активности, се спроводи у овом случају на националном нивоу. Резултати мониторинга животне средине служе за дефинисање препорука и мера које треба спровести у циљу побољшања стања животне средине.

У складу са регулативом, врши се редовно узорковање, читавање и лабораторијска анализа узорака у одређеном временском интервалу. Затим се, на основу дефинисаних граничних вредности, утврђује утицај на испитиване чиниоце животне средине и, по потреби, дефинишу мере за смањење уочених негативних утицаја.

Мониторинг животне средине током имплементације Стратегије обухвата: квалитет ваздуха, вода, земљишта, буке, емисија, биодиверзитет и одрживо коришћење природних ресурса. Сагласно наведеним циљевима кључне области мониторинга су области СПУ груписане по рецепторима животне средине.

5.2. Индикатори за праћење животне средине

Мониторинг се врши систематским мерењем, испитивањем и оцењивањем индикатора стања и загађења животне средине које обухвата праћење природних фактора, односно промена стања и карактеристика животне средине, укључујући и прекогранични мониторинг, и то: ваздуха, воде, земљишта, шума, биодиверзитета, флоре и фауне, елемената климе, озонског омотача, јонизујућег и нејонизујућег зрачења, буке, отпада, рану најаву удеса са праћењем и проценом развоја загађења животне средине, као и преузетих обавеза из међународних уговора.

У табели 5.1. приказани су индикатори који пружају информације или описују промене стања и карактеристике животне средине. За сваки индикатор дата је надлежност (извор и доступност података) и периодичност сакупљања података.

Табела 5.1: Индикатори животне средине

Област СПУ	Индикатори	Надлежност	Периодичност
ВАЗДУХ И КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ	Учесталост прекорачења дневних вредности CO ₂ , NO ₂ , PM ₁₀ и O ₃ које прекорачују границу (број дана у току године са прекорачењем дневне граничне вредности)	Национална и локалне мреже за мониторинг квалитета ваздуха Рок достављања: до 15. фебруара текуће године за претходну годину	Учесталост прикупљања података - у складу са законским обавезама и коришћеним методама за мониторинг (од 1 сат до годишњег извештавања)
	Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач (тона ODP)	Министарство заштите животне средине	Годишње
	Годишња температура ваздуха у односу на климатолошку нормалу 1961-1990.	Републички хидрометеоролошки завод	Годишње
	Емисија закисељавајућих гасова (NO _x , NH ₃ и SO ₂) (kt/год.)	Републички хидрометеоролошки завод Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Емисија гасова са ефектом стаклене баште (CO ₂ , N ₂ O, CH ₄ , SF ₆ , HFC, PFC) (Gg CO ₂ eq/год. и Gg/год.)	Агенција за заштиту животне средине Републички хидрометеоролошки завод	Годишње
ВОДЕ	Биолошка потрошња кисеоника у површинским водама (БПК5) (mg O ₂ /l)	Агенција за заштиту животне средине	Квартални извештаји и годишњи извештај најкасније до 1. марта текуће године за претходну годину
	Нутријенти у површинским и подземним водама	Агенције за заштиту животне средине - Подаци о квалитету вода према годишњем програму	Квартални извештаји и годишњи извештај најкасније до 1. марта текуће године за претходну годину
	Индекс сапробности	Агенција за заштиту животне средине	Квартални извештаји и годишњи извештај најкасније до 1. марта текуће године за претходну годину
	Индекс квалитета воде у Србији (SWQI)	Агенције за заштиту животне средине - Подаци о квалитету вода према годишњем програму	Квартални извештаји и годишњи извештај најкасније до 1. марта текуће године за претходну годину
	Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и	Годишње

Област СПУ	Индикатори	Надлежност	Периодичност
	водна тела (kg/год.)	водопривреде - Републичка дирекција за воде (водни информациони систем); Агенција за заштиту животне средине (регистар извора загађења).	
	Загађене (непречишћене) отпадне воде (%)	Републички завод за статистику Србије (Статистички годишњак); Агенција за заштиту животне средине; Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде - Републичка дирекција за воде.	Годишње
	Постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације (%)	Републички завод за статистику Агенција за заштиту животне средине Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде - Републичка дирекција за воде Јавна комунална предузећа	Годишње
	Становништво прикључено на јавни водовод (%)	Републички завод за статистику Србије (Статистички годишњак); Агенција за заштиту животне средине; Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде Републичка дирекција за воде Јавна комунална предузећа	Годишње
	Становништво прикључено на јавну канализацију (%)	Републички завод за статистику Србије (Статистички годишњак); Агенција за заштиту животне средине; Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде - Републичка дирекција за воде; Јавна комунална предузећа	Годишње
ЗЕМЉИШТЕ	Промена начина коришћења земљишта (%)	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде - Управа за шуме Агенција за заштиту животне средине Републички завод за статистику	Периодичност сакупљања података на петогодишњем нивоу
	Садржај органског угљеника у земљишту	Институт за земљиште Београд; Институт за ратарство и повртарство Нови Сад;	Периодичност сакупљања података: Континуално

Област СПУ	Индикатори	Надлежност	Периодичност
		Пољопривредни факултет Београд; Пољопривредни факултет Нови Сад; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; Покрајински секретаријат за пољопривреду, шумарство и водопривреду; Агенција за заштиту животне средине.	
	Управљање контаминираним локалитетима (број локалитета изражен нумерички, удео изражен у %, трошкови санације и ремедијације изражени у РСД)	Министарство животне средине и Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Ерозија земљишта (ha)	Шумарски факултет; Географски факултет; Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде; Министарство животне средине; и Агенција за заштиту животне средине	Периодичност сакупљања података на десетогодишњем нивоу
ПРИРОДНА И НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА И ПРЕДЕЛИ	Заштићена подручја – промена броја и површине заштићених подручја кроз године (% , ha)	Завод за заштиту природе Србије; Покрајински завод за заштиту природе Војводине	Годишње
	Диверзитет врста – тренд промене бројности популација врста	Завод за заштиту природе Србије; Покрајински завод за заштиту природе; Агенција за заштиту животне средине; Невладине организације.	Годишње
	Шуме: мртво дрво – количина (запремина) усправног и полеглог мрвог дрвета у шумама које представља важна станишта за велики број врста	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде - Управа за шуме, Институт за шумарство	Једном у 5 година
	Број и значај непокретног културног наслеђа који може бити под утицајем стратешких решења	Завод за заштиту културе	Годишње
	Број и значај вредних предела са признатим националним или међународним статусом заштићених подручја	Завод за заштиту природе Србије	Годишње
	Површина састојне и типови шума	Агенција за заштиту животне средине	Годишње

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Област СПУ	Индикатори	Надлежност	Периодичност
ПРИРОДНИ РЕСУРСИ	Потрошња финалне енергије	Министарство енергетике и рударства	Годишње
	Повећање удела ОИЕ у енергетском билансу (%)	Министарство енергетике и рударства	Годишње
	Број обновљеног постојећег фонда зграда	Министарство енергетике и рударства	Годишње
	Повећана енергетска ефикасност стамбених објеката (%)	Министарство енергетике и рударства	Годишње
ПЛАНИРАЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА	Планска документа усвојена на републичком нивоу	Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије	Годишње
	Број ЈЛС које су донеле нове планове (просторне и урбанистичке) и документе јавних политика	Јединице локалне самоуправе	Годишње
	Промена начина коришћења земљишта (%)	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде - Управа за шуме Агенција за заштиту животне средине Републички завод за статистику	Периодичност сакупљања података на петогодишњем нивоу
УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ И РЕСУРСИМА	Укупна количина произведеног отпада	Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Производња отпада (комунални, индустријски, опасан)	Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Количина произведене амбалаже и амбалажног отпада	Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Количина издвојеног прикупљеног, поновно искоришћеног и одложеног отпада	Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Депоније отпада	Агенција за заштиту животне средине	Континуално
	Прекогранични промет отпада	Министарство животне средине, и Управа царина	Годишње
СОЦИЈАЛНИ АСПЕКТ	Здравствени индикатори животне средине	Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“	Годишње
	Изложеност становништва повећаном загађењу ваздуха	Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“	Континуално
	Квалитет воде за пиће	Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, Агенција за заштиту животне средине	Годишње

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
Стратегије заштите животне средине – Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године

Област СПУ	Индикатори	Надлежност	Периодичност
	Проценат становника прикључен на јавни водовод	Републички завод за статистику	Годишње
	Проценат домаћинства прикључених на канализациону мрежу	Републички завод за статистику	Годишње
	Угроженост земљишта у урбаним зонама	Локалне самоуправе, Министарство заштите животне средине, Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Укупни индикатор буке	Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Извори нејонизујућег зрачења од посебног интереса	Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Ниво изложености, рањивости и отпорности становништва на катастрофе, елементарне непогоде и техничко-технолошке несреће	Сектор за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова	Континуално
	Ниво енергетског сиромаштва	Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије	Годишње
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ	Успешност спровођења законске регулативе	Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Годишње
	Усклађеност прописа о животној средини и од утицаја на животну средину са европским стандардима	Министарство заштите животне средине	Квартално
	Индикатори спровођења Архуске конвенције	Јавни и цивилни сектори	Годишње
	Трошкови за заштиту животне средине	Министарство финансија, Републички завод за статистику	Годишње
	Рачун накнада у области животне средине	Републички завод за статистику	Годишње
ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	Учешће рециклаже у бруто домаћем производу	Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Потрошња ресурса	Републички завод за статистику	Годишње
	Рачун за Сектор еколошких добара и услуга	Републички завод за статистику	Годишње
	Укупни енергетски интензитет	Агенција за заштиту животне средине, Министарство рударства и енергетике	Годишње
	Примена добровољних инструмената у области заштите животне средине	Агенција за заштиту животне средине	Годишње
	Чистија производња	Министарство заштите животне средине	Годишње

Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха

Сврха испитивања и праћења квалитета ваздуха је контрола и утврђивање степена загађености ваздуха и утврђивање тренда загађења, како би се благовремено деловало у правцу смањења штетних материја на ниво који неће значајно утицати на квалитет животне средине. Правни основ за праћење квалитета ваздуха је Закон о заштити животне средине (Сл. гласник РС, бр. 135/04, 36/09 и 72/09 - 43/11 - Уставни суд, 14/16, 76/18, бр. 95/18), Закон о министарствима („Сл. гласник РС“, бр. 128/20, 116/22 и 92/23), Закон о заштити ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 10/13 и 26/21).

Стандарди и методе мониторинга ваздуха прописани су Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 11/10, 75/10 и 63/13) донетом на основу Закона о заштити ваздуха. Предмет систематског мерења су одређене неорганске материје, седиментне материје у ваздуху, тешки метали у суспендованим честицама, органске материје, карциногени. Уредбом се прописује и материја којом се дефинише квалитет амбијенталног ваздуха, упозорења и епизодна загађења, локације и брзина узорковања и граничне вредности наведених загађујућих материја. На основу истог закона, Влада утврђује двогодишње програме мониторинга ваздуха према којима се врше систематска мерења квалитета ваздуха на мрежи државних и локалних станица.

Те програме реализоваће Агенција за заштиту животне средине и локална надлежна јавна установа за здравствену заштиту.

Мониторинг систем за контролу квалитета воде

Основни документ за праћење квалитета вода је Годишњи програм праћења стања вода, на основу чл. 108. и 109. Закона о водама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18), утврђује се владином уредбом на почетку календарске године за ту годину. Програм реализују Републички хидрометеоролошки завод Србије и Агенција за заштиту животне средине Србије. Мониторинг обухвата:

- за површинске воде - запремину, водостаје и потицаје до нивоа од значаја за еколошки и хемијски статус и еколошки потенцијал, као и параметре еколошког и хемијског стања и еколошког потенцијала;
- за подземне воде – нивои и контрола хемијског и квантитативног статуса.

Кроз имплементацију Програма мониторинга потребно је прецизирати обавезу проширења мреже осматрачких локација и одговорност за додатно праћење стања вода. Мониторинг водних објеката који се користе за јавно водоснабдевање спроводе територијално надлежни заводи за здравствену заштиту (на нивоу јединица локалне самоуправе, где је то применљиво), а обим и врста праћења прилагођени су степену реализације планских решења на подручју. обезбеђења општинских потреба за водоснабдевањем. За водна тела из којих се у просеку може захватити више од 100 m³ /дан, а која су планом водоснабдевања, предвиђена за воду за пиће и воду за санитарно-хигијенске сврхе, предвиђено је континуирано мерење количине воде и испитивање његовог квалитета. Мерење и испитивање врши Републичка организација надлежна за хидрометеоролошке послове, по годишњем програму Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (на основу члана 78. Закона о водама). На основу члана 74. Закона о водама јавно предузеће или друго правно лице које обавља делатност водоснабдевања дужно је да постави уређаје и обезбеди стално и систематско евидентирање

количине воде и испитивање квалитета воде на водозахвату, мере за обезбеђење здравствене исправности воде за пиће и одржавање хигијене у објекту и предузимање мера за обезбеђење техничког функционисања уређаја.

Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта

Основе за праћење земљишта налазе се у Закону о заштити земљишта („Сл. гласник РС“, бр. 112/15), Закону о пољопривредном земљишту („Сл. гласник РС“, бр. 62/06, 65/08), 41/09, 112/15, 80/17, 95/18), Закона о шумама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 89/15, 95/18). Испитивање могу вршити лица са знањем и техничком стручношћу, као и правна лица (предузећа и сл.), овлашћена од надлежног министарства. Министар прописује и дозвољене количине опасних материја и начин испитивања. Заштита пољопривредног земљишта и праћење стања, обавезни су елемент пољопривредних планова, чији су садржај, начин израде и доношења регулисани члановима од 5. до 14. Закона о пољопривредном земљишту. Праћење стања земљишта у вези са процесима ерозије, а посебно спирањем и нагомилавањем материјала водом, важан је инструмент за успешну заштиту пољопривредног, шумског и другог земљишта, што је као изричита обавеза прописана Законом о пољопривредном земљишту и Закону о шумама и начелна обавеза у Закону о заштити животне средине. Заштита од штетног дејства ерозије и бујица дефинисана је и одредбама чл. 61. и 65. Закона о водама.

Мониторинг буке

Мониторинг буке се врши систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном појединих индикатора буке, у складу са Законом о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС“ бр. 36/09, 88/10 и 96/21) и следећим подзаконским актима:

- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Сл. гласник РС“, бр. 72/10),
- Правилник о методологији за одређивање акустичких зона („Сл. гласник РС“, бр. 72/10),
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке у животној средини („Сл. гласник РС“, бр. 139/22)
- Правилник о условима које мора да испуњава стручна организација за мерење буке у животној средини, потребној документацији, поступку овлашћивања, садржини решења о овлашћивању, као и о садржини, обиму и року важења извештаја о мерењу буке („Сл. гласник РС“, бр. 139/22).
- Правилник о садржини и методама израде стратешких карата буке и начину њиховог приказивања јавности („Сл. гласник РС“, бр. 80/2010).

Подаци о праћењу буке саставни су део јединственог информационог система у складу са законом којим се уређује заштита животне средине.

Мониторинг емисија

Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 25/15 и 109/21) прописана је обавеза праћења емисија/ефеката на њиховом извору, као саставни део добијања интегрисане дозволе. за објекте и делатности са потенцијалним негативним утицајима на животну средину и здравље људи, што је регулисано прописима Владе (Уредба о врстама активности и постројења за која се издаје интегрисана лиценца „Сл. гласник РС“, бр. 84/05). („Уредба о садржини програма мера прилагођавања рада

постојећег постројења или активности прописаним условима „Сл. гласник РС“, бр. 84/05), Уредба о критеријумима за одређивање најбољих доступних техника за примену стандарда квалитета, као и за одређивање граничних вредности емисија у интегрисаној дозволи („Сл. гласник РС“, бр. 84/05). Интегрисана дозвола коју издаје орган за заштиту животне средине (на нивоу Републике, аутономне покрајине или општине - у зависности од органа који је издао грађевинску дозволу) садржи и план мониторинга, који спроводи оператер (правно или физичко лице које управља или контролише објекте и сл).

Мониторинг природних вредности

Основни циљ је успостављање система праћења биодиверзитета, посебно природних станишта и популација дивљих врста флоре и фауне, претежно рањивих станишта и ретких угрожених врста, као и стања и промена праћења предела и објеката геонаслеђа. Све наведено је под непосредним надзором Завода за заштиту природе Србије и Покрајинског завода за заштиту природе Нови Сад, на основу средњорочних и годишњих програма заштите природних вредности. Као минимум општег мониторинга је праћење природних вредности једном годишње. Појединачне активности праћења се организују по потреби, у случају непредвиђених промена које могу имати значајне негативне ефекте. Мониторинг се врши у складу са одредбама Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10 и исправка 91/10, 14/16, 95/18 и 71/21) и подзаконским актима, који омогућавају његову имплементацију.

5.3. Права и обавезе надлежних органа

Права и обавеза надлежних органа, у погледу мониторинга животне средине, произилазе из Закона о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон и 95/2018 - др. закон). Члан 69. Закона дефинише Мониторинг као саставни део јединственог информационог система животне средине.

Мониторинг се врши систематским праћењем вредности индикатора, односно праћењем негативних утицаја на животну средину, стања животне средине, мера и активности које се предузимају у циљу смањења негативних утицаја и подизања нивоа квалитета животне средине.

Права и обавезе надлежних органа у складу са претходно наведеним Законом, а у циљу успешног спровођења Мониторинга, су следеће:

- Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности (утврђене законом) обезбеђују континуалну контролу и праћење стања животне, у складу са овим и посебним законима, а такође и финансијска средства за реализацију поменутих активности;
- Влада:
 - доноси програме мониторинга на основу посебних закона;
 - утврђује критеријуме за одређивање броја и распореда мерних места, мрежу мерних места, обим и учесталост мерења, класификацију појава које се прате, методологију рада и индикаторе загађења животне средине и њиховог праћења, рокове и начин достављања података, на основу посебних закона;

- Аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе доноси програм мониторинга на својој територији који мора бити у складу са донетим програмом Владе;
- Мониторинг може да обавља и овлашћена организација ако испуњава услове у погледу кадрова, опреме, простора, акредитације за мерење датог параметра и СРПС стандарда у области узорковања, мерења, анализа и поузданости података, у складу са законом;
- Државни органи, односно организације, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, овлашћене организације и загађивачи дужни су да податке из мониторинга достављају Агенцији за заштиту животне средине на прописан начин.

Државни органи, органи аутономне покрајине, органи јединице локалне самоуправе и овлашћене и друге организације дужни су да редовно, благовремено, потпуно и објективно, обавештавају јавност о стању животне средине, односно о појавама које се прате у оквиру мониторинга нивоа загађујуће материје и емисије, као и мерама упозорења или развоју загађења која могу представљати опасност за живот и здравље људи, у складу са овим законом и другим прописима. Приступ информацијама о животној средини остварује се у складу са законом којим се уређује приступ информацијама од јавног значаја.

5.4. Поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја

Стратегија анализира ефекте предложених мера: финансијске и економске ефекте, ефекте на друштво и животну средину.

Поред бројних очекиваних позитивних ефеката на друштво и животну средину, што и јесте сврха Стратегије, као и изазова, који прате реализацију овако сложеног и захтевног кровног националног документа, и заштитарског и развојног карактера, постоје ризици и за појаву негативних ефеката на животну средину, односно на одређене медијуме, елементе и факторе животне средине. Ради се о очекиваним потенцијално негативним ефектима.

Тако, Стратегија указује да приликом изградње неопходне инфраструктуре може доћи до негативних утицаја на животну средину (утицај на пејзаж, утицај на природу, губитак површина локалног земљишта и смањење вредности некретнина услед недостатка удобности, као што је бука и непријатни мириси), негативних утицаја услед отварања локације за грађење (привремени ефекат) или повећања емисија CO₂ услед изградње и функционисања постројења; такође, може доћи до повећања емисије CO₂ и због транспорта отпада и муља до локација за одлагање или третман.

СПУ, такође, указује на постојање ризика и вероватноће настанка очекиваних негативних утицаја на животну средину услед реализације одређених мера предвиђених у Стратегији, као што су мере подстицања изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије, и подршке инвестицијама у производњу енергије из обновљивих извора.

Очекивани негативни утицаји захтевају проактивни одговор у виду дефинисања мера за њихово смањење.

Због карактера предметне Стратегије, СПУ не предвиђа вероватноћу појаве неочекиваних негативних утицаја на животну средину услед њеног спровођења. У случају појаве неочекиваних негативних утицаја, који би могли резултирати у већим последицама по животну средину, неопходно је неодложно поступати у складу са важећом законском регулативом. Ефекти

неочекиваних негативних утицаја се спречавају, минимизирају и отклањају превентивним мерама, мерама приправности, техничким мерама заштите, мерама отклањања насталих узрока, санационим мерама, итд. У процесу управљања ризицима, поступање одговорних органа, служби и субјеката по методологији израде и садржаја процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања је обавеза. С тим у вези, континуиран мониторинг животне средине и ризика се подразумева.

Орган јавне власти је дужан да без одлагања обавести јавност путем средстава јавног информисања или на други одговарајући начин о постојању опасности по живот и здравље људи, животну средину или материјална добра, без обзира да ли је опасност проузрокована људском активношћу или је последица природних појава.

6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

6.1. Методологија за спровођење стратешке процене утицаја

Стратешка процена у пракси најчешће користи експертске методе као што су: контролне листе и упитници, матрице, квалитативне и семиквалитативна анализа, просторна анализа, SWOT анализа, Delphi метода, процена носивости животне средине, анализа процена узрока, ризика и последица итд.

Као резултати сваке коришћене методе креирају се графикони и/или матрице које испитују промене које би могле да буду изазване имплементацијом планова/програма и одабраних варијанти. Графикони и/или матрице се креирају успостављањем односа између циљева Стратегије и циљева СПУ.

При изради предметне СПУ примењена је методологија за вредновање циљева СПУ дефинисана Пројектним задатком наручиоца, која представља квалитативну методу. Спровођење самог процеса СПУ вршено је у четири фазе:

Фаза 1. Дефинисање области животне средине, општих и специфичних циљева СПУ и индикатора мониторинга, који се односе на предметну Стратегију.

Фаза 2. Прва процена потенцијалних утицаја општих и посебних циљева дефинисаних Стратегијом у односу на циљеве СПУ који су релевантни за предметну Стратегију. Процес се одвија кроз низ питања на основу тога да ли су и у којој мери постигнути одговарајући циљеви заштите животне средине.

Фаза 3. Процена (идентификација и евалуација) значајних утицаја посебних циљева Стратегије у односу на релевантне циљеве заштите животне средине.

Фаза 4. Након свеукупне процене утицаја Стратегије, они се доводе у корелацију са тренутном ситуацијом и најзначајнијим кумулативним/синергијским утицајима, процењују се и евидентирају њихов обим и карактер и предлажу мере за свих дефинисаних девет области СПУ.

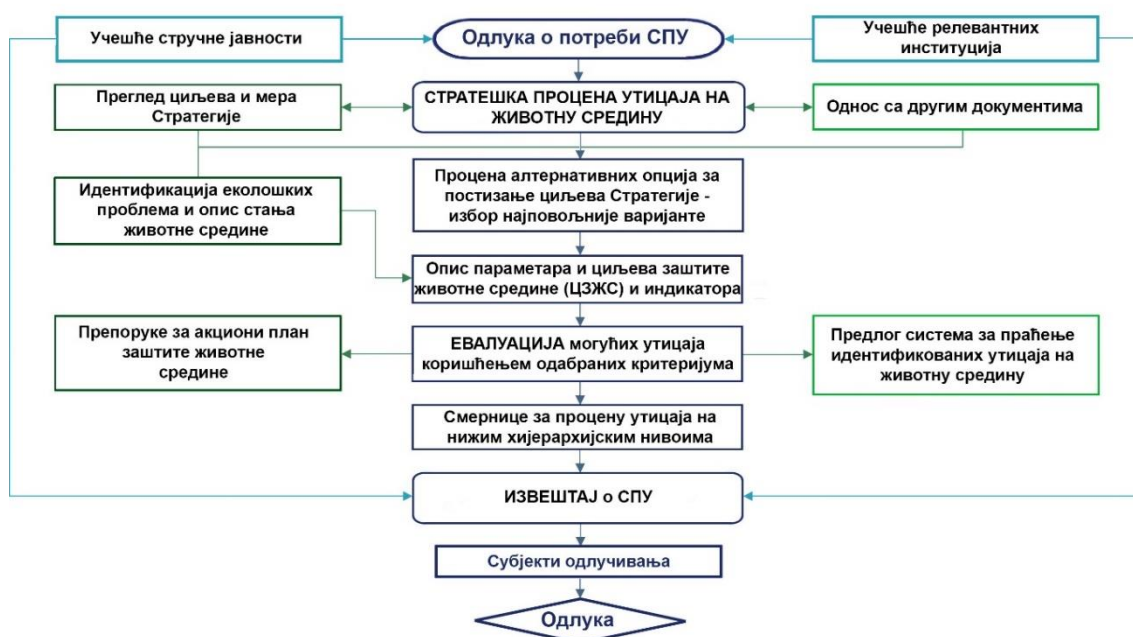
Учешће заинтересоване јавности и релевантних институција за спровођење Стратегије неизоставни је део процедуралног процеса СПУ и дефинисан је Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину. Орган надлежан за припрему Стратегије, дужан је да Извештај о стратешкој процени утицаја достави Министарству заштите животне средине, заинтересованим органима и организацијама на мишљење. За достављање мишљења постоји утврђен рок од 30 дана, а уколико се мишљење не достави у овом року сматра се да нема примедби на достављени Извештај о стратешкој процени утицаја.

Пре упућивања Захтева за добијање сагласности на Извештај о СПУ, орган надлежан за припрему Стратегије је обавезан и да обезбеди учешће јавности у разматрању Извештаја о СПУ, обавести заинтересовану јавност о начину и роковима увида у садржину Извештаја и достављање мишљења, као и времену и месту одржавања јавне расправе.

Након достављања свих мишљења и коментара заинтересоване јавности, органа и организација, као и мишљења и коментара изнетих током јавне расправе надлежни орган за припрему Стратегије је дужан да изради извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности који садржи сва мишљења. Извештај се израђује у року од 30 дана од

дана завршетка јавне расправе и садржи образложење о свим прихваћеним или неприхваћеним мишљењима.

На слици 6.1. дат је графички приказ оквира за спровођење СПУ.

Слика 6.1: Процедурални и методолошки оквир за спровођење СПУ

6.2. Изазови (потешкоће) при процесу стратешке процене у изради Извештаја о СПУ

Изазови при спровођењу СПУ могу се поделити у три главне групе:

1. Доступност података за процену тренутног стања животне средине – који се заснива на постојећим доступним подацима које објављују релевантне државне институције у виду годишњих извештаја. За потребе ове СПУ коришћени су најновији доступни подаци о квалитету животне средине;
2. Постојање система индикатора за процену животне средине у процесу припреме Стратегије, - а који се у процесу СПУ може користити за процену утицаја са великом поузданошћу. Стратегије и стратешка документа Републике Србије која су у међувремену донети су били велика мера подршке, јер су предвидели мере и детаљну листу индикатора за мерење прогреса у овој области. Критеријуми за вредновање планских решења су дефинисани пројектним задатком.
3. Усклађеност са динамиком и приступом израде Стратегије – условљавала је динамику и приступ спровођењу СПУ. Материјали и подаци који су били на располагању обрађивачима СПУ од стране радног тима за израду Стратегије. Резултати су систематизовани на начин који је олакшао избор циљева и индикатора у иницијалној фази СПУ процеса, и процену утицаја у наредној фази СПУ процеса.

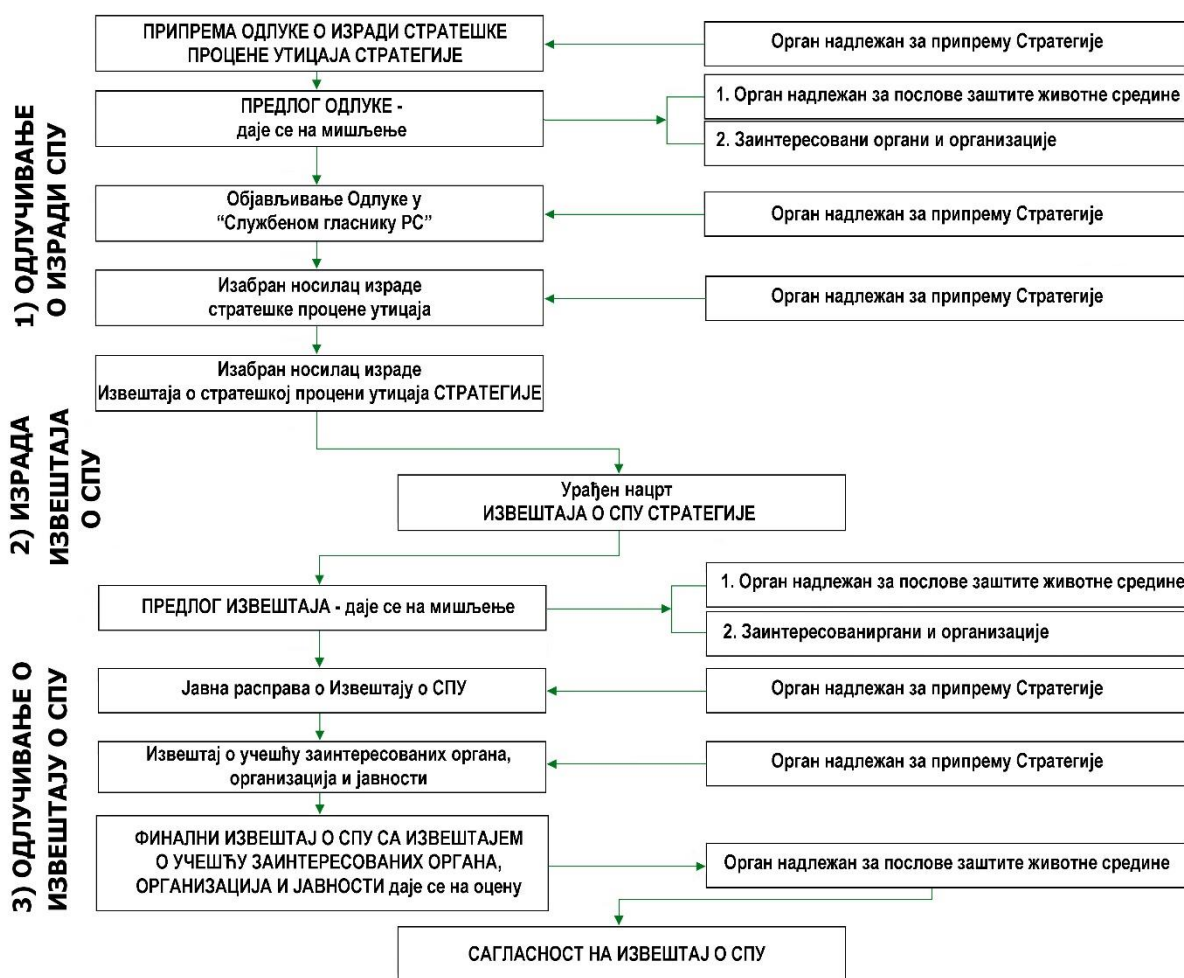
Потешкоћа у процени утицаја била је последица чињенице да за одређен број планираних активности у Акционом плану, нису познате тачне локације за појединачне инфраструктурне пројекте који ће се реализовати у складу са Стратегијом. Предложене мере представљају добру основу за имплементацију Стратегије.

7. НАЧИН ОДЛУЧИВАЊА

У складу са тачком 1) члана 81. Закона о заштити животне средине: “Јавност и заинтересована јавност има право, да у складу са законом, учествује у поступку доношења одлука о стратешкој процени утицаја Стратегије на животну средину”.

Према члану 18. Закона о СПУ, орган надлежан за припрему Стратегије доставља заинтересованим органима и организацијама на мишљење извештај о стратешкој процени. Заинтересовани органи и организације дужни су да доставе мишљење у року од 30 дана од дана пријема захтева за давање мишљења.

Према члану 19. Закона о СПУ, потребно је обезбедити учешће јавности у разматрању извештаја у оквиру излагања Стратегије на јавни увид и одржавања јавне расправе. Орган надлежан за припрему Стратегије обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину извештаја и достављање мишљења, као и времену и месту одржавања јавне расправе у складу са Законом.

Слика 7.1: Начин одлучивања о изради СПУ и Извештају о СПУ

Због могућих утицаја предложене Стратегије на животну средину, важно је адекватно и „транспарентно“ укључивање заинтересованих страна (инвеститора, надлежних државних органа, локалних управа, невладиних организација и становништва) у процес доношења одлука по питањима заштите животне средине и здравља људи.

Што се тиче начина на који су питања животне средине укључена у Стратегију, у Стратешкој процени је истакнуто да су израда Стратегије и Стратешке процене текли упоредо, чиме се створила могућност да се циљеви СПУ укључе у најранију фазу дефинисања планских концепција по посебним циљевима Стратегије чиме се остварује интегрални приступ у стратешком планирању и заштити животне средине.

Учешће надлежних органа и организација обезбеђује се писаним и електронским путем, као и путем презентација и консултација у свим фазама израде и разматрања СПУ.

Министарство заштите животне средине Републике Србије као орган за припрему Стратегије израђује Извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности који садржи сва мишљења о СПУ, као и мишљења изјављених у току јавног увида и јавне расправе. Извештај о СПУ доставља се заједно са извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи органу надлежном за заштиту животне средине (Министарство заштите животне средине Републике Србије) на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10). На основу ове оцено орган надлежан за заштиту животне средине (Министарство заштите животне средине Републике Србије) даје своју сагласност на извештај о СПУ у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање.

После прикупљања и обраде свих мишљења орган надлежан за припрему Стратегије доставља предлог стратешког документа заједно са извештајем о СПУ надлежном органу (Влади Републике Србије) на одлучивање.

8. ПРЕГЛЕД ЗАКЉУЧАКА И ПРЕПОРУКА ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Стратегија заштите животне средине Републике Србије, за коју је вршена Стратешка процена утицаја на животну средину, представља иницијални стратешки документ у области заштите животне средине, који обезбеђује висок ниво заштите животне средине и климатске одрживости и унапређује квалитет живота грађана.

У контексту визије, примена Стратегије обезбеђује смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште, повећање енергетске ефикасности, унапређење циркуларне економије и управљања отпадом, очување природних ресурса и биодиверзитета, као и подстицање одрживог коришћења природних ресурса у привреди и друштву у целини.

У складу са овом визијом, Република Србија ће примењивати бројне политике и мере, укључујући енергетску транзицију, повећање употребе обновљивих извора енергије, смањење коришћења опасних хемикалија, унапређење управљања водама, шумама и земљиштем, заштите природе и биодиверзитета, подршку еколошкој одрживој пољопривреди и рибарству, подстицање одрживе урбане мобилности, градњу зграда са високим енергетским стандардима и дигитализацију. Циљ је да се у наредним годинама постепено смањи негативан утицај људских активности на животну средину и да се унапреде услови за одрживи развој.

Извештај о СПУ је део документационе основе Стратегије. Урађен је у складу са одредбама Закона о заштити животне средине („Сл. гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 72/09, 43/11- одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18) и Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10) као и другом релевантном легислативом за област заштите животне средине.

Методолошки приступ СПУ у потпуности је усклађен са Пројектним задатком Наручиоца. У методолошком смислу, СПУ је спроведена кроз неколико основних методолошких корака:

- утврђивање постојећег стања животне средине,
- утврђивање могућих утицаја Стратегије на животну средину, укључујући варијантна решења, појединачна решења, и кумулативне и синергијске утицаје,
- утврђивање мера заштите и праћења стања животне средине.

Следећи наведене основне методичке кораке, у првој фази СПУ, а на основу карактеристика постојећег стања животне средине извршена је анализа постојећег стања животне средине у Републици Србији. У Стратешкој процени су разматрана питања, пре свега, загађења ваздуха, воде, земљишта и нивоа буке, као и заштићених природних добара и биодиверзитета.

Питања која су разматрана у Стратешкој процени дефинисана су и Одлуком Министарства заштите животне средине о изради стратешке процене утицаја на животну средину Стратегије заштите животне средине - Зелена Агенда за Републику Србију за период 2024 - 2033. године број 002072790 2024 14850 005 007 011 024 од 01.08.2024. године.

Током израде СПУ идентификовани су следећи проблеми, односно ограничења у области животне средине и њеног утицаја на друштвени и економски развој Србије:

- загађивање ваздуха из сектора индустрије, енергетике и саобраћаја;
- највећи загађивач ваздуха у Србији је енергетски сектор услед застарелости термоелектрана и великог учешћа угља у производњи електричне енергије; енергетски сектор је и највећи емитер GHG у Србији;

- лош квалитет ваздуха нарочито у већим градовима, процена је да приближно 2,5 милиона грађана живи у областима са загађеним ваздухом, тј. удише ваздух II и III категорије квалитета;
- кључни извор загађења површинских и подземних вода у Србији су високо загађене воде из насеља, индустрије и пољопривреде, односно непречишћене отпадне воде које се испуштају у реципијенте;
- недостатак постројења за пречишћавање отпадних вода у градовима и насељима;
- недовољно пречишћавање индустријских отпадних вода;
- постојање значајног броја еколошких црних тачака ("hot spots") и деградираних простора (непланска експлоатација природних ресурса, браунфилд локације, дивље и несанитарне депоније комуналног отпада, итд).

На основу постојећег стања квалитета животне средине за 10 (десет) области СПУ извршено је утврђивање циљева и одабрани су индикатора СПУ. Индикатори су усклађени са Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 37/11), индикаторима одрживог развоја који су дефинисани Националном стратегијом одрживог развоја и осталих расположивих секторских индикатора.

Након дефинисања критеријума за процену утицаја, приступило се фази процене могућих утицаја Стратегије на циљеве СПУ. Примењен је метод вишекритеријумске експертске евалуације решења, са циљем да се дају предвиђања о будућим трендовима у заштити животне средине који се очекују током реализације Стратегије.

Затим је извршена процена варијантних решења. Проценом је обухваћена само концептуално постављена дилема: да ли је за заштиту животне средине прихватљивија опција без имплементације Стратегије или опција са применом Стратегије.

За другу опцију у оквиру СПУ, вреднована су решења у истим тематским целинама, која су прописана кроз Нацрт Стратегије. У овом делу је закључено да је варијанта са пуном применом Стратегије повољнија, зато што се нереализовањем решења и мера из Акционог плана у било којем од стубова Стратегије може нанети штета осталим стубовима Стратегије и зато што ће се створити предуслови за друштвени и економски развој са позитивним ефектима у свим планским областима уз минимизирање или отклањање до сада уочених негативних тенденција.

У наставку је извршена идентификација карактеристика значајних утицаја имплементације Стратегије на опште СПУ, при чему је за 21 специфичан циљ СПУ извршена евалуација утицаја спровођења мера Стратегије, а затим и одређивање могућих збирних (кумулативних и синергијских) утицаја који могу настати у интеракцији са постојећим и/или планираним активностима/решењима.

Вредновање је вршено по основу следећих група критеријума:

- тип утицаја,
- просторни обим утицаја, и
- вероватноћа утицаја.

Резултати евалуације су приказани у форми матрице у којој су дати општи циљеви СПУ у односу на стубове Стратегије. У матрици (табела 3.7) дата је укупна (збирна) евалуација утицаја за све стубове и мере Стратегије у односу на опште циљеве СПУ. Резимирајући значајне утицаје решења (сва планска решења су конципирана у контексту заштите животне средине),

констатовано је да Стратегија производи стратешки значајне позитивне ефекте са становишта заштите животне средине.

Мере су груписане по категоријама (елементима) животне средине:

- Опште смернице
- Мере заштите квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене
- Мере заштите вода
- Мере заштите земљишта
- Мере заштите природних и непокретних културних добра и предела
- Мере унапређења планирања, уређења и заштите простора
- Мере унапређења система управљања отпадом и ресурсима
- Мере заштите и унапређење здравља становништва
- Мере заштите социо-економски аспект
- Мере за побољшање институционалног развоја
- Мере заштите у случају катастрофа и ванредних ситуација.

Као инструмент за праћење реализације планираних активности и стања животне средине дефинисан је Мониторинг током имплементације Стратегије и системи праћења стања животне средине за појединачне чиниоце животне средине. Праћење стварних утицаја имплементације Стратегије има за циљ да провери да ли њена имплементација постиже постављене циљеве и да идентификује евентуалне негативне утицаје имплементације.

У том контексту, по областима СПУ дати су индикатори који пружају информације или описују појаве у области животне средине. За 10 (десет) области СПУ изабрано је 58 (педесетосам) индикатора за праћење стања животне средине. За сваки индикатор дата је надлежност (извор и доступност података) и периодичност сакупљања података. Индикатори праћења стања у потпуности су усклађени са циљевима Стратешке процене.

Коначно, дате су смернице за процену утицаја на нижим хијерархијским нивоима и предложен је програм мониторинга животне средине током имплементације Стратегије.

СПУ је указала на трендове у животној средини, тј. позитивне утицаје који се могу очекивати као резултат реализације Стратегије, чиме је остварила своју улогу у доношењу одговарајућих одлука које се тичу заштите животне средине и друштвеног и економског развоја Републике Србије.

Делови Стратегије који се односе на мере које су потребне за реализацију предвиђених планских решења (институционалан и законски оквир, потребна средства, фазе развоја, приоритети, мониторинг, итд.) су прихватљиви. Процена приоритета и потребних улагања су реални.

Имајући у виду све наведено може се закључити да Стратегија заштите животне средине Републике Србије даје решења која имају веома позитиван утицај на животну средину. Због тога се на основу утицаја на животну средину Стратегија заштите животне средине – Зелена Агенда Републике Србије може сматрати у целости прихватљива.

9. ЛИТЕРАТУРА

1. Републички завод за статистику
2. Годишњи Извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији за 2022. године, Агенција за заштиту животне средине
3. Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину, Агенција за заштиту животне средине
4. Интегрални регистар хемикалија, Министарство заштите животне средине
5. Закон о хемикалијама („Сл. гласник РС“, бр. 36/2009-33, 88/2010-158, 92/2011-26, 93/2012-26, 25/2015-3);
6. Закон о заштити ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 36/2009-60, 10/2013-30, 26/2021-3 (др. закон));
7. Уредба о одређивању зона и агломерација („Сл. гласник РС“ бр. 58/11 и 98/12);
8. Закон о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09 и 72/09);
9. Закон о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09);
10. Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10);
11. Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 25/2015 и 109/2021);
12. Закон о заштити од буке („Сл. гласник РС“, бр. 96/21);
13. Закон о водама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 и др. закон);
14. Закон о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16 и 71/2021);
15. Закон о културним добрима („Сл. гласник РС“, бр. 71/94, 52/2 96/21011 - др. закони, 99/2011 - др. закон, 6/2020 - др. закон и 35/2021 - др. закон и 129/2021 - др. закон);
16. Закон о потврђивању Европске конвенције о пределу („Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 4/2011);
17. Правилник о критеријумима за идентификацију предела и начин процене њихових значајних и карактеристичних обележја („Сл. гласник РС“, бр. 119/2017)
18. Програм заштите ваздуха у Републици Србији 2022-2030. („Сл. гласник РС“, бр. 140/22);
19. Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. („Сл. гласник РС“, бр. 3/17);
20. Уредба о утврђивању Плана управљања водама на територији Републике Србије до 2027. („Сл. гласник РС, бр. 33/23);
21. Енергетски биланс за 2022.годину, Република Србија, Републички завод за статистику, ISSN 0354-3641, коначни подаци, Београд 2024.године,
22. Развој српске енергетике – опције енергетске транзиције и улога биомасе, академик Слободан Вукосавић, Универзитет у Београду – Електротехнички факултет, САНУ Академијски одбор за енергетику, Научни скуп потенцијал и ефекти коришћења биомасе у Републици Србији , 2. и 3. новембар 2022. године,
23. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENTSerbia 2023 Report, Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy, Brussels, 8.11.2023 SWD(2023) 695 final,
24. Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031.године („Сл. гласник РС“, бр. 12/2022);
25. Brussels, 6.10.2020 SWD(2020) 223 final COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Guidelines for the Implementation of the Green Agenda for the Western Balkans Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions An Economic and Investment Plan for the Western Balkans {COM(2020) 641 final}
26. Република Србија, Министарство заштите животне средине, Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2022. године.

27. Привредна комора Србије, Центар за животну средину, техничке прописе, квалитет и друштвену одговорност, „ЗЕЛЕНА АГЕНДА“ за Западни Балкан, децембар 2020.године,
28. Агенција за заштиту животне средине (2023). Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2022. годину.
29. Поповић, В., Лучић, А., & Ракоњац, Л. (2017). Стање шумских генетичких ресурса у Србији и преглед активности на њиховој конзервацији. Селекција и семенарство, 23(2), 1.
30. Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године, Службени гласник Републике Србије бр. 53/2021-32.
31. Републички завод за статистику (2024), Статистички календар Републике Србије.
32. Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године.
33. Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. година („Сл. гласник РС“, бр. 137/22).
34. Инвестиције у заштиту животне средине: Друштвени и фискални приоритет. Фискални савет, 2018.
35. <https://popispoljoprivrede.stat.gov.rs/sr-latn/>
36. <http://www.minpolj.gov.rs/download/ZK-2021-I-knjiga.pdf?script=lat>
37. <http://www.minpolj.gov.rs/download/Godisnji-izvestaj-o-sprovodjenju-IPARD-II-programa-za-2021.-godinu.pdf>
38. <http://www.minpolj.gov.rs/organska/>
39. <http://agrireg.polj.uns.ac.rs/wp-content/uploads/2019/10/Regulative-u-poljoprivredi-EU-ud%C5%BEbenik.pdf>
40. <https://talas.rs/2021/12/17/zablude-o-poljoprivredi-kao-razvojnoj-sansi-srbije/>